stämpelavgiften i fråga icke tillför statsverket någon större inkomst, och det numera får anses uppenbart, att beskattningen i själva verket knappast kan komma att fylla någon statsfinansiell uppgift, torde man icke kunna undgå att skänka ökat beaktande åt ovanberörda, ur skatteteknisk synpunkt anförda skäl. Vid nu angivna förhållanden har inom bevillningsutskottet vid behandlingen av den föreliggande propositionen ifrågasatts, huruvida icke tiden nu vore inne att uppgiva det genom den ifrågavarande beskattningen gjorda försöket att beskatta ett visst slag av lyxkonsumtion.

Bevillningsutskottet har emellertid ansett de sålunda åberopade skälen icke böra vara avgörande, då det gäller ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag om bibehållande av en lyxbeskattning, om vilkens principiella berättigande ingen meningsskiljaktighet torde råda.»

På sätt framgår av det vid 1930 års statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden den 3 januari 1930, lät chefen för finansdepartementet, under anförande att han delade de synpunkter, som innefattades i ovan återgivna uttalande av 1929 års bevillningsutskott, anmäla, att han icke hade för avsikt att tillstyrka framställning till riksdagen om fortsatt giltighet av förordningen om ifrågavarande stämpelskatt.

Förslag om förlängning av förordningens giltighet hade emellertid framlagts i en inom riksdagens andra kammare väckt motion.

1930 års bevillningsutskott, som avstyrkte motionen, anförde i utlåtande nr 8 i ärendet bland annat följande:

»Såsom 1929 års bevillningsutskott framhållit, får det också anses uppenbart, att beskattningen knappast kan komma att fylla någon statsfinansiell uppgift. Härtill kommer att stämpelskatten, som endast drabbar ett visst slag av lyxkonsumtion, är behäftad med väsentliga olägenheter. Trots de i förhållande till skatteintäkten mycket avsevärda kontrollkostnader, som äro förenade med denna beskattning, är kontrollen säkerligen icke effektiv och det torde sannolikt icke heller vara möjligt att för en rimlig kostnad åstadkomma en tillfredsställande kontroll. Svårigheten att övervaka skattens utgörande lärer även hava medfört, att man, till men för de lojala affärsmännen i branschen, vid inköp och försäljningar i icke ringa utsträckning använt mindre nogräknade mellanhänder och därigenom undandragit sig beskattningen. På nu anförda skäl och i anslutning till den uppfattning, varåt 1929 års bevillningsutskott och riksdag givit uttryck, har utskottet, i likhet med chefen för finansdepartementet, ansett, att förlängd giltighet icke bör givas åt den nu till utgången av juni månad 1930 gällande förordningen i ämnet.»

Mot bevillningsutskottets hemställan anmäldes reservation, vari yrkades, att med bifall till motionen omhandlade förordning måtte givas fortsatt tillämpning till och med den 30 juni 1931.

Riksdagens beslut utföll i enlighet med reservationens yrkande.

Sedermera hava 1931—1934 års riksdagar i enlighet med av Kungl. Maj:t i särskilda propositioner framställda förslag beslutat fortsatt tillämpning under ett år av ifrågavarande förordning.

Den av riksdagens revisorer nu framlagda utredningen finner riksräkenskapsverket otvetydigt giva vid handen, att kostnaderna för kontrollen å ifrågavarande stämpelavgifts utgörande icke stå i skäligt förhållande till avkastningen av skatten. Vidare framgår det med all tydlighet, att den nuvarande kontrollen är i hög grad ineffektiv. På annat sätt kan enligt riksräkenskapsverkets mening icke förklaras, att inom flera

av rikets större städer inga eller alldeles obetydliga skattebelopp redovisats.

Därest det icke låter sig göra att genomföra en verksam kontroll, vilken är avsevärt mindre kostsam än den nu tillämpade, bör enligt riksräkenskapsverkets mening ifrågavarande beskattning ej längre förnyas, helst som den ur statsfinansiell synpunkt måste anses vara av mycket underordnad betydelse.

Riksdagens revisorer hava emellertid utgått från att stämpelavgiften kommer att bibehållas samt tillika yttrat, att bestyret med kontrollen över avgiftens utgörande bör kunna utan särskild kostnad för statsverket utövas av någon myndighet, exempelvis polismyndigheten i orten.

I anledning av revisorernas sålunda gjorda uttalande vill riksräkenskapsverket framhålla, att huru än kontrollen ordnas, densamma måste förorsaka arbete och därmed kostnad, även om detta ej erhåller direkt uttryck i statsräkenskapen. En överflyttning av kontrollen på polismyndigheterna, om vilken anordnings genomförbarhet riksräkenskapsverket saknar möjlighet att yttra sig, kommer enligt ämbetsverkets mening icke att innebära någon arbetsbesparing. Ej heller kan en sådan anordning i och för sig anses medföra någon nämnvärd skärpning av kontrollen.

Därest det av finanspolitiska skäl anses nödvändigt att alltjämt särskilt beskatta föremål av nu omhandlade slag, synes det riksräkenskapsverket kunna ifrågasättas, om ej beskattningen kan helt anknytas till införseln till riket av varorna ifråga. Härvid skulle det nuvarande skattesystemet antingen kunna i stort sett vidhållas eller ock utbytas mot förhöjd tull. Vid båda dessa lösningar skulle kontrollen komma att förläggas till statsorgan, som i allt fall måste taga befattning med de beskattning underkastade föremålen, varför kostnaden skulle bliva relativt obetydlig, samtidigt som den skulle bliva i möjligaste mån effektiv.

Skulle det anses att genom en begränsning av beskattningen till varor, som införas till riket, en i och för sig icke motiverad inkomstminskning skulle inträda, förefaller det riksräkenskapsverket ej vara uteslutet att kunna något utvidga ramen för de lyxföremål, vilka träffas av beskattningen.

I detta ärendes handläggning har, jämte undertecknade, byråchefen Jehander deltagit.

Stockholm den 5 januari 1935.

Underdånigst

ERIK STRIDSBERG.

P. S. RUNEMARK.

Överståthållarämbetets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 142, § 29.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 har överståthållarämbetet anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad i remissen bifogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rö-

rande kontrollkostnaden för tillsynen över efterlevnaden av förordningen om en särskild stämpelavgift å vissa lyxvaror.

Med överlämnande av i ärendet infordrat yttrande från polismästaren får i underdånighet överståthållarämbetet anföra följande.

För ernående av effektivitet har det visat sig påkallat, att, som lagstiftningen också förutsätter, tillsyningsmannen ej åtnöjer sig med att granska blott den särskilda försäljningsboken utan tar del även av de skilda affärsföretagens bokföring i allmänhet. Det lärer vara uppenbart, att vid sådant förhållande granskningsarbetet kräver icke blott avsevärt arbete utan också särskild insikt och förfarenhet hos tillsyningsmannen, i synnerhet som bokföringssystemen bland affärsföretagen ofta äro varandra olika. Tillsyningsuppgiften är alltså av den art och omfattning, att den icke lämpligen bör åvila den ordinarie polispersonalen. I varje fall kan, såsom ock polismästaren framhållit, denna uppgift icke här i Stockholm åläggas polismyndigheten utan att nödvändiggöra arbetsförstärkning.

Åtminstone för såvitt Stockholms stad angår synes därför den nuvarande anordningen med förordnad tillsyningsman mot särskild ersättning böra bibehållas.

Under åberopande härav med hänvisning till vad polismästaren i sitt ovanberörda yttrande anfört får i underdånighet ämbetet för sin del hemställa, att riksdagens revisorers ifrågavarande yttrande icke måtte till någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Stockholm i överståthållarämbetets kansli den 10 januari 1935.

Underdånigst

RICHARD BRING.

Knut Eriksson.

Överståthållarämbetets för polisärenden

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 142, § 29.

Till herr överståthållaren.

Med återställande av närlagda remissakt får jag vördsamt anföra följande.

Riksdagens revisorer föreslå, att den tillsyn över efterlevnaden av förordningen om en särskild stämpelavgift å vissa lyxvaror, som enligt nu gällande bestämmelser utövas av överståthållarämbetet och länsstyrelserna genom särskilda tillsyningsmän, i stället skall uppdragas åt polismyndigheten i orten utan särskild kostnad för statsverket.

För Stockholms del lärer polismyndigheten redan nu vara så överhopad med arbete, att övertagande av ifrågakomna tillsyningsverksamhet icke torde kunna ifrågakomma utan personalökning. Förslagets genomförande torde därför realiter innebära, att tillsynskostnaden överflyttas från statsverket på Stockholms stad.

Jag tillåter mig i detta sammanhang dessutom erinra såväl därom, att

ifrågakomna tillsynsverksamhet ligger åtskilligt vid sidan om polismyndighetens allmänna uppgifter, som ock om de klagomål mot polispersonalens användande för den egentliga polistjänsten ovidkommande arbete, vilka kommit till uttryck i Stockholms stads kommunalförvaltning.

Jag hemställer därför vördsamt, att herr överståthållaren behagade avstyrka riksdagens revisorers förslag.

Stockholm den 27 december 1934.

ERIC HALLGREN.

Bank- och fondinspektionens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 146, § 30.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt bank- och fondinspektionen att avgiva utlåtande över vad riksdagens år 1934 församlade revisorer i § 30 av sin berättelse anfört rörande fondstämpel vid transaktioner mellan enskilda personer.

På grund av berörda remiss får bank- och fondinspektionen i underdånighet anföra följande.

Till en början må därvid, till komplettering av den av revisorerna lämnade redogörelsen för innehållet i gällande förordning angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, framhållas, att med beteckningen fondhandlare i nämnda förordning förstås fondkommissionär i allt utom ifråga om skyldighet att vid utfärdande av avräkningsnota taga densamma ur en på särskilt sätt inrättad blankettbok samt att underkasta sig förordningens bestämmelser angående tillsyn, i vilka båda sistnämnda hänseenden under fondhandlare inbegripes jämväl sådan yrkesmässig utövare av fondhandel, som icke är fondkommissionär. Bestämmelserna om halv stämpelavgift äro sålunda tillämpliga allenast i sådana fall, där den ena kontrahenten är fondkommissionär och avtalet om köp eller byte avslutas icke för dennes räkning utan i kommission.

Riksdagens revisorers förevarande uttalanden beröra dels frågan om utvidgning av tillsynen över fondstämpelskyldighetens behöriga fullgörande till sådana fall, där avräkningsnota visserligen upprättats men där någon granskning för närvarande icke äger rum, dels ock spörsmålet om åtgärder i syfte att vinna kontroll däröver att i förekommande fall avräkningsnota verkligen upprättas och vederbörligen stämpelbelägges.

Tillsynen över efterlevnaden av fondstämpelförordningens föreskrifter är visserligen genom en år 1921 vidtagen ändring i förordningen generellt överlämnad till bank- och fondinspektionen, men den praktiska anordningen av densamma träffar endast sådana överlåtelser, där fondhandlare deltager såsom kontrahent, och detta vare sig det gäller fondkommissionär eller annan fondhandlare.

Fondkommissionärerna hava alltifrån anordnandet av denna tillsyn i vederbörlig ordning fullgjort sin skyldighet att till inspektionen för

granskning insända av dem upprättade avräkningsnotor. Sedan, på sätt revisorerna angivit, år 1933 infördts en viss anmälningsskyldighet för fondhandlare, som icke är fondkommissionär, insända även dylika fondhandlare avräkningsnotor till inspektionen. Det har emellertid visat sig, att antalet från sådana fondhandlare till inspektionen inkomna avräkningsnotor är försvinnande litet. En förklaring till detta förhållande torde vara, att dessa fondhandlare i stor omfattning anlita fondkommissionärer för sina fondaffärer. Detta utgör även belägg för inspektionens vid tidigare tillfällen uttryckta uppfattning, att det övervägande antalet affärer i värdepapper göres via fondkommissionärer.

Utanför inspektionens direkta tillsyn stå för närvarande allenast sådana fall, där skyldigheten att utfärda avräkningsnota icke påvilar varken fondkommissionär eller annan fondhandlare.

Revisorerna synas förmena, att alla fondaffärer, som avslutas i utlandet, skulle stå utanför kontroll. I den mån fondkommissionär är part i ett utomlands slutet avtal, på vilket fondstämpelförordningen äger tillämplighet, eller annan fondhandlare deltar i ett dylikt avtal på sådant sätt, att han är skyldig att upprätta avräkningsnota, skola emellertid enligt gällande bestämmelser överlåtelserna komma under inspektionens granskning i fondstämpelhänseende. Jämväl ifråga om utlandsavtal gäller sålunda, att det endast är sådana fall, där skyldighet att upprätta avräkningsnota påvilar annan än fondhandlare i vidsträckt bemärkelse, vilka falla utanför kontrollen.

Såsom revisorerna framhållit, hava under år 1933 genom postanstalterna i riket försålts fondstämplar för ett belopp av i runt tal 1.7 miljoner kronor. En jämförelse mellan nämnda belopp och beloppet av de fondstämplar, som enligt av inspektionen offentliggjorda statistiska uppgifter samma år använts av bankbolag och andra fondkommissionärer vid fullgörande av deras stämpelplikt, i runt tal 1.1 miljoner kronor, — hänförliga till överlåtelser som i stämpelhänseende varit föremål för inspektionens granskning — utvisar ett skillnadsbelopp av 0.6 miljon kronor

För åren 1928—1932 utgjorde motsvarande belopp:

	Vid postanstalter försålda överlåtelsestämplar	A. fondkommissionärer använda överlåtelsestämplar	Skillnad
1928	6,425,230: 10	5,111,053: —	1,314,177: 10
1929	4,610,722: 35	3,191,210: —	1,419,512: 35
1930	3,296,628: 15	2,289,396: —	1,007,232: 15
1931	2,635,704: 35	2,186,949: —	448,755: 35
1932	2,006,268: 25	1,125,991: —	880,277: 25

I skillnadsbeloppet för år 1933, 0.6 miljon kronor, ingå till en början de, låt vara till ganska obetydliga belopp uppgående, överlåtelsestämplar, vilka använts av andra fondhandlare än fondkommissionärer. Överlåtelser, varom i dylika fall varit fråga, skola numera, såsom förut angivits, underställas inspektionens granskning i fondstämpelavseende.

Vidare kan skillnadsbeloppet hava påverkats av förändringar i beståndet av hos fondhandlare och andra inneliggande behållning av fondstämplar. I detta avseende kan bemärkas, att vid utgången av år 1933 en något större livaktighet än vid årets början förmärktes å börsområdet, vilket kunde föranleda ökat behov av fondstämplar.

I övrigt hänför sig skillnadsbeloppet till överlåtelser, vilka icke kommit under inspektionens fondstämpelgranskning.

En sannolikt icke oväsentlig del av de överlåtelser, varom nu senast är fråga, torde hava varit sådana, som skett vid fondbörsauktion eller annan av offentlig myndighet anordnad auktion. Att i dylika fall, där vederbörande auktionsförrättare varit skyldig att upprätta avräkningsnota och förse densamma med fondstämpel, stämpelplikten blivit vederbörligen fullgjord, bör kunna förutsättas.

En annan del av de okontrollerade överlåtelserna har utgjorts av sådana, som hänfört sig till den pågående utredningen av Kreuger-koncernen. Beloppet av de fondstämplar, som inom koncernen under 1933 inköpts och använts å där upprättade avräkningsnotor, har uppskattats till omkring 50,000 kronor. Jämväl i detta fall kan man utgå från, att stämpelplikten blivit vederbörligen fullgjord.

Ytterligare kunna vara att hit räkna sådana fång, där jämlikt gällande föreskrifter skyldigheten att upprätta avräkningsnota påvilat försäkringsinrättningar, sparbanker eller andra penningförvaltande inrättningar. Man torde kunna förutsätta, att dessa äro så organiserade, att icke någon stämpelplikt blir eftersatt.

Efter denna avgränsning av de icke kontrollerade överlåtelserna, för vilka fondstämpelavgift erlagts, torde med största sannolikhet allenast en mindre del återstå, där en granskning skulle kunna vara av behov påkallad. Av de förut meddelade sifferuppgifterna för åren 1928—1932 torde man kunna sluta till att denna återstående del under åren 1928—1930 varit absolut taget större än under senare år. Men det är att bemärka, att under nämnda treårsperiod utlandsaffärer utan förmedling av fondkommissionär eller annan fondhandlare förekommo i en utsträckning, som i varje fall under 1932 och senare år saknat sin motsvarighet.

Man torde kunna antaga, att värdet av en anordning, varigenom den nuvarande fondstämpelkontrollen utsträcktes till sådana nu omhandlade områden, där densamma icke verkar, skulle uttryckt i ökad stämpelintäkt, bliva skäligen ringa. Utfärdandet av föreskrifter om skyldighet för auktionsförrättare eller för sådana penningförvaltande inrättningar, som i det föregående avsetts, att till inspektionen för granskning insända av dem upprättade avräkningsnotor torde helt säkert komma att medföra ej oväsentliga olägenheter och kostnader för notornas upprättare samt kostnader för staten, vilka icke skulle stå i proportion till gagnet ur granskningssynpunkt av anordningen. Detsamma gäller i än högre grad en utvidgning av kontrollen till överlåtelser mellan privatpersoner exempelvis genom införande av något registreringsförfarande.

Allenast i ett speciellt hänseende anser sig inspektionen kunna angiva en åtgärd, som åtminstone teoretiskt skulle utvidga området för inspektionens granskningsverksamhet.

Enligt gällande föreskrifter åligger det vid överlåtelse av fondpapper säljaren att upprätta avräkningsnota och förse densamma med föreskriven stämpel. Om fondkommissionär är köpare, vare sig för egen räkning eller i egenskap av kommissionär, och om den andra kontrahenten icke är fondkommissionär, skall köparen upprätta avräkningsnota. En konsekvens av dessa bestämmelser är den, att då den ena kontrahenten är annan fondhandlare än fondkommissionär och den andra kontrahenten är enskild person, skyldigheten att upprätta avräkningsnota påvilar fondhandlare endast då han är säljare men däremot icke då han är köpare. I det senare fallet skulle upprättad avräkningsnota sålunda icke komma under inspektionens granskning.

Man skulle möjligen kunna tänka sig sådan förändring av de gällande

bestämmelserna, att skyldighet att upprätta avräkningsnota ålades fondhandlare i det fall, då denne är köpare och enskild person säljare. Inspektionen vill emellertid framhålla, att den ifrågasatta författningsändringen icke torde bliva av någon större betydelse ur kontrollsynpunkt. Det har för övrigt iakttagits, att det ifrågasatta tillvägagångssättet redan nu, utan några bestämmelser i ämnet, blivit i många fall tillämpat av fondhandlare.

Vad så angår åstadkommandet av kontroll däröver, att avräkningsnota verkligen upprättas i förekommande fall och förses med vederbörlig fondstämpel, synas lämpliga utvägar ännu svårare att angiva. Inspektionen har icke någon anledning antaga, att fondkommissionärer och andra fondhandlare icke fullgöra sin skyldighet i berörda avseende, och detsamma torde gälla auktionsförrättare och sådana penningförvaltande inrättningar som förut nämnts. Att sådana fall, som av revisorerna åsyftats, kunna inträffa, är uppenbart och lära väl icke kunna uteslutas ens med de rigorösaste kontrollföreskrifter. Exempel härpå torde kunna hämtas från överlåtelser mellan privatpersoner av aktier i familjebolag eller i bolag med mycket inskränkt intressentkrets. Ett regulativ mot underlåtenhet att fullgöra stadgad skyldighet i nu berörda avseenden finnes emellertid redan i fondstämpelförordningens straffbestämmelser. Erfarenheten från de senare åren har visat, att en tillämpning av dessa straffbestämmelser i sådana fall, som på ett eller annat sätt kommit till kännedom utom de direkt intresserades krets, haft en påfallande inverkan på andras benägenhet att fullgöra dem åliggande skyldighet att upprätta avräkningsnota och att förse densamma med föreskriven stämpel.

Stockholm den 11 januari 1935.

Underdånigst

F. VON KRUSENSTJERNA.

JOHN SWARTLING. ALBERT TONDÉN. ROLF STEFFENBURG.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnds

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 150, § 31.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har Kungl. Maj:t anbefallt allmänna civilförvaltningens lönenämnd att avgiva yttrande i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer under § 31 av sin berättelse anfört rörande partiella ledigheter för tjänstemän inom den allmänna civilförvaltningen. I anledning härav får lönenämnden anföra följande.

I 18 § av allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente stadgas, att om tjänsteman erhållit befrielse från viss del av tjänstgöringen, i vederbörlig ordning må bestämmas, om och i vad mån avdrag å avlöningen för sådan tid må äga rum. Därjämte föreskrives i reglementets 19 § 2 mom., att ersättning till vikarie för tjänsteman, som meddelats i 18 § omförmäld

befrielse från viss del av tjänstgöringen, må, där ej undantagsvis vikariatsersättningen finnes böra utgå enligt de i 19 § 1 mom. angivna allmänna grunderna, bestämmas till det lägre belopp, som prövas skäligt.

De av revisorerna meddelade uppgifterna giva vid handen, att partiella ledigheter förekomma i tämligen stor omfattning, väsentligen dock vid länsstyrelserna. Emellertid vill det förefalla nämnden, som om den av revisorerna förebragta statistiken icke i allo kan anses ägnad att tjäna såsom allmängiltig grund för ett bedömande av frågan, huruvida partiella ledigheter förekommit i en omfattning och på ett sätt, som icke varit avsedd vid de nuvarande avlöningsbestämmelsernas tillkomst. Sålunda framgår icke av de meddelade uppgifterna, huruvida och i vad mån i de särskilda fallen av ledighet tjänsteman haft att vidkännas avdrag å sin lön. Av uppgifterna framgår ej heller, i vad mån vikarie förordnats i den tjänstlediges ställe och därför åtnjutit särskild ersättning. I uppgifterna synas i allmänhet sådana partiella ledigheter icke hava medtagits, som tjänsteman åtnjutit exempelvis för tjänstgöring hos riksdagen, liksom ej heller — annat än undantagsvis — ledigheter, som tjänsteman använt för företagande av resor i tjänsten. I vissa andra fall åter torde i uppgifterna hava upptagits ledigheter, varunder vederbörande haft att vidkännas avdrag å lön.

Vid ett bedömande av den föreliggande frågan torde närmast sådana fall av partiell ledighet förtjäna uppmärksamhet, där vederbörande tjänsteman beviljats ledigheten utan skyldighet att avstå någon del av honom eljest tillkommande lön och samtidigt annan tjänsteman förordnats att mot särskild ersättning fullgöra viss del av de den förre åvilande göromålen. Nämnden avser dock härvid icke så mycket de fall, då vederbörande medgivits befrielse från tjänstgöringen under någon kortare tidsperiod, exempelvis för avverkande av en tillfällig arbetsanhopning eller för beredning av ett visst ärende el. dyl., och de löpande göromålen under tiden överflyttats på annan befattningshavare, utan fastmera fall, då en sådan anordning fått fortgå under någon mera avsevärd tidsperiod och det sålunda i mer eller mindre grad varit fråga om en verklig dubblering av tjänster. Att genom en dylik dubblering av tjänster statsverket kan, på sätt revisorerna närmare utvecklat, tillskyndas kostnader utöver vad som avsetts vid avlöningsanslagens beviljande, är uppenbart.

Såsom ett regulativ till förhindrande av de av revisorerna påtalade olägenheterna hava revisorerna uttalat sig för en viss inskränkning i vederbörande ämbetsverks befogenhet att bevilja partiella ledigheter. I sådant hänseende hava revisorerna upptagit det av 1929 års revisorer framförda förslaget om införande inom statsförvaltningen i allmänhet av föreskrifter liknande dem, som gälla för hovrätternas ledamöter. I gällande arbetsordningar för hovrätterna stadgas nämligen, att där ledamot för beredande av mål till föredragning eller eljest för fullgörande av visst arbete är i behov av särskild befrielse från övriga göromål, hovrätten må bevilja honom tjänstledighet under högst åtta dagar om året, med förpliktelse för den tjänstledige att under tiden vidkännas sådant avdrag å lönen, som finnes angivet i 16 § 1 mom. av avlöningsreglementet. Därest i särskilt fall hovrätten med hänsyn till föreliggande omständigheter finner skäligt, att ledigheten åtnjutes utan avdrag å lönen, eller därest ledighet för ändamålet erfordras i större utsträckning, skall frågan underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Det synes lönenämnden, att en dylik föreskrift, tillämpad å befattnings-

havare i allmänhet inom statsförvaltningen, skulle på ett olämpligt sätt begränsa möjligheten för vederbörande verk att vid tillfällig arbetsanhopning m. m. sörja för ett behörigt fullgörande av på verket ankommande arbetsuppgifter.

Lönenämnden hyser därjämte vissa betänkligheter inför den av revisorerna ifrågasatta åtgärden att meddela föreskrift därom, att då icke-ordinarie befattningshavare i anledning av partiell ledighet förordnats att uppehålla ordinarie tjänst (eller tjänst å extra stat), honom tillkommande lön fortfarande skall bestridas av de till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare anvisade anslagsmedlen. En sådan särbestämmelse skulle onekligen försvåra tillämpningen av de i och för sig invecklade föreskrifterna rörande anslagsmedlens disposition.

Därest man vill förebygga en alltför vidsträckt tillämpning av gällande bestämmelser på förevarande område, synes detta lönenämnden kunna i huvudsak vinnas därigenom, att frågor om partiell ledighet för verkschef eller ledamot av verksstyrelse underställas Kungl. Maj:ts prövning i sådana fall, då det är avsett, att ersättning skall utgå till vikarie. Däremot bör det enligt nämndens mening alltjämt få ankomma på vederbörande verksstyrelse att bevilja dylika ledigheter för andra tjänstemän, dock skulle verksstyrelserna kunna åläggas att vid budgetårets slut till Kungl. Maj:t anmäla ledigheter, under vilka vikariatsersättning utgått.

I avgörandet av förevarande ärende hava deltagit undertecknad lönenämndens ordförande samt ledamöterna Elliot, Almgren, Köersner, Magnusson, Nilsson och Reinwall.

Stockholm den 14 januari 1935.

Underdånigst

ERIK STRIDSBERG.

Alfred Carlsson.

Generaltullstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 171—173, §§ 32—35.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har Kungl. Maj:t anbefallt generaltullstyrelsen att avgiva utlåtande med anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande medgivande för tulldirektören C. E. L. Sandquist att med tulltjänsten förena visst uppdrag hos Stockholms handelskammare (§ 32), tullokalerna i Västerås och Haparanda (§§ 33 och 34) och statverkets kostnader för gränskontrollen (§ 35).

Till fullgörande härav får styrelsen, efter inhämtande av yttranden från Stockholms handelskammare och byråchefen hos styrelsen C. E. L. Sandquist ävensom tullkamrarna i Västerås, Mon, Charlottenberg, Storlien, Haparanda och Kiruna, gränstullkammaren i Karlstad samt cheferna för Strömstads och Östersunds gränsdistrikt, anföra följande.

Revisorerna hava i fråga om det av styrelsen lämnade medgivandet för

förre tulldirektören i Stockholm, numera byråchefen hos styrelsen C. E. L. Sandquist att med tulltjänsten förena visst uppdrag hos Stockholms handelskammare under § 32 betecknat det såsom mindre lämpligt, att Sandquist i egenskap av tulldirektör i Stockholm innehade berörda uppdrag. I sitt avgivna yttrande har handelskammaren bland annat anfört, att handelskammaren, så länge den varit i verksamhet, brukat hänvända sig till någon tulltjänsteman för erhållande av upplysningar i tulltekniska frågor, vilket vore till fördel icke endast för handelskammaren utan även för generaltullstyrelsen och andra myndigheter, som mottoge handelskammarens framställningar och utlåtanden. Handelskammaren hade alltsedan år 1922 för sagda ändamål anlitat Sandquist, som då innehade tjänst som byråinspektör hos styrelsen. Under de gångna åren hade Sandquist dels närvarit vid sammanträden inom handelskammarens tullutskott vid de tillfällen, då viktigare frågor förelegat, dels verkställt utredningar eller lämnat skriftliga utlåtanden, som handelskammaren behövt för att kunna besvara inkomna förfrågningar. Härvid hade Sandquist åtnjutit ekonomisk ersättning endast för de skriftliga utredningar han verkställt eller för de svar han lämnat på kommersiella förfrågningar. Ersättningen hade i varje särskilt fall anpassats efter storleken av det utförda arbetet. Då handelskammaren ansåge det synnerligen önskvärt, att fortfarande få anlita Sandquists sakkunskap, hemställde handelskammaren, att tillstånd måtte beredas honom att fortsätta sin verksamhet hos handelskammaren. Sandquist har i avgivet yttrande anfört, att han alltsedan år 1922 efter särskild kallelse plägat infinna sig till viktigare sammanträden inom handelskammarens tullutskott för att vid behov lämna upplysningar i tulltekniska spörsmål. De sammanträden, vid vilka Sandquist sålunda varit närvarande, hade under år 1934 uppgått till 5 och varje sammanträde torde genomsnittligt hava upptagit en tid av omkring en timma. Ersättning för sitt bevistande av sagda sammanträden hade Sandquist icke uppburit. Vidare hade Sandquist sedan flera år tillbaka på uppdrag av bland andra Stockholms handelskammare dels enligt förelagda riktlinjer biträtt med utarbetandet av framställningar m. m., för vilkas utformande krävts tullteknisk sakkunskap, dels lämnat skriftliga utlåtanden i tulltekniska frågor. För detta sitt arbete hade Sandquist i vissa fall uppburit kontant ersättning, som sammanlagt icke under något år överskridit 900 kronor.

Stockholms handelskammares och Sandquists ovannämnda yttranden ävensom en bestyrkt avskrift av styrelsens skrivelse den 10 januari 1934 angående ifrågavarande för Sandquist lämnade medgivande bifogas härjämte.

Beträffande revisorernas anmärkning i denna del utgår styrelsen från att revisorerna velat såsom olämpligt beteckna, att uppdrag från enskild person eller enskild sammanslutning innehaves av tjänsteman i tulldirektörs tjänsteställning eller i annan sådan tjänsteställning, att han såsom tjänsteman kan hava att själv besluta eller deltaga i beslut i ärende, som sammanhänger med dylikt uppdrag, eller att i sådant ärende avgiva yttrande. Därest riksdagen skulle gilla den framställda anmärkningen, kommer styrelsen att för framtiden i förekommande fall känna sig bunden av ett uttalande i sådan riktning. Vad nu närmast angår byråchefen Sandquist lärer, därest medgivande ifrågasättes för honom, att han med sin tjänst fortfarande må förena här avsett uppdrag hos Stockholms handelskammare, sådant medgivande ankomma på Kungl. Maj:ts prövning jämlikt 3 § 2 mom. i avlöningsreglementet den 22 juni

1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, sådant författningsrummet lyder enligt kungl. kungörelsen den 6 juni 1925 (nr 270) angående ändrad lydelse i vissa delar av sagda reglemente.

I detta sammanhang vill styrelsen såsom mera allmänt uttalande hava anfört, att det även för tullverkets del kan vara av betydelse, om lämpliga informationer från tullverkets sida i erforderliga fall lämnas auktoriserad handelskammare i tullfrågor, som ligga under sådan handelskammares behandling.

I fråga om tjänstelokalerna för tullkammaren i *Västerås* hava revisorerna under § 33 uttalat, att desamma vore otillräckliga och otidsenliga. Den av revisorerna sålunda framförda uppfattningen överensstämmer med styrelsens mening. Styrelsen har också i skrivelse till stadsfullmäktige i Västerås den 9 september 1932 under hänvisning till den av revisorerna nu åberopade kungörelsen den 7 juni 1878 (nr 20) anhållit, att åtgärder från stadens sida måtte snarast möjligt vidtagas, i syfte att tillräckliga och fullt tidsenligt anordnade tjänstelokaler på platsen komme att stå till tullverkets förfogande. Skrivelsen föranleddes närmast av en av tullkammaren den 19 juli 1932 hos styrelsen gjord anmälan, att, sedan tullkammaren i skrivelse till drätselkammaren i Västerås den 27 november 1931 gjort framställning om avhjälpande av vissa brister med avseende å tullokalerna i staden samt tullförvaltaren därstädes i två den 14 och 21 mars 1932 till drätselkammaren avlåtna promemorior angivit av honom såsom erforderliga ansedda om- och tillbyggnadsarbeten å tullhuset i Västerås, drätselkammaren vid sammanträde den 9 juni 1932 beslutit, att framställningen icke skulle föranleda någon dess åtgärd. De önskemål, som tullkammaren ansåg böra beaktas vid en blivande om- eller nybyggnad av tullhuset, voro följande, nämligen:

anordnande i packhuset av utrymme för två expeditioner samt av ett särskilt rum för köldömtåligt gods och ett rum för packhuskarlar;

utökning av tullkammarens expeditionsrum med ett utrymme, motsvarande hälften av det nuvarande, till beredande av plats för två pulpeter och anordnande av ett arkiv- och kassavalv i omedelbar anslutning till expeditionsrummet;

inrättande av ett provsamlings- och laboratorierum, ett kollationerings- och lunchrum samt kapp- och toalettrum; ävensom

inrättande för bevakningspersonalen av ett sov- och lunchrum samt ett tork- och tvättrum, helst anordnat i samband med kapp- och toalettrum.

De närmare undersökningar, som styrelsen i anslutning till tullkammarens anmälan uppdrog åt en i tullhusbyggnader särskilt förfaren arkitekt att verkställa, liksom ock de särskilda upplysningar, som av undertecknad generaltulldirektör inhämtades vid en företagen inspektion hos tullkammaren, gåvo vid handen, att de av tullkammaren sålunda ifrågasatta förbättringarna av dess lokaler voro oundgängligen nödiga för tillgodoseende av de fordringar, som måste ställas på beskaffenheten av dylika lokaler.

På sin skrivelse till stadsfullmäktige erhöll styrelsen icke något svar. Sedan jämväl tullbevakningspersonalen i Västerås hos tullkammaren gjort framställning om utvidgade och förbättrade lokaler för tullbevakningen, vilken framställning den 20 juli 1934 överlämnades till styrelsen, begärde styrelsen därför i skrivelse till stadsfullmäktige den 21 septem-

ber 1934, att stadsfullmäktige ville snarast möjligt lämna styrelsen upplysning om i vilket läge berörda fråga då befunne sig. Även denna skrivelse blev obesvarad.

Emellertid erfor styrelsen genom tullkammaren, att utredning av frågan, huruvida tullkammarlokalerna skulle om- eller tillbyggas eller ett nytt tullhus uppföras, hänskjutits till behandling av en särskild kommitté, som under hösten 1933 tillsatts av drätselkammaren. Då så lång tid som omkring ett år därefter och nära två år efter styrelsens framställning till stadsfullmäktige i ämnet ännu icke något resultat av kommitténs arbete försports, uttalade — enligt vad tullkammaren på förekommen anledning i skrivelse till styrelsen den 12 oktober 1934 upplyst — handelskammaren för Örebro och Västmanlands län i skrivelse till drätselkammaren den 24 augusti 1934 sitt beklagande av dröjsmålet med nämnda kommittés arbete samt erinrade tillika om att klagomål över tullpackhusets i Västerås otidsenlighet och otillräcklighet med hänsyn till de senaste årens starka trafikökning redan tidigare framförts.

Frågan synes likväl ännu befinna sig under utredning hos kommittén, och i den 28 december 1934 till styrelsen avgivet yttrande har tullkammaren rapporterat, att efter revisorernas besök i Västerås den 6 november 1934 icke några som helst åtgärder vidtagits för avhjälpande av de brister å tullokalerna, som av revisorerna iakttagits.

Handläggningen från stadens sida av förevarande byggnadsärende ger ytterligare stöd för nödvändigheten av att åtgärder, vilka berörts i styrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 januari 1934 i anledning av vissa uttalanden av riksdagens då senast församlade revisorer, vidtagas till befästande och utvidgande av styrelsens befogenheter gentemot städerna för att förmå dessa att fullgöra dem åliggande tullhusbyggnadsskyldigheter eller möjligen till avvecklande av städernas tullhusbyggnadsskyldigheter och överflyttande på statsverket av anskaffningen av tullverkets lokaler även i städerna. Emellertid vill styrelsen — som den 5 oktober 1934 anmodat vederbörande tullmyndigheter att, i fall där fråga väckts om nybyggnad, ombyggnad eller reparation av tullokaler genom stadsmyndighets försorg, vid ingången av varje kalenderkvartal till styrelsens kameralbyrå inkomma med kortfattad redogörelse för de åtgärder, som i anledning därav blivit av tullmyndigheten eller staden under det nästföregående kvartalet vidtagna, samt de underhandlingar, som i samma ärenden ägt rum, ävensom, därest ej något blivit i sådant avseende åtgjort, meddelande om anledningarna härtill — i möjligaste mån söka tillse, att frågan om åstadkommande av förbättrade tullokaler i Västerås icke under oskälig tid ytterligare förhalas.

I anledning av de av revisorerna under § 34 gjorda uttalandena i fråga om tullverkets byggnader i *Haparanda*, får styrelsen lämna följande upplysningar. Uppgiften, att samtliga fönsterbågar i huvudbyggnaden å övre tullgården vore gamla och ruttna, synes vara förhastad. Vid den ombyggnad av berörda hus, som verkställdes under vissa delar av åren 1932 och 1933, insattes nämligen ej mindre än tjugotre nya fönsterlufter i byggnaden; återstående tjugofyra fönsterlufter ansågos av fackmän vara av beskaffenhet att ännu någon tid kunna bibehållas. Framhållas må, att med hänsyn till det begränsade anslag till byggnader, som stod till styrelsens förfogande, och till det föreliggande kravet på nedbringande av tullverkets utgifter styrelsen såg sig nödsakad begränsa byggnadsarbetenas omfattning till vad som vid tillfället kunde anses oundgäng-

ligen nödvändigt att låta utföra. Att vid en ombyggnad, som jämväl innefattade inläggande av ny grund för huset och utbytande av åtskilliga golvbjälkar i detsamma, vissa sättningar i byggnaden måste uppstå, som kunnat inverka på fönstrens täthet, är uppenbart. Entreprenören för bygget sökte emellertid på bästa sätt justera denna olägenhet. De ojäviga synemän, som därefter under år 1933 förrättade ekonomisk besiktning å tullverkets fastigheter i Haparanda ansågo också, att det med insättandet av nya fönster jämte bågar borde tills vidare anstå. De smärre arbeten, som till äventyrs kunna behöva numera verkställas till förnyad justering av fönstren, låta sig helt visst med lätthet utföras.

Vad angår revisorernas uttalande om önskvärdheten av att vattenklosetter anordnats i vakt- och bostadshuset å nedre tullgården vill styrelsen omförmäla, att frågan om inredande av sådana klosetter på sin tid varit på tal och att närmare undersökningar i sådant syfte då vidtagits. Det visade sig emellertid därvid icke vara möjligt att på antagbara villkor träffa överenskommelse med vederbörande byggnadsentreprenör om utförande av därför erforderliga arbeten. Härtill kom att, därest vattenklosettanläggning skulle införas i förevarande byggnad, vilken saknade värmeledning, synnerlig risk för anläggningens sönderfrysning komme att uppstå, för så vitt ej tillträdet till varje klosettutrymme förlades från uppeldad lokal. En sådan förläggning komme emellertid att väsentligt inknappa på lägenheterna, enär i så fall med hänsyn till gällande hälsovårdsföreskrifter ett rum av varje lägenhet måst förändras till tambur, ett förfarande, som skulle i sin tur hava menligt inverkat på reparationskostnadernas förräntning. Vad särskilt angår den av revisorerna omnämnda klosett, som avsetts för vaktrumslokalerna, skulle det enligt av sakkunnig person i ärendet den 2 maj 1933 gjort uttalande icke hava varit möjligt att utan risk för anläggningens förstöring anordna vattenklosett å den plats, där sedermera den nuvarande torvmullsklosetten anbragts. Då ej heller annorstädes inom vaktrumslokalerna utrymme kunnat för anordningen beredas, hade det blivit nödvändigt att för vattenklosetten taga i anspråk ett uppeldningsbart rum av vidliggande bostadslägenhet, något som ställt sig alltför oekonomiskt. Det må, i anledning av vad revisorerna uttalat om visst obehag till följd av den ifrågavarande klosettens placering på sätt skett, omnämnas, att därest, trots omsorgsfullt utförda ventilationsanordningar, någon egentlig sådan olägenhet skulle anses föreligga, klosettutrymmet kan avstängas och vaktpersonalen i stället få tillträde till en av personalen förut under viss tid utnyttjad bekvämlighetsinrättning å övre tullgården.

Revisorerna hava vidare haft vissa erinringar mot det garage, som inrättats i källarvåningen till huvudbyggnaden å övre tullgården. I anledning därav får styrelsen till en början framhålla, att vid tiden för beslutet om garagets anordnande, eller den 27 maj 1932, behov icke förelåg för förvaring i Haparanda av flera än en av tullverkets tjänstebilar. För Haparanda gränsdistrikt hade nämligen då enligt beslut den 3 oktober 1930 och den 17 februari 1931 till gränsbevakningens förfogande visserligen ställts två tjänsteautomobiler; men av dessa skulle endast den ena vara stationerad i Haparanda, medan den andra skulle hava och fortfarande har sin station i Övertorneå i byn Matarengi. Först genom beslut den 31 januari 1933 erhöll gränsdistriktet den av revisorerna omnämnda automobil, som vintertiden vore för kustbevakningens behov stationerad i Haparanda. Sistnämnda automobil är en i Hedenäset eljest stationerad automobil, som vintertiden omändras så, att de främre hju-

len borttagas och ersättas med långa medar, varefter framhjulen genom en särskild anordning omplaceras framför de bakre hjulen; över bägge hjulparen anbringas därefter mattliknande stålkedjor. Detta speciella vintermotorfordon har på försök införts vid kustbevakningen och endast ett sådant har hittills anskaffats. Det är givet, att vid garagets anordnande behovet av detta specialfordon icke kunde förutses. I varje fall kan ifrågasättas, huruvida det verkligen skulle kunnat anses vara ekonomiskt tillrådligt att för den begränsade tid av året, då det skrymmande fordonet behöver förvaras i Haparanda, låta anordna ett väsentligt ökat garageutrymme för detsammas härbärgerande.

Beträffande garagets utförande må upplysas, att före garagets inredande i källarvåningen till huvudbyggnaden ingående undersökningar med biträde av hos styrelsen tjänstgörande arkitekt verkställts för utrönande av lämpligaste platsen för garaget. Därvid undersöktes jämväl, huruvida detsamma borde inrymmas i en för ändamålet nyuppförd fristående byggnad å övre tullgården. Av de förslag, som då förelågo, befanns det sedermera genomförda vara med hänsyn till bland annat uppvärmnings- och grundläggningsfrågorna ur ekonomisk synpunkt så väsenligt överlägset de övriga, att någon tvekan om riktigheten av det gjorda valet icke kunde föreligga. Garagets anordnande inom den nya källarvåningen under den äldre byggnadsstommen föll sig så mycket naturligare som ett överskottsutrymme i nämnda våning, motsvarande just behovet av ett rymligt garage för den enda i Haparanda fast stationerade tjänstebilen, stod till förfogande. Då yttermurarna och en av hjärtmurarna i huvudbyggnadens grund kunde få utgöra garagets väggar, erhölls på detta sätt för en jämförelsevis obetydlig kostnad ett synnerligen säkert garage, för vars uppvärmande husets värmeledning kunde utan anordnande av något dyrbart ledningssystem anlitas. Nedfarten till garaget har av ombyggnadsarbetenas arkitekt ansetts böra anbringas på det sätt, som skett, med hänsyn dels till läget för infarten till byggnadens tomt, dels till lämpligheten ur besparings- och utseendesynpunkter av att få nedgångarna till garaget och till källarens delar i övrigt sammanförda under endast en tillbyggnad, vars läge, liksom ock garagets bredd, var beroende av en hjärtmurs läge inom byggnadskroppen.

Storleken av det för egentligen endast en tjänstebil avsedda garaget gör det möjligt att enbart genom avlyftande av ett par vindfångsdörrar, som anbragts vid nedre delen av nedfartsgången, erhålla så stort ökat utrymme i garaget, att, om så skulle visa sig erforderligt, bereda ytterligare en automobil av normal konstruktion god plats i garaget. Gångens ytterväggar och innertak samt ytterportar skulle emellertid i samband därmed behöva ombonas med ett värmeisoleringsskift. Kostnaden därför komme dock enligt uppgift av ombyggnadens arkitekt att bliva obetydlig.

Det å övre tullgården befintliga äldre uthuset hava revisorerna funnit vara i hög grad i behov av reparation. Frågan om sådan reparation har styrelsen senast den 16 oktober 1934 haft under övervägande men funnit icke för det dåvarande böra vidtagas. Enligt vid tillfället föreliggande syneprotokoll skulle nämligen kostnaderna för reparationen belöpa sig till ej mindre än 4,200 kronor. Uppenbart är, att nedläggandet av så stor kostnad på iordningställande av ett 45 år gammalt, förfallet uthus, som i uppförande kostat omkring 3,000 kronor, icke bör få ifrågakomma, allrahelst som den 26.5 meter långa, 7 meter breda och

6.6 meter höga byggnaden numera påtagligen är onödigt stor för sitt ändamål. Styrelsen har i stället för avsikt att så snart tillgängliga medel därtill kunna anslås, låta uppföra en ny mindre uthusbyggnad i den äldre byggnadens ställe.

Den av revisorerna lämnade uppgiften, att ersättningen till Haparanda stad för mistad tolag under räkenskapsåret 1933/1934 uppgått till 1,829 kronor 11 öre, är icke riktig. Synbarligen föreligger felskrivningar, i det att avsikten torde hava varit att angiva ifrågavarande ersättning för räkenskapsåret 1932/1933, vilken belöpte sig till 11,829 kronor 11 öre. Beloppet av ersättningen för räkenskapsåret 1933/1934 utgjorde 9,800 kronor 43 öre.

I fråga om statsverkets kostnader för gränskontrollen har revisorerna under § 35 uttalat, att de ersättningar, som, jämlikt särskilda Kungl. Maj:ts brev, utgå till vissa tulltjänstemän i de mot Finland och Norge gränsande länen för biträde vid kontrollens utövande icke vidare borde utgå och att sagda kontroll sålunda borde fullgöras av tulltjänstemännen utan särskild ersättning utöver deras lön från tullverket. Såsom revisorerna erinrat har statskontoret i ett den 6 juni 1929 avgivet yttrande i anledning av en framställning från länsstyrelserna i Norrbottens, Jämtlands och Värmlands län angående ersättning till vissa tulltjänstemän för biträde vid gränskontroll ifrågasatt, huruvida icke åtgärder borde vidtagas för att granskningen av pass och s. k. nordiskt resekort komme att ingå i tulltjänstemännens å gränsorter vanliga tjänstutövning och särskild ersättning härför sålunda icke utgå. Styrelsen har i detta ärende den 15 oktober 1929 avgivit underdånigt utlåtande, varav en avskrift bifogas. Vidare har länsstyrelsen i Norrbottens län i skrivelse till statsrådet och chefen för socialdepartementet den 11 mars 1932 — vid fullgörande av ett länsstyrelsen lämnat uppdrag att verkställa undersökning, vilka åtgärder kunde och borde vidtagas i syfte att minska kostnaderna för de nuvarande särskilda anordningarna inom länet för gränskontroll — på anförda skäl uttalat den uppfattning, att den minskning i berörda kostnader, som enligt länsstyrelsens mening vore tänkbar, skulle bestå däri, att den särskilda ersättning, som utginge till viss inom länet stationerad tullpersonal för biträde med gränskontrollen, indroges och att sålunda detta biträde skulle av tullpersonalen lämnas utan gottgörelse. Härigenom skulle vinnas en besparing på omkring 11,000 kronor för år. I anledning av länsstyrelsens berörda skrivelse har generaltullstyrelsen till statsrådet och chefen för socialdepartementet avgivit infordat yttrande, som likaledes i avskrift bifogas.

I sina ovannämnda yttranden har styrelsen angående kostnaden för tulltjänstemännens biträde vid gränskontrollen i huvudsak anfört följande. Övervakandet av persontrafiken över rikets gränser och kontrollen över i riket vistande utlänningar vore angelägenheter, som enligt sakens natur ankomme på vederbörande polismyndigheter och endast av praktiska skäl — förnämligast av kostnadshänsyn — delvis överlåtits å tullpersonal i vissa gränstrakter. Vid sådant förhållande och då uppdrag av nu omförmält slag alltså avsåge att tillgodose ett tullverket såsom sådant icke vidkommande intresse, borde skälig ersättning för dylika uppdrag tillgodokomma tullpersonalen.

Av tullkamrarna i Mon, Charlottenberg, Storlien, Haparanda och Kiruna, gränstullkammaren i Karlstad samt cheferna för Strömstads och Östersunds gränsdistrikt avgivna utlåtanden i ärendet får styrelsen här-

med överlämna. Då, såsom ovan framhållits, förslag vid olika tillfällen framkommit, att vederbörande tulltjänstemän vid rikets landgränser borde utan särskild ersättning verkställa den polismyndighet eljest tillkommande gränskontrollen, får styrelsen för egen del ifrågasätta, huruvida icke det föreliggande förslaget borde göras till föremål för särskild utredning, vilken i så fall borde omfatta även det inbördes förhållandet mellan tull- och polispersonalen vid landgränserna beträffande tillsynen å efterlevnaden av lagen den 8 juni 1923 om straff för olovlig varuinförsel samt lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit, förutom undertecknad generaltulldirektör, jämväl byråcheferna Jansson, föredragande beträffande §§ 33 och 34, samt Leander, föredragande beträffande §§ 32 och 35.

Stockholm den 10 januari 1935.

Underdånigst

NILS WOHLIN.

Ed. Linders.

Bilaga 1. *Avskrift.*

Till Konungen.

Sedan länsstyrelserna i Norrbottens, Jämtlands och Värmlands län hos Kungl. Maj:t gjort framställning om bemyndigande att till vissa tulltjänstemän, vilka erhållit respektive länsstyrelsers uppdrag att biträda vederbörande polismyndighet med kontrollen över persontrafiken vid gränsen mot Finland eller Norge, utbetala ersättning för det bestyr med granskning av pass m. m., som i följd av uppdraget skulle ankomma på tullpersonalen,

har statskontoret i häröver avgivna yttranden ifrågasatt, huruvida icke åtgärder borde vidtagas för att granskningen av pass och s. k. nordiskt resekort komme att ingå i tulltjänstemännens å gränsorter vanliga tjänstutövning och särskild ersättning härför sålunda icke utgå.

Genom remiss den 13 juli 1929 har Kungl. Maj:t anbefallt generaltullstyrelsen att avgiva utlåtande med anledning av vad statskontoret anfört.

I detta ärende har generaltullstyrelsen inhämtat yttranden från tullkamrarna i Haparanda, Östersund, Storlien och Charlottenberg samt gränstullkammaren i Karlstad.

Vidare har Kungl. Maj:t den 20 augusti 1929 till styrelsen överlämnat, för att tagas i övervägande vid avgivande av det genom förenämnda remiss den 13 juli 1929 infordrade utlåtandet, en av länsstyrelsen i Älvsborgs län gjord framställning, likaledes avseende bemyndigande att utbetala ersättning till vissa tulltjänstemän för bestyr med granskning av pass m. m.

Med återställande av remissakterna och överlämnande av de till styrelsen inkomna yttrandena får styrelsen anföra följande.

Övervakningen av persontrafiken över rikets gränser och kontrollen

över i riket vistande utlänningar äro angelägenheter, som enligt sakens natur böra ankomma på polismyndigheterna i riket, och detta är jämväl förhållandet enligt de i ämnet gällande författningar. Av praktiska skäl har emellertid en del av de åtgärder, som erfordras för ifrågavarande kontroll, nämligen passgranskning och någon gång vissa andra, därmed i sammanhang stående bestyr, å en del orter vid rikets landgränser överlämnats till tulltjänstemän. Då sådant uppdrag avser ett tullverket i och för sig icke vidkommande intresse, kan styrelsen icke annat än finna skäligt, att tulltjänstemän, som erhållit uppdraget, gottgöras därför. De anordningar, som vore erforderliga för passgranskning m. m. å orter, varom nu är fråga, därest sådant bestyr icke där förrättades av tullverkets personal, skulle säkerligen i många fall betinga högre kostnader än de nu utgående, i regel obetydliga ersättningsbeloppen. Å andra sidan må framhållas, att ett överflyttande av passkontrollen i allmänhet från polismyndigheterna till tullverket skulle av olika skäl, berörda i en del av de avgivna yttrandena, medföra särskilda kostnader för tullverket i form av därför erforderlig personalökning eller kontant övertidsersättning. Tullverket skulle alltså belastas med kostnader för ändamål, som äro för tullverket främmande — något som icke torde stå i överensstämmelse med en numera allmänt erkänd grundsats för statsförvaltningen.

På grund härav får generaltullstyrelsen hemställa, att vad statskontoret anfört beträffande skyldighet för tulltjänstemän å gränsorter att såsom ett tjänståliggande och utan särskild ersättning förrätta granskning av pass och nordiska resekort icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, utan att de till styrelsen remitterade framställningarna om ersättning för ifrågavarande passgranskningsbestyr till de tulltjänstemän, som erhållit uppdrag av sådan beskaffenhet, måtte jämväl för tid efter utgången av innevarande år bifallas eller ersättning eljest utgå med belopp, som må finnas skäliga.

Styrelsen anser sig emellertid böra erinra, att ersättning för bestyr med passgranskning utgår till tulltjänstemän även i åtskilliga andra fall än de, som avses i de remitterade framställningarna. Dylik ersättning utbetalas sålunda:

enligt brev den 13 juni 1919 till sex tulltjänstemän i Kopparbergs län;

enligt brev den 12 september 1919 till sexton tulltjänstemän i Dalsland och Värmland; samt

enligt brev den 6 maj 1927 till två tulltjänstemän i Göteborgs och Bohus län.

I behandlingen av detta ärende hava deltagit, förutom undertecknad generaltulldirektör, byråchefen Beyer, föredragande, samt tillförordnade byråchefen, revisorn Ström.

Stockholm den 15 oktober 1929.

Underdånigst

A. E. M. ERICSSON.

Ed. Linders.

Bilaga 2. *Avskrift.*

Till herr statsrådet och chefen för kungl. socialdepartementet.

I skrivelse till herr statsrådet den 11 mars 1932 har länsstyrelsen i Norrbottens län — vid fullgörande av ett länsstyrelsen lämnat uppdrag att verkställa undersökning, vilka åtgärder kunde och borde vidtagas i syfte att minska kostnaderna för de nuvarande särskilda anordningarna inom länet för gränskontroll — på anförda skäl uttalat den uppfattning, att den minskning i berörda kostnader, som enligt länsstyrelsens mening vore tänkbar, skulle bestå däri, att den särskilda ersättning, som utginge till viss inom länet stationerad tullpersonal för biträde med gränskontrollen, indroges och att sålunda detta biträde skulle av tullpersonalen lämnas utan gottgörelse. Härigenom skulle vinnas en besparing på omkring 11,000 kronor för år.

Genom remiss den 15 juli 1932 har herr statsrådet anmodat generaltullstyrelsen att avgiva yttrande i detta ärende; och får i anledning härav styrelsen, med remissaktens återställande samt med överlämnande av ett från tullförvaltaren i Haparanda i egenskap av chef för Haparanda gränsdistrikt infordrat yttrande — uttalande i ämnet från tullförvaltaren i Kiruna finnes bland remisshandlingarna — äran anföra följande.

För övervakande av trafiken över de inom Norrbottens län fallande delarna av rikets gränser har anordnats passkontroll vid järnvägsstationen i Haparanda samt å järnvägslinjen från riksgränsen mot Norge till Kiruna, varjämte dels tre särskilda gränspolismän anställts för övervakande av trafiken över gränsen mot Finland dels förordnande meddelats för ett större antal under tullkammaren i Haparanda och numera även under tullkammaren i Kiruna lydande tjänstemän att biträda vederbörande polismyndigheter med gränskontrollen. Kostnaden för passkontrollen vid järnvägarna samt för gränspolisen synas enligt länsstyrelsens mening icke kunna nedbringas. Däremot skulle, enligt vad länsstyrelsen framhållit, en betydande besparing kunna vinnas genom indragning av den särskilda gottgörelse, som under en följd av år utgått till den med gränskontrollen biträdande tullpersonalen.

Ifrågavarande gottgörelse har från och med år 1929 utgått med femton kronor i månaden till envar under tullkammaren i Haparanda lydande tjänsteman, som tjänstgjort vid den s. k. Handolinska bron (numera vägbanken till Torneå), samt med sex kronor i månaden till envar av övriga tullkammaren underställda tjänstemän, vilka biträtt med gränskontrollen. Under åren 1924—1928 utgick gottgörelse med högre belopp, respektive 25 kronor och 12 kronor 50 öre. Till personal, lydande under tullkammaren i Kiruna, har ersättning utgått med 6 kronor i månaden.

Sedan länsstyrelserna i vissa län, däribland Norrbottens, under år 1929 gjort framställning om bemyndigande att till vissa tulltjänstemän, som enligt erhållet uppdrag biträdde polismyndigheterna med kontrollen över persontrafiken vid gränsen mot Finland eller Norge, utbetala ersättning för det bestyr med granskning av pass m. m., som i följd av uppdraget skulle ankomma på tullpersonalen, hade statskontoret i häröver avgivet yttrande ifrågasatt, huruvida icke åtgärder borde vidtagas för att granskningen av pass och s. k. nordiskt resekort skulle ingå i tulltjänstemännens å gränsorter vanliga tjänsteutövning och särskild ersättning härför sålunda icke utgå.

I häröver den 15 oktober 1929 avgivet underdånigt utlåtande, av vilket avskrift här bifogas, hemställde generaltullstyrelsen, att vad statskontoret sålunda ifrågasatt icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd utan att framställningarna om ersättning till tulltjänstemännen för ifrågavarande bestyr måtte bifallas jämväl för tid efter utgången av år 1929.

Genom beslut den 5 juli 1929 förordnade Kungl. Maj:t, att ersättning till under Haparanda tullkammare lydande personal, som biträdde polismyndighet med gränskontrollen, skulle under år 1929 utgå med ovanberörda belopp, respektive 15 kronor och 6 kronor. Liknande beslut hava sedermera av Kungl. Maj:t meddelats den 6 december 1929, den 29 augusti 1930 och den 9 oktober 1931. Sistnämnda två beslut, av vilka beslutet den 9 oktober 1931 gäller för räkenskapsåret 1931/1932, avse ersättning till personal, lydande under tullkamrarna i Haparanda och Kiruna.

Av vad chefen för Haparanda gränsdistrikt anfört rörande gränsbevakningspersonalens verksamhet för övervakande av trafiken över riksgränsen mot Finland torde framgå, att denna verksamhet icke rimligen kan anses vara av så ringa värde, som länsstyrelsen nu synes vilja göra gällande. Generaltullstyrelsen är för sin del övertygad, att tullpersonalens biträde med gränskontrollen är av ganska stor betydelse och icke utan olägenheter och ökade kostnader skulle kunna undvaras. Att den ersättning, som under en följd av år utgått för detta biträde, från och med år 1929 nedsatts, lärer icke få anses såsom bevis för någon mindervärdighet av tullpersonalens arbete utan beror helt visst på andra förhållanden.

På sätt styrelsen framhållit i ovanberörda utlåtande den 15 oktober 1929 äro övervakandet av persontrafiken över rikets gränser och kontrollen över i riket vistande utlänningar angelägenheter, som enligt sakens natur ankomma på vederbörande polismyndigheter och endast av praktiska skäl — förnämligast av kostnadshänsyn — delvis överlåtits å tullpersonal i vissa gränstrakter. Vid sådant förhållande och då uppdrag av nu omförmält slag alltså avse att tillgodose ett tullverket såsom sådant icke vidkommande intresse, kan generaltullstyrelsen icke annat än vidhålla sin i berörda utlåtande uttalade uppfattning, att skälig ersättning för dylika uppdrag bör tillgodokomma tullpersonalen, och hemställer fördenskull, att länsstyrelsens förslag om indragning av ersättningen icke måtte vinna beaktande.

Stockholm den 30 augusti 1932.

Kungl. generaltullstyrelsen.

NILS WOHLIN.

Hilding Lindberg.

Bilaga 3.

Vördsamt utlåtande.

Anbefalld att avgiva utlåtande med anledning av kungl. finansdepartementets skrivelse till kungl. generaltullstyrelsen angående riksdagens revisorers berättelse rörande statsverkets kostnader för gränskontrollen

D:nr I 2620/1934 får tullkammaren med återställande av remissakten härmed vördsamt anföra följande.

Vad revisorerna anfört om gränskontrollen i allmänhet kan icke tillämpas vad tullkammaren i Mon beträffar. Resandetrafiken från och till Norge med järnväg över Mon är mycket livlig och synes snarare till- än avtaga. Innevarande år hava sålunda icke mindre än mellan 12,000 och 13,000 utlänningar, vilka äro skyldiga att avlämna skriftlig uppgift vid ankomsten till riket, inrest över Mon. Då snälltågen endast göra en minuts uppehåll vid Mon, måste de resandes passhandlingar granskas under tågens gång före ankomsten till Mon. Tiden, som åtgår för att resa in till den norska stationen Halden, där passgranskningen börjar, uppehållet där och resan tillbaka till Mon uppgår till sex timmar. För varje passresa måste alltså tulltjänstemannen vara borta från tjänstgöringsorten sex timmar, och för denna tid uppbär han i ersättning för passkontrollen 5 kronor. Då tvenne passresor företagas varje dag, uppgår alltså kostnaden för passresorna till 3,650 kronor för år. För passkontrollen vid Mons station av resande, som anlända med godstågen, uppbär dessutom tullkammaren 60 kronor per månad. Hela kostnaden för passkontrollen uppgår alltså till 4,370 kronor, vilket ställer sig avsevärt billigare för statsverket än om särskilt avlönade passkontrollörer skulle anställas. Härtill skulle erfordras tvenne passkontrollörer med vardera en lön ej rätt gärna understigande 6,000 kronor per år, enär vissa kompetensfordringar med avseende på språkkunnighet m. m. måste ställas på dem.

Enär övervakandet av persontrafiken över rikets gränser och kontrollen över i riket vistande utlänningar är angelägenheter, som enligt sakens natur ankomma på vederbörande polismyndigheter, böra alltså tulltjänstemän, som fått dylika uppdrag, erhålla skälig ersättning för sitt arbete, enär uppdrag av nu omförmält slag avse att tillgodose ett tullverket såsom sådant icke vidkommande intresse. Revisorernas förslag att tulltjänstemän utan ersättning skulle verkställa passkontroll, skulle leda till en betydande ökning av tullverkets personal, om all passkontroll längs rikets landgränser och kuster skulle läggas på tullverket. Tullkammaren får alltså för Mons vidkommande vördsamt yrka avslag på revisorernas framställning och vördsamt föreslå, att ersättningen för bestyret med passkontrollen måtte fortfarande utgå som hittills eller också att polismyndigheterna själva övertaga passkontrollen.

Mons tullkammare den 26 december 1934.

Herman Dahlbäck.

Byråchefen C. E. L. Sandquists

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 171, § 32.

Vördsamt yttrande.

I anledning av förestående remiss får jag vördsamt anföra följande.

På begäran av Stockholms handelskammare har jag alltsedan år 1922 efter särskild kallelse plägat infinna mig till viktigare sammanträden

inom handelskammarens tullutskott för att vid behov lämna upplysningar i tulltekniska spörsmål. De sammanträden, vid vilka jag sålunda varit närvarande, hava under år 1934 uppgått till 5, och varje sammanträde torde genomsnittligt taget hava omfattat en tid av omkring 1 timme. Någon ersättning för mitt bevistande av sammanträdena i fråga har självfallet icke utgått.

Sedan flera år tillbaka har jag dessutom på begäran av såväl enskilda riksdagsmän och näringsidkare som olika näringsorganisationer — däribland Stockholms handelskammare — dels enligt förelagda riktlinjer biträtt med utarbetandet av riksdagsmotioner och andra framställningar m. m., för vilkas utformande krävts tullteknisk sakkunskap, dels lämnat skriftliga utlåtanden i tulltekniska frågor. För detta mitt arbete har jag i vissa fall uppburit kontant ersättning. Det sammanlagda beloppet av dylik ersättning har icke under något år överskridit 900 kronor. Vanligen har den totala ersättningen per år avsevärt underskridit nämnda belopp.

Då ovannämnda arbetsuppgifter sålunda uteslutande bestått i att besvara framställda förfrågningar rörande tulltekniska spörsmål och att efter givna direktiv utforma framställningar o. dyl. i tullfrågor på ett ur tullteknisk synpunkt tillfredsställande sätt, har berörda verksamhet icke varit av beskaffenhet att kunna påverka min obundenhet i rena sakfrågor.

Stockholm den 3 januari 1935.

Edv. Sandquist.

Bilaga. *Avskrift.*

Till herr tulldirektören m. m. C. E. L. Sandquist,
Stockholm.

I skrivelse till kungl. generaltullstyrelsen den 9 januari 1934 har ni anhållit att med eder tjänst i tullverket få förena uppdrag att vara Stockholms handelskammare behjälplig med upplysningar i frågor, som kräva tullteknisk sakkunskap.

Vid föredragning av detta ärende har styrelsen medgivit, att ni må tills vidare innehava berörda uppdrag, så länge detsamma icke visar sig hinderligt för eder tulltjänst.

Stockholm den 10 januari 1934.

Kungl. generaltullstyrelsen.

Nils Wohlin.

Henrik Kristiansson.

Stockholms Handelskammares

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 171, § 32.

Till kungl. generaltullstyrelsen.

Genom skrivelse den 24 december har generaltullstyrelsen anhållit om Stockholms handelskammares yttrande i anledning av vissa av riksdagens revisorer framställda anmärkningar mot att byråchefen Edv. Sandquist innehaft visst uppdrag hos handelskammaren. I anledning därav får handelskammaren anföra följande.

Så länge handelskammaren varit i verksamhet har den brukat hänvända sig till någon tulltjänsteman för erhållande av upplysningar i tulltekniska frågor. Under flera år anlitades tullkontrollören Joh. Elvin för ändamålet. Efter dennes frånfälle år 1922 åtog sig dåvarande byråinspektören Sandquist att tillhandagå handelskammaren med de upplysningar, som kunde vara av behovet påkallade. Under de gångna åren har herr Sandquist dels närvarit vid sammanträden inom handelskammarens tullutskott vid de tillfällen, då viktigare frågor förelegat, dels verkställt utredningar eller lämnat skriftliga utlåtanden, som handelskammaren behövt för att kunna besvara inkomna förfrågningar.

Anledningen till att handelskammaren anlitat en befattningshavare i tullverket är synnerligen naturlig, då spörsmål som beröra tullväsendet, med ett flertal interna och tekniska detaljer, svårligen kunna ingående bedömas av näringslivets representanter utan medverkan av experter. Under sådana förhållanden är det också uppenbart, att det icke endast för handelskammaren är en fördel att hava tillgång till en tulltjänstemans sakkunskap, utan att även kungl. generaltullstyrelsen och andra myndigheter, som mottaga handelskammarens framställningar och utlåtanden, hava nytta av att de tulltekniska synpunkterna bliva vederbörligen beaktade, och att de sakliga uppgifterna äro korrekta.

Den ekonomiska ersättning, som byråchefen Sandquist åtnjuter och som beräknas endast för de skriftliga utredningar han verkställer eller för de svar han lämnar på kommersiella förfrågningar, är beroende på det arbete, som i varje särskilt fall behöver presteras. Inga medel äro såsom avlöning upptagna på handelskammarens stat.

Någon nämnvärd tidsförlust kan icke ha åsamkats herr Sandquist genom deltagande i handelskammarens sammanträden.

Då handelskammaren anser det synnerligen önskvärt att fortfarande få anlita byråchefen Sandquists sakkunskap, vågar handelskammaren hemställa, att tillstånd måtte beredas honom att få fortsätta sin verksamhet hos handelskammaren.

Stockholm den 31 december 1934.

För Stockholms handelskammare.

AXEL VENNERSTEN.

H. Rosman.

Länsstyrelsens i Norrbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 173, § 35.

Till kungl. finansdepartementet.

I anledning av remissen den 21 december 1934 angående riksdagens revisorers uttalanden rörande statsverkets kostnader för gränskontrollen (§ 35 i berättelsen) får länsstyrelsen anföra följande.

Länsstyrelsen är väl alltjämt närmast av den uti åberopade skrivelsen den 11 mars 1932 uttalade meningen, att tullpersonalen borde kunna utan särskild ersättning lämna ifrågavarande biträde vid gränskontrollen under fullgörande av sin egentliga tjänstgöring, helst det praktiska värdet av tullmännens insats å främlingspolitikens område knappast torde böra överskattas. Det är givetvis ock denna länsstyrelsens allmänna uppfattning av förevarande spörsmål, som legat till grund för länsstyrelsens medverkan till de under senaste 10-årsperiod företagna synnerligen kraftiga beskärningarna av dessa arvoden. Å andra sidan lärer ej kunna bestridas, att det även ligger visst fog i vad från tullverkets sida i ärendet anförts rörande det principiellt oriktiga i att pålägga en del av verkets personal arbetsuppgifter, avseende ett tullverket såsom sådant ej vidkommande intresse, utan att härför skäligen gottgöra av anordningen berörda befattningshavare. Klart är ock, att en ifrågasatt indragning av ännu utgående reducerad ersättning för hithörande bestyr måste befaras ytterligare nedsätta effektiviteten hos kontrollen.

Emellertid lärer hela denna fråga å sistone hava kommit uti ett i viss mån förändrat läge genom framläggandet i årets statsverksproposition av förslag till omorganisation av gränsbevakningen i Tornedalen på det sätt, att de nuvarande tre gränspolismännen fördubblas till antalet, inlemmas i statspolisen och utrustas med, bland annat, motorfordon. Därest — såsom länsstyrelsen livligt förhoppas — denna synnerligen önskvärda rationalisering av bevakningsapparaten genomföres, blir sannolikt möjligt att i fortsättningen åtminstone i någon mån nedsätta anspråken på tullens medverkan vid främlingsuppsikten vid gränsen. Detta skulle uppenbarligen i sin tur i olika hänseenden underlätta en ur statsfinansiell synpunkt önskvärd avskrivning av tullpersonalens nuvarande arvodesförmåner för hithörande funktioner. — Innan den förordade nya ordningen för gränsbevakningen blivit bragt i tillämpning, lärer emellertid, så vitt länsstyrelsen förstår, tiden näppeligen vara inne vare sig att begränsa tullpersonalens sysslande med utlänningskontrollen eller att beskära den härför för närvarande utgående blygsamma gottgörelsen.

Luleå i landskansliet den 10 januari 1935.

A. B. GÄRDE.

OLOF ÅKESSON.

T. f. expeditionschefens i ecklesiastikdepartementet

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 203, § 38.

Till ecklesiastikdepartementet.

Med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse anfört rörande tillhandahållande av formulär för ansökning om statens räntefria studielån har jag från kommissionären i ecklesiastikdepartementet infordrat här bilagda promemoria. Kommissionärens uppgift rörande den tid, under vilken ifrågavarande praxis torde hava tillämpats inom departementet får jag härmed vitsorda.

När i början av oktober 1934 frågan om riktigheten av berörda praxis underställdes mig, lät jag omedelbart verkställa en närmare undersökning i saken. Såsom resultat av denna undersökning bestämdes, att från och med den 1 januari 1935 alla framställningar om erhållande av formulär för sökande av studielån skulle — vare sig framställningarna vore ställda till kommissionären eller icke — överlämnas till registratorn, som skulle hava att utan kostnad för vederbörande översända formulären till rekvirenterna.

Med hänsyn därtill att ett stort antal sökande genom kommissionären redan erhållit dylika formulär och härför fått erlägga sedvanlig avgift och då det för allmänheten möjligen kunde te sig stötande att för tillhandahållande av formulär, som avsåge samma ansökningsperiod, i vissa fall utkrävdes avgift och i andra icke — medgavs, att den praxis, som dittills tillämpats beträffande formulärens tillhandahållande mot avgift genom kommissionären skulle få fortgå intill utgången av år 1934.

Redan före avgivandet av riksdagens revisorers berättelse har sålunda rättelse vidtagits i det av revisorerna anmärkta hänseendet.

Stockholm den 31 december 1934.

C. A. LÖWENHIELM

t. f. expeditionschef.

Bilaga.

P. M.

Undertecknad förordnades den 10 juni 1933 att vara kommissionär i ecklesiastikdepartementet.

Vid denna tidpunkt tillämpades den av riksdagens revisorer nu påtalade praxis ifråga om tillhandahållande av formulär för ansökning om statens räntefria studielån.

Då jag vid samma tidpunkt av dåvarande expeditionschefen erhöll närmare instruktioner rörande uppdragets fullgörande, berördes icke särskilt frågan om kommissionärsarvode för tillhandahållande av ansökningsformulär för sökande av studielån, utan torde det hava tagits för givet, att därmed skulle förfaras på sätt dittills varit brukligt.

Så vitt framgår av en numera av mig verkställd undersökning torde ifrågavarande praxis hava tillämpats alltsedan tillkomsten år 1919 av Kungl. Maj:ts reglemente för utdelning av statens räntefria studielån.

Av en tidningsnotis i början av oktober 1934 uppmärksamgjord därå, att befogenheten av ifrågavarande debitering kunde ifrågasättas, anmälde jag omedelbart förhållandet för tjänstförrättande expeditionschefen.

Stockholm den 31 december 1934.

G. v. Krusenstjerna

Amanuens.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 204, § 39.

Såsom av handlingarna framgår, har statskontoret tidigare fäst uppmärksamheten vid att landstinget genom det sätt, på vilket avlöningsförhållandena vid akademiska sjukhuset ordnats, icke kommit att deltaga i utgifterna för den betydande del av löneförmånerna till sjukhusets befattningshavare, som utgöres av dyrtidstillägg. Ämbetsverket har även i sammanhang härmed förordat, att frågan om ändring av gällande ordning rörande landstingets bidragsskyldighet till sjukhuset tages under övervägande.

Vad riksdagens revisorer anfört i föreliggande paragraf av sin berättelse har ytterligare understrukit angelägenheten av att hithörande förhållanden göras till föremål för reglering. En möjlighet synes härvid vara att uppföra personalens samtliga avlöningsförmåner i sjukhusets stat. Detta skulle emellertid innebära ett avsteg från gällande bestämmelser om dyrtidstillägg. Härtill kommer, att även kostnaderna för befattningshavarnas pensionering, vilka bestridas från i särskild ordning anvisade medel och till vilkas täckande landstinget jämväl synes böra bidraga, i så fall borde upptagas å sjukhusets stat. Med hänsyn härtill synes det statskontoret böra tagas under övervägande, huruvida icke förevarande spörsmål bäst skulle lösas genom en förnyad överenskommelse med landstinget, varigenom landstingets bidragsskyldighet icke göres beroende av den brist, som kan uppstå i sjukhusets stat, utan ställes i förhållande till det saldo, som uppkommer, därest bland sjukhusets omkostnader inräknas jämväl utgifter för sjukhusets personal, för vilkas bestridande medel anvisats i annan ordning än å nämnda stat.

Vad angår den av revisorerna berörda frågan, huruvida beloppen av de utbetalade dyrtidstilläggen ansluta sig till bestämmelserna i dyrtidstilläggskungörelsen, vill statskontoret, som icke funnit anledning att i förevarande sammanhang närmare ingå på detta spörsmål, endast framhålla, att det icke synes vara utan vidare klart, att på grund av bestämmelserna i kungl. brevet den 6 juni 1925 angående nya stater för universitetet i Uppsala m. m. hinder mött att medgiva dyrtidstillägg till ifråga-

varande befattningshavare vid akademiska sjukhuset efter de för oreglerade verk bestämda grunderna.

Stockholm den 29 december 1934.

Underdånigst

K. BERGENDAL.

E. JOHNSSON.

Sture Dyberg.

Direktionens för Akademiska sjukhuset i Uppsala

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 204, § 39.

Till Konungen.

Direktionen för akademiska sjukhuset i Uppsala har anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer under § 39 yttrat rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare vid sjukhuset. Till åtlydnad härav får direktionen i underdånighet anföra följande.

Av revisorerna hava framställts två anmärkningar. I första rummet hava revisorerna funnit anmärkningsvärt, att icke kostnaderna för dyrtidstilläggen med beaktande av statens intresse härutinnan fördelats mellan staten och landstinget (1). I det andra rummet hava revisorerna uttalat, att dyrtidstilläggen synas hava bort utgå efter de för nyreglerade verk angivna grunderna (2).

Ad 1. Rättsförhållandet mellan universitetet och landstinget med avseende på akademiska sjukhuset kan i nära anslutning till statskontorets av revisorerna åberopade, den 3 maj 1934 till kammarrätten avgivna utlåtande i korthet angivas sålunda. Sjukhuset är en till universitetet hörande institution och drives i statens regi. Landstingets ställning till sjukhuset regleras genom ett mellan universitetet och landstinget upprättat kontrakt, enligt vilket universitetet åtagit sig att tillhandahålla landstinget ett antal sjuksängar samt att ansvara för de sjukas vård och underhåll mot vissa av landstinget till universitetet utgivna ersättningsbelopp. Rättsförhållandet ifråga, om vars uppkomst och närmare utveckling hänvisas till bilagda skrift av professorn U. Quensel, Om Hälso- och sjukvårdens utveckling i Uppsala län, Uppsala 1931, sid. 10 f., svarar alltså närmast mot ett entreprenadförhållande, där universitetet i undervisningens intresse såsom entreprenör tillhandahåller landstinget bestämt antal sjuksängar jämte vård och underhåll av de sjuka mot i kontraktet angivet vederlag.

Det från landstingets sida utgående vederlaget utgöres huvudsakligen av de belopp, som angivas i § 4 av kontraktet, nämligen dels en viss avgift för varje sjukdag, dels viss andel av den brist, som kan uppstå i kostnaderna för vård vid sjukhuset av sjuka från Uppsala län.

Av dessa ersättningsformer är dagavgiften den normala och väsentliga. Den utgår för närvarande med fyra kronor och representerade i sjukhu-

sets senaste bokslut före anhängiggörande av det av revisorerna omförmälda anmärkningsmålet eller budgetåret 1931/1932 ett belopp av 593,448 kronor, varemot svarade en bristandel för landstinget av 158,818 kronor 71 öre. Motsvarande poster äro i sjukhusets stat för innevarande budgetår beräknade till resp. 640,000 kronor och 153,532 kronor.

Bristandelen har i jämförelse med dagavgiften allenast karaktären av en säkerhetsventil. Klart framgår detta förhållande därav att för landstingets vidkommande andelen i fråga ursprungligen och ända till och med kalenderåret 1918 var maximerad till 7,500 kronor och att å statens sida det i riksstaten för ändamålet upptagna förslagsanslaget ända till och med kalenderåret 1920 beräknades till 10,000 kronor.

Av rättsförhållandet mellan universitetet och landstinget följer utan vidare att avlöningarna till befattningshavarna vid sjukhuset åvila staten ensam. När under världskriget de sjunkande reallönerna för befattningshavare i statens tjänst år 1917 kompenserades med krigstidstillägg, kan icke hava rått någon tvekan därom, att för befattningshavare vid akademiska sjukhuset krigstidstillägget skolat utgå enbart av statsmedel. Landstingets bristandel utgick vid denna tid med nyssnämnda maximibelopp av 7,500 kronor och enligt kontraktet fanns icke någon form för att belasta landstinget med berörda tillägg. I överensstämmelse härmed äskade direktionen den 30 juni 1917 och beslöt mindre akademiska konsistoriet den 17 juli samma år för första gången, att dyrtidstillägg skulle utgå till befattningshavarna vid sjukhuset jämlikt § 7 kungörelsen den 29 maj 1917 nr 224.

Sedan under kristiden missförhållandet mellan inkomster och utgifter i sjukhusdriften avsevärt stegrats, underställde universitetsmyndigheterna samma år 1917 principfrågan om sjukhusstatens uppgörande Eders Kungl. Maj:ts prövning genom en hemställan, att Eders Kungl. Maj:t täcktes lämna mindre akademiska konsistoriet särskilt bemyndigande att fastställa förslaget till inkomst- och utgiftsstat för akademiska sjukhuset för nämnda år. Denna framställning besvarades i princip genom kungl. brev till kanslersämbetet för rikets universitet angående revision av kontraktet emellan universitetet och landstinget angående akademiska sjukhuset den 18 januari 1918. I detta brev föreskrevs att universitetet skulle söka åstadkomma erforderliga ändringar i kontraktet i syfte att överskridande av förslagsanslaget till sjukhuset i möjligaste måtto undvekes, och borde i avseende å dessa ändringar framför allt ifrågakomma dels ytterligare höjning av landstingets avgifter för sjukdag, dels upphävande av den förut gällande maximeringen av landstingets bristandel, dels ock höjning av landstingets årliga bidrag till sjukhusbyggnadernas underhåll.

Vid den tid då berörda föreskrifter angående ordnandet av sjukhusets ekonomi av Eders Kungl. Maj:t lämnades, hade alltså redan under närmast föregående år utgått dyrtidstillägg enbart av statsmedel. Det är tydligt att om ändring i detta särskilda förhållande ansetts påkallad, statskontoret, på vars utlåtande 1918 års brev grundade sig, och Eders Kungl. Maj:t icke underlåtit att därom lämna föreskrift. Det är självklart att vid universitetets på grund av samma brev förda underhandlingar med landstinget såsom ostridig förutsättning ansetts gälla att dyrtidstilläggen skulle även i fortsättningen åvila staten, något som även utan vidare följde av universitetets ställning till landstinget såsom entreprenör för sjukvården. Därför var det även med utgångspunkt från denna förutsättning som landstinget år 1918 och följande år beslöt en högst vä-

sentlig höjning av dagavgiften, nämligen från en krona 90 öre under år 1918 till tre kronor 15 öre under år 1919 och fyra kronor 50 öre under år 1920 samt därefter med växlande belopp fram till år 1926, från och med vilket år dagavgiften utgått och fortfarande utgår med fyra kronor. Det var vidare med utgångspunkt från samma förutsättning som landstinget år 1918 åtog sig att deltaga i bristens täckande med hälften av bristbeloppet och med frånfallande av den förut gällande maximeringen av 7,500 kronor. Samma förutsättning förelåg även vid den senare tidpunkt, då landstinget år 1928 beslöt, att för framtiden bidraga till sjukhusbyggnadernas underhåll med 7,500 kronor i stället för dittillsvarande 1,000 kronor för år. Det sätt, på vilket saneringen av sjukhusdriftens ekonomi genomfördes, underställdes även riksdagens prövning genom propositionen 376/1920 angående anslag till driftkostnader för akademiska sjukhuset i Uppsala. Även denna proposition och de till grund för densamma avgivna framställningarna från universitetets myndigheter grundade sig på den förutsättningen att dyrtidstilläggen, vilka då oförändrat utgått av dyrtidstilläggsanslaget under de tre åren 1917—1919, fortfarande skulle utgå på samma sätt. Det vid 1920 års riksdag beslutade och allt sedan dess i riksstaten upptagna förslagsanslaget av 110,000 kronor till täckande av statens andel i bristen å sjukhusdriften är alltså beräknat på grundval av samma förutsättning.

Av denna redogörelse torde framgå att det är i överensstämmelse med Eders Kungl. Maj:ts år 1918 givna direktiv och 1920 års riksdags gillande som kontraktet mellan universitetet och landstinget ändrats på det sätt att landstingets bidrag till sjukhuspersonalens dyrtidstillägg liksom i allmänhet till de ökade kostnaderna för sjukhusdriften utgått i form av väsentligt förhöjd dagavgift, förhöjt årsbidrag till sjukhusbyggnadernas underhåll och en till hälften bestämd andel i den årliga bristen, beräknad under förutsättning att dyrtidstilläggen liksom förut i första hand skulle belasta statens dyrtidstilläggsanslag. I denna form har i realiteten från landstingets sida utgått så betydande bidrag till sjukhusets drift, att i det av revisorerna åberopade anmärkningsärendet riksräkenskapsverkets revision till och med kunnat bestrida sjukhuspersonalens rätt till dyrtidstillägg av statsmedel med användande av det befängda argumentet att »av sjukhusets räkenskaper framgår att sjukhusets inkomster till allra största delen utgöras av andra medel än statsmedel». Därmed torde i varje fall effektiviteten uti landstingets bidragsskyldighet få anses vitsordad såsom fullt tillfredsställande.

Den av revisorerna uppställda frågan huruvida universitetsmyndigheterna bort — inom ramen för deras genom kammarrättens utslag den 31 maj 1934 prövade behörighet — besluta att dyrtidstillägg skulle utgå från dyrtidstilläggsanslaget till sjukhusets befattningshavare kan alltså icke, såsom hos revisorerna skett, utbrytas till isolerad prövning av beslutets materiella rättmätighet. Denna fråga måste i stället bedömas såsom led i ett helhetsbedömande av statens och landstingets ömsesidiga förmåner och uppoffringar med avseende å driften vid akademiska sjukhuset. Det är en enhällig mening inom direktionen, som är sammansatt av representanter för universitetet och landstinget till lika antal, att ett sådant helhetsbedömande utvisar att de allmänna kostnaderna för sjukhusdriften, tvärt emot revisorernas antagande, fördelats mellan staten och landstinget på sådant sätt, att därvid till fullo beaktats statens intresse med avseende därå, att de särskilda kostnaderna för dyrtidstilläggen utgått enbart av statsmedel. Att helt och hållet avskära dyrtidstillägg till ifrå-

gavarande befattningshavare från statens dyrtidstilläggsanslag skulle alltså enligt direktionens mening innebära ett brott mot grunderna för det genom avtal reglerade förhållandet mellan staten och landstinget.

Ad. 2. Revisorerna hava i andra rummet anmärkt, att dyrtidstilläggen jämlikt kungl. brev den 6 juni 1925 angående nya stater för universitetet i Uppsala m. m. bort utgå efter de för nyreglerade verk angivna grunderna.

Den lönereglering för befattningshavarna vid universitetet i Uppsala, som genomfördes genom 1925 års brev, omfattade icke till någon del befattningshavarna vid akademiska sjukhuset. Att sjukhusets ekonomiska ställning skulle bibehållas oförändrad enligt gällande kontrakt med landstinget framgår med all tydlighet av departementschefens uttalande i propositionen 115/1925 sid. 374 angående avlösning i 1925 års universitetsstat av ett till sjukhuset utgående anslag av ved in natura. Vidare framgår sjukhusets oförändrade ställning därav att i riksstaten år 1925 det ordinarie förslagsanslaget till sjukhuset vid sidan av de genom 1925 års kungl. brev fastställda nya staterna för universitetet i Uppsala upptagits till oförändrat belopp av 110,000 liksom ock därav att från statsmakternas sida icke väckts fråga om ändring i kontraktet mellan universitetet och landstinget angående sjukhuset. En så väsentlig förutsättning för såväl beräkningen av anslaget för statens bristandel som storleken av landstingets dagavgift som den, att statens dyrtidstillägg till befattningshavare vid sjukhuset skulle utgå efter procenttalet för oreglerade verk, kunde uppenbarligen icke ändras därhän, att tilläggen skulle utgå efter de för nyreglerade verk angivna grunderna utan att såsom oundgänglig konsekvens medföra såväl motsvarande höjning av förenämnda förslagsanslag som sänkning i landstingets dagavgift för sjukvården. Visserligen föreskrives i p. XII av 1925 års brev att jämväl till de befattningshavare vid universitetet, för vilka det civila avlöningsreglementet icke vore avsett att gälla, skulle utgå dyrtidstillägg enligt samma grunder som till de befattningshavare, å vilka nämnda avlöningsreglemente ägde tillämpning. Men denna föreskrift synes icke med nödvändighet böra tolkas så, att den avser jämväl befattningshavarna vid sjukhuset. Dessa äro nämligen icke uppförda å någon av de universitetets stater, som uteslutande avses med berörda kungl. brev, utan å den för sjukhuset gällande specialstaten. Akademiska sjukhusets självständiga ställning i detta avseende har i senare riksstater vunnit ytterligare bekräftelse därigenom att sjukhuset numera avförts från rubriken Uppsala universitet och i stället sammanförts med övriga undervisningssjukhus under den gemensamma rubriken universitetssjukhus.

På grund av det anförda får direktionen angående dyrtidstilläggens belopp hävda såsom sin mening, att det av revisorerna åberopade kungl. brevet den 6 juni 1925 varken är formellt tillämpligt å befattningshavarna vid sjukhuset eller att den genom detta brev genomförda löneregleringen för universitetets befattningshavare reellt innebär någon som helst anledning till ändring i befattningshavarnas vid sjukhuset rätt till dyrtidstillägg eller i statens och landstingets ömsesidiga skyldigheter med avseende å dyrtidstilläggen. Då emellertid genom den av revisorerna nu framställda anmärkningen en annan tolkning av nämnda kungl. brev framställts, hemställer direktionen att föreskrift måtte uttryckligen meddelas om grunderna för dyrtidstilläggens beräknande, enär dyrtidstilläggens bestämmande efter de för nyreglerade verk angivna grunderna

måste komma att återverka på de ekonomiska bestämmelserna i avtalet mellan universitetet och landstinget.

Uppsala den 10 januari 1935.

Underdånigst
På sjukhusdirektionens vägnar:

FOLKE WETTER.

Erik Stenkil.

Styrelsens för tekniska högskolan

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 209, § 40.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 har styrelsen för tekniska högskolan anbefallts avgiva utlåtande med anledning av vad i den berättelse, som avgivits av riksdagens senast församlade revisorer, yttrats rörande tekniska högskolan.

I anledning av remissen har högskolans kollegienämnd till styrelsen inkommit med yttrande den 3 januari 1935.

Med överlämnande av berörda yttrande får styrelsen beträffande förutvarande vaktmästarne Klaes August Johanssons och Carl Alfred Svenssons tjänstgöring vid högskolan efter erhållet avsked med pension anföra, att styrelsen principiellt intager den ståndpunkten, att innehavare av vaktmästarebefattning, efter det han avgått med pension, icke bör meddelas förordnande att uppehålla dylik befattning.

Styrelsen överlämnar bestyrkt avskrift av detta utlåtande för kännedom till kollegienämnden, som jämlikt bestämmelse i 96 § 2 mom. av högskolans stadgar har att tillsätta bland annat högskolans vaktmästarpersonal.

Stockholm den 8 januari 1935.

Underdånigst
Å styrelsens vägnar:

G. MALM.

Kollegienämndens vid tekniska högskolan

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 209, § 40.

Till Konungen.

I anledning av Eders Kungl. Maj:ts nådiga remiss till tekniska högskolan med transumt av vad i riksdagens revisorers berättelse yttrats rörande tekniska högskolan får högskolans kollegienämnd härmed i underdånighet anföra följande.

I avseende på *Klaes August Johanssons* förordnande vill kollegienämnden, som enligt högskolans stadgar äger att besluta angående förordnande av vaktmästarpersonal m. m., meddela, att Johansson alltid visat sig besitta en synnerligen berömvärd tjänsteduglighet, varför kollegienämnden, såsom även framgår av revisorernas berättelse, förordnade honom att kvarstå i befattningen såsom förste vaktmästare vid tekniska högskolan intill fyllda 70 år, då hans fortsatta anställning av kollegienämnden ansågs vara till stort gagn för det allmänna. Efter avgången från förste vaktmästarebefattningen förordnade kollegienämnden honom att vid högskolans kansli uppehålla en *annan* befattning, en extra vaktmästarebefattning, då kollegienämnden ansåg, att högskolan vore synnerligen betjänt av att fortfarande taga hans krafter i anspråk. Detta Johanssons förordnande fortgår ännu, men har sedan länge förutsatts, att Johansson under innevarande år kommer att frånträda sin befattning vid högskolan.

I avseende på *Carl Alfred Svenssons* förordnande att uppehålla en del av laboratorievaktmästarebefattningen inom fackavdelningen för bergsvetenskap vill kollegienämnden framhålla, att innehavaren av ifrågavarande laboratorievaktmästarebefattning skall tjänstgöra vid icke mindre än sex institutioner, ett förhållande, vilket visat sig ohållbart och har därför högskolan i sina riksdagspetita under flera år hemställt, att ytterligare en laboratorievaktmästarebefattning skulle inrättas vid högskolans fackavdelning för bergsvetenskap och har även föregående år gjorts framställning i ärendet i högskolans riksdagspetita, som avse 1935 års riksdag. I avvaktan på statsmakternas bifall till denna framställning har kollegienämnden i enlighet med beslut den 10 maj 1932 satt befattningen ifråga på vakans och har kollegienämnden vidare ansett det fördelaktigt att förordna Svensson, som varit helt insatt i de åliggande, som åvila laboratorievaktmästaren inom nämnda fackavdelning, att tillsvidare uppehålla en del av befattningen, — för uppehållande av resterande del av befattningen har annan person förordnats — då kollegienämnden knappast ansett det möjligt att under nuvarande förhållanden en helt ny befattningshavare skulle kunna på ett hjälpligt sätt utföra samtliga till laboratorievaktmästarebefattningen hörande göromål. Det är emellertid kollegienämndens avsikt att innevarande år söka vidtaga ändring i nu av statsrevisorerna påtalade förhållande och anser kollegienämnden, att denna fråga skulle kunna erhålla en tillfredsställande lösning, om 1935 års riksdag bifaller högskolans framställning om ytterligare en vaktmästarebefattning för fackavdelningens för bergsvetenskap behov.

Kollegienämnden kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, att de göromål, som åligga ovan nämnda befattningshavare, ej såsom av statsrevisorerna framhållits äro av »jämförelsevis okvalificerad» art, utan måste av kollegienämnden fordras ej obetydliga kvalifikationer, för att respektive befattningshavare väl skola kunna utföra till befattningarna hörande göromål.

I avseende på av statsrevisorerna påtalade förhållanden angående besättandet av *vaktmästarebefattningen inom fackavdelningen för lantmäteri* vill kollegienämnden framhålla svårigheten att finna den av de 395 sökandena, vilken vore mest kvalificerad att utföra till befattningen hörande göromål, och vill kollegienämnden i detta sammanhang framhålla, att ifrågavarande ärende av kollegienämnden behandlats på dess sam-

manträden den 17 januari, den 7 februari, den 18 april, den 9 och 23 maj samt den 23 oktober 1934.

Stockholm den 3 januari 1935.

Underdånigst

Å kollegienämndens vägnar:

H. KREÜGER.

Erik Philip.

Riksarkivets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 210, § 41.

Till Konungen.

Genom nådig remiss av den 21 december 1934 har riksarkivet anbefallts att avgiva underdånigt utlåtande över riksdagens senast församlade revisorers yttrande rörande Växjö domkapitels arkiv.

Till åtlydnad härav får riksarkivet, som redan vid inspektioner 1928 och 1931 framhållit de nuvarande arkivlokalernas olämplighet, i underdånighet vitsorda vad revisorerna rörande detta ärende anfört. Vad beträffar det av domkapitlet framlagda förslaget till uppförande av ett domkapitelshus m. m. åberopar riksarkivet de bägge underdåniga yttranden, som detsamma efter nådiga remisser avgivit den 16 februari och den 2 maj 1934.

I ärendets behandling hava, förutom riksarkivarien, deltagit arkivråden Almquist (föredragande) och Brulin.

Stockholm den 2 januari 1935.

Underdånigst

HELGE ALMQUIST.

JOH. AX. ALMQUIST.

Birger Lindén.

Kammarkollegii

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 211, § 42.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har kammarkollegium anbefallts avgiva underdånigt utlåtande med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse under § 42 yttrat rörande uppförande av prästgård med lån eller anslag från kyrkofonden.

Med återställande av remissakten får kammarkollegium i ärendet anföra följande.

Beträffande det i revisorernas yttrande närmare omförmälda prästgårdsbygget inom Sorsele pastorat må erinras följande.

Genom Kungl. Maj:ts resolution den 26 maj 1922 fastställdes löneregleringen för prästerskapet i Sorsele församlings pastorat att träda i kraft den 1 maj 1923. Därvid förordnades bland annat, att fri bostad skulle beredas kyrkoherden och komministern i Sorsele kyrkoby genom upplåtelse av prästgård på sätt i ecklesiastik boställsordning stadgades, för kyrkoherden å kyrkoherdebostället 19/32 mantal krono Sorsele nr 1 i Sorsele socken och för komministern i Sorsele kyrkoby å plats därstädes, som Kungl. Maj:t ville framdeles bestämma.

Vid husesyn enligt 64 § ecklesiastik boställsordning å sagda kyrkoherdeboställe den 11 och den 12 september 1922 föreskrev synerätten att den gamla sätesbyggningen skulle, efter viss ombyggnad, bibehållas såsom bostad för kyrkoherden. Sedermera förordnades genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 augusti 1924, att prästgård för bemälde komminister skulle förläggas å kyrkoherdebostället i enlighet med de närmare föreskrifter, som av vederbörande synerätt kunde komma att meddelas. Sedan husesyn hållits å bostället den 13 oktober 1924, men synerättens därvid fattade beslut blivit överklagat, bestämdes genom Svea hovrätts utslag den 9 juni 1925 till plats för prästgård åt komministern ett å en synerättens protokoll bilagd kartskiss under benämningen »kyrkoherdens förslag» angivet, genom streckade linjer utmärkt område om 1.2 hektar, vilket begränsades i norr av Vindelälven och i söder av den s. k. Prästtjärn.

Hos Kungl. Maj:t anhöll därefter Sorsele församling *dels* att församlingen måtte jämlikt lagen den 21 november 1925 (nr 456) angående anlitande av kyrkofonden för uppförande av prästgårdar inom vissa delar av Härnösands och Luleå stift erhålla ett anslag å 57,000 kronor utan återbetalningsskyldighet till bestridande av hela kostnaden för uppförande av ny prästgård för kyrkoherden i huvudsaklig överensstämmelse med ansökningen bifogade ritningar, *dels ock*, under förutsättning av bifall till sagda ansökning, att berörda till plats för prästgård åt komministern bestämda tomt måtte godkännas såsom plats för prästgård åt kyrkoherden samt att den nya kyrkoherdebostaden måtte få uppföras å denna tomt och den gamla kyrkoherdebostaden bliva prästgård åt komministern.

Genom brev den 12 januari 1929 förklarade Kungl. Maj:t hinder från det allmännas sida icke möta för att vid ny syn å kyrkoherdebostället till förnyad prövning upptoges frågan om anordnande av prästgårdar för kyrkoherden och komministern i Sorsele kyrkoby. Härjämte medgav Kungl. Maj:t, att Sorsele församling finge — därest den hittillsvarande sätesbyggnaden å kyrkoherdebostället komme att insynas till bostad åt komministern i Sorsele kyrkoby — för byggande av ny prästgård åt kyrkoherden ur kyrkofonden erhålla *dels* ett räntefritt lån å 20 000 kronor att av församlingen återbetalas med 2 000 kronor årligen under 10 år, räknat från det prästgården blivit i vederbörlig ordning insynad *dels ock* såsom anslag utan återbetalningsskyldighet ett ytterligare belopp av högst 30,000 kronor; skolande såsom villkor för detta medgivande gälla, att församlingen förbunde sig att utan bidrag av allmänna medel iordningställa den gamla kyrkoherdebostaden till laga prästgård åt nämnde komminister. Tillika anbefallde Kungl. Maj:t länsstyrelsen dels att — sedan församlingen med entreprenör, vars lämplighet och vederhäftighet kunde av länsstyrelsen vitsordas, slutit avtal om prästgårdens uppförande i huvudsaklig enlighet med berörda ritningar med de modifikationer däri, som kunde komma att av synerätten föreskrivas, ävensom till länsstyrel-

sen avlämnat behörig skuldförbindelse å beloppet, vilken förbindelse skulle av länsstyrelsen förvaras och bevakas — till församlingen utbetala ovannämnda lånebelopp å 20,000 kronor, dels ock att efter byggnadsarbetets igångsättande på rekvisition i mån av behov och mot redovisningsskyldighet inför länsstyrelsen till församlingen utbetala förutnämnda anslagsbelopp å högst 30,000 kronor med iakttagande, att därav 5,000 kronor utbetalades först sedan prästgården insynats.

Den 17 och 18 juni 1930 förrättade därefter vederbörande synerätt laga syn för fastställande av föreskrifter rörande beskaffenheten av blivande prästgård för kyrkoherden i Sorsele pastorat.

Vid synen närvoro, förutom vederbörande boställshavare, ombud för pastoratet och konsistorieombud. Genom utslag sistnämnda dag den 18 juni 1930 förordnade synerätten, att prästgården ifråga skulle uppföras på visst angivet sätt till en beräknad kostnad av 54,270 kronor.

Utslaget vann laga kraft, varefter kyrkoherdebostaden uppförts i enlighet med de därom sålunda meddelade bestämmelserna.

Enligt vad pastorsämbetet i Sorsele nu meddelat kollegium har prästgårdens iordningställande dragit följande kostnader:

Grund och trädgård	kronor	5,945: —
Byggnaden	»	37,800: —
Sanitära anläggningar	»	8,568: —
Övriga arbeten, kontroll etc.	»	6,307: 74
	Kronor	58,620: 74.

Pastorsämbetet har därvid anmärkt, att i synerättens kostnadsberäkning ej medtagits kostnaden för ritningar, kontrollant m. m., vilket medverkat till att den verkliga kostnaden överstigit den av synerätten beräknade.

På sätt revisorerna påpekat, har Sorsele kyrkoherdeprästgård iordningställts i enlighet med föreskrifter, som i vederbörlig ordning meddelats av vederbörande synerätt med stöd av gällande bestämmelser. Den av synerätten därvid föreskrivna byggnadsplanen utgöres av ett utav de i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 6 december 1918 genom byggnadsstyrelsens försorg utarbetade förslagen till prästgårdar i övre Norrland, vid vilkas utarbetande hänsyn jämväl tagits till önskvärdheten av att särskilt inom ödebygdspastoraten förse prästerskapet med goda bostäder.

I likhet med revisorerna anser kollegium det emellertid angeläget, att vederbörande myndigheter städse tillse, att vid prästgårdars iordningställande noggrant iakttages, att icke det allmänna åsamkas större kostnader än omständigheterna påkalla.

I ärendets handläggning hava förutom undertecknade deltagit kammarrådet Nyborg samt t. f. kammarråden Pehrzander och Nilsson.

Stockholm den 10 januari 1935.

Underdånigst

LENNART BERGLÖF.

STEN GRÖNVALL,
föredragande.

Kammarkollegii och statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 213, § 43.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 hava kammarkollegium och statskontoret anbefallts att efter hörande av domkapitlen i Härnösand och Luleå avgiva underdånigt utlåtande med anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse under § 43 yttrat rörande ödebygdstillägg vid vissa prästerliga befattningar.

Med överlämnande av remissakten samt underdåniga utlåtanden av domkapitlen i Härnösand och Luleå få ämbetsverken för egen del anföra följande.

I lagen den 21 november 1925 angående nu ifrågavarande ödebygdstilllägg förutsättes i 2 §, att en omprövning skall tid efter annan ske i vad mån, efter det dylikt tillägg blivit för viss befattning fastställt, sådana ändrade förhållanden inträtt, att befattningen kan helt eller delvis anses hava förlorat den karaktär, som i 1 § avses, ävensom att, därest omprövningen därtill giver anledning, förordnande skall meddelas därom, att ödebygdstillägget skall vid tjänstinnehavarens avgång upphöra att utgå eller, efter ty prövas skäligt, nedsättas.

En dylik omprövning förutsättes jämväl i de Eders Kungl. Maj:ts beslut av den 19 maj 1933, enligt vilka ödebygdstilläggen för närvarande utgå. Därvid medgivna ödebygdstillägg skola nämligen, vad beträffar ordinarie befattning utgå tills vidare under den tid, nu gällande löneregleringen för varje särskild prästerlig befattning äger tillämpning, samt, ifråga om stifts- och kontraktsadjunkter, tills vidare under tiden till och med den 30 april 1935.

Vad revisorerna anfört i ämnet, torde giva ytterligare stöd för att en sådan omprövning, som ovan omförmälts, tid efter annan äger rum. Ämbetsverken tillåta sig härvidlag jämväl erinra om, vad som förekommit beträffande motsvarande extra lönetillägg till vissa provinsialläkare. Vid löneregleringen år 1926 för förste provinsialläkare och provinsialläkare förutsattes, att vissa provinsialläkare inom ödebygder skulle tills vidare åtnjuta tillfälligt lönetillägg (prop. 74/1926 sid. 26—27, 27—28 samt 29). 1929 års riksdag fann sig emellertid böra ifrågasätta, huruvida vid uppkommen vakans åtminstone i ett eller annat av de distrikt, där lönetilläggen utginge, dessa tillägg borde bibehållas. På sätt framgår av 1934 års statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkt 45 (sid. 68—69) hava numera de flesta av ifrågavarande lönetillägg blivit indragna eller nedsatta. Den 19 maj 1933 har Eders Kungl. Maj:t också anbefallt medicinalstyrelsen att, då någon av ifrågavarande läkartjänster bleve ledig, verkställa utredning, huruvida icke tillfälligt lönetillägg kunde indragas.

Med hänsyn till vad sålunda och i övrigt förekommit hava ämbetsverken icke något att erinra mot, att vid vakans å prästerlig befattning inom ödebygdspastorat utredning verkställes, huruvida och i så fall med vad belopp ödebygdstillägg skall fortfarande utgå till innehavare av befattningen.

I detta ärendes handläggning hava förutom undertecknade deltagit statskommissarien Spilhammar, t. f. kammarrådet Pehrzander och t. f. statskommissarien Örtengren.

Stockholm den 10 januari 1935.

Underdånigst

LENNART BERGLÖF. K. BERGENDAL.

STEN GRÖNVALL,
föredragande.

Domkapitlets i Härnösand

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 213, § 43.

Till Konungen.

Genom remiss den 27 nästlidne december har Eders Kungl. Maj:ts och rikets kammarkollegium anhållit om domkapitlets underdåniga yttrande över vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande ödebygdstillägg vid vissa prästerliga befattningar i Härnösands och Luleå stift.

Domkapitlet får i anledning härav i underdånighet anföra följande.

Lagen om ödebygdstillägg har så sent som år 1929 efter medverkan av riksdag och kyrkomöte blivit ändrad såtillvida att maximibeloppet höjts med 200 kronor. Vid tillkomsten av denna lagändring var — åtminstone så vitt av remisshandlingarna framgår — ödebygdstilläggens existensberättigande icke ens ifrågasatt. Det kan därför icke annat än verka överraskande att det så kort tid efter ett höjningsbeslut, ifrågasättes huruvida ödebygdstilläggen alltjämt skola utgå.

Riksdagens revisorer anföra bland annat att den reglerade medellönen, oavsett ödebygdstillägg m. m., i ödebygdspastoraten utgör för kyrkoherde 6,760 kronor och för komminister 4,475 kronor under det att samma medellön för hela riket utgör 5,495, respektive 3,714 kronor. På grund härav skulle prästerna i ödebygdspastoraten hava gynnsam löneställning i förhållande till övriga prästerliga befattningshavare. Det är utan vidare uppenbart att denna högre medellön för ödebygdspastoraten får tillskrivas fyllnadsbeloppet för areal samt för besvärlig tjänstgöring och dylikt. Den till akten hörande tablån visar att fyllnadsbeloppet för areal inom ödebygdspastoraten i Härnösands stift utgör i medeltal 688 kronor. För det stora flertalet pastorat i södra och mellersta Sverige synes detta belopp i allmänhet icke uppgå till mer än något hundratal kronor och mycket ofta helt saknas. Likaså är det klart att fyllnadsbeloppen för besvärlig tjänstgöring och höga levnadskostnader lätt springa i höjden inom pastorat där t. ex. vägar i stor utsträckning saknas och alla livsmedel fördyras av höga fraktkostnader. Den högre reglerade lön, som ödebygdspastoratens präster sålunda tillerkänts, har alltså sitt givna berättigande och är avsedd att kompensera helt andra delar av tjänsternas särskilda svårigheter än det mera psykologiska obehag, som skall lindras av ödebygdstillägget.

Lagen förutsätter för beviljande av ödebygdstillägg att vistelsen och verksamheten i pastoratet på grund av hårt klimat, outvecklade kommunikationer och allmän kulturell isolering måste antagas utöva en särskild påfrestning å den prästerliga tjänsteinnehavaren. Vad då först angår det hårda klimatet har detta av revisorerna helt förbigåtts. Det är ju också klart att i detta stycke icke inträtt någon förändring, som kan åberopas till stöd för minskad ödebygdskaraktär. Att kommunikationerna utvecklats sedan 1925 lärer icke kunna bestridas men detta torde huvudsakligen hava skett inom de tätare bebyggda områden, där busstrafik kunnat locka den enskilda företagsamheten. Har sådan kommunikationsförbättring inträtt, gäller förbättringen över hela landet och ödebygdsorterna intaga därför i förhållande till övriga landsdelar samma ofördelaktiga ställning som förut. Det är t. ex. väsentlig skillnad mellan å ena sidan en ort som trafikeras av postdiligens en gång om dagen eller varannan dag och å andra sidan orter med järnvägsförbindelser eller privata busslinjer med ett flertal turer dagligen.

Den allmänna kulturella isoleringen har väl påtagligen hindrats genom rundradions tillkomst men ingen lärer kunna påstå att fjällbygdspastoraten därmed förlorat sin ödebygdskaraktär. För övrigt måste det prästerliga arbetet alltmera förläggas till eftermiddagarna, då åhörarna äro lediga från sitt förvärvsarbete, och därmed förlorar prästen de bästa radioprogrammen. Vad som i övrigt förtjänar beaktande är att prästen ofta är praktiskt taget ensam, utan tillgång till något umgänge på samma bildningsnivå. I detta avseende har en försämring inträtt de senaste åren. Enligt vad som uppgives av en av stiftets ödebygdskyrkoherdar centralisera numera bolag och även statliga myndigheter i stor utsträckning sin förvaltning och flytta sin personal till central ort; revir och apotek indragas. Den kulturella isoleringen bliver härigenom mera tryckande. — Ödebygdsprästen har lång och dyrbar väg att färdas vid behov av lasarettsvård; är ett sjukdomsfall icke av den art att flygambulans kan tillkallas, tager också resan oroande lång tid. Vill han uppsöka en ämbetsbroder eller vid en rekreationsresa uppsöka andra orter blir resan besvärligare och dyrbarare för honom än för andra. För prästen är faran av isolering i gärningen större än för andra tjänstemän.

Revisorerna finna att en jämförelse med andra befattningshavaregrupper giver vid handen att dessa icke eller endast i obetydlig utsträckning erhålla någon mot ödebygdstillägget svarande löneförmån. — Här som eljest gäller det att prästerna icke kunna jämföras med civila statsförvaltningens eller kommunikationsverkens tjänstemän, som för övrigt kunna åtnjuta så kallat kallortstillägg. Något inordnande av prästerna i löneplan motsvarande den som gäller för nyreglerade befattningshavare, torde ej heller för närvarande vara aktuellt.

Kommunikationsverkens tjänstemän hava att i sitt yrke hålla förbindelse med yttervärlden. Domänverkens tjänstemän och landsfiskaler hava en så rörlig tjänst att jämförelsen med dem bliver haltande.

Det förtjänar slutligen uppmärksammas att kyrkoherde icke på grund av egen ansökan må uppföras på förslag till prästerlig tjänst om han icke i fem år tjänstgjort på den plats han senast erhållit.

Prästbristen är i stort sett om ock icke fullständigt hävd. Därmed är emellertid icke sagt att svårigheterna att erhålla sökande till mindre lockande pastorat bortfallit. Först om ett överflöd av obefordrade präster skulle finnas, kunde det vara att vänta att även ödebygdspastoraten skulle bliva eftersökta. Så kan emellertid aldrig bliva fallet, då till präster icke

få ordineras flera än dem domkapitlet kan bereda tjänstgöring. Någon reserv av prästerliga krafter, som kunna rycka in vid behov men som också hava svårt att finna ordinarie tjänst, finnes icke.

Ur denna synpunkt haltar även jämförelsen med folkskollärarne; av sådana torde lättare uppstå överskott.

Revisorerna anse att vid vakans å ödebygdstjänst utredning bör verkställas huruvida ödebygdstillägg allt fortfarande skall utgå. Ödebygdstilläggen hava tidigare fastställts för tre år men hava genom senaste nådiga beslut i ämnet den 19 maj 1933 fastställts att gälla tills vidare. Då sålunda redan nu ödebygdstilläggen, då omständigheterna därtill föranleda, kunna ändras men å andra sidan någon sådan omständighet enligt domkapitlets förmenande för närvarande icke föreligger, får domkapitlet i underdånighet föreslå att revisorernas yttrande icke måtte föranleda någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd.

I handläggningen av detta ärende, som föredragits av stiftssekreteraren C. O. Wallgren, hava förutom undertecknad domprost deltagit adjungerade ledamöterna kyrkoherdarna Axel Olsson och Oscar Svedberg samt läroverksadjunkten Frid Arbman.

Härnösands domkapitel den 2 januari 1935.

Underdånigst
På domkapitlets vägnar:
PER SÖDERLIND.

Carl-Olof Wallgren.

Domkapitlets i Luleå

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 213, § 43.

Till Konungen.

Domkapitlet får härigenom på anmodan av kungl. kammarkollegium avgiva underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse yttrat rörande ödebygdstillägg vid vissa prästerliga befattningar i Härnösands och Luleå stift och i sådant avseende anföra följande.

Ifrågavarande ödebygdstillägg utgå jämlikt lagen den 21 november 1925 angående särskilda lönetillägg (ödebygdstillägg) vid vissa prästerliga befattningar inom Härnösands och Luleå stift.

Riksdagens revisorer ifrågasätta nu, huruvida verkliga skäl finnas för nämnda tilläggs fortsatta utgående.

Som motiv för sin tvekan i detta avseende anföra revisorerna,

att de skäl, som åberopats till stöd för ödebygdstilläggen icke längre äga giltighet i samma utsträckning som tidigare, i det att kommunikationerna förbättrats och den förut rådande isoleringen numera brutits genom tillkomsten av radio ävensom att den tidigare prästbristen avtagit, varigenom den förut rådande svårigheten att få tjänsterna besatta med innehavare upphört.

Vidare anställa revisorerna en jämförelse mellan ödebygdsprästerna och andra befattningshavaregrupper å samma orter och framhålla, att dessa senare icke kommit i åtnjutande av någon löneförmån, som i likhet med ödebygdstillägget är avsedd att utgöra kompensation för vissa besvärliga tjänstgöringsförhållanden.

Revisorerna betona ock, att prästerna i ödebygdspastoraten redan före ödebygdstilläggens tillkomst hade en gynnsammare löneställning än prästerliga befattningshavare i landet i övrigt.

Domkapitlet vill till en början erinra därom att ödebygdstilläggen icke ännu utgått under fullt 10 år. Visserligen har under denna tid utvecklingen gjort stora framsteg även i de vidsträckta lappmarksbygderna och övriga därmed jämförliga bygder i nordligaste Sverige, varigenom tillvaron därstädes blivit drägligare. Men domkapitlet anser dock icke, att förhållandena undergått en så genomgripande förändring och förbättring, att frågan om ödebygdstilläggens avskaffande redan nu bör kunna anses vara aktuell. Det väsentligaste av vad som motiverade beviljandet av dessa tillägg kvarstår ännu. Klimatet är alltjämt hårt, och det långa vintermörkret ligger tryckande över människorna och verkar deprimerande på sinnet. Särskilt gäller detta dem, som icke äro födda och uppväxta i dessa trakter, och detta är fallet med de flesta präster, som äro där anställda.

Revisorerna hänvisa till förbättringen av kommunikationerna med därav följande lättare förbindelser och erinra i detta sammanhang om tillkomsten av radio. Därigenom skulle ödebygdskaraktären väsentligen försvunnit. Detta kan äga sin riktighet beträffande själva kyrkbyarna, där prästerna äro bosatta. Men beträffande församlingarna i deras helhet gäller det icke. Fortfarande finnas många delar av de vidsträckta ödebygdsförsamlingarna, där inga vägar ännu blivit byggda. Prästen måste emellertid för utövande av sin församlingsvård göra resor även till de mera periferiska och isolerade delarna. Dessa resor kunna ofta vara mycket påfrestande. Under vintertiden kan prästen få riskera sin hälsa på sina tjänsteresor. Häftiga oväder kunna inträffa och nästan omöjliggöra framkomsten genom ödemarken. Också händer det, att prästen får ligga i iskalla sängkläder i tillfälligt och hastigt uppeldade rum. I de stora församlingarna kan han icke för varje dag återvända till sitt hem. Såsom exempel på församlingarnas stora utsträckning vill domkapitlet erinra om att Stensele församling omfattar 40 kvadratmil i land, Sorsele 75, Tärna 35, Vilhelmina 81, Dorotea 28, Arvidsjaurs 57, Arjeplogs 129, Jokkmokks 181, Gällivare 159, Jukkasjärvi 132 och Karesuando 62 kvadratmil. Givet är, att tjänstgöringen i så vidsträckta församlingar medför hårda strapatser för prästerskapet och med rätta alltfort måste betecknas såsom en ödebygdstjänstgöring, även om prästen är bosatt på en plats med relativt gynnsamma kommunikationsförhållanden.

Domkapitlet anser, att det är av betydelse, att prästerskapet i de s. k. ödebygdspastoraten är väl avlönat. Till dessa pastorat är det synnerligen önskvärt, att man kan förvärva de bästa krafterna. Tidigare har det ansetts, att man icke behövde kräva samma kvalifikationer av en präst i en ödebygdsförsamling som i andra församlingar, men detta är utan tvivel en felaktig uppfattning. Tvärt om behöves just för dessa pastorat de allra bästa krafter, bland annat, emedan inom dem viktiga och krävande organisationsfrågor förekomma, som ställa stora anspråk på prästen. För att kunna locka dugande krafter till dylika orter är det nödvändigt, att goda löneförmåner kunna erbjudas. Under sådana förhållanden synes påpe-

kandet, att prästbristen numera väsentligen upphört icke vara något bärande argument för ödebygdstilläggens avskaffande. För övrigt är prästbristen i Luleå stift ännu ej fullt avhjälpt. Sålunda har den ledigblivna ständiga adjunkturen i Tärna församling av brist på tillräckligt antal prästerliga krafter ej kunnat återbesättas.

Vad slutligen angår jämförelsen mellan ödebygdsprästerna och andra befattningshavaregrupper på samma orter vill domkapitlet framhålla, att inga andra tjänstemän måste i samma grad som prästerna underkasta sig strapatser för utövande av sin tjänst. Lärarpersonalen vid folkskolor behöver sålunda icke göra några resor, och tjänstemännen vid kommunikationsverken ha sin tjänstgöring inom begränsade områden. Detsamma gäller också tjänstemännen i domänverket, som icke behöva företaga resor utom sitt revir. De enda, som i någon mån kunde jämföras med prästerskapet, äro landsfiskalerna, men deras resor äro mera tillfälliga och ha ej samma utsträckning som prästernas, vilka årligen måste företaga av församlingsvården påkallade täta och omfattande resor, vilka delvis jämväl äro betingade av bestämmelser i löneregleringsresolutionerna.

Med åberopande av vad sålunda anförts får domkapitlet i underdånighet hemställa, att vad riksdagens senast församlade revisorer i sin berättelse anfört angående ödebygdstillägg vid vissa prästerliga befattningar inom Härnösands och Luleå stift icke föranleder till någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd.

I detta ärendes handläggning hava deltagit undertecknad biskop, domprosten Hanson samt lektorerna Lundblad och Lidén.

Föredragande: undertecknad biskop.

Luleå domkapitel den 3 januari 1935.

Underdånigst

På domkapitlets vägnar:

O. BERGQVIST.

Torsten Caap.

Kammarkollegii och statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 226, § 44.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 hava kammarkollegiet och statskontoret anbefallts att, med anledning av vad i bifogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande vissa donationer m. m. vid de allmänna läroverken, gemensamt avgiva utlåtande, vilket skulle insändas till ecklesiastikdepartementet senast den 11 januari 1935.

Med anledning härav få ämbetsverken till en början i underdånighet erinra om följande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 maj 1930 (nr 175 sid. 15) anhöll 1930 års riksdag, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa skyndsam utredning av frågan om indragning till statsverket eller övertagande till förvalt-

ning av statsverket av de av kronan till de allmänna läroverken gjorda förläningar av hemman och andra donationer, varjämte riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att vidtaga sådana jämkningar i från och med budgetåret 1930/1931 gällande stater för de allmänna läroverken, att största möjliga överensstämmelse vunnes mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av de av kronan till de allmänna läroverken lämnade donationer. Riksdagens ifrågavarande beslut hade framgått vid en sammanjämkning mellan kamrarnas olika beslut i avseende å frågan, huruvida jämkningarna i läroverkens nyssnämnda stater skulle gälla *alla* donationer, vilken mening omfattats av andra kammaren, eller allenast de av *kronan* lämnade donationerna, vilken åsikt kommit till uttryck i första kammarens beslut (se statsutskottets memorial nr 104 år 1930).

Med anledning av riksdagens ovannämnda skrivelse anbefallde Kungl. Maj:t den 13 juni 1930 kollegiet och statskontoret att

I. dels verkställa skyndsam utredning av frågan om indragning till statsverket eller övertagande till förvaltning av statsverket av de av kronan till de allmänna läroverken gjorda förläningar av hemman och andra donationer samt med sagda utredning och det utlåtande, vartill densamma kunde föranleda, inkomma till Kungl. Maj:t,

II. dels ock till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till sådana jämkningar i från och med budgetåret 1930/31 gällande stater för de allmänna läroverken, att största möjliga överensstämmelse vunnes mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av de av kronan till de allmänna läroverken lämnade donationer.

I sistnämnda hänseende avgåvo ämbetsverken den 15 oktober 1930 underdånigt utlåtande. I denna del av frågan meddelade Kungl. Maj:t beslut den 16 oktober 1931, därvid Kungl. Maj:t medgav, att nu befintliga, av kronan till avlöning av lärare vid de allmänna läroverken anvisade hemman och jordar finge fortfarande, och intill dess annorlunda bleve förordnat, vid lärartjänsterna bibehållas, emot skyldighet för tjänstinnehavaren att efter den uppskattning, som bleve bestämd, vidkännas avdrag för boställsavkomsten å den vid lärartjänsten utgående avlöningen. Beträffande sättet för bestämmande av ifrågavarande avdrag föreskrev Kungl. Maj:t samtidigt, att avkomsten av den fasta egendomen skulle uppskattas på enahanda sätt som i fråga om uppskattning gäller för de kronans hemman och lägenheter, som skola till arrende utbjudas; och skulle det åligga länsstyrelsen att insända de vid förrättningarna förda protokollen jämte egna utlåtanden till kammarkollegiet, som hade att fastställa det belopp, vartill avkomsten av varje fastighet, till skäligt arrende beräknad, borde i stat upptagas samt därom lämna statskontoret och vederbörande länsstyrelse underrättelse; varjämte det på prövning framdeles skulle bero, om och efter vilken tid förnyad uppskattning av avkomsten av den fasta egendomen borde äga rum. — Med anledning härav fastställde kollegiet genom särskilda beslut den 18 juni 1934 värdet å avkastningen från de av kronan till lärare vid högre allmänna läroverken i Strängnäs, Linköping, Växjö, Lund, Malmö och Skara anslagna hemman.

Den 20 oktober 1931 avgåvo ämbetsverken utlåtande angående den under mom. I härovan angivna frågan, nämligen angående indragning till statsverket eller övertagande till förvaltning av statsverket av kronans donationer till de allmänna läroverken. I detta utlåtande gåvo ämbetsverken uttryck åt den uppfattningen, att annat hinder för indragning till statsverket av *krono*donationerna ej förelåge än som kunde möta i riks-

dagens medbestämmanderätt. Ämbetsverken — som erinrade därom, att de redan den 29 november 1921 i första hand uttalat sig för indragning till statsverket av dessa donationer, i vad de bestå av fastigheter, och förty icke ansåge sig hava att i då föreliggande sammanhang ånyo yttra sig angående lämpligheten och billigheten av indragningen såsom sådan — tillstyrkte därför, bland annat, att det täcktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen, att vissa närmare angivna anslag av kronan skulle från den 1 maj året efter det vederbörliga beslut meddelats eller, där fastigheterna blivit genom offentlig myndighets försorg utarrenderade, från och med fardagen näst efter sagda beslut indragas till statsverket mot fyllnad i de kontanta löneförmånerna för indelningshavarna i enlighet med gällande stater. Frågan i denna del är ännu beroende å Kungl. Maj:ts prövning.

I den berättelse, 1934 års statsrevisorer avgivit, hava revisorerna under ecklesiastikdepartementet, § 44, till behandling ånyo upptagit frågan om donationerna till lärarna vid de allmänna läroverken. Revisorerna hava därvid erinrat, att något slutligt avgörande beträffande dessa spörsmål ännu icke vunnits, enligt revisorernas mening förmodligen beroende därpå, att svårighet mött för Kungl. Maj:t att träffa ett tillfredsställande avgörande på grundval av den avfattning, berörda riksdagsbeslut innebure. Till frågans belysande hava revisorerna nu framhållit följande. Den ifrågavarande läroverkslärare tillkommande rätt till avkomst av donationer vore av två slag *dels* sådan rätt, som hänför sig till kronodonationer, *dels ock* sådan, som härledes från donationer lämnade av enskilda. Vederbörande lärare vore emellertid enligt gällande avlöningsbestämmelser i båda fallen skyldiga vidkännas avdrag å lönen motsvarande förmånens värde. I enlighet med 1930 års riksdagsbeslut hade nyvärdering av ifrågavarande förmåner av kronodonationer kommit till stånd. Någon ny värdering av förmånen av enskilda donationer hade däremot ej vidtagits. Härigenom hade uppkommit en, så vitt revisorerna kunnat finna, icke sakligt motiverad åtskillnad mellan vissa läroverkslärare i avlöningshänseende. De lärare, som uppbära förmåner av enskilda donationer, hade sålunda erhållit en förmånligare ställning än de övriga lärarna. Enligt revisorernas mening borde detta missförhållande rättas. En dylik rättelse kunde ske, utan att den juridiskt vanskliga frågan om donationens ursprung behövde komma under prövning, då ju här icke vore fråga om förmåner, som tillkomme vederbörande utöver lönen, utan om sådana, för vilka fullt avdrag å lönen skulle äga rum. Om den av revisorerna påyrkade rättelsen vidtoges, komme enligt revisorernas mening frågan om indragning till kronan eller övertagande till förvaltning av kronan av donationerna att förlora en avsevärd del av sin betydelse. Enligt revisorernas mening borde emellertid även sistberörda fråga snarligen vinna sin lösning. Önskvärt vore emellertid, att därvid även de av enskilda gjorda donationerna medtoges. Om därvid endast alternativet om övertagande till förvaltning toges under övervägande, torde enligt revisorernas åsikt det största hindret för frågans lösning vara bragt ur världen. På grund av vad sålunda förekommit hade revisorerna icke kunnat underlåta att ånyo bringa detta ärende under riksdagens prövning.

Statsrevisorernas nu förevarande framställning synes avse, *i första hand*, att, till förekommande av en icke sakligt motiverad åtskillnad mellan vissa läroverkslärare i avlöningshänseende, en nyvärdering av

förmånen av enskilda donationer måtte snarast vidtagas samt, *i andra hand*, att indragningen till statsverket eller övertagande till förvaltning av statsverket av samtliga de till lärare vid de allmänna läroverken lämnade anslag och donationer — således såväl av kronan gjorda som av enskilda lämnade — måtte påskyndas.

Vidkommande då först frågan om en nyvärdering av förmånen av *enskilda* donationer, till vilka torde få hänföras även anslag av menigheter och föreningar, finna ämbetsverken i likhet med statsrevisorerna, att en dylik värdering snarast bör företagas, detta desto hellre som, såsom redan nämnts, under år 1934 nyvärdering ägt rum beträffande fastigheter anslagna av *kronan* till vissa läroverkslärare.

Vad angår frågan om indragning till statsverket av donationerna eller dessas övertagande till förvaltning av statsverket få ämbetsverken beträffande de av *kronan* lämnade donationerna allenast hänvisa till sitt ovannämnda utlåtande den 20 oktober 1931 i sagda ämne. Jämväl vidkommande de *enskilda* donationerna hava ämbetsverken i nyssnämnda utlåtande redan gjort ett uttalande. Ämbetsverken anförde nämligen beträffande denna kategori av donationer följande: »Ehuru donationer av angivna kategori icke synas falla under det föreliggande uppdraget, anse sig ämbetsverken böra fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den omgång och onödiga inveckling av räkenskapsväsendet, redovisningen av dessa donationer innebär, särskilt där de bestå i fastigheter som ej avsetts till bostad åt vederbörande tjänstinnehavare. Det synes av sådan anledning och då statsverket numera helt övertagit ansvaret för läroverksorganisationens uppehållande, kunna ifrågasättas — i varje fall där ej till stöd för donationerna kunna åberopas donationsurkunder, som föreskriva en annan disposition — att nämnda fastighetsdonationer övertagas till förvaltning av staten samt inkomsterna av desamma såsom uppbördsmedel tillföras reservationsanslaget till de allmänna läroverken mot fyllnad i vederbörande tjänstinnehavares lön till fastställt belopp samt med rätt för denne att, där avkastningen av donation överstiger den reglerade lönen, efter avräkning årligen uppbära överskottet. Härvid må erinras, att Kungl. Maj:t, efter riksdagens hörande, den 12 maj 1876 i sammanhang med förändrad organisation av överstyrelsen för hospitalen och statens övertagande av ansvaret för hospitalsväsendet förordnat, att med vissa undantag alla hospitalens fastigheter, frälseräntor och andra avgälder av fast egendom ävensom övriga tillgångar (enskilda donationer medräknade) skulle indragas till statsverket, dock att hospitalens hemman och lägenheter skulle bibehållas vid sin natur enligt jordeboken. (Sv. förf.-saml. nr 26/1876)». Vad ämbetsverken sålunda anfört beträffande båda kategorierna av donationer vidhålla ämbetsverken alltfort. Skulle frågan om indragning till statsverket eller övertagande till förvaltning av statsverket jämväl av de *enskilda* donationerna bliva föremål för särskild utredning, böra därvid också uppmärksammas vissa i äldre tid av kronan på grund av dess allmänna administrativa befogenheter meddelade anslag från utskylder, som ej tillkommit statsverket — djäknepenningar, helgonskyld, studieskatt — eller från andra ecklesiastika lönetillgångar — landgillen och klockarpensioner — samt av statsverket sedan 1800-talet utgjorda ersättningar på grund av utskyldernas avskrivning eller anslagens indragning. Dessa anslag från utskylder intaga nämligen en mellanställning mellan *krono*donationerna och de *enskilda* donationerna och hava därför i ämbetsverkens utlåtande den 20 oktober 1931 ansetts falla utom ramen för det då förevarande ämnet.

Inom kammarkollegiet har upprättats här bilagda förteckning över av menigheter, föreningar och enskilda med flera gjorda donationer till läroverkslärare vid de allmänna läroverken. Med hänsyn till den korta tid, som stått till förfogande för uppdragets verkställande, torde måhända förteckningen i ett eller annat avseende tarva komplettering.

I detta ärendes handläggning hava förutom undertecknade deltagit från kammarkollegiet kammarrådet Schalling och från statskontoret statskommissarie Tottie och t. f. statskommissarie Örtengren.

Stockholm den 8 januari 1935.

Underdånigst

LENNART BERGLÖF. K. BERGENDAL.

ERNST P. PEHRZANDER,
föredragande.

Bilaga.

Donationer av menigheter, föreningar, enskilda o. dyl. till lärare vid allmänna läroverken.

Använda källor:

1) Utredning, bifogad Kungl. Maj:ts skrivelse den 30 december 1859 (nr 77) till rikets ständer.

2) Överstyrelsens för rikets allmänna läroverks underdåniga skrivelse den 15 juni 1909 angående donationer och fonder vid läroverk, som ombildats till samskolor.

3) Sveriges officiella statistik: Stiftelser år 1910.

4) Sveriges officiella statistik: Donationer vid allmänna läroverk, kommunala mellanskolor och privatläroverk år 1919.

5) Bilaga till domkapitelskommitténs betänkande I: Avlöningstillgångar anslagna — — — till vissa rektorer och lärare vid rikets högre allmänna läroverk, av H. Skoglund.

6) Kammarkollegiets och statskontorets underdåniga utlåtande den 29 november 1921 i fråga om värdering av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster.

7) Kammarkollegiets och statskontorets underdåniga utlåtande den 20 oktober 1931 angående indragning till statsverket eller övertagande till förvaltning av statsverket av kronans donationer till de allmänna läroverken m. m.

8) Regium Gustavianum Gymnasium Strengnense MDXXVI—MCMXXVI. Avd. III Strängnäs läroverks kassor och fonder.

Norrtälje samrealskola.

Billborgs skolfond med förmögenhet av 24,069 kronor enligt 3) sid. 127. Synes motsvara i 1) omnämnda donationer av handlanden J. N. Billborg och änkefru A. E. Almgren, född Billborg, till skolinrättningen i Norrtälje stad »till avlöning för en särskild skollärare och övriga inrättningens utgifter».

Donation av handlanden E. Grönstedt. Har sedan år 1810 ingått i skolkassan till belopp av 100 rd. rmt. enligt 1). Årliga räntan avsedd att

»tillfalla den som skolmästaresysslan i staden förrättar, till förbättring i dess knappa lön».

Enköpings samrealskola.

Skolmästarbostället. Se härom 7). Avdrag å rektors lön enligt statsliggaren 105 kronor 66 öre.

Rektorsboställets fond med förmögenhet av 6,500 kronor enligt 4). Utgöres av lösen för en del av skolmästarbostället.

Strängnäs högre läroverk.

Skolmästarhagen. Se härom 7), däri avkastningen uppgives till 50 kronor. Innehaves av 1:e adjunkten.

Olivehällska eller Paulinska gården i Strängnäs stad. Se härom 7). De två äldsta lektorerna inneha där boställsvåningar, för vilka hyra erlägges med 137 kronor 26 öre till läroverkets enskilda kassa. Detta belopp ersättes emellertid av statsmedel jämlikt kungl. brev den 15 februari 1850, jfr statsliggaren.

Lidadonationen. Se härom 8) sid. 42 o. f. Utgöres av en ränta å 50 kronor årligen från Lida gård i Åkers socken. Utgår till lektorerna. Avdrag å envar av 5 lektorslöner sker enligt statsliggaren med 8 kronor 33 öre.

Fellingsbromedel. Se härom 8) sid. 26 o. f. Hushyror utgå till envar av 3 lektorer med 162 kronor och avdragas enligt statsliggaren samma belopp från lönerna.

Sereniska fonden. Se härom 8) sid. 97 o. f. Till 4:e lektorn utgår årligen 300 kronor, vilket belopp enligt statsliggaren avdrages från lönen.

Eldsundsfonden. Se härom 8) sid. 39 o. f. Förmögenheten angives där till 86 kronor 20 öre. Räntan uppbäres av 1:e adjunkten.

Konrektorsfonden eller Hysingska donationen. Se härom 8) sid. 40 o. f. Förmögenheten utgör 18,596 kronor 2 öre och uppbäres räntan av 2:e adjunkten. Avdrag å lönen sker med 3.5 procent av 18,289 kronor 22 öre eller 640 kronor 12 öre.

Anonymidonationen. Se härom 8) sid. 13 o. f. och 38. Förmögenheten utgör 1,000 kronor. Avkastningen tillfaller 3:e adjunkten med $^2/_9$, 4:e adjunkten med $^3/_9$ och 5:e adjunkten med $^4/_9$.

Wattrangska fonden. Se härom 8) sid. 44. Förmögenheten uppgives till 50 kronor 61 öre. Räntan tillfaller 3:e, 4:e och 5:e adjunkterna.

Billbergska fonden. Se härom 8) sid. 38 o. f. Förmögenheten uppgives till 292 kronor 53 öre. Räntan tillfaller 5:e adjunkten.

Enligt statsliggaren sker avdrag från lönerna till 3:e adjunkten med 2 kronor 68 öre (Anonymidonationen och Wattrangska fonden), till 4:e adjunkten med 3 kronor 68 öre (desamma) samt 5:e adjunkten med 16 kronor 18 öre (desamma och Billbergska fonden).

Linköpings högre läroverk.

Lektorshagen i Linköpings stad. Angående denna se 7). Jorden innehaves numera av förste, fjärde, femte och sjätte lektorn till $^1/_4$ vardera. Arrendeinkomsten uppgavs 1930 till 240 kronor årligen.

De s. k. Tornbylyckorna i Linköpings stad jämte expropriationsmedel. Angående dessa se jämväl 7). De vid 1853 års laga skifte utlagda lotterna litt. Fa, Fb, Fc och Fd innehavas av respektive 1:e, 2:e, 3:e och 4:e lektor. Lotten litt. Ff torde innehavas av 6:e lektorn. Lotten litt. Fe, som skulle innehavas av 5:e lektorn, är exproprierad och räntan å expropria-

tionsmedlen, den 30 juni 1931 32,633 kronor 20 öre, uppbäres av denne. Vid litt. Fa eller Fb finnas också expropriationsmedel, den 30 juni 1931 418 kronor 80 öre. Jämväl vid litt. Fd böra finnas av domkapitlet förvaltade expropriationsmedel. Verkliga arrendeinkomsten utgjorde 1930 sammanlagt 1,920 kronor för 5 lotter.

Avdrag å lönerna utgöra enligt statsliggaren respektive 35 kronor, 35 kronor, 35 kronor, 35 kronor 67 öre, 37 kronor 33 öre och 33 kronor 52 öre.

Norrköpings högre läroverk.

Thilanders fond för lärare. Angående tillkomsten se 1). Enligt 4) samt rektors uppgift den 31 augusti 1931 (handlingarna till 7) utgör förmögenheten 1,000 kronor. Den årliga avkastningen 60 kronor tillfaller de två äldsta adjunkterna med 30 kronor vardera. Motsvarande belopp avdragas enligt statsliggaren.

Vadstena samrealskola.

Rektors löningsjord. Enligt 2) utgöres denna av stadsjord, som på olika tider blivit upplåten åt skolans rektor. Årliga avkomsten utgör enligt rektors uppgift den 29 augusti 1931 (handlingarna till 7) 360 kronor. Avdrag enligt statsliggaren 100 kronor.

Söderköpings samrealskola.

Rektors löningsjord. Angående denna se handlingarna till 7). Enligt rektors uppgift den 24 augusti 1931 utgjorde avkastningen nämnda år 51 kronor 25 öre.

Fonderade medel av jorden. Behållningen utgjorde den 31 december 1930 717 kronor 12 öre.

Forsemanska kollegatkassan med förmögenhet av 44,350 kronor enligt 3) sid. 271. Angående tillkomsten se 1).

Jönköpings högre läroverk.

Köpeskilling för rektors vid högre allmänna läroverket i Jönköping löningsjord. Enligt kammarrättens utslag den 11 september 1928 skall rektorn äga uppbära avkastningen av fonden utan minskning i honom enligt stat tillkommande löneförmåner. Se vidare 7).

Visingsö skolegodsfond. Enligt statsliggaren utgår från fonden till rektor, en lektor, sex adjunkter, teckningsläraren, gymnastikläraren och musikläraren sammanlagt 3,390 kronor, varför avdrag med motsvarande belopp ske å lönerna. Dessutom utgår hyresmedel till fem adjunkter med sammanlagt 390 kronor utan avdrag å respektive löner.

Eksjö högre läroverk.

Rektors löningsjord. Uppgives innehålla 1.1 ar och ej lämna någon inkomst (handlingarna till 7). Avdrag å lönen enligt statsliggaren 3 kronor.

Växjö högre läroverk.

Sjögrenska apologistfonden. Angående tillkomst se 1). Enligt 4) utgjorde förmögenheten 6,000 kronor och utdelningen 342 kronor. Sistnämnda belopp avdrages enligt statsliggaren från en adjunktslön.

Kalmar högre läroverk.

Ekmanska fonden. Angående tillkomst se 1). Ingår i den s. k. stipendiekassan. Enligt 4) och rektors uppgift den 24 augusti 1931 (handlingar-

na till 7) utgör förmögenheten 150 kronor och utdelningen 8 kronor 55 öre, vilken utgår till en adjunkt. Motsvarande belopp avdrages enligt statsliggaren från lönen.

Vimmerby samrealskola.

Rektors löningsjord. Uppgifter om densamma lämnas i 1). Huruvida rektorn fortfarande åtnjuter avkomsten av densamma är icke känt.

Karlskrona högre läroverk.

Enligt statsliggaren avdragas »donationsmedel» från rektorns lön med 59 kronor 88 öre samt från vardera av två adjunktslöner med 35 kronor 74 öre eller sålunda tillhopa med 131 kronor 36 öre. Huru dessa belopp framkommit framgår av 1) samt statsliggarens anm. 1. Av avdragen avser 50 kronor, 22 kronor av rektorslönen samt 14 kronor av vardera adjunktslönen, ersättning för förut av Karlskrona stad utgående bidrag. Återstoden, 37 kronor 88 öre av rektorslönen samt 21 kronor 74 öre av vardera adjunktslönen eller tillhopa 81 kronor 36 öre, skulle utgöra avkomsten av ett utav blekingska prästerskapet och allmogen år 1731 till löneförbättring för lärarna skänkt kapital. Om detta saknas senare uppgifter.

Psarskis stipendiefond nr 6. Räntan, utom 100 kronor, utdelas årligen till två adjunkter såsom hyresbidrag. Förmögenheten utgjorde den 1 april 1929 14,248 kronor 9 öre och utdelades under läsåret 1928—1929 till allenast en adjunkt 298 kronor 9 öre (handlingarna till 7).

Lunds högre läroverk.

Frälsejordlägenheten Källby nr 2 i Lunds socken jämte tillhörande expropriationsfond. Se härom 7). Inkomsten av lägenheten utgjorde 1930 cirka 1,100 kronor, ränta å från densamma härrörande två expropriationsfonder (rektors löningsfond å 101 kronor 59 öre och rektors nya löningsfond å 651 kronor 30 öre) 33 kronor 90 öre. Avdrag å rektorslönen utgör enligt statsliggaren 356 kronor.

Malmö högre läroverk för gossar.

Docenternas medel. Enligt 4) bildade genom sammanslagning av 24 donationer under åren 1546—1815, utökade 1870 med 300 kronor enligt stadsfullmäktiges beslut 1864. Avkomsten utgår såsom bidrag till avlöning av 5 adjunkter. Förmögenheten utgjorde enligt 4) 912 kronor 50 öre och utdelningen 45 kronor 63 öre. Angående tillkomsten se vidare 1), enligt vilken räntemedlen då upptogos i läroverkets stat till 35 rd. 31 öre. Enligt statsliggaren avdrages från 5 adjunktslöner respektive 7 kronor 37 öre, 8 kronor 75 öre, 7 kronor 91 öre, 5 kronor och 6 kronor 31 öre eller tillhopa 35 kronor 34 öre.

Vidare upptagas i statsliggaren såsom avdrag från 5 adjunktslöner följande bidrag »av staden», nämligen respektive 3 kronor 6 öre, 3 kronor 6 öre, 2 kronor 6 öre, 1 krona 81 öre och 1 krona 28 öre. Härom anmärkes i 1): »Rörande tiden och villkoren för detta åtagande från stadens sida har ingen upplysning blivit lämnad.»

Hälsingborgs högre allmänna läroverk för gossar.

Rektors löningsjord. Angående denna se handlingarna till 7). Årliga arrendet utgjorde enligt uppgift den 14 september 1918 250 kronor. Enligt statsliggaren avdrages härför å rektorslönen 60 kronor.

Riksrådet Anders Billes donation. Förmögenheten utgjorde enligt 3) sid. 454 500 kronor. Angående tillkomsten se 1). Enligt statsliggaren avdragas, från rektorns lön 10 kronor, från vardera av två adjunktslöner 5 kronor och från musiklärarens lön 7 kronor 85 öre.

Ystads högre läroverk.

Enligt statsliggaren avdrages från musiklärarens lön »donationsmedel» 5 kronor 37 öre. Beloppet utgår enligt rektors uppgift den 14 augusti 1931 (handlingarna till 7) sedan lång tid tillbaka ur läroverkets premie- och fattigkassa, men saknas närmare upplysning om anledningen härtill.

Halmstads högre läroverk.

Rektors löningsjord. Angående denna se 7). Inkomsten utgjorde 1930 281 kronor, varför enligt statsliggaren avdrag å lönen gjordes med 27 kronor 75 öre.

Vidare ske enligt statsliggaren avdrag med följande bidrag »av staden», nämligen från rektorslönen med 25 kronor 25 öre och från en adjunktslön med 16 kronor 25 öre. Anledningen härtill har icke kunnat utrönas.

Varbergs samrealskola.

Rektor Grimbergs stipendiefond. Angående tillkomsten se 1). Avkomsten består, enligt rektors uppgift den 27 augusti 1931 (handlingarna till 7), utav avgäld av statsägan nr 736 till årligt belopp av 3 kronor 60 öre.

Von Döbelns fond. Angående tillkomsten se 1). Enligt 4) utgjorde förmögenheten 224 kronor 23 öre och lades då räntan till densamma.

Enligt statsliggaren sker från rektors lön avdrag med 8 kronor 33 öre, avseende bidrag »av staden». Möjligen kan detta avdrag hava samband med den i 1) omnämnda Severentsonska donationen.

Göteborgs högre latinläroverk.

Collanderska donationen. Angående tillkomsten se 1), enligt vilken avkomsten skall användas till »löneförbättring för trenne kolleger». Förmögenheten utgjorde enligt 4) 4,825 kronor 77 öre samt utdelningen sammanlagt 205 kronor 48 öre till de 3 äldsta adjunkterna.

Alingsås samrealskola.

Kollegabostället. Se 1) och 2). Har tidigare innehafts av äldsta ordinarie kollegan. Nyare uppgifter saknas.

Lendahlska donationen. Angående tillkomsten se 1) och 2). Enligt 1) åtnjöt en kollega av donationen 117 rd. 50 öre, och avdrages enligt statsliggaren från en adjunktslön fortfarande 117 kronor.

Åmåls samrealskola.

Rektors löningsjord. Förvärvad genom byte med staden jämlikt medgivande i kungl. brev den 11 oktober 1918. Värdet uppskattades då till 6,350 kronor.

Rektors lönefond. Enligt uppgift av rektor den 26 augusti 1931 (handlingarna till 7) utgjorde förmögenheten den 30 juni samma år 7,494 kronor 39 öre. Av avkomsten hade rektor under budgetåret 1930—1931 uppburit 196 kronor 87 öre.

Skara högre läroverk.

Lägenheten Teglagärdet m. m. i Skara stad. Se härom 7). Inkomsten uppgives till 450 kronor för år, varför en lektor enligt statsliggaren får vidkännas avdrag å lönen med 48 kronor.

Morellska donationen. Angående tillkomsten se 1). Enligt 4) utgjorde förmögenheten 1,000 kronor och utdelningen till en adjunkt 50 kronor. Från en adjunktslön avdrages enligt statsliggaren 57 kronor.

Mariestads samrealskola.

Sederholmska donationen. Angående tillkomsten se 1). Enligt statsliggaren avdrages från en adjunktslön 10 kronor.

Lidköpings samrealskola.

Lidrothska donationen. Enligt 3) sid. 583 och 4) utgjorde förmögenheten 500 kronor och årliga utdelningen 30 kronor. Från rektorslönen och en adjunktslön ske enligt statsliggaren avdrag med 15 kronor.

Rektor Nils Wennerstens donation. Förmögenheten utgjorde enligt 4) 16,000 kronor och består enligt rektors uppgift den 23 augusti 1931 (handlingarna till 7) av länderiet Christinelund eller Kvarnegården. Fastigheten skall enligt testamente av Wennersten den 12 augusti 1846 disponeras av andre läraren vid skolan såsom en ringa löneförbättring. Värdet av förmånen av hyresfri bostad jämte arrendeinkomst uppgives av rektor till cirka 1,500 kronor, varifrån avgår vissa omkostnader.

Karlstads högre läroverk.

Geijerska lönefonden. Angående tillkomsten se 1). Förmögenheten utgjorde enligt 4) 3,959 kronor 88 öre. Från en lektorslön sker enligt statsliggaren avdrag med 201 kronor 9 öre.

Filipstads samrealskola.

Rektors skogsrep. Se härom utredning i handlingarna till 7).

Rektors vret. Enligt uppgift av rektor den 29 september 1931 (handlingarna till 7) donerad den 22 mars 1791 av M. Wennersten och hans maka. Rektorn uppbär arrendet.

Örebro högre läroverk för gossar.

Frälsehemmanet Åsskog nr 1 i Almby socken. Se härom Kungl. Maj:ts dom den 3 juli 1929. Årliga avkomsten utgjorde enligt 6) cirka 750 kronor. Enligt statsliggaren får rektor härför vidkännas avdrag med 120 kronor.

Ett trädgårdsland å Örebro stads område. Se härom 5), där årliga avkomsten uppgives till 35 à 50 kronor. Rektor får enligt statsliggaren vidkännas avdrag med 16 kronor 65 öre.

Ola Månssons fond. Se härom 1). Förmögenheten utgjorde enligt 3) sid. 634 62 kronor och utdelningen 3 kronor. Avdrag enligt statsliggaren 3 kronor 48 öre, eller det i 1) uppgivna beloppet.

Robsahms fond. Se härom 1). Förmögenheten utgjorde enligt 3) sid. 634 475 kronor.

Åhmanska fonden. Se härom 1). Förmögenheten utgjorde enligt 3) sid. 635 254 kronor.

Ur Robsahms och Åhmans fonder utgingo enligt 4) bidrag till 3 adjunkter med tillhopa 30 kronor. Enligt statsliggaren avdrages å envar av 3 adjunktslöner 7 kronor 95 öre.

Askersunds samrealskola.

Rektors löningsjord. Se härom 2). Från rektorslönen avdrages enligt statsliggaren 24 kronor 75 öre »av löningsjord».

Grundfondskassan. Angående tillkomsten se 1). Förmögenheten utgjorde enligt 4) 9,097 kronor 75 öre samt utdelning till rektor och en adjunkt tillhopa 694 kronor 80 öre. Enligt statsliggaren avdrages från rektorslönen 95 kronor och från en adjunktslön 368 kronor 20 öre.

Västerås högre läroverk.

Kyrkoherden Anders Franzelius' donationsfond. Bildad jämlikt kungl. brev den 12 maj 1922 av löseskilling, 655 kronor, för ett av Franzelius 1722 donerat planteringsland. Avdrag å en adjunktslön enligt statsliggaren 25 kronor.

Westmanska donationsfonden. Angående tillkomst se 1). Förmögenheten utgjorde enligt 3) sid. 669 1,700 kronor. Utdelningen till äldste adjunkten utgjorde enligt 1) 83 rd. 33 öre eller det i anmärkning uti statsliggaren angivna beloppet.

Arboga samrealskola.

Lagerquistska donationsfonden. Se härom 2). Förmögenhet enligt 4) 870 kronor med utdelning av 43 kronor 67 öre.

Ahllöfska fonden. Se härom 2). Förmögenhet enligt 4) 1,458 kronor 33 öre med utdelning av 58 kronor 34 öre.

Hellsteniska donationsfonden. Se härom 2). Förmögenhet enligt 4) 850 kronor med utdelning av 41 kronor 65 öre.

Utdelningarna från samtliga 3 fonder uppbäras av äldste adjunkten, från vars lön enligt statsliggaren avdrages 150 kronor »av donationsmedel».

Från nämnda lön sker även avdrag med 3 kronor för bidrag »av kyrkokassan». Enligt 2) är grunden för bidraget okänd och har detsamma ej sedan år 1886 utgått.

Sala samrealskola.

Löningsjord. Se härom 2). Avdrag ske enligt statsliggaren från rektorslönen med 2 kronor 25 öre samt från vardera av två adjunktslöner med 1 krona 12 öre.

Eklöfska fonden. Angående tillkomsten se 1). Förmögenheten utgjorde enligt 3) sid. 675 2,000 kronor, varav till en adjunkt utgick 50 kronor.

Köpings samrealskola.

Rektors löningsjord. Se härom 2). Avdrag sker enligt statsliggaren å rektorslönen med 49 kronor 9 öre.

Skolfonden. Se härom 2). Avdrag å rektorslönen sker med 50 kronor 51 öre.

Ramsellska donationsfonden. Se härom 2). Förmögenheten utgjorde enligt 4) 670 kronor och utdelningen 33 kronor. Avdrag å rektorslönen sker med 20 kronor 83 öre.

Adjunktens löningsjord. Se härom 2). Avdrag å en adjunktslön sker med 230 kronor.

Falu högre läroverk.

Elzbergska donationen. Angående tillkomst se 1). Förmögenheten utgjorde enligt 4) 875 kronor, och utdelningen tillhopa 37 kronor 95 öre till 4 adjunkter.

Ihrmanska fonden. Angående tillkomsten se 1). Förmögenheten utgjorde enligt 3) sid. 704 1,500 kronor, varav utgick till 3 adjunkter tillhopa 25 kronor.

Enligt statsliggaren avdrages från vardera av 3 adjunktslöner 23 kronor 12 öre samt från en fjärde 13 kronor 12 öre. Dessa avdrag grundas på de i 1) angivna utdelningarna, 13 rd. 12 öre från Elzbergska donationen och 10 rd. från Ihrmanska fonden.

Härnösands högre läroverk.

Bergman-Millerska donationsfonden. Angående tillkomst se 1). Förmögenheten utgjorde enligt 4) 891 kronor 84 öre med årlig utdelning av sammanlagt 37 kronor 50 öre till 5 adjunkter. Motsvarande belopp avdrages enligt statsliggaren.

Sundsvalls högre läroverk.

Olivenbaumska donationsfonden. Angående tillkomst se 1). Förmögenheten utgjorde enligt 4) 511 kronor 93 öre och utdelningen till en adjunkt 20 kronor. Enligt statsliggaren avdrages 18 kronor å lönen.

Stockholm och kungl. kammarkollegiets 3:dje byrå den 8 januari 1935.

F. H. Morssing.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 226, § 44.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att avgiva utlåtande med anledning av vad i ett till remisskrivelsen fogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande vissa donationer m. m. vid de allmänna läroverken. Med anledning härav får överstyrelsen, med återställande av remissakten, i underdånighet anföra följande.

Såsom revisorerna framhålla, äro de här ifrågavarande donationerna av två slag, nämligen dels sådana som härröra från kronan, dels sådana som härröra från enskilda. Visserligen kan man också tala om ett tredje slag av donationer, nämligen sådana som härröra från kommuner, men dessa torde i nu förevarande avseende kunna anses ingå under rubriken enskilda donationer.

Revisorerna hava icke framställt något fullt preciserat yrkande i de frågor, som deras uttalande berör; man torde emellertid kunna sammanfatta deras mening i följande punkter:

1) Det bör företagas ny värdering av sådana förmåner, som härflyta från enskilda donationer.

2) Frågan om indragning till kronan eller övertagande till förvaltning av kronan av samtliga här ifrågavarande donationer bör snarligen vinna sin lösning; och synas revisorerna därvid böjda att giva företräde åt det alternativet, att kronan skulle till förvaltning övertaga ifrågavarande donationer.

Med anledning av revisorernas uttalande anser sig överstyrelsen böra något ingå på vissa mera principiella frågor rörande sådana enskilda

donationer, som avse lärares avlöning. Till utgångspunkt tager överstyrelsen därvid det förhållandet, att revisorerna erinra därom, att ny värdering numera kommit till stånd i fråga om här ifrågavarande kronodonationer men icke i fråga om enskilda donationer, och framhålla, att det icke kan anses riktigt, att de läroverkslärare, som uppbära förmåner av enskilda donationer, härigenom kommit i bättre ställning än de, som uppbära förmåner av kronodonationer, samt ytterligare erinra därom, att det här är fråga endast om förmåner, för vilka fullt avdrag å lönen skall äga rum, men icke om sådana förmåner, som tillkomma vederbörande utöver lönen.

Med anledning av den sist anförda av dessa synpunkter tillåter sig överstyrelsen uttala, att den sedan lång tid tillbaka såsom självklar ansedda uppfattningen, att annan donationsförmån än bostad skall föranleda avdrag å lönen, i själva verket icke kan anses självklar. När det gäller att bedöma, huru en donation bör behandlas och användas under förhållanden, som blivit väsentligt förändrade efter tiden för donationens tillkomst, då bör enligt en, såvitt överstyrelsen kan finna, hos de myndigheter, som yttrat sig i denna principfråga, enhällig mening den avgörande synpunkten vara den, att donationen kommer till en användning, som så nära som möjligt motsvarar donators avsikt. Överstyrelsen tillåter sig i detta avseende erinra om ett uttalande, som överstyrelsen gjort i sitt den 27 juni 1932 avgivna underdåniga utlåtande angående av kommarkollegium och statskontoret verkställd utredning rörande indragning till statsverket eller övertagande till förvaltning av statsverket av kronans donationer till de allmänna läroverken m. m. Uttalandet lydde på följande sätt:

»Slutligen anser sig överstyrelsen böra ägna någon uppmärksamhet åt vissa uttalanden, som ämbetsverken göra angående donationer, som icke härröra från kronan. Ämbetsverken säga härom i slutet av sin principiella framställning: 'Ehuru donationer av angivna kategori icke synas falla under det föreliggande uppdraget, anse sig ämbetsverken böra fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på den omgång och onödiga inveckling av räkenskapsväsendet, redovisningen av dessa donationer innebär, särskilt där de bestå i fastigheter som ej avsetts till bostad åt vederbörande tjänstinnehavare. Det synes av sådan anledning och då statsverket numera helt övertagit ansvaret för läroverksorganisationens uppehållande, kunna ifrågasättas — i varje fall där ej till stöd för donationerna kunna åberopas donationsurkunder, som föreskriva en annan disposition — att nämnda fastighetsdonationer övertagas till förvaltning av staten samt inkomsterna av desamma såsom uppbördsmedel tillföras reservationsanslaget till de allmänna läroverken mot fyllnad i vederbörande tjänstinnehavares lön till fastställt belopp samt med rätt för denne att, där avkastningen av donation överstiger den reglerade lönen, efter avräkning årligen uppbära överskottet. Härvid må erinras, att Kungl. Maj:t, efter riksdagens hörande, den 12 maj 1876 i sammanhang med förändrad organisation av överstyrelsen för hospitalen och statens övertagande av ansvaret för hospitalsväsendet förordnat, att med vissa undantag alla hospitalens fastigheter, frälseräntor och andra avgälder av fast egendom ävensom övriga tillgångar (enskilda donationer medräknade) skulle indragas till statsverket, dock att hospitalens hemman och lägenheter skulle bibehållas vid sin natur enligt jordeboken (Sv. förf.-saml. nr 26/1876).' Liknande synpunkter framträda också någon gång i

framställningen rörande de särskilda läroverken, t. ex. vid behandlingen av vissa ägor, som av Jönköpings stad anslagits åt rektor vid stadens läroverk.

Vad ämbetsverken i detta avseende anför ligger tydligen helt utanför deras uppdrag. Under sådana omständigheter anser sig icke heller överstyrelsen böra ägna någon mer ingående behandling åt ämnet. Men överstyrelsen anser sig dock böra framhålla, att ämbetsverken synas överstyrelsen synnerligen ensidigt betona den formella bokföringssynpunkten och med alltför lätt hand vidröra den reella synpunkt, som, såvitt överstyrelsen kan finna, bör vara den verkligen avgörande, nämligen att en donation bör komma till sådan användning, som kommer dess ursprungliga syfte så nära som möjligt. Denna synpunkt har överstyrelsen upprepade gånger gjort gällande, t. ex. i sitt underdåniga utlåtande angående läroverkskollegiets i Jönköping underdåniga framställning angående sådan utredning om Visingsöfonden, som sedermera igångsatts och för närvarande pågår. Möjligen kan det vara önskvärt, att liknande utredningar verkställas rörande flera vid allmänna läroverk förefintliga donationer, icke minst sådana, som avse lärarelöner men icke härröra från kronan. Men en sådan utredning kan enligt överstyrelsens bestämda övertygelse aldrig bliva till verkligt gagn, såvida icke den reella hänsynen till varje särskild donations syfte får väga tyngre än den formella hänsynen till likformighet i bokföring.»

När revisorerna nu upptagit ämnet, sker detta delvis från andra utgångspunkter, än fallet är med kammarkollegiets och statskontorets nyss anförda uttalande. Men även vid bedömande av revisorernas synpunkter bibehåller den av överstyrelsen hävdade grundsatsen, att en donation bör komma till sådan användning, som kommer dess ursprungliga syfte så nära som möjligt, sin fulla giltighet. Överstyrelsen anser sig därför böra något närmare belysa denna grundsats.

Det är tydligen denna grundsats, som har varit huvudmotivet för åstadkommande av den Lag om tillsyn över stiftelser, som utfärdades den 24 maj 1929 (nr 116). Att så varit fallet, framgår tydligt av de förarbeten till lagen, vilka finnas refererade i den till nyssnämnda års riksdag avgivna propositionen i ämnet (nr 83).

Så t. ex. säger statsrådet och chefen för justitiedepartementet i det till propositionen fogade utdraget av protokollet över justitiedepartementsärenden den 20 januari 1928 (sid. 17): »Då stiftelserna äga bestånd långt efter det att stiftarna och de, som närmast äro intresserade av att förverkliga dessas vilja, upphört att finnas till, kunna stiftelserna i högre grad än de rättsbildningar, som i en krets av medlemmar äga ett städse befintligt personligt underlag, löpa fara att på grund av glömska eller likgiltighet eller av annan anledning i tidernas längd dragas vid sidan av vad med dem är åsyftat. Antingen kunna de komma att tjäna andra ändamål än stiftarna bestämt, eller ock försvinna de, såsom icke sällan torde hända, i förtid såsom självständiga rättssubjekt, därigenom att deras medel uppgå i annan egendom. För stiftarna liksom för dem, som enligt deras vilja skola åtnjuta förmån av stiftelserna, är det därför av stor vikt att genom tillsyn från det allmännas sida stiftelsernas bestånd tryggas och de syften, stiftarna angivit, upprätthållas.»

I de sålunda anförda orden uttalas fullt tydligt den grundsatsen, att donerade medel skola komma till den användning, som framgår av donationsurkunden. Nu kan det emellertid inträffa, att donationsurkun-

dens bestämmelser på grund av ändrade tidsförhållanden bliva omöjliga att helt efterleva. Även huru i så fall bör förfaras, finnes tydligt angivet av nyssnämnda statsråd. Han säger (sid. 38 f.): »I stiftelsebegreppet ligger ett visst mått av oföränderlighet. Grunden för stiftelsens tillvaro, uppgift och verksamhet är stiftarens vilja, sådan den kommit till uttryck i hans förordnande om stiftelsen. Denna själv kan icke genom sina organ häri göra någon ändring, om ej annat särskilt föreskrivits. Och icke heller stiftaren äger någon allmän befogenhet att förändra stiftelsen. Denna oföränderlighet kan dock icke vara ovillkorlig. Därest på grund av ändrade faktiska eller rättsliga förhållanden det med en stiftelse åsyftade ändamålet icke kan vinnas eller stiftelsen med den organisation, densamma erhållit, icke längre kan verka för detta ändamål, bleve stiftelsens upphörande en nödvändig följd, därest ändring i ena eller andra hänseendet ej finge ske. Även i andra fall kan jämkning i gällande föreskrifter beträffande en stiftelse utgöra en förutsättning för att stiftarens avsikter med stiftelsen skola kunna fullföljas. Att erforderliga ändringar då få vidtagas, synes bäst överensstämma med de intressen, som äro förbundna med stiftelsen, och torde även i regel kunna anses överensstämma med stiftarens vilja. Hos oss hava ock dylika ändringar städse ansetts kunna vinnas genom beslut av Kungl. Maj:t. Denna Kungl. Maj:ts befogenhet att medgiva ändring av stiftelse, den s. k. permutationsrätten, torde grunda sig på den Konungen i regeringsformens § 89 tillerkända allmänna ekonomiska lagstiftningsrätten.»

Statsrådet citerar vidare (sid. 39 f.) — utan någon invändning och delvis med uttryckligt instämmande — ett utlåtande av justitiekanslersämbetet, där det bl. a. förekommer följande uttalande:

»Det tillkommer utövaren av den högsta statsmakten såsom en politiåtgärd att upphäva en stiftelse, vars ändamål är lagstridigt eller osedligt, samt att eljest i mån av förändrade förhållanden meddela jämkning i stiftelse. De nu givna stadganden, som kunna anses beröra detta ämne, framstå mera såsom inskränkande undantagsbestämmelser i berörda befogenhet hos den högsta statsmyndigheten. Sålunda stadgas t. ex. i 5 § av Prästerskapets privilegier, att utan kammarkollegii, domkapitlets och vederbörandes vetskap och samtycke får ingen bortsälja några kyrko-, hospitals-, akademi-, gymnasii- eller skolägor. Enär många sådana ägor äro grundade på enskilda donationer, framträder ofta frågan om förytting av sådana ägor såsom en fråga om jämkning i stiftelse. — — — —

Vid utövning av ifrågavarande myndighet tages såsom allmänt känt är all tillbörlig hänsyn till stiftarens vilja, och först efter en ingående utredning angående vederbörande stiftelses uppkomst och verksamhet samt efter hörande av myndigheter och av enskilde, som saken kan anses angå, meddelas nådigt beslut i ärendet. Till följd av stiftelsernas skiftande natur och oberäkneligheten av de förhållanden, som kunna framstå såsom giltig grund för ändring i stiftelse, torde det vara en ytterst vansklig sak att genom särskilda lagbestämmelser noggrant angiva de förutsättningar, under vilka den s. k. permutationsrätten skall inträda, samt de begränsningar, som i avseende å densammas utövande skola gälla. Då något rättsbehov i detta avseende icke förefinnes, men det för framtiden bör förekommas, att stiftelser, såsom hittills ofta skett, själva förändra sitt innehåll efter nya tidsförhållanden torde i vårt land en ny allmän lag angående stiftelser i fråga om förevarande ämne allenast böra inne-

hålla en bestämmelse därom, att det tillkommer Konungen att besluta angående förändring i stiftelse.»

Likaledes anföres (sid. 42) utan någon invändning ett utlåtande av överståthållarämbetet, där det förekommer följande uttalande:

»Sedan länge har det visat sig, att medel, som tillhört en stiftelse sedan kanske hundratals år tillbaka, enligt stiftarens förordnande skola disponeras för ändamål, som icke längre äro lämpliga för nutiden. Föreligga sådana förhållanden, brukar Kungl. Maj:t finna sig befogad att ändra de från början lämnade förordnandena och medgiva medlens användande för andra ändamål, om vilka man är säker på att de stå i överensstämmelse med stiftarens önskningar under föreliggande förändrade förhållanden.»

Delvis med stöd av dessa båda utlåtanden av justitiekanslersämbetet och överståthållarämbetet stannar statsrådet vid att avstyrka, att det i den planerade lagen i ämnet införes några bestämmelser angående Kungl. Maj:ts här ifrågavarande s. k. permutationsrätt. Men detta beror tydligen icke på någon tvekan vare sig i fråga om lämpligheten av en sådan rätt eller i fråga om de grunder, efter vilka den bör utövas, utan allenast på svårigheten »att genom särskilda lagbestämmelser noggrant angiva de förutsättningar, under vilka permutationsrätt skall inträda, samt de begränsningar, som skola gälla med avseende å dess utövande».

Bortsett från frågan, huruvida de sålunda antydda svårigheterna varit tillräckligt tungt vägande, för att man borde i lagen lämna en så viktig fråga som den om permutationen utan något slags behandling, vill överstyrelsen uttala sin fulla anslutning till de grundsatser, som sålunda gjorts gällande av justitiekanslersämbetet, överståthållarämbetet och dåvarande chefen för justitiedepartementet och om vilka det i själva verket tyckes hava rått full enighet bland de myndigheter, som förberett meranämnda lag om tillsyn över stiftelser, nämligen att donerade medel böra förvaltas och användas i överensstämmelse med de i donationsurkunden meddelade bestämmelser eller, för den händelse dessa bliva omöjliga att tillämpa, på ett sätt, som kommer desammas syfte så nära som möjligt.

Om nu en enskild donation, som enligt donators bestämmelser skall komma en läroverkslärare till godo, användes på det sätt, att vederbörande lärare erhåller avkastningen men vidkännes motsvarande minskning i sina av statsmedel utgående avlöningsförmåner, så är det uppenbart, att den, som egentligen uppbär den av donator avsedda förmånen, är staten. Men det kan icke anses självklart, att det är detta, som donator avsett med sin donation. Hade han avsett att giva en gåva till staten, så hade han kunnat göra detta direkt och icke behövt anlita omvägen med en läroverkslärare som mellanhand. Det ligger minst lika nära att antaga, att donator egentligen velat gagna en viss läroanstalt, och att han med hänsyn till de förhållanden, som förelågo vid den tid, då donationen gjordes, funnit ett lämpligt sätt att bereda läroanstalten det avsedda gagnet vara att bidraga till avlöningen åt en vid densamma anställd lärare. Huruvida han därvid närmare tänkt sig in i frågan, om läraren härigenom skulle komma att få bättre avlöning än flertalet lärare, är måhända icke säkert; sannolikt torde förhållandet i detta avseende växla vid olika donationer. Men vare sig donator velat bereda läraren en bättre ställning än den genomsnittliga eller endast velat tillförsäkra honom en ställning jämförlig med den genomsnittliga, så är det

minst lika sannolikt, att donator med sin gåva velat tjäna den bestämda läroanstalten som att han velat tjäna staten i all allmännelighet. Såvitt överstyrelsen kan finna, skulle följaktligen varje utredning angående den framtida förvaltningen och användningen av de här ifrågavarande enskilda donationerna komma i strid med den grundsats angående tillgodoseende av donators syfte, åt vilken Eders Kungl. Maj:t och riksdagen givit ett kraftigt uttryck genom den i det föregående omnämnda lagen om tillsyn över stiftelser, om utredningen bundes vid den förutsättningen, att donationerna direkt eller på en omväg skola bereda staten en besparing. För att stå i överensstämmelse med sagda grundsats och bliva till gagn i densammas anda, måste utredningen vara fullständigt fri i alla andra avseenden, än att den bör undersöka bästa sättet att under förändrade förhållanden tillgodose varje särskild donations syfte. Häri ligger jämväl, att utredningen icke bör syfta till någon likformig behandling av alla de avsedda donationerna utan tvärtom underkasta varje särskild donation en undersökning angående dess särskilda syfte och lämpligaste sättet att förverkliga detsamma. Skulle då resultatet bliva, att donationen i vissa fall indroges till staten, i andra fall fortfarande komme vederbörande lärare till godo antingen med eller utan motsvarande avdrag å övriga löneförmåner och i åter andra fall komme läroverket på annat sätt till godo, så kan häri icke ligga någon olägenhet; det är tvärtom helt naturligt, att donationer, som från början varit växlande till syfte, förvaltning och användning, alltfort förbliva växlande.

Såvitt överstyrelsen kan finna, är det sådana synpunkter, som överstyrelsen nu framhållit, som ligga till grund för Eders Kungl. Maj:ts i det föregående antydda beslut att anbefalla en särskild utredning angående Visingsöfonden. Att denna utredning begränsats till denna enda fond, har sin naturliga förklaring i fondens storlek och invecklade historia. Men i själva verket skulle det enligt överstyrelsens mening vara påkallat att verkställa motsvarande utredning i fråga om ett stort antal donationer, som givits till läroverk från annat håll än från kronan men som blivit mer eller mindre avlägsnade från sitt ursprungligen avsedda syfte. Man skulle kunna tänka sig, att en sådan utredning sattes i gång för varje särskilt fall, som komme att bliva uppmärksammat. Men det synes lämpligare, att undersökningen finge en mera allmän karaktär; om så icke sker, synes det föreligga risk å ena sidan för att det företages dubbelarbete, som borde vara överflödigt, å andra sidan för att arbetet i de särskilda fallen icke komme att utföras enligt enhetliga grunder.

Fråga uppstår då, hur pass vidsträckt omfattning som borde givas åt en dylik utredning. Därvid synes det överstyrelsen lämpligt att, åtminstone till en början, begränsa undersökningen till de enskilda (däruti inneslutna jämväl kommunala) donationer, som revisorerna nu hava i sikte. Men en sådan utredning borde, såsom av det föregående framgår, läggas efter väsentligt andra grunder än de av revisorerna antydda.

Överstyrelsen kan således icke tillstyrka åtgärder, som bindas vid de av revisorerna angivna syftena, men vill i stället i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föranstalta om utredning angående sådana icke från kronan härrörande donationer, som avse en eller annan form av avlöningsförmån åt lärare vid allmänna läroverk, i syfte att sagda donationer må komma till ett bruk, som ansluter sig till deras ursprungliga syfte så nära, som förhållandena medgiva.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit general-

direktören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Wallin och undervisningsrådet Johansson, föredragande.

Stockholm den 10 januari 1935.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

AUGUST JOHANSSON,
föredragande.

Ingeborg Blomberg.

Domkapitlets i Växjö

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 210, § 44.

Till Konungen.

Sedan domkapitlet anbefallts avgiva underdånigt utlåtande med anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande domkapitlet i Växjö, får domkapitlet i underdånighet anföra följande.

Riksdagens revisorer hava förmält, hurusom de vid sitt besök i Växjö konstaterat, *att* domkapitlets expeditionslokaler, som äro inrymda i biskopshuset å Östrabo, hysa vissa delar av domkapitlets arkiv, till stor del bestående av yngre arkivserier, som användas i det löpande arbetet, *att* större delen av domkapitlets arkiv, huvudsakligen äldre handlingar, förvaras i domkyrkans i Växjö båda tornkammare, *att* dessa tornkamrar, särskilt det södra tornrummet, där de äldsta arkivalierna förvaras, äro mycket olämpliga som förvaringsrum för arkivalier, *att* denna olämpliga förvaring redan genom fukt och mögel samt insekter förorsakat skada och delvis förstörelse av särskilt äldre handlingar, *att* arkivbeståndet till stor del utgöres av handlingar av oersättligt värde och av stor betydelse för forskningen, särskilt för bestämmandet och klargörandet av äganderättsförhållanden, samt *att* risken för arkivaliernas förstöring jämväl genom eld i händelse av brand i kyrkan förefaller synnerligen stor på grund av träkonstruktionen i tornets inre och de elektriska ledningarna därstädes m. m. Revisorerna hava på dessa grunder funnit angeläget, att ifrågavarande arkivalier erhålla en mera betryggande och i övrigt ändamålsenligare förvaringsplats.

Med detta sitt yttrande hava revisorerna till fullo bekräftat vad tidigare efter på platsen gjorda undersökningar anförts från riksarkivariens och riksarkivets sida och i likhet med dessa funnit snara och effektiva åtgärders vidtagande för arkivaliernas säkerställande mot skada och förstörelse vara av synnerligt behov påkallade.

Revisorerna erinra i sitt uttalande om det av Eders Kungl. Maj:t år 1932 åt domkapitlet meddelade nådiga tillståndet att tills vidare förvara sina arkivalier i lämpligt arkivrum i lantmäterikontorets nyuppförda byggnad, men ävenledes om huru domkapitlet i sin underdåniga skrivelse den 8 februari 1934 hade upplyst, att de betingelser för ett lämpligt och tillräckligt förvaringsrum därstädes, som vid tiden för detta medgivande förefunnos, icke längre voro för handen. En detaljerad

redogörelse för de omständigheter, som vållat detta förändrade läge, har avgivits av överlantmätaren Sten Ström i skrivelse till domkapitlet den 20 sistlidne oktober. Skrivelsen innehåller följande.

Då fråga om inrymmande av domkapitlets arkivalier härstädes för omkring två och ett halvt år sedan var föremål för överläggningar mellan numera avlidne biskopen Reuterskiöld och undertecknad voro förutsättningarna icke desamma som nu. — Dels var den stora vinden då alldeles tom och kunde hava lämnat utrymme för kontorets instrumentsamling, några skåp och en samling kartonger, men numera är den i sin helhet inredd till lokaler för länsarkitekten, landsfogden och vägingenjören, och mot förmodan finnes intet utrymme över för nämnda föremål, vilka varit och fortfarande äro inrymda i det mindre av de två arkivrummen, som domkapitlet önskat få använda; dels var då blott fråga om att arkivalierna skulle förvaras här under de år, som kunde förflyta medan arkivfrågan för domkapitlet slutligt ordnades. Då det mindre av rummen således nu ej kan undvaras, måste, om det större komme till användning för domkapitlets arkivalier, möjlighet till genomgång i detta rum finnas för lantmäterikontorets personal för åtkomst av det förra och detta vore ju ej lämpligt. Enligt vad det numera meddelats mig hava mätningar och undersökningar av domkapitlets bokförråd och handlingar gjorts, och därvid har det befunnits, att enbart det större rummet, vars disponerande först var i fråga, är alldeles otillräckligt och att, även om det mindre kunde erhållas, utrymmet icke är tillräckligt. Framhållas må ock att, om arkivalierna i fråga skulle för en mycket lång tid inrymmas härstädes, utrymmet för detta kontors eget arkiv kunde bliva för trångt.

Jag anser mig på grund av det anförda icke kunna förorda, att domkapitlets arkivalier hit överflyttas.

Enär alltså Eders Kungl. Maj:ts ovan angivna medgivande, vilket dock avsåg allenast en provisorisk och temporär anordning, icke låter sig utnyttjas, samt övriga tillförene ifrågasatta och noga undersökta vägar till arkivfrågans lösning, på skäl som domkapitlet i sin underdåniga skrivelse den 8 februari 1934 närmare angivit, visat sig vara oframkomliga, finner domkapitlet alltfort ingen annan lösning av denna fråga möjlig än uppförandet av för ändamålet avsedd nybyggnad.

I sin sistnämnda underdåniga skrivelse upptog domkapitlet, i samband med arkivfrågan, det med åren alltmer aktuellt blivna behovet av rymligare och mera ändamålsenliga lokaler för sitt kansli, vilka lokaler genom tillkomsten av stiftsnämnden blivit fullkomligt otillräckliga. Dessa lokaler utgöras nämligen endast av två till sessionsrummet gränsande förutvarande bostadsrum av ganska ringa utrymme. Det omdöme om *arkivet*, som riksarkivarien Sam Clason år 1919 uttalade av innehåll att »intet av Sveriges domkapitel har en så otillfredsställande förvaring av sitt arkiv», gäller ostridigt även om *kansliet*, enär numera intet av rikets stift har så opraktiska och otillräckliga arbetslokaler för domkapitlets personal. Detta missförhållande är så mycket mera kännbart som Växjö stift är i förvaltningshänseende det tredje i ordningen inom riket. Angående de nuvarande kanslirummens användning och de otillfredsställande och riskfyllda temporära anordningar, domkapitlet nödgats vidtaga för att bereda plats åt stiftsnämndens tjänstemän och handlingar, förefinnes i förenämnda underdåniga skrivelse en utförlig redogörelse, som torde till fullo hava konstaterat, att de nuvarande lokalförhållandena äro förbundna med de allvarligaste olägenheter för ar-

betets behöriga utförande och för tjänstemännen innebära betydande hinder och svårigheter.

En lösning av arkivfrågan utan sammanhang med domkapitlets kanslifråga skulle icke blott medföra ett uppskjutande till en oviss framtid av en för domkapitlet såsom ämbetsverk trängande angelägenhet, utan dessutom, såsom framhållits i domkapitlets tidigare underdåniga skrivelse, komma att, förutom ovan påtalade olägenheter för arbetet, låta riskerna för eldfara beträffande de i kansliet och stiftsnämndsexpeditionen befintliga arkivalier, handlingar och kartor m. m. allt fortfarande kvarstå. Dessa olägenheter och risker hava gång efter annan vid inspektion eller eljest påtalats. Riksarkivarien uttalade år 1930 i underdånigt yttrande såsom önskvärt, »att de olika delarna av domkapitelsarkivet snarast kunde återförenas och samordnas i anslutning till domkapitlets expedition och tjänsterum». Arkivrådet H. Brulin anförde år 1931 i sitt protokoll över verkställd inspektion att »såsom önskemål för ett definitivt ordnande av lokalfrågan måste uppställas ett sammanförande av arkivets nu splittrade beståndsdelar», samt att »en anordning, som lokalt skiljer de äldre och de aktuella arkivaliegrupperna, kan icke betraktas som slutgiltig». Detta uttalande och vad övrigt i samband därmed anförts föranledde riksarkivarien att sistnämnda år ånyo anmoda domkapitlet »att snarast möjligt vidtaga sådana åtgärder, som kunde leda till en tryggad och enhetlig förvaring av domkapitlets arkivalier».

Till upplysning må slutligen erinras att revisorernas berättelse, över vilken domkapitlet nu utlåter sig, kommit att missförstå vad domkapitlet i underdåniga skriften av den 8 februari 1934 hemställt beträffande »nuvarande sessionsrummet jämte annex». Med sistnämnda, säkerligen alltför otydliga uttryck åsyftas icke någon annexbyggnad utan endast nyssnämnda till sessionsrummet gränsande, förutvarande två bostadsrum av ganska ringa utrymme.

Med erinran såväl om vad tidigare blivit i detta ärende anfört som om vad förut ingiven ritning jämte arbetsbeskrivning och kostnadsberäkning utvisar, samt i synnerhet med åberopande av vad riksdagens revisorer nu uttalat, får domkapitlet, efter att hava här ovan sammanfattningsbevis berört vad i ärendet torde vara av huvudsaklig betydelse, härmed i underdånighet upprepa sin av Eders Kungl. Maj:ts prövning redan beroende hemställan, vars väsentliga innebörd är att det täcktes Eders Kungl. Maj:t träffa åtgärd, som i nåder kan finnas påkallad, för anvisande av 142,000 kronor att huvudsakligen användas till tjänstebyggnad för domkapitlets i Växjö, inklusive stiftsnämndens därstädes, kansli och arkiv.

I behandlingen av detta ärende hava deltagit förutom undertecknad, biskop, domprosten Brundin samt lektorerna Borelius, Rosén, Terner och Edmar med undertecknad, stiftssekreterare, såsom föredragande.

Växjö domkapitel den 5 januari 1935.

På domkapitlets vägnar:

Underdånigst

SAM. STADENER.

N. CERVIN.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 231, § 45.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att efter hörande av vederbörande lokalstyrelse och rektor avgiva utlåtande med anledning av vad i ett till remisskrivelsen fogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande försäkring av vissa befattningshavare vid högre allmänna läroverket i Umeå. Men anledning härav har överstyrelsen inhämtat yttrande av lokalstyrelsen och rektor och får nu, sedan sådant yttrande inkommit till överstyrelsen, i underdånighet överlämna detsamma jämte remissakten och för egen del anföra följande.

Rörande det särskilda fall, som föranlett revisorernas uttalande, har överstyrelsen intet att tillägga till vad i det avgivna yttrandet av rektor och lokalstyrelse anföres. Med hänsyn till vad revisorerna anföra därom, att likartade förhållanden möjligen kunna föreligga även vid andra läroanstalter, har överstyrelsen tagit i övervägande, huruvida det kunde vara lämpligt att genom cirkulär till rektorsämbetena vid de statliga läroanstalterna, som stå under överstyrelsens inseende, fästa uppmärksamhet vid vad i ärendet förekommit. Emellertid har överstyrelsen av riksräkenskapsverket under hand inhämtat, att det anmärkta fallet efter allt att döma synes äga ytterst få motsvarigheter, och har överstyrelsen under sådana omständigheter icke funnit tillräckliga skäl föreligga till cirkulärs utfärdande.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningscheferna undervisningsråden Fredriksson, Wallin och Engvall, undervisningsrådet Johansson, föredragande, och t. f. undervisningsrådet Falck.

Stockholm den 9 januari 1935.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

AUGUST JOHANSSON,
föredragande.

Ingeborg Blomberg.

Lokalstyrelsens för högre allmänna läroverket i Umeå

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 231, § 45.

Till kungl. skolöverstyrelsen, läroverksavd., Stockholm.

Till åtlydnad av kungl. skolöverstyrelsens skrivelse av den 29 december 1934 vilja undertecknade, ledamöter av lokalstyrelsen vid högre allm. läroverket i Umeå anföra följande.

Undertecknad Granfelt meddelade den 24 oktober 1934 — då på begäran påtalade försäkringsbrev tillsändes statsrevisorerna — att undertecknad ämnade föreslå lokalstyrelsen, att försäkringarna, som upphöra att gälla den 1 oktober 1935, icke skulle förnyas, och har lokalstyrelsen redan beslutat i enlighet med detta förslag.

Vi vilja framhålla, att lokalstyrelsen tillsattes först år 1928 och nuvarande rektor år 1930. Lokalstyrelsen och rektorn hade ju ej något annat att göra än att övertaga av läroverket förut gjorda åtaganden. — Lokalstyrelsen har i övrigt betraktat försäkringarna som naturaförmåner till vaktmästare och eldare.

Umeå den 3 januari 1935.

Vördsamt

EINAR SILÉN.

AXEL RUDBERG. EDVIN SJÖSTEDT.

ERIK MÅHLÉN. HELGE GRANFELT.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 232, § 46.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 i anledning av riksdagens revisorers uttalande angående vissa läroverkslärares tjänstgöringsförhållanden m. m. har Eders Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att senast den 11 januari 1935 avgiva utlåtande.

Med anledning härav får överstyrelsen med återställande av remissakten i underdånighet anföra följande.

Riksdagens revisorer — vilka för sin del förklara sig intet hava att invända mot att tillstånd att med ordinarie lärartjänst vid allmänt läroverk förena annan lärarbefattning meddelas i de fall, då det otvivelaktigt är klart, att det egna läroverkets intressen därmed icke åsidosättas — hava verkställt en undersökning av förhållandena vid läroverken i Stockholm och Göteborg med avseende på de ordinarie lärarnas tjänstgöringsförhållanden under läsåret 1933—1934. De hava därvid funnit, att ordinarie ämneslärare i dessa städer i stor utsträckning erhållit sådant tillstånd, i det att av 333 lektorer, adjunkter och ämneslärarinnor vid de allmänna läroverken 27 samtidigt meddelat undervisning i andra läroanstalter under 12 och 10 under 11 veckotimmar; 26 lärare hava 10 veckotimmars dylik tjänstgöring. I första hand med tanke därpå, att i sådana fall undervisningen vid det egna läroverket lätt kan bliva lidande, synes det revisorerna kunna ifrågasättas, huruvida icke det nu medgivna maximitalet, 12 undervisningstimmar i veckan vid annan läroanstalt, bör ytterligare nedbringas. Samtidigt framhålla revisorerna också, att genom läroverkslärarnas tjänstgöring vid andra läroanstalter från dessa undanträngas lärarkrafter, vilka eljest torde hava åtminstone i viss utsträckning där kunnat erhålla arbetstillfällen.

I underdånigt utlåtande den 9 januari 1929 angående en liknande framställning av riksdagens dåvarande revisorer har överstyrelsen sökt i enskildheter belysa de förhållanden, som sammanhänga med förevarande spörsmål, och vad överstyrelsen nedan anför kommer därför att i viktiga avseenden bliva en upprepning av vad överstyrelsen då yttrade.

För att kunna meddela undervisning vid annan läroanstalt måste ordinarie lärare vid allmänt läroverk, jämlikt bestämmelserna i nådiga kungörelserna den 22 juli 1918, nr 660, och sedermera den 2 juni 1933, nr 251, först erhålla tillstånd därtill av det egna läroverkets rektor. Enligt bestämmelserna i samma nådiga kungörelser äger rektor därvid att följa av skolöverstyrelsen angivna riktlinjer. Genom cirkulär till rektorsämbetena vid de allmänna läroverken den 28 februari 1929 har skolöverstyrelsen i detta avseende föreskrivit, att medgivande av tjänstgöring vid andra läroanstalter skulle i fortsättningen begränsas till att, vad anginge lektor, adjunkt och ämneslärarinna, avse för vecka räknat högst 12 undervisningstimmar. Före sagda tidpunkt hade utan direkt föreskrift men genom praxis gällt ett maximum av 15 undervisningstimmar i veckan.

Genom terminliga rapporter till skolöverstyrelsen från läroverkens rektorer har överstyrelsen haft tillfälle övertyga sig om, att överstyrelsens ifrågavarande föreskrifter av den 28 februari 1929 blivit noggrant iakttagna. Det ligger emellertid i sakens natur, att fastställande av ett maximital extratimmar av här berörda slag icke tillika innebär någon som helst rätt för lärare att under alla förhållanden erhålla rektors tillstånd till 12 veckotimmars undervisning vid annan läroanstalt. *Det förutsättes tvärtom, att rektor skall meddela sådant tillstånd efter individuell prövning av de särskilda fallen med hänsyn tagen till arten och omfattningen av lärarens undervisning och arbete i övrigt, och under tillseende, att undervisningen vid det egna läroverket icke bliver på något sätt lidande genom det medgivande, som rektor lämnar.*

Överstyrelsen finner starka skäl föreligga för att, under nyss angivna förutsättning, det ifrågavarande maximitalet sättes någorlunda högt. Trots den jämförelsevis obetydliga tjänstgöringsmarginal, som läroverksstadgan medgiver, kan den tjänstgöring, som påvilar de enskilda lärarna, förete ganska avsevärda olikheter både ifråga om undervisningens art och omfattning och framför allt i fråga om det hemarbete, som är förenat med undervisningen. Till denna omständighet har rektor givetvis att taga hänsyn vid tillståndets meddelande. I vissa fall innehava lärarna offentliga uppdrag av det ena eller andra slaget eller idka vid sidan av sin tjänst sådan verksamhet, vartill de direkt erhållit överstyrelsens medgivande eller vartill intet medgivande erfordras, t. ex. privatundervisning, pedagogiskt, vetenskapligt eller litterärt författarskap eller journalistiskt arbete. Överstyrelsen finner uppenbart, att i dylika fall, i den mån rektor äger kännedom om förhållandena, tillstånd att jämväl meddela undervisning i andra läroanstalter bör lämnas med ännu större varsamhet och begränsning än eljest. Och slutligen får det icke förbises, att synnerligen betydande olikheter förefinnas i de enskilda lärarnas arbetsförmåga och arbetsduglighet liksom i deras allmänna förutsättningar för ett framgångsrikt undervisnings- och uppfostringsarbete.

Det är icke minst denna sistnämnda omständighet, som motiverar bibehållande av en någorlunda stor marginal i förevarande hänseende. För ett stort antal lärare torde tjänstgöringen vid det egna läroverket

innebära det ungefärliga maximum av undervisning, som de kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra. Härför talar i viss mån även den omständigheten, vilken framgår av riksdagens revisorers egen utredning, att av 333 ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken i Stockholm och Göteborg 158 icke åtagit sig någon som helst tjänstgöring vid annan läroanstalt. Av de återstående hade de flesta endast ett mindre antal timmar. Vid de allmänna läroverken i övriga städer, med undantag för några enstaka orter, gäller om de allra flesta bland lärarna, att de icke hava någon tjänstgöring vid andra läroanstalter eller överhuvudtaget hava någon möjlighet till sådan tjänstgöring.

Att inom en yrkeskategori av den storlek, som läroverkens lärarkår uppvisar, det skall finnas ett antal personer med en arbetsförmåga och arbetsduglighet, som möjliggöra en betydande arbetsprestation utöver den genomsnittliga, torde få anses vara ett naturligt, för att icke säga självklart förhållande. Dylika särskilt arbetsdugliga och skickliga lärare, vilka givetvis också bliva i hög grad efterfrågade såsom undervisare vid enskilda läroanstalter, torde ofta uppbära denna utökade och i och för sig stora arbetsbörda utan större svårighet än många andra lärare kunna uppbära den med den ordinarie tjänsten förenade undervisningsskyldigheten.

Med vad överstyrelsen här yttrat vill överstyrelsen sålunda icke hava bestritt, att 11 à 12 veckotimmars undervisning vid sidan av den ordinarie undervisningen innebär en stark och påfrestande arbetsbelastning och att den icke bör medgivas annat än mera undantagsvis. Huruvida rektorerna i varje enskilt fall iakttagit nödig varsamhet, då det gällt att medgiva lärare rätt till sådan extra tjänstgöring, varom här är fråga, är givetvis svårt att med säkerhet bedöma. Men det i förhållande till lärarkåren i dess helhet mycket ringa antalet lärare med en extra tjänstgöring av nämnd omfattning synes dock knappast giva anledning förmoda, att medgivandet skulle ha varit förenat med några olägenheter för de allmänna läroverken.

En anledning att minska omfattningen av den undervisning, som bestrides av ordinarie läroverkslärare vid andra läroanstalter, utöver vad som skedde år 1929, vore onekligen önskvärdheten att bereda ökade arbetstillfällen för nyutbildade lärare. Därest något väsentligt därvid kunde vinnas genom en minskning av den nu gällande maximisiffran med en eller ett par timmar — och en större sänkning synes icke hava varit ifrågasatt och torde av olika skäl icke för närvarande kunna komma ifråga —, skulle överstyrelsen icke tveka att meddela föreskrift i sådan riktning. Men enligt överstyrelsens uppfattning blir detta icke fallet. En sänkning av maximisiffran till 11 timmar skulle enligt revisorernas utredning — från förhållandena i andra städer än Stockholm och Göteborg kan i detta sammanhang bortses — frigöra sammanlagt 27 undervisningstimmar, och en sänkning av maximisiffran till 10 timmar skulle frigöra sammanlagt 64 undervisningstimmar. I bästa fall synes på detta sätt alltså anställning kunna beredas för omkring 3 nya lärare. Detta är emellertid endast en teoretisk möjlighet, då läget i verkligheten är ett annat. De frigjorda timmarna äro nämligen splittrade på ett flertal skolor och beröra vitt skilda ämnen. Redan av denna anledning kan det icke bli fråga om annat än timlärartjänstgöring. Därtill kommer, att det i allmänhet är fråga om tjänstgöring i dimissionsberättigad skolas gymnasium. Det gäller alltså undervisningsuppgifter, för vilka de enskilda skolorna finna sig vara i behov av särskilt väl kvalifi-

cerade lärarkrafter. Detta är redan av formella skäl nödvändigt, då ett bland villkoren för dimissionsrätten är, att undervisningen på gymnasiet, därest icke skolöverstyrelsen på grund av särskilda förhållanden medgiver undantag, skall till minst halva sin omfattning bestridas av lektorskompetenta lärare eller lärare, som avlagt filosofie licentiatexamen och genomgått provår. Med hänsyn till gällande löneturs- och pensionsförhållanden kunna de enskilda läroanstalterna sällan konkurrera med de statliga om på detta sätt kvalificerade lärarkrafter, vilka skulle anställas med full tjänstgöring. De äro följaktligen för sin gymnasieundervisning väsentligen hänvisade till timlärare, och de söka erhålla dessa bland läroverkslärare med de erforderliga formella och reella kvalifikationerna, i universitetsstäderna även bland de akademiska lärarkrafterna. En undersökning av de enskilda fall, som ligga till grund för revisorernas påpekanden, bekräftar också, att det särskilt är lärare med licentiatexamen eller doktorsgrad, framför allt sådana med framstående kompetens i visst ämne eller med vissa speciella kvalifikationer, som kommit att i större utsträckning utnyttjas av de enskilda läroanstalterna.

Den ifrågakommande sänkningen av maximisiffran för läroverkslärarnas tjänstgöring i andra läroanstalter kan under sådana förhållanden knappast få någon betydelse för de nyblivna lärarnas placeringsmöjligheter. En reglering av antytt slag skulle med all säkerhet endast innebära en förskjutning inom kategorien av de redan anställda läroverkslärarna. Den skulle närmast få den följden, att vissa läroverkslärare, som för närvarande hava ingen eller endast obetydlig tjänstgöring i enskilda skolor, då erhölle sådan eller ökad sådan, under det att de nu mest utnyttjade lärarnas undervisning något minskades. Ju lägre maximitalet sättes, desto större blir därvid antalet både av dem, som komma att befinna sig vid den medgivna maximigränsen och av dem, som överhuvud taget hava tjänstgöring vid sidan av sin ordinarie befattning. Då maximitalet ändå icke är högre än 12 timmar, äro fördelarna av en sådan förskjutning omtvistliga; av de enskilda skolorna torde den i varje fall icke vara önskad; ur allmänna synpunkter torde den vara mindre betydelsefull.

Att lärare med full tjänstgöring vid ett allmänt läroverk underkasta sig extra tjänstgöring av stor omfattning, har i flertalet fall sin grund i *ett ekonomiskt tvångsläge*. De synnerligen höga utbildningskostnaderna hava föranlett en ofta betydande skuldsättning. Uteblivandet för lärarnas vidkommande av den väntade löneregleringen har ökat de ekonomiska svårigheterna, och detta alldeles särskilt å de orter, det här gäller, med deras höga levnadsomkostnader. För åtskilliga lärare torde det för närvarande helt enkelt vara oundgängligt med hänsyn till deras ekonomi, att de erhålla viss möjlighet till extrainkomster, och för flertalet lärare i denna ställning torde det därvid falla sig naturligast att söka förvärva dessa möjligheter genom åtagande av undervisning vid enskild skola.

Då lärare, som icke befinna sig i ett sådant tvingande ekonomiskt läge, i enskilda fall likväl åtaga sig extra undervisning av sådan omfattning, varom här är fråga, torde det huvudsakligen bero på önskan att tillmötesgå därom framställd begäran från vederbörande enskilda läroanstalt, som är särskilt angelägen att förvärva läraren i fråga. I speciella fall kan det även röra sig om arbetsuppgifter, där valet av fullt kompetent person är synnerligen begränsat.

Det är skäl av här anförd art, som enligt överstyrelsens mening göra det önskvärt, att den erforderliga smidigheten i bestämmelserna icke äventyras genom en alltför rigorös generell begränsning. För sex år sedan ansåg överstyrelsen, i anslutning till riksdagens revisorers då gjorda uttalanden, anledning föreligga att successivt sänka det då i berörda avseende gällande timtalet till 12 undervisningstimmar per vecka såsom ett maximum. Att redan efter så kort tid och utan samband med en lönereglering företaga en ytterligare nedskärning till exempelvis 10 veckotimmar finner överstyrelsen däremot vara en åtgärd, vars lämplighet av anförda skäl kan starkt ifrågasättas. Överstyrelsen skulle i detta sammanhang även vilja citera, vad överstyrelsen på ett ställe anförde i sitt ovannämnda yttrande i denna fråga den 9 januari 1929. Överstyrelsen yttrade därvid bland annat.

»I sin fulla omfattning gäller frågan, huruvida och i vad mån statsanställd lärare äger utföra enskilt arbete vid sidan av tjänsten, detta arbete må bestå i undervisning vid enskilda skolor, enskilda eller offentliga uppdrag, affärsverksamhet av olika slag, privatlektioner eller annat. Om nu stränga restriktioner införas angående ett särskilt slag av enskilt arbete, medan verksamhet av annan beskaffenhet med hänsyn till svårigheten eller omöjligheten av kontroll lämnas obeaktad, kan en betydande orättvisa tillfogas vissa befattningshavare i jämförelse med andra. I den mån en lärare har enskilt arbete, torde det snarast vara en fördel ur den ordinarie tjänstens synpunkt, om detta arbete är av samma natur som det till den ordinarie befattningen hörande. Vid lektionsgivning i enskilda skolor gäller det t. ex. vanligen en undervisning, som löper parallell med den ordinare och därför kräver jämförelsevis ringa förberedelse. Frågans egentliga innebörd är alltså enligt överstyrelsens mening den, huruvida i det särskilda fallet en lärare har enskilt arbete av den omfattning vid sidan av den ordinarie tjänsten, att denna blir lidande därpå. Är så fallet, bör en rektor äga ingripa, även om lärarens undervisning i enskilda skolor kommer betydligt under en eventuellt fastställd maximigräns.»

I anslutning till här uttalade uppfattning finner överstyrelsen det sålunda vara mest angeläget, att vederbörande rektorer iakttaga erforderlig varsamhet vid meddelande av sådan rätt, varom här är fråga, samt att noggrann individuell prövning därvidlag sker ur synpunkten därav, att det egna läroverket icke i det enskilda fallet kan tänkas bliva lidande, därest det ifrågasatta medgivandet lämnas. Men samtidigt har överstyrelsen också velat uttala, att det icke för närvarande synes lämpligt att utfärda nya föreskrifter med ytterligare begränsning av omfattningen av den undervisning, som rektor vid allmänt läroverk kan medgiva vid läroverket anställd ordinarie lärare att meddela vid annan läroanstalt.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Wallin, undervisningsråden Johansson, Hänninger, Kärre, föredragande, och Jonzon.

Stockholm den 9 januari 1935.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

KARL KÄRRE.
föredragande.

Gustaf Titz.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 234, § 47.

Till Konungen.

Med återställande av närslutna nådiga remiss av riksdagens senast församlade revisorers yttrande rörande vissa seminarielärares tjänstgöringsförhållanden m. m. får överstyrelsen hänvisa till vad överstyrelsen anfört i sitt underdåniga utlåtande denna dag angående samma revisorers uttalande rörande vissa läroverkslärares tjänstgöringsförhållanden, då i detta yttrande omnämnda tjänstgöringsförhållanden i stort sett torde kunna anses hava sin motsvarighet i fråga om seminarielärarna.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Engvall och t. f. undervisningsrådet Falck, föredragande.

Stockholm den 9 januari 1935.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

KURT FALCK.

Gurli Hultengren.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 235, § 48.

Till Konungen.

Sedan skolöverstyrelsen genom nådig remiss den 21 december 1934 anbefallts att avgiva och senast den 11 innevarande januari till ecklesiastikdepartementet insända utlåtande med anledning av vad av i bifogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande vissa lärares vid tekniska läroverk tjänstgöringsförhållanden m. m., får överstyrelsen med remissaktens återställande i underdånighet anföra följande.

Revisorerna framhålla till en början, att infordrade uppgifter giva vid handen, att av de cirka 40 ordinarie lärarna vid de tekniska läroverken allenast 9 meddela undervisning jämväl vid annan läroanstalt, samt att av dessa endast en lärare haft en tjänstgöring vid sistnämnda slag av läroanstalter överstigande 10 veckotimmar. I detta särskilda fall hade tjänstgöringen uppgått till 12 veckotimmar.

Den lärare, revisorerna avse, torde vara lektorn vid tekniska elementarskolan i Borås, Stig Kjellstrand. Lektor Kjellstrands jämförelsevis omfattande tjänstgöring vid annan läroanstalt förorsakas emellertid av alldeles särskilda omständigheter. Överstyrelsen tillåter sig erinra om att Kjellstrand, som alltsedan läsåret 1932—1933 varit föreståndare för vävskolan i Borås, den 29 december 1933 utnämndes och förordnades till

lektor vid tekniska elementarskolan i Borås. Kjellstrand tillträdde lektorstjänsten den 1 januari 1934. Med hänsyn till det nära sambandet mellan undervisningen i vävskolan och i den tekniska elementarskolans textiltekniska linje hade styrelsen för tekniska elementarskolan i Borås, som är styrelse jämväl för vävskolan, redan innan Kjellstrand sökte lektorstjänsten, utgått ifrån att han även i fortsättningen skulle få kvarstå som vävskolans föreståndare och erhålla ledighet från sin lektorstjänst i nödig utsträckning. Då överstyrelsen ansåg, att under för handen varande omständigheter goda skäl talade för en sådan anordning, medgav överstyrelsen på förslag av skolornas styrelse Kjellstrand rätt att med sin lektorstjänst tills vidare förena befattningen som föreståndare och lärare vid vävskolan. I samband därmed beviljades Kjellstrand ledighet från lektorstjänsten 12 timmar i veckan, det vill säga från hälften av den honom som lektor åliggande undervisningsskyldigheten, under vårterminen 1934 med skyldighet att av sina avlöningsförmåner avstå till avlönande av vikarie under 12 veckotimmar erforderligt belopp. Denna ledighet förlängdes sedermera att gälla tills vidare under innevarande läsår. Den undervisning vid elementarskolan från vilken Kjellstrand erhållit ledighet, bestrides av fullt kompetenta vikarier.

Under åberopande av vad överstyrelsen i underdånig skrivelse denna dag anfört angående riksdagens revisorers uttalande rörande vissa läroverkslärares tjänstgöringsförhållanden får överstyrelsen till sist meddela, att överstyrelsen kommer att beakta det av revisorerna uttalade önskemålet om utfärdande av vissa riktlinjer för de tekniska läroverkens lärares rätt att åtaga sig undervisning vid annan läroanstalt m. m.

I detta ärendes slutliga handläggning hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Fredriksson, föredragande, samt undervisningsråden Berglund och Schenke.

Stockholm den 9 januari 1935.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

NILS FREDRIKSSON.

Gustaf Brunnberg.

Riksräkenskapsverkets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 236, § 49.

Till Konungen.

I anledning av erhållen remiss å vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats angående inkomster från folkskoleseminariernas trädgårdar får riksräkenskapsverket meddela, att ämbetsverket uppgjort förslag till föreskrifter angående kontrollen å inkomster av försålda trädgårdsprodukter och av hyror m. m. vid statens folk- och småskoleseminarier, att sagda förslag genom cirkulär redan den 10 november 1934 tillställts samtliga seminarier för yttrande, att enligt i förslaget intagen bestämmelse föreskrifterna äro avsedda att tillämpas

från och med den 1 juli 1935 samt att riksräkenskapsverket snarast möjligt kommer att fastställa ifrågavarande föreskrifter.

I detta ärendes handläggning hava, jämte undertecknade, byråcheferna Runemark och Jehander deltagit.

Stockholm den 5 januari 1935.

Underdånigst

ERIK STRIDSBERG.

Helmer Andersson.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 236, § 49.

Till Konungen.

Med återställande av närslutna nådiga remiss av riksdagens senast församlade revisorers yttrande rörande inkomster från folkskoleseminariernas trädgårdar får skolöverstyrelsen erinra därom, att överstyrelsen i anledning av riksdagens revisorers år 1931 gjorda uttalande beträffande seminarieträdgårdarnas egentliga uppgift i underdånigt utlåtande den 8 januari 1932 över nämnda revisorers yttrande rörande folkskoleseminariernas omkostnadsstater för budgetåret 1930/1931 förklarat sig ej ha något att i princip erinra mot revisorernas uttalande, ävensom meddela, att överstyrelsen för sin del icke har något att erinra mot att föreskrifter angående kontroll å inkomster av trädgårdsprodukter vid statens folkskoleseminarier utfärdas. Beträffande arten och omfattningen av ifrågavarande kontrollåtgärder torde samarbete lämpligen böra äga rum mellan riksräkenskapsverket och rektorerna vid seminarierna. Enahanda kontrollföreskrifter torde böra gälla även för statens småskoleseminarier.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Engvall och t. f. undervisningsrådet Falck, föredragande.

Stockholm den 9 januari 1935.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

KURT FALCK.

Gurli Hultengren.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 237, § 50.

Till Konungen.

Med anledning av härmed återgående nådig remiss får skolöverstyrelsen — under erinran om att byggnaderna för det nedlagda småskoleseminariet i Murjek stå under byggnadsstyrelsens inseende och vård —

i underdånighet anföra, att överstyrelsen för sin del icke har något att erinra emot, att den av statsrevisorerna förordade utredningen beträffande ifrågavarande byggnaders framtida användning må komma till stånd.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Engvall och undervisningsrådet Nylund, föredragande.

Stockholm den 4 januari 1935.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

SVEN NYLUND.

Gustaf Redelius.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 238, § 51.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att avgiva utlåtande med anledning av vad i ett till remisskrivelsen fogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande kontroll över inkomster genom uthyrande av lokaler vid vissa läroanstalter. Med anledning härav får överstyrelsen, med remissaktens återställande, i underdånighet anföra följande.

Revisorerna meddela, att berörda fråga upptagits till övervägande inom riksräkenskapsverket, som jämväl utarbetat förslag till kontrollåtgärder. Då överstyrelsen förutsätter, att detta förslag kommer att i sinom tid remitteras till överstyrelsen, torde det icke vara lämpligt, att överstyrelsen nu gör något uttalande i saken och därmed föregriper sin fortsatta behandling av ärendet.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningscheferna undervisningsråden Fredriksson, Wallin och Engvall, undervisningsrådet Johansson, föredragande, och t. f. undervisningsrådet Falck.

Stockholm den 9 januari 1935.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

AUGUST JOHANSSON,
föredragande.

Ingeborg Blomberg.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 239, § 52.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att avgiva utlåtande med anledning av vad i ett till remisskrivelse fogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande upphandling av formulär m. m. Med anledning härav får överstyrelsen, med återställande av remissakten, i underdånighet anföra följande.

Revisorerna hava icke närmare specificerat, vare sig vilka formulär eller vilka läroanstalter de avse med sitt uttalande. Under sådana omständigheter är det omöjligt att göra sig en bestämd föreställning om räckvidden av revisorernas uppslag angående centralisering av formuläranskaffningen. Vare sig man giver en sådan centralisering större eller mindre omfattning, har överstyrelsen svårt att föreställa sig, att densamma skulle medföra några mera väsentliga fördelar vare sig ur prisbillighetens synpunkt eller ur andra synpunkter. I alla händelser böra givetvis åtgärder för centralisering icke vidtagas utan en grundlig utredning av ämnet. Skulle saken anses vara av den betydelse, att dylik utredning bör verkställas, har överstyrelsen intet att erinra däremot, att så sker; men överstyrelsen anser sig böra för sådant fall framhålla följande synpunkter.

Utredningen bör icke vara bunden genom några direktiv i den riktningen, att centralisering skall åstadkommas, utan bör fullt fritt undersöka, icke blott på vad sätt en eventuell centralisering bör anordnas utan också huruvida den överhuvudtaget bör anordnas. Utredningen bör icke anförtros åt överstyrelsen, enär överstyrelsen icke kan anses äga den särskilda erfarenhet och sakkunskap, som erfordras för en dylik utredning, och dessutom till följd av anhopat arbete är på avsevärd balans i fråga om viktiga utredningar och utlåtanden, som falla mera direkt inom överstyrelsens arbetsområde. Skulle utredningen utmynna däri, att överstyrelsen bör tjänstgöra som central myndighet i här ifrågavarande avseende, blir det nödvändigt att bereda överstyrelsen ökad arbetskraft för detta särskilda arbete.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningscheferna undervisningsråden Fredriksson, Wallin och Engvall, undervisningsrådet Johansson, föredragande, samt t. f. undervisningsrådet Falck.

Stockholm den 9 januari 1935.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

AUGUST JOHANSSON,
föredragande.

Nils M. af Malmborg.

Statskontorets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 239, § 53.

Underdånigt utlåtande.

Statskontoret delar riksdagens revisorers uppfattning att, åtgärder böra vidtagas till förhindrande av uppkomsten av sådana uppenbara missförhållanden, som påvisas i den remitterade paragrafen av revisionsberättelsen.

Ämbetsverket vill emellertid erinra, att folkskolan icke är den enda skoltyp, vid vilken dylika förhållanden kunna förekomma. Enahanda bestämmelser angående sjukavlöning gälla nämligen även vid andra skolformer. De författningsändringar, som böra vidtagas, borde därför rätteligen icke inskränkas till folk- och småskolor — på vilka revisorerna närmast tagit sikte — utan borde omfatta alla sådana skolor, vilkas avlöningsbestämmelser möjliggöra förhållanden av den art revisorerna här påtalat.

Statskontoret vill i detta sammanhang erinra, hurusom spörsmålet om statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet varit föremål för utredning av inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga, vilka nyligen avgivit betänkande och förslag i detta ämne. Nämnda förslag innebär bl. a., att staten skulle i avsevärt större utsträckning än hittills påtaga sig kostnaderna för folkskoleväsendet och däribland jämväl utgifterna för folk- och småskollärarnas löner. Såvitt statskontoret kan finna, vore tillfället lämpligt att i samband med ett dylikt åtagande upptaga till övervägande den av revisorerna antydda utvägen att vid beviljande av anslag till löneförmåner åt lärare fästa sådana villkor, att de påtalade missförhållandena bringas att upphöra.

Stockholm den 9 januari 1935.

Underdånigst

K. BERGENDAL.

S. T. ÖRTENGREN.

Sture Dyberg.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 239, § 53.

Till Konungen.

Med anledning av härmed återgående nådiga remiss får skolöverstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Revisorerna erinra att börja med därom, att de år 1932 verkställde en undersökning rörande vissa tjänstledigheter inom folkskollärarkåren, avseende sådana fall, då ledigheten vore förorsakad av enskilda angelägenheter. Revisorerna hade därvid uttalat, att de funne det otillfredsställande, att i de fall, då med tjänstledigheten avsetts befrielse från all

tjänstgöring under en eller flera terminer, ledigheten beviljades endast för lästiden, under det att efterföljande eller mellanliggande ferier icke inbegrepes i tiden för ledigheten. Revisorerna hava nu funnit anledning att ytterligare betona detta sitt uttalande. Överstyrelsen får med anledning härav hänvisa till sitt den 3 januari 1933 häröver avgivna underdåniga utlåtande.

Vid sin nu verkställda granskning hava revisorerna funnit anledning att från enahanda synpunkter upptaga frågan om tjänstledigheter inom folkskollärarkåren, då dylika ledigheter äro förorsakade av sjukdom. Revisorerna hava sålunda funnit åtskilliga fall, där folk- och småskollärare under flera år i följd beviljats tjänstledighet för sjukdom under lästerminerna men icke under mellanliggande ferietid. Revisorerna yrka, att sådana författningsföreskrifter skola meddelas för lärare vid folk- och småskolor, att i här ifrågavarande fall i ledigheten skall inbegripas jämväl jul- eller sommarferier.

De nuvarande bestämmelserna angående tjänstledighet för folk- och småskollärare på grund av sjukdom torde vara grundad på en förutsättning, mot vilken i och för sig icke synes kunna göras någon berättigad anmärkning, nämligen att sådan ledighet icke bör omfatta annan tid, än då den är erforderlig. Till grund för sjukledighet skall ligga av läkare utfärdat intyg om, att läraren är urståndsatt att vederbörligen uppehålla sin tjänst. Något fastställt formulär för sådant läkarintyg finnes icke, men i regeln torde intyget angiva den tid, under vilken enligt läkarens uppfattning befattningshavaren är oförmögen att tjänstgöra. Det synes ligga i sakens natur, att en läkare, när det gäller vanliga akuta sjukdomar, icke utskriver tjänstledighetsintyg för längre tid än den som innefattas i den för handen varande lästerminen. Skulle därefter fortsatt ledighet behövas, måste ju sådan bliva beroende på förnyat läkarintyg, som då kommer att avse del av eller hela följande lästermin. Mot ett sådant förfarande synes icke heller vara något att erinra vare sig från avlönings- eller statsbidragssynpunkt. Enligt gällande bestämmelser skall sjuktjänstledig lärare åtnjuta samtliga honom eljest tillkommande avlöningsförmåner med avdrag av ett belopp, motsvarande en tredjedel av den för honom stadgade kontanta begynnelseavlöningen. Det är detta som nu sker. För varje hel månad, som sjuktjänstledigheten varar, avstår befattningshavaren $^1/_3$ av den för samma månad belöpande lönen i första lönegraden.

Det synes icke heller vara mot dylika fall, då sjukledigheten sträcker sig utöver allenast någon termin eller något år, som revisorerna rikta sin anmärkning. De tala nämligen om sådana fall som de i motiveringen anförda exemplen, nämligen då lärarens oförmögenhet att kunna uppehålla tjänsten sträckt sig över flera år i följd. Enligt ett av dessa fall hade en lärarinna i många år vistats på sinnessjukhus. Såsom redan förut anförts hemställa nu revisorerna om sådan ändring, att i dylika fall sjuktjänstledigheten skall omfatta även mellanliggande ferier, varav givetvis följden bleve, att löneavdrag enligt gällande bestämmelser skulle ske under ifrågavarande ferietid.

Även överstyrelsen är av den meningen, att de av revisorerna anmärkta förhållandena böra föranleda ett övervägande, huruvida en ändring av de nu gällande bestämmelserna beträffande avdrag av lönen vid sjuktjänstledighet för folkskolans lärare må anses vara påkallad, samt i så fall i vilken riktning en sådan ändring borde gå. Skall efter verkställd erforderlig utredning en ändring komma till stånd, bör den givetvis om-

fatta även andra lärargrupper vid statsunderstödda kommunala läroanstalter med enahanda bestämmelser i fråga om avlöning vid sjukledighet, som gälla för folkskollärare, sålunda lärare vid högre folkskolor, kommunala mellanskolor och kommunala flickskolor.

Den av revisorerna anvisade vägen skulle så tillvida leda till det av dem åsyftade målet, att tjänstledighet, som omfattar ett helt år (12 månader), också medför, att befattningshavaren får avstå $^1/_3$ av den för år bestämda minimilönen. Genomförandet skulle dock onekligen komma att bereda vissa praktiska svårigheter, enär den torde leda till olika tillämpning i olika fall, allteftersom sjukledigheten omfattat längre eller kortare tidsperioder. Det torde icke heller kunna förbises, att tillämpningen skulle komma att verka högst olika för olika lärare, beroende på olika läkares sätt att bedöma behovet av ledighetens längd och därmed förknippade omständigheter.

Ett enligt överstyrelsens mening mera rationellt sätt att lösa frågan vore genomförande av närmare likställighet med vad som gäller statsanställda lärare. Dessa hava begynnelselönen uppdelad i lön och tjänstgöringspenningar, och de senare äro fördelade på lästiden, ej på ferietid. Därav följer, att en sådan lärare kommer att under sjukledighet under två på varandra följande terminer få avstå samtliga i årslönen ingående tjänstgöringspenningar, och någon fingerad tjänstledighet under ferietid behöver aldrig komma i fråga.

En dylik ordning tillämpad på folkskollärare skulle giva följande resultat. En tredjedel av manlig folkskollärares begynnelselön utgör 700 kronor. Utslaget på läsårets 8 månader gör detta belopp 87 kronor 50 öre per månad. Läraren skulle alltså vid sjukledighet avstå för månad i stället för nuvarande 58 kronor 33 öre (= $^1/_3$ av månadslönen, som är 175 kronor) 87 kronor 50 öre, vilket utgör hälften av samma månadslön. En dylik ändring innebär sålunda på nu ifrågavarande punkt en löneförsämring, som icke torde kunna tillämpas på nu i tjänst varande lärare.

Enligt överstyrelsens mening synes en reform av nu gällande bestämmelser beträffande avlöning av lärare vid statsunderstödda kommunala skolor vid tjänstledighet på grund av sjukdom lämpligast böra genomföras i sammanhang med den förestående löneregleringen för de olika lärarkårerna. I enlighet med 1928 års lönekommittés förslag skulle denna fråga komma att för befattningshavare vid undervisningsväsendet lösas efter enkla och enhetliga grunder genom föreslagna s. k. tjänstledighetsavdrag per dag. Någon sjuktjänstledighet under ferietid ifrågasättes icke heller i det nya löneregleringsförslaget.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Engvall och undervisningsrådet Nylund, föredragande.

Stockholm den 4 januari 1935.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

SVEN NYLUND.

Gustaf Redelius.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 241, § 54.

Till Konungen.

Med återställande av närslutna nådiga remiss med anledning av riksdagens senast församlade revisorers uttalanden rörande tillsättning i vissa fall av lärare vid folk- och småskolor får skolöverstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Av handlingarna framgår, att riksdagens revisorer verkställt en undersökning beträffande tillsättning av lärare vid folk- och småskolor i enlighet med bestämmelserna i nådiga kungörelsen den 20 juli 1933 (nr 507) i syfte att utröna huruvida, att döma av vunnen erfarenhet, avsikten med ifrågavarande kungörelse kan förväntas bliva uppnådd. Denna undersökning har givit vid handen, att såvitt revisorerna kunnat utröna, skoldistrikten i stort sett lojalt ställt sig författningens föreskrifter till efterrättelse medan å vederbörande lärares sida i allmänhet icke visats någon benägenhet att begagna sig av rättigheten att söka de tjänster, som kungjorts lediga med begränsning av ansökningsrätten. Revisorerna hävda, att en snabbare avveckling av antalet övertaliga tjänster kunde ske, därest de i författningen givna bestämmelserna i vissa hänseenden ändrades eller kompletterades.

Med anledning av revisorernas uttalanden och de av dem framförda förslagen vill överstyrelsen först erinra därom, att den av Eders Kungl. Maj:t den 20 juli 1933 utfärdade kungörelsen, nr 507, om tillsättning i vissa fall av lärare vid folk- och småskolor visserligen trädde i kraft den 17 augusti samma år men att, i enlighet med kungörelsens övergångsstadganden, någon ordinarie lärartjänst vid folk- och småskola eller tjänst med anställning tills vidare såsom biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola icke finge kungöras till ansökan ledig före utgången av år 1933. Då ansökningstiden omfattar 42 dagar, torde härav framgå, att alltför kort tid förflutit, under vilken denna kungörelses bestämmelser angående lärarval kunnat tillämpas, för att man därav skall kunna draga några säkra slutsatser. Överstyrelsen anser sig dock kunna vitsorda, att avvecklingen av de övertaliga lärarbefattningarna synes komma att ske i långsammare tempo än vad överstyrelsen tidigare haft anledning räkna med. Det synes därför önskvärt, att sådana åtgärder övervägas, som kunna bidraga till att giva ökad effektivitet åt bestämmelserna i här omförmälda kungörelse.

Beträffande de av revisorerna påkallade eller övervägda åtgärderna får överstyrelsen anföra följande.

I första hand anse revisorerna det önskvärt, att sådana föreskrifter införas, som giva ökad garanti för att de med begränsad ansökningsrätt ledigförklarade tjänsterna erhålla tillräckligt antal sökande för tjänsternas återbesättande. Nyssberörda syfte torde enligt revisorernas uppfattning kunna uppnås genom en utvidgning av områdesgrupperna, så att varje grupp komme att omfatta ett större antal inspektionsområden än för närvarande är fallet. Det ifrågasättes också, om ej indelningen i områdesgrupper borde kunna ändras med hänsyn tagen till förhållandet mellan antalet lediga och övertaliga tjänster i inspektionsområden, så att områden med relativt stort antal beräknade lediga tjänster i ansöknings-

hänseende sammanfördes med områden, där antalet övertaliga tjänster är förhållandevis stort. Det synes överstyrelsen lämpligt, att författningsändring i den av revisorerna angivna riktningen tages under övervägande.

Vidare ifrågasätta revisorerna en ändring av föreskriften i § 9 av kungörelsen i syfte att, därest till en ledigförklarad tjänst med begränsad ansökningsrätt endast *en* sökande anmält sig, skoldistriktet skulle hava att utse denne, såvida överstyrelsen ej på framställning av den lokala skolmyndigheten medgåve nytt ledigförklarande av tjänsten. Överstyrelsen vill med anledning härav framhålla, att en författningsändring i denna riktning innebär en inskränkning i skoldistriktens rätt att utöva inflytande på lärartillsättningen. Att detta på olika håll torde framkalla betänkligheter, finner överstyrelsen naturligt. Å andra sidan synes det önskvärt, att när sökande från skoldistrikt med övertalig lärartjänst anmält sig till en ledigförklarad befattning, denne — om icke några särskilda skäl häremot kunnat anföras — utses till innehavare av den ifrågavarande tjänsten. Överstyrelsen vill därför icke motsätta sig att bestämmelserna i 9 § skärpas på det sätt, revisorerna ifrågasatt. Om den transportsökande läraren av någon anledning kan anses mindre lämplig för den befattning, han sökt, borde överstyrelsen på sätt revisorerna föreslagit äga rätt att på den lokala skolmyndighetens framställning medgiva, att tjänsten ånyo må ledigförklaras.

Revisorerna påkalla vidare en undersökning, huruvida ej i skoldistrikt med övertaliga tjänster lärare, som av ohälsa eller liknande skäl icke lämpligen kunna bestrida sin tjänst, måtte kunna erhålla frivillig pensionering. Mot åtgärder i denna riktning har överstyrelsen icke anledning göra någon invändning. Skall det av revisorerna i detta fall avsedda syftet uppnås, måste emellertid pensionsvillkoren vid en dylik förtidig avgång göras så fördelaktiga, att de innebära en lockelse för befattningshavarna att utnyttja denna bestämmelse.

Mot revisorernas yttrande i vad det avser överväganden i syfte att bereda sökande från skoldistrikt med övertaliga lärartjänster ersättning för de utgifter, de måste vidkännas genom att underkasta sig en frivillig förflyttning, har överstyrelsen intet att erinra.

Slutligen ha revisorerna ansett syftet med bestämmelserna om tillsättning i vissa fall av lärare vid folk- och småskolor motverkat genom innehållet i 22 § folkskolestadgan, som enligt revisorernas uppfattning möjliggör att under vissa förutsättningar en lärare vid en skola i utkanten av ett skoldistrikt kan förflyttas till en bättre belägen skola, varefter den mindre lockande tjänsten kungöres ledig med begränsad ansökningsrätt.

Det av revisorerna beskrivna förfaringssättet står enligt överstyrelsens uppfattning icke i överensstämmelse med 22 § folkskolestadgan. I det av överstyrelsen avgivna yttrandet över besvär rörande förflyttning av en lärare i Gunnarskogs skoldistrikt anförde överstyrelsen den 18 september 1934 bland annat: »Här har icke förelegat några skolorganisatoriska skäl till förflyttningen, utan denna har motiverats endast av önskan att tillmötesgå ett enskilt lärarintresse. Men just den omständigheten, att genom nådiga kungörelsen den 22 juli 1933 (nr 507) om tillsättning i vissa fall av lärare vid folk- och småskolor en särskild lagstiftning tillkommit, som förbehåller ansökningsrätten vid uppkommande lärarvakanser allenast åt lärare i vissa skoldistrikt med övertaliga lärartjänster, synes böra vara vägledande för skolans myndigheter, så att syftet med

denna särskilda lagstiftning icke motverkas genom godtyckliga lärarförflyttningar.»

I ett den 11 december 1934 avgivet underdånigt yttrande med anledning av Mora skolråds besvär över domkapitlets i Västerås beslut rörande förflyttning av två lärarinnor hänvisar överstyrelsen till Eders Kungl. Maj:ts beslut den 7 december 1923 i ett liknande mål (regeringsrättens årsbok årg. 1923 E. not. 168).

Då enligt den av överstyrelsen hävdade uppfattningen bestämmelsen i § 22 folkskolestadgan icke för skoldistrikten konstituera någon rätt att vid uppkommen vakans inom distriktet först förflytta en ordinarie lärare till den lediga tjänsten och därefter kungöra den tjänst, som innehafts av den förflyttade läraren, ledig för sökande från skoldistrikt med övertaliga tjänster, synas några åtgärder icke påkallade med anledning av revisorernas yttrande i denna del.

Protokollsutdrag, utvisande skiljaktig mening, bifogas.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Engvall, undervisningsrådet Nylund och undervisningsrådet Wagnsson, föredragande.

Stockholm den 4 januari 1935.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

RUBEN WAGNSSON.

Hjalmar Werner.

Bilaga.

Utdrag av protokoll, hållet hos kungl. skolöverstyrelsens folkskolavdelning den 4 januari 1935.

§ 1. Föredrog undervisningsrådet Wagnsson Kungl. Maj:ts remiss med anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande tillsättning i vissa fall av lärare vid folk- och småskolor; och beslöt överstyrelsen avgiva underdånigt utlåtande enligt registraturet.

Mot överstyrelsens beslut anmälde föredraganden skiljaktig mening samt avgav till protokollet följande yttrande:

»Då den förordade skärpningen av bestämmelserna i § 9 av kungl. kungörelsen den 20 juli 1933, nr 507, om tillsättning i vissa fall av lärare vid folk- och småskolor icke synes mig för skolväsendet gagnelig, har jag icke kunnat ansluta mig till överstyrelsens uttalande rörande statsrevisorernas förslag i denna del.»

Ur protokollet:

Hjalmar Werner.

Skolöverstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 246, § 55.

Till Konungen.

I anledning av härmed återgående nådiga remiss samt med överlämnande av yttrande i ärendet av folkskolinspektören i Norrbottens södra inspektionsområde får skolöverstyrelsen i underdånighet anföra följande.

I likhet med statsrevisorerna anser överstyrelsen, att det hade varit önskvärt, att en utredning om möjligheten och lämpligheten av att inköpa ifrågavarande byggnad och omändra densamma till skollokaler förebragts, innan frågan om statsbidrag till uppförande av vissa byggnader för folkskoleväsendet i Arjeplogs skoldistrikt av Eders Kungl. Maj:t upptagits till prövning.

Av den i ärendet nu förebragta utredningen framgår emellertid, att ett inköp av byggnaden icke ansetts lämpligt med hänsyn till skolväsendets i trakten ändamålsenliga anordnande. En ombyggnad och eventuell förflyttning av fastigheten skulle därjämte sannolikt hava dragit större kostnader än den nu utförda nybyggnaden.

Under åberopande av vad sålunda anförts får överstyrelsen i underdånighet hemställa, att vid vad i ärendet förekommit måtte få bero.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Engvall och undervisningsrådet Almkvist, föredragande.

Stockholm den 4 januari 1935.

Underdånigst

OTTO HOLMDAHL.

N. J. F. ALMKVIST.

Henning Bruce.

Folkskolinspektörens i Norrbottens södra insp. omr.

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 246, § 55.

Till kungl. skolöverstyrelsen.

Med återställande av remisshandlingarna får undertecknad beträffande statsrevisorernas uttalande om skolbyggnadsfrågan i Slagnäs vördsamt avgiva yttrande.

Det är framför allt trenne omständigheter, som i denna fråga spelat en avgörande roll och som i uttalandet endast delvis berörts.

1. Ärendets brådskande art och omöjligheten att — förrän saken ställts på sin spets — från den presumerade säljaren av »ingenjörsbostaden» erhålla något bestämt besked, särskilt i prisfrågan.

2. Ingenjörsbostadens olämpliga läge inom det av byggnadsfrågan berörda området. Dess otillräcklighet vid avsedd centralisering.

3. Behovet av lärarbostäder i Slagnäs och försöken att därtill förvärva byggnaden.

Vid inspektionen i Slagnäs den 17 april 1931 befunnos folkskolans lokalförhållanden vara ytterligt otillfredsställande. Snara åtgärder voro av nöden, men enär statsbidrag till nytt skolhus dåmera icke kunde förväntas komma att utgå och distriktets ekonomiska läge tydligen icke var sådant, att det självt skulle kunna bekosta nytt skolhus, ansåg jag enda utvägen vara att söka få en provisorisk lösning till stånd.

Jag ansåg inköp av ingenjörsbostaden utgöra en sådan, under dåvarande förhållanden acceptabel lösning, varom jag i brev till skolrådet den 30 april 1931 meddelade. Utan dyrbar ombyggnad skulle folkskolans lokalförhållanden i varje fall bli bättre än de förutvarande. Men den som annars äger erfarenhet av som skolhus använda eller till skolhus nödtorftigt apterade bostadshus inser, att det var en nödfallsutväg, som sålunda anvisades, och icke en utväg att anlita, därest en fullt tillfredsställande möjlighet att lösa lokalfrågan yppade sig. Detta framgår närmare av vad som nedan säges om ifrågavarande byggnads läge samt användbarhet framför allt som lärarbostäder, varjämte erfarenhet om kostnaderna för tillfredsställande ombyggnad av bostadshus till skolhus lett till den uppfattningen, att sådan ställer sig lika dyr som nybyggnad.

I varje by med en skolbyggnadsfråga torde annan möjlighet än nybyggnad kunna uppsökas. Säkert skall alltid och allestädes någon befinnas villig att göra affär med skolstyrelsen, därest blott denna kan eller vill betala tillräckligt. Det synes dock vara en uppgift för en folkskolinspektör att efter förmåga söka främja den för varje tillfälle bästa möjliga lösningen av dylika som av andra frågor. Sedan våren 1933, då möjligheter yppade sig att få skolhusfrågan i Slagnäs rationellt ordnad genom en under alla omständigheter mera tillfredsställande nybyggnad, kom »nödfallsutvägen» helt naturligt i bakgrunden. Att under sådana omständigheter ytterligare räkna med den kan jag icke finna ha varit mera nödvändigt än att beträffande övriga, samtidigt föreliggande skolbyggnadsförslag framdraga de nödfallsutvägar, som ifråga om dem kunde tänkas men som syntes först ifall av avslag på statsbidragsansökning böra komma under av nödtvång framkallat övervägande. Framläggande av dylika alternativ, som enligt sakens natur måste åtföljas av det allra kraftigaste avstyrkande, synes icke kunna vara av större intresse för någon myndighet, huru stort än intresset härutinnan från enskilt håll kan befinnas vara.

Det var emellertid först sedan statsbidraget till skolhusbyggnaden i Slagnäs blivit beviljat, som undertecknad genom avskrift av skrivelse från arbetschefen C. Westfelt till folkskolstyrelsen i Arjeplog erfor, att ett intresse i frågan från detta håll förelåg. På föregående upprepade förfrågningar hos skolstyrelsen i Arjeplog om hur långt förhandlingarna i ärendet fortskridit, hade alltid som svar erhållits, att något bestämt besked icke hade kunnat av skolstyrelsen utverkas. Vid personligt sammanträffande med arbetschefen Westfelt, i Moskosel den 9 november 1932, då hithörande frågor berördes, kunde jag icke heller erhålla intrycket, att ifrågavarande transaktion var för arbetsledningen aktuell. För skolledningen var den det då i allra högsta grad. Att den strax därpå genom riksdagens beslut om anslag till kommunala beredskapsarbeten helt förlorade i aktualitet var, efter vad som senare visat sig, av sagda arbetsledning vare sig förutsett eller önskat. Om härigenom har uppkommit en misstämning, som senare tagit sig hörbara yttringar, så måste

jag dock såsom skolans företrädare hävda, dels att skolans intressen böra få väga lika tungt som järnvägens affärsintressen, dels att detta affärsintresse gjorde sig för sent gällande, enär det avhördes, först sedan statsbidrag beviljats och arbetet redan satts i gång. Ett tillmötesgående vid denna tidpunkt av sagda intresse hade i enlighet med vid statsbidraget fästade villkor inneburit, att rätten till statsbidraget förverkats och skolbyggnadsfrågans lösning förfuskats eller helt omöjliggjorts.

Förfuskats? Ja. Bilagd ritning över ingenjörsbostaden[1] (Förslag till omändring av barack nr 82 vid Åskilje till tjänstemannabostad i Slagnäs) visar, att väl två salar kunnat erhållas men varken slöjdsal eller gymnastiksal, som i det utförda förslaget innehållas. I detta ingår även skolkök, men sådant hade — möjligen — kunnat inredas också i tjänstemannabostaden. Behovet av alla dessa utrymmen framgår icke närmast med tanke på nuvarande barnantal i Slagnäs, men det torde lätteligen inses, om man besinnar de omfattande väganläggningar, som nu i dessa trakter utföras (»miljonvägen», anläggningen för Adakgruvan) eller utförts (järnvägen) och som lämna möjligheter för en avsedd centralisering av skolväsendet i dessa trakter. En sådan centralisering är särskilt för dessa trakter i hög grad önskvärd och behövlig, och den skulle enligt undertecknads uppfattning lämpligen kunnat bedrivas i den omfattning, att till och med ett större förslag än det nu utförda blivit försvarligt.

Det synes vidare icke antagligt, att »barack nr 82», redan en gång flyttad och ombyggd, ägt den konsistens, som för en genomgripande ombyggnad till skolhus genom t. ex. borttagande av mellanväggar är erforderlig. Det var nämligen vid denna tid icke längre fråga om ett provisorium utan om en från centraliseringssynpunkt och övriga skolsynpunkter för framtiden tillfredsställande lösning.

Men härtill kommer, att byggnaden även måst flyttas till annan tomt. Utan kostsam utredning inses, att småbitarnas inpassande i ett större, från ovannämnda synpunkter tillfredsställande skolhus icke kan betyda annat än ett fördyrande av skolbyggnaden. Det är särskilt för dessa trakter icke så mycket virket som fastmera arbetet, vilket konstituerar totalkostnaderna. Till dessa skulle så kommit av arbetschefen »antydda» 8,000—10,000 kronor för inköpet av byggnaden. Med utredning om så tydligt omöjliga projekt synas mig icke myndigheter kunna vara i någon måtto betjänta, och utan kostnad avlöpa de icke.

För överläggningar och undersökningar i skolfrågan hölls av undertecknad den 13 mars 1932 föräldramöte i Slagnäs. Läraren samt 18 målsmän voro närvarande. Av samtliga ansågs »ingenjörsbostaden» med hänsyn till dess läge olämplig som skolhus. Slagnäs är av en tämligen stor sjö delad i norra och södra byn. Mellan dessa byns båda delar rådde beträffande läget av ett eventuellt skolhus de allra största meningsskiljaktigheter — utom däri att tomten för ingenjörsbostaden var oduglig. Den ligger nämligen i södra kanten av södra byn, därtill alldeles invid järnvägslinjen. Icke heller jag kunde därefter hysa annan uppfattning, än att skolhus i Slagnäs måste förläggas till annan tomt, vare sig berörda byggnad inköptes eller icke. Någorlunda enighet uppnåddes vid tillfället om platsen för skolhus, och föräldramötet ingick till skolstyrelsen med anhållan om uppförande av nytt sådant.

Sedan det härefter var tydligt, att enbart inköp av nämnda byggnad och nödtorftig omändring av densamma icke skulle vara möjlig lösning av

[1] Ej här reproducerad.

frågan utan att sådan också innebure flyttning av huset och fullständig ombyggnad av detsamma, var det för undertecknad med kännedom om skoldistriktets resurser även klart, att skolbyggnadsfrågan icke utan bidrag av statsmedel kunde lösas. Alltmera stadgade sig emellertid hos skolledningen här den uppfattningen, att därest sådant statsbidrag kunde erhållas, frågan ingalunda borde lösas genom ett provisorium eller en nödfallsåtgärd, som under mörka förhållanden övervägts, utan efter linjer, som skulle innebära en för skolväsendet och behövlig centralisering av detsamma fullt tillfredsställande anordning. Som bekant inträdde möjligheterna härtill på våren 1933, och att de togos i akt skall utan tvivel åtminstone i framtiden lända skolstyrelsen i Arjeplog till berömmelse. Sällan torde enligt min uppfattning något statsbidrag till skolbyggnad ha varit mera nödigt eller kommit till mera riktig användning.

Såsom förut antytts hade, därest under inträdda omständigheter det gamla förslaget beträffande tjänstemannabostaden ännu haft någon inneboende kraft att hos skolmyndigheter göra sig påmint och sålunda framlagts såsom alternativ, detta måst göras till föremål för det allra kraftigaste avstyrkande. Till det förut anförda kommer nämligen, att man vid denna tid inom skolledningen börjat anse meromförmälda ingenjörsbostad såsom under förhandenvarande förhållanden bäst av allt lämpad till lärarbostäder, varav heller inga funnos i Slagnäs.

Den 23 december 1933, samma dag som undertecknad erhöll förutnämnda avskrift av arbetschefen Westfelts skrivelse, riktade jag till skolstyrelsen i Arjeplog en anhållan att från denna utgångspunkt upptaga frågan om ingenjörsbostaden till förnyad prövning. Enligt uppgift av skolstyrelsens ordförande hade skolstyrelsen tillstyrkt kommunalfullmäktige att till sådant ändamål inköpa byggnaden och kommunalfullmäktige ännu icke slutgiltigt behandlat frågan, då det den 28 februari innevarande år ryktades, att byggnaden försålts såsom i handlingarna angives.

På nyåret 1935 har skolhusbyggnaden i Slagnäs kommit så långt, att den kan tagas i anspråk för undervisningsändamål, och de upprörande lokalförhållandena i Slagnäs hava därmed tagit en ände. Jag känner mig övertygad om att de, därest ärendet erhållit av arbetschefen Westfelt önskad behandling, ännu länge hade fortfarit eller att i varje fall skolbyggnadsfrågan icke erhållit någon från skolans synpunkt nyttig eller lämplig lösning. Och det torde icke kunna befinnas rimligt, att en fattig lappmarkskommun som Arjeplog skulle kunna genom ett företag som statens järnvägar ställas inför tvånget att avsluta en affär, som icke av kommunen befunnits antaglig, då den i enlighet med vad ovan anförts icke är för skolväsendet nyttig eller önskvärd. Då dessutom skoldistriktets slutbehandling av ärendet icke avvaktats och skolmyndigheternas ådagalagda vilja att på det förnuftigaste sättet tillgodogöra sig föreliggande möjligheter sålunda negligerats, måste jag anse det föga rättvist, om vad som eventuellt kan hava brustit i behandlingen av detta ärende skulle läggas någon skolmyndighet till last.

Piteå den 31 december 1934.

Ernst Nilsson.

Överståthållarämbetets

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt överståthållarämbetet att avgiva underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i avgiven berättelse anfört rörande statsverkets kostnader under senaste budgetår för släckning av skogseld.

Överståthållarämbetet, för vars verksamhetsområde de frågor, revisorerna i förevarande avseende behandlat, äro av förhållandevis ringa praktisk betydelse, finner sig såsom infordrat utlåtande endast böra åberopa vad polismästaren i Stockholm anfört i härvid fogat yttrande.

Stockholm den 10 januari 1935.

Underdånigst

RICHARD BRING.

G. Sandström.

Överståthållarämbetets för polisärenden

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till herr överståthållaren.

Enligt remissakten närlagd tablå har av överståthållarämbetet under budgetåret 1933/1934 utbetalts för släckning av skogsbrand 366 kronor 21 öre. Denna utgiftspost omfattar dels kostnad för transport av militärhandräckning till Skarpnäcks gård i Brännkyrka församling samt handräckningens förseende med dricksvatten, dels ersättning till militära myndigheter för skada å kläder dels ock gottgörelse åt enskilda för skada å kläder.

De anmärkningar mot gjorda utbetalningar, som riksdagens revisorer framställa, synas följaktligen icke hava avseende å överståthållarämbetet.

Den olika uppfattning om rätta innebörden av 17 § i lagen den 14 oktober 1914 om förekommande och släckning av skogseld, som här och var kommit till uttryck, synes kunna motivera ett förtydligande av lagrummet.

Stockholm den 7 januari 1935.

Eric Hallgren.

Länsstyrelsens i Stockholms län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har länsstyrelsen anbefallts att senast den 10 januari 1935 inkomma med underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört angående tillämpningen av lagen den 14 oktober 1914 om förekommande och släckning av skogseld. Till åtlydnad härav får länsstyrelsen anföra följande.

Släckande av skogseld har sedan gammalt ansetts utgöra ett allmänt intresse. Skyldighet att deltaga i sådant arbete stadgades redan i en den 10 november 1690 utfärdad förordning, vilken jämväl föreskrev bötesstraff vid försummelse härutinnan. Senare författningar i ämnet hava innehållit motsvarande bestämmelser. Av grunderna till lagen den 14 oktober 1914 synes framgå, att statsmakterna av nationalekonomiska skäl ansett önskvärt åstadkomma mer effektiva åtgärder än hittills till hämmande av skogseld.

Från deltagande i menighetsbesvär äro icke de befriade, som till äventyrs hava privatekonomiskt intresse av att besväret fullgöres. Om ersättning av statsmedel av nationalekonomiska skäl ansetts böra utgå för deltagande i ett menighetsbesvär, synes någon principiell skillnad icke böra göras vid ersättningens utmätande mellan olika kategorier av i arbetet deltagande personer.

Gällande lagstiftning torde vara grundad å denna uppfattning, varför de utbetalningar av ersättning i förevarande hänseende inom Stockholms län, som beröras av revisorerna i deras berättelse, få anses stå i överensstämmelse med författningen såväl till bokstav som innehåll.

Länsstyrelsen vill emellertid icke bestrida att nu rådande, i jämförelse med äldre tider komplicerade ekonomiska förhållanden — länsstyrelsen åsyftar härvid särskilt försäkringsväsendets betydelsefulla utveckling — måhända göra en revision av de hittills gällande principerna för lagstiftningen i ämnet påkallad i vissa hänseenden.

Stockholm å landskontoret den 9 januari 1935.

Underdånigst
På länsstyrelsens vägnar:

J. G. LÖWGREN. A. M. BECKIUS.

Länsstyrelsens i Uppsala län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande anbefallts avgiva underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin berättelse anfört i fråga om ersättning av statsmedel för släckning av skogseld.

Revisorerna hava, med framhållande dels av de stora skiljaktigheter, som gjort sig gällande i fråga om tillämpningen av gällande bestämmelser i ämnet, dels ock av den omständigheten, att det i riksstaten upptörda förslagsanslaget för ifrågavarande ändamål under det senast förflutna budgetåret så väsentligt överskridits, ansett sig böra bringa av dem gjorda iakttagelser i saken till riksdagens kännedom.

Härjämte hava revisorerna uttalat sig beträffande de allmänna förutsättningarna för ersättning av statsmedel i förevarande fall liksom också angående vissa riktlinjer, som borde följas vid prövningen av ersättningsärendena. Av revisorernas meddelanden synes framgå, att alltför stor rundhänthet tillämpats på sina håll samt att anledningen härtill särskilt har varit att de vägledande bestämmelserna äro otillräckliga. Dock bör betonas, att det ofta vid skogsbrand är fråga om så stora värden och understundom tillika om människors hus och hem, så att det skulle vara felaktigt att tillmäta ersättningen med njugghet, helst som arbetet ofta är både riskfyllt och synnerligen besvärligt. Därjämte anser sig befallningshavanden böra draga i tvivelsmål revisorernas åsikt, att brandförsäkringsbolagen borde deltaga i kostnaderna för släckning av skogseld, som antänt eller hotat att antända brandförsäkrad skog. Försäkringen av skog torde ännu icke hava nått en sådan utveckling, att försäkringsbolagen skulle kunna, utan en avsevärd höjning av premierna, bära en så svårberäknelig utgift som den sålunda av revisorerna ifrågasatta.

Då det emellertid får anses synnerligen önskvärt, att mera enhetliga principer komma till tillämpning vid prövningen av dessa ersättningsfrågor, får befallningshavanden för sin del tillstyrka, att närmare bestämmelser härom bliva utfärdade.

Uppsala slott i landskansliet den 8 januari 1935.

Underdånigst

B. LINNÉR.

ELIAS STENIUS.

Länsstyrelsens i Södermanlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

I nådig remiss den 21 december 1934 har länsstyrelsen anbefallts att senast den 10 januari 1935 till jordbruksdepartementet inkomma med underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört i fråga om ersättning av statsmedel för släckning av skogseld.

Med anledning härav får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

I vissa av de utav statsrevisorerna påtalade fallen synes det länsstyrelsen härstädes uppenbart, att gottgörelse av statsmedel icke bort medgivas. Men då det är fråga om gränsfall, är det lika uppenbart, att enhetlighet i rättstillämpningen ej kan vinnas, med mindre antingen överlämnas åt en central myndighet att besluta om ersättning eller ock detaljerade

bestämmelser meddelas, i vilka fall och under vilka förutsättningar ersättning må utgå. Anses länsstyrelserna fortfarande böra äga att besluta i ärenden av ifrågavarande beskaffenhet, vill länsstyrelsen dock ifrågasätta, om icke länsstyrelses beslut bör underställas central myndighets prövning. I varje fall synes så böra ske, när fråga är om utbetalning av större belopp. Men för bedömande härav erfordras föreskrift, inom vilken tid förslag om tilldelande av ersättning skall inkomma till vederbörande länsstyrelse.

Slutligen vill länsstyrelsen framhålla att, även om de av statsrevisorerna ifrågasatta besparingsåtgärderna vidtagas, beröres härav ej den högst betydande ersättning, som vid större skogsbrand plägar utgå för tillkallad militärpersonal. I sammanhang härmed må framhållas, att det för ett riktigt bedömande av ifrågavarande spörsmål synes vara av stor vikt att få utrönt, huru stor del av de i statsrevisorernas sammanställning av utgifterna under budgetåren 1929—1934 upptagna belopp utbetalts för militär handräckning.

Nyköping i landskansliet den 5 januari 1935.

Underdånigst

G. SEDERHOLM.

IVAR SCHALIN.

Länsstyrelsens i Östergötlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Sedan det genom nådig remissresolution den 21 december 1934 blivit länsstyrelsen anbefallt att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i 56 § av sin senast avgivna berättelse anfört angående disponerandet av det i riksstaten upptagna förslagsanslaget till kostnader för släckning av skogseld, får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Vad revisorerna påvisat synes länsstyrelsen vara av beskaffenhet att böra föranleda en revision av gällande bestämmelser om ersättning för deltagande i släckning av skogseld. I likhet med revisorerna anser länsstyrelsen ersättning icke böra utgå till skogsägare, vars skog antänts eller hotats av skogsbrand, för dennes personliga insats i släckningsarbetet. Denna regel torde även böra gälla ägares husfolk och personal. Upplysningsvis må meddelas, att länsstyrelsen i flera fall avslagit framställningar om ersättning under ovan angivna förhållanden.

Någon allmän bestämmelse om att ersättning över huvud taget icke bör utgå till den, som endast kortare tid deltagit i släckning av skogseld, synes länsstyrelsen däremot icke påkallad. Huruvida ersättning bör utgå eller icke torde lämpligen böra prövas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall.

Länsstyrelsen är icke för närvarande beredd att taga ställning till frågan, om och på vad sätt brandförsäkringsbolagen böra åläggas deltaga i kostnaderna för släckning av skogseld, som antänt eller hotat antända

brandförsäkrad skog. Detta spörsmål, vars lösning både praktiskt och principiellt torde erbjuda betydande svårigheter, synes emellertid vara av så stort intresse, att det bör bliva föremål för utredning.

Linköpings slott i landskontoret den 7 januari 1935.

Underdånigst

KARL TISELIUS.

E. STÅRCK.

Länsstyrelsens i Jönköpings län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom remissresolution den 21 december 1934 har länsstyrelsen fått sig anbefallt att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört i fråga om principerna för ersättning av statsmedel för släckning av skogseld.

Revisorerna hava påtalat de olika grunder, som i saken tillämpats av olika länsstyrelser och särskilt erinrat, att ersättning beretts ägare av mark, å vilken skogseld utbrutit, eller anhöriga till sådan ägare, vilka kunde antagas hava intresse av eldens släckning.

I saken får länsstyrelsen anföra:

Den i 17 § lagen om förekommande och släckning av skogseld den 14 oktober 1914 förefintliga bestämmelse, att länsstyrelse må kunna bereda den, som deltagit i eller på annat sätt varit verksam för släckning av skogseld, ersättning av statsmedel eller särskild belöning därför ävensom ersättning för skada till följd av arbetet, »efter ty skäligt prövas» är ju tämligen tänjbar. Sedd mot bakgrunden av den i lagen fastslagna principen, att deltagande i dylikt arbete betraktas såsom en medborgerlig skyldighet, bereder bestämmelsen i dess praktiska tillämpning länsstyrelsen ock i nästan varje fall stora svårigheter. Det måste därför hälsas med tillfredsställelse, att revisorerna upptagit spörsmålet till behandling; och önskvärt vore, om mera bestämda riktlinjer i frågan kunde utfärdas att tjäna till ledning vid behandling av ärenden utav förevarande art.

I känsla av här mötande svårigheter och i syfte att så långt görligt varit söka förekomma skogseld utfärdade länsstyrelsen förlidet år vissa allmänna riktlinjer till förekommande och släckning av skogseld. Beträffande dessa vill länsstyrelsen särskilt framhålla, att länsstyrelsen, med tanke på de merendels avsevärda kostnader, anlitande av organiserad brandkår medförde för statsverket, och den särskilt i förhållande till kostnaden relativt obetydliga verkan. tillitande av sådan kår medförde i fråga om släckning av skogseld, framhöll, att sådan kår i regel icke borde tillkallas.

Vid den prövning av frågor om ersättning i förevarande avseende, länsstyrelsen förehaft, har länsstyrelsen tillämpat den principen att i regel till-

erkänna deltagare ersättning efter 50 öre i timmen samt till och med något därunder, när arbetstiden uppgått till sju timmar. Från rätt till ersättning har länsstyrelsen uteslutit ägare av mark, som varit föremål för skogseld, och dennes nära anhöriga. Utöver ersättning för själva arbetet har ersättning beretts för förstörda eller skadade persedlar. Då, oaktat skyldighet att deltaga i förevarande slags släckningsarbete förelegat, länsstyrelsen ansett sig böra bereda gottgörelse för själva arbetet, har detta sammanhängt med vissa psykologiska företeelser, som i saken gjort sig starkt gällande. I sådant avseende vill länsstyrelsen framhålla, hurusom känslan hos befolkningen av att arbetet med deltagande i släckning av en skogseld skall vara en medborgerlig skyldighet i icke obetydlig grad med åren kommit att avtrubbas. Länsstyrelsen, som lämnar frågan, varpå detta beror, därhän, inskränker sig i detta sammanhang att fastslå förhållandet, vilket kommit till uttryck i krav från deltagares sida på ersättning av det allmänna. Vid utredningar, som föregått beslut om beredande av ersättning, har från vederbörande kronobetjänings sida emellanåt framhållits, att, om ersättning icke komme att beredas, sannolikhet kunde föreligga, att vid nya skogseldar villigheten att deltaga i släckningsarbetet kunde minskas. I valet mellan dessa möjligheter har länsstyrelsen med tanke jämväl på de större värdens tillspillogivande, det här ofta gällde, så mycket mer ansett lämplighetsskäl tala för att bereda ersättning, som det enligt lagen är vederbörande betaget att söka ändring i länsstyrelses beslut i ersättningsfrågan.

De grunder, som riksdagens revisorer framhållit såsom efterföljansvärda, synas länsstyrelsen i stort sett godtagbara. Länsstyrelsen ifrågasätter, huruvida de icke borde ytterligare fullständigas med en föreskrift om skyldighet för skogsägare att ersätta statsverket åtminstone viss del av den kostnad, statsverket kan få vidkännas för släckning av skogseld, varigenom frågan om försäkring av skog i allmänhet skulle framtvingas. Till skogsägares skydd och med tanke jämväl på den större eldrisk, för vilken skogen nu för tiden utsättes genom den numera utbredda sedvänjan att vistas i skog under helt andra förhållanden än tillförne synes ock kunna övervägas åstadkommande av annat och *särskilt* straff för den, som genom vårdslöshet orsakar skogseld än det, som nu kan utdömas enligt allmänna strafflagen (19: 22).

Såsom riksdagens revisorer anmärkt, har Svenska Brandskyddsföreningen låtit utarbeta ett den 13 oktober 1934 dagtecknat betänkande med förslag till revision av nu förevarande lag. Det synes länsstyrelsen lämpligt, att vid övervägande av frågan om revision av denna lag, vilken fråga enligt länsstyrelsens mening är av behovet synnerligen påkallad, det av riksdagens revisorer nu framlagda spörsmål även tagas i beaktande.

Ett exemplar av länsstyrelsens kungörelse, innefattande ovan omförmälda föreskrifter till förekommande och släckning av skogseld, bifogas härjämte.

Jönköping i landskansliet den 9 januari 1935.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

H. BERGELIN. NILS ÅHGREN.

Länsstyrelsens i Kronobergs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Till åtlydnad av nådig remiss den 21 nästlidne december, varigenom länsstyrelsen anbefallts inkomma med underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört rörande grunderna för statens bidrag till släckning av skogseld, får länsstyrelsen i underdånighet anföra.

Vid prövning av fråga huruvida ersättning för deltagande i släckning av skogseld skall utgå har länsstyrelsen tillämpat den principen, att ersättning endast bör utgå i den mån deltagandet uti släckningsarbetet kan hava varit för vederbörande särskilt betungande. I följd härav har den, som på grund av sin egenskap av ägare till skog eller annan egendom i eldens närhet eller eljest haft direkt personligt intresse av eldens släckande, ansetts icke böra bekomma ersättning för sina besvär och omkostnader i förevarande avseende. Ersättning har ej heller ansetts böra utgå till den, som till följd av sina förmögenhetsförhållanden icke kunnat anses hava blivit betungad genom sina uppoffringar i samma hänseende eller till arbetare, som icke gått förlustig arbetsförtjänst den dag, han deltagit i släckningen. Ersättning har i regel ej heller utgått till kronobetjänt eller brandfogde. Den sistnämnde har ansetts böra erhålla ersättning i enlighet med 15 § i lagen om förekommande och släckning av skogseld. Där ersättning för deltagande i släckning av skogseld ansetts böra utgå, har ersättning utgått jämväl för kortare tid.

I likhet med riksdagens revisorer anser länsstyrelsen att frågan om skyldighet för bolag, som meddela skogsbrandsförsäkring, att deltaga i kostnaderna för släckning av skogseld, som antänt eller hotat antända brandförsäkrad skog, bör göras till föremål för utredning.

Växjö i landskansliet 10 januari 1935.

Underdånigst

A. BESKOW.

MORTIMER JOHANSSON.

Länsstyrelsens i Kalmar län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Sedan länsstyrelsen genom nådig remiss den 21 december 1934 anbefallts att avgiva utlåtande över vad riksdagens revisorer i sin till innevarande års riksdag avgivna berättelse, under § 56, anfört rörande ersättning av statsmedel för släckning av skogseld får länsstyrelsen i sådant avseende i underdånighet anföra följande.

Uti ifrågavarande ärende hava revisorerna påtalat den olika praxis, som rådde inom länsstyrelserna med avseende å grunderna för utbetalande av ersättningar för biträde vid släckning av skogseld. Med anledning härav tillåter sig länsstyrelsen meddela, att länsstyrelsen för sin del i dylika fall noggrant iakttagit föreskrifterna i 17 § av lagen om släckning av skogseld och förty endast, efter i vederbörlig ordning verkställd utredning, utanordnat ersättning till sådana personer, som befunnits hava deltagit i släckning av skogseld. Någon ersättning till enskilda markägare eller andra, som veterligen haft personligt intresse av eldens släckande, har sålunda ej utbetalts, ej heller till samhällen för deltagande i släckning av skogsbrand å dem tillhörig skog. Då emellertid, såsom av revisorernas berättelse framgår, så synes hava skett på andra håll och för åstadkommande jämväl i övrigt av önskvärd enhetlighet härvidlag, torde det vara lämpligt, att närmare direktiv till ledning för länsstyrelsernas prövning av dylika ärenden utfärdas.

I detta sammanhang vill länsstyrelsen erinra, att det, på sätt revisorerna ifrågasatt, synes skäligt, att brandstodsbolagen, där skogarna numera i stor utsträckning äro försäkrade, åläggas att deltaga i kostnaderna för släckning av skogseld, som antänt eller hotat antända brandförsäkrad skog.

Kalmar i landskansliet den 9 januari 1935.

Underdånigst

JOHN FALK.

E. LIDMAN.

Länsstyrelsens i Gotlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 anbefalld att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört angående ersättning av statsmedel för släckning av skogseld får Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i underdånighet anföra följande.

Såsom av statsrevisorernas utredning jämväl framgår hava inom länet till ersättningar för släckning av skogseld utbetalts jämförelsevis obetydliga belopp. Sålunda hava under de senaste fem budgetåren allenast tre ersättningsbelopp utbetalts, nämligen den 7 juli 1931 och den 6 juni 1933 för skjutsar för militärhandräckning med respektive 74 kronor och 97 kronor 25 öre samt till Visby stads brandkår för utryckning till och biträde vid släckning av skogseld å kronoparken Skogsholm den 11 juli 1932 med 142 kronor.

Med hänsyn till betydelsen av ett raskt ingripande vid uppkommande skogseld samt då eldsläckningen ofta kan taga lång tid, anser Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande nödigt, att statsmedel fortfarande finnes till förfogande för utbetalande av ersättning eller särskild belöning m. m. till deltagare i eldsläckning.

Då emellertid anslaget för ifrågavarande ändamål i vissa län avsevärt belastats, synas vissa inskränkande bestämmelser härutinnan böra utfärdas. Sålunda anser Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i likhet med statsrevisorerna att ersättning i regel icke bör utgå till skogsägare, vars skog antänts eller hotats av skogsbranden, för deras personliga insatser i släckningsarbetet samt ej heller till andra personer, som allenast kortare tid deltagit i eldsläckning. Dock synes ersättning åtminstone i sistnämnda fall böra utgå till den, som lidit bevislig förlust eller skada, förorsakad vid eller i omedelbar anslutning till eldsläckningsarbetet.

Därest skogsbrandförsäkring förekommer, synes vederbörande brandförsäkringsbolag böra deltaga i kostnaderna för släckning av skogseld, som antänt eller hotat antända brandförsäkrad skog.

För vinnande av enhetlig tillämpning av ifrågavarande bestämmelser, torde kompletterande föreskrifter angående tillämpningen av 17 § i lagen den 14 oktober 1914 i enlighet med vad ovan antytts böra utfärdas.

Visby i landskansliet den 9 januari 1935.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

GUSTAF MELIN. ABR. LÖF.

Länsstyrelsens i Blekinge län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 anmodad avgiva underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört om släckning av skogseld får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Såsom framgår utav den av revisorerna uppställda tablån har inom Blekinge län endast i två fall under den senaste femårsperioden utgått ersättning för släckning av skogseld, för vilket ifrågavarande riksstatsanslag ansetts kunna tillämpas. Det ena rörde militärmanskaps bort- och hemtransporterande, förplägnad m. m., för vilket ifrågavarande anslag ostridigt bort användas jämlikt kungl. cirkuläret den 5 mars 1920. Det andra fallet däremot gällde statens arbetslöshetskommission, som hade begärt ersättning i viss utsträckning åt vissa arbetslösa. Det torde vara något tveksamt om detta fall, åtminstone i full utsträckning, bort ersättas, i all synnerhet om villkoret för användningen av anslaget skall givas den innebörd, som revisorerna förmena.

Länsstyrelserna hava obestridligen förfarit högst olika, då det gäller anlitandet av ifrågavarande anslag. För lösning av spörsmålet torde ej annat återstå än att antingen övergå till det förut tillämpade förfaringssättet eller att särskilda föreskrifter utfärdas för ifrågavarande anslags användning. Då det gäller valet mellan dessa alternativ, är måhända det mest lämpliga, att föreskrifter meddelas länsstyrelserna, varav

framgår tydligare, än vad som nu är fallet, ändamålet med riksstatsanslaget. Därvid böra då lämpligen de »särskilda omständigheter», som omförmälas å sid. 251 i riksdagens revisorers berättelse, i huvudsak komma till användning.

Karlskrona i landskontoret den 9 januari 1935.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

JOSEF FRÖBERG. MAGNUS FALCK.

Länsstyrelsens i Kristianstads län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 sistlidne december anbefalld att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin berättelse anfört beträffande ersättning av statsmedel för släckning av skogseld, får länsstyrelsen i underdånighet anföra.

Länsstyrelsen vill till en början lämna en kortfattad redogörelse för några av de principer länsstyrelsen följt vid bedömandet av hithörande frågor.

Vid användande av militär för släckning av skogseld har länsstyrelsen brukat utbetala ersättning i enlighet med av arméförvaltningen granskade räkningar.

Ägare av skog, som härjats eller allvarligare hotats av skogseld, samt medlemmar av deras familj eller husfolk hava icke, i den mån deras ställning varit för länsstyrelsen känd, brukat tillerkännas ersättning eller belöning.

Framställning om ersättning för deltagande i släckning av skogseld, som varat endast några timmar, torde i regel icke hava bifallits. I allmänhet har emellertid skogseld, för vars släckande ersättning påkallats, haft längre varaktighet.

Ersättning har i regel beviljats med den i orten gällande tim- eller daglönen. Med hänsyn till det ansträngande och ofta farliga arbetet har någon nedsättning icke ansetts böra ske. Ersättning till brandkårer har dock ansetts böra under begränsad tid utgå med högre timlön på grund av gällande taxor och i sådana fall förefintliga särskilda förhållanden.

Vid bestämmande av ersättning för skada å egendom har länsstyrelsen sökt avväga ersättningen så, att endast den verkliga skadan bleve ersatt.

Det är givet, att frånvaron av närmare bestämmelser för tillämpningen av länsstyrelsernas prövningsrätt måste vålla en viss oenhetlighet vid de särskilda länsstyrelsernas handläggning av ifrågavarande ärenden. Mera detaljerade bestämmelser skulle fördenskull vara av värde, men torde å andra sidan kanske vara svåra att åvägabringa.

Deltagandet i släckning av skogseld är visserligen enligt gällande lag

en allmän medborgerlig skyldighet, för vars fullgörande ersättning icke borde utgå. Vid flera tillfällen, särskilt då elden fått fäste i mossmark, har det emellertid kunnat dröja några veckor innan elden blivit fullt släckt. Under sådana förhållanden kan det knappast vara billigt att påfordra ifrågavarande skyldighets fullgörande utan ersättning. Det har för övrigt under senare tid blivit allt svårare för länsstyrelsen att tillämpa nämnda av länsstyrelsen härstädes alltid uppmärksammade grundsats, då allmänheten allt mer fått en annan inställning till saken än som gällde vid 1914 års lags tillkomst. Det har av polismyndigheter och brandfogdar framhållits, att en strängare genomförd vägran att ersätta arbetet trots gällande ansvarspåföljd skulle försvåra och i varje fall säkerligen fördröja inkallandet av tillräckligt släckningsmanskap. Vid skogseld är ju det viktigaste att hjälp kommer så skyndsamt som möjligt innan elden hunnit alltför mycket sprida sig. Då stora värden ofta stå på spel, skulle det därför enligt länsstyrelsens mening icke vara klokt att förfara med alltför stor njugghet vid utbetalande av ersättningar.

I statsrevisorernas yttrande att skogsbrandsförsäkringsbolagen böra deltaga i kostnaderna för släckning av skogseld, som antänt eller hotat antända brandförsäkrad skog, vill länsstyrelsen instämma. I sammanhang därmed anser sig länsstyrelsen böra framhålla, att i de icke sällsynta fall, då eld härjat kronopark eller kronopark allvarligare hotats av skogseld, bidrag till kostnaderna för skogselds släckning enligt länsstyrelsens mening borde utgå av domänstyrelsens medel.

Kristianstad i landskansliet den 9 januari 1935.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

JOSEF FISCHER. RICH. LUNDBERG.

Länsstyrelsens i Malmöhus län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört i fråga om ersättning av statsmedel för släckning av skogseld; och får länsstyrelsen i anledning därav i underdånighet anföra följande.

På sätt framgår av det vid remissen fogade transumt av riksdagens revisorers berättelse har inom Malmöhus län icke under däri angivna budgetår utbetalts några ersättningsbelopp, varom här är fråga. Så har däremot skett under innevarande budgetår i ett fall. Efter en ganska omfattande mossbrand å Lönshults ägor inom Högseröds socken den 11 och 12 juli 1934 inkom till länsstyrelsen framställning om ersättning dels till Löberöds frivilliga brandkår för användning av motorspruta vid

branden, dels ock till såväl brandkårens personal som andra personer, vilka deltagit i branden. Efter utredning i ärendet utbetaltes ett belopp av sammanlagt 471 kronor 50 öre, medan det begärda beloppet uppgick till 909 kronor 45 öre. De poster som utbetaltes voro 262 kronor åt motorsprutans manskap för sammanlagt 262 timmars tjänstgöring, 71 kronor 20 öre för bensin och olja, 6 kronor åt en brandfogde efter 1 krona i timman samt till åtskilliga andra personer sammanlagt 132 kronor 30 öre efter 60 öre i timman. Följande poster blevo däremot ej godkända av länsstyrelsen, nämligen 220 kronor för användning av motorsprutan i 22 timmar, 243 kronor 75 öre för »utlagd 975 meter slangledning à 25 öre per meter», 32 kronor 40 öre till personer anställda å en gård, vars ägor ansåges hotade av branden, och 13 kronor till en fjärdingsman. Med stöd av landsfiskalens i orten uppgift kan länsstyrelsen meddela att de utanordnade ersättningsbeloppen icke i något fall kommit sådana personer till godo som haft direkt ekonomiskt intresse av brandens släckande.

Anledningen till den olikhet som råder i fråga om tillämpningen av förevarande bestämmelse i lagen om släckning av skogseld är uppenbarligen den att bestämmelsen är alltför generellt avfattad. Ej heller synes den förberedande behandlingen av nämnda lag lämna tillräcklig ledning, för att en enhetlig tolkning skall bliva möjlig. Följaktligen anser länsstyrelsen förtydligande av bestämmelsen vara påkallat. Emellertid håller länsstyrelsen före att vid en närmare utformning av de regler, som böra gälla i fråga om ersättningar i föreliggande fall, det bör tillses att icke alltför snäva gränser bestämmas. Principen att bekämpande av skogseld är en allmän medborgerlig skyldighet bör nog ej helt uppgivas, men å andra sidan bör man räkna med dels att denna princip i verkligheten blivit avtrubbad i samma mån som arbetsförhållandena i allmänhet reglerats med avseende å arbetstid och dylikt, vilket haft till följd uppställande i regel av krav på att varje arbete skall betalas, dels ock att svårigheter under alla förhållanden finnas att göra denna medborgerliga arbetsplikt gällande på ett sådant sätt att den ene icke blir gynnad framför den andre, vilka omständigheter torde kunna åberopas till stöd för en anordning som bygger på en kombination av plikt och ekonomiskt intresse.

Malmö i landskansliet den 8 januari 1935.

Underdånigst

F. RAMEL.

HJ. KJÄLL.

Länsstyrelsens i Hallands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har länsstyrelsen anmodats avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer anfört under § 56 i sin berättelse rörande ersättning av statsmedel för

släckning av skogseld; och får länsstyrelsen i anledning härav anföra följande.

Länsstyrelsen biträder till alla delar de av revisorerna framställda förslagen till inskränkningar uti rätten att av statsmedel utbekomma sådan ersättning, som nu är i fråga, och vill länsstyrelsen förorda att bestämmelser till ledning för prövning av dylik ersättning måtte utfärdas i enlighet med ifrågavarande förslag.

Halmstads slott i landskontoret den 9 januari 1935.

Underdånigst

AXEL MÖRNER.

PER KJELLMAN.

Länsstyrelsens i Göteborgs och Bohus län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till kungl. jordbruksdepartementet.

Sedan riksdagens revisorer under § 56 i sin granskningsberättelse för budgetåret 1933/1934 framställt erinringar beträffande ersättning av statsmedel för släckning av skogseld samt länsstyrelsens utlåtande infordrats över vad sålunda förekommit, får länsstyrelsen i ämnet anföra följande.

Av revisorerna uppmärksammat, avsevärt överskridande av riksstatsanslaget för släckning av skogseld har icke föranletts av de utgifter, varom länsstyrelsen i detta län beslutat. Sammanställningen för senaste fem budgetåren visar, att förhållandevis obetydliga utgifter för statsverket belöpt å detta län.

Efter den av revisorerna verkställda utredning om tillämpningen av lagen den 14 oktober 1914 om förekommande och släckning av skogseld vill länsstyrelsen konstatera, att dess beslut om ersättning till vederbörande följt en uppfattning, som icke föranlett utgifter för statsverket i den utsträckning, som annorstädes synes hava förekommit.

Här må även framhållas, att länsstyrelsen vid uppkommen ersättningsfråga alltid brukat genom landsfiskal utreda, om någon till ersättning föreslagen haft direkt intresse av släckningen, såsom skogsägare, ägare av grannfastighet eller hos sådan anställd, i vilket fall ersättning icke medgivits. Vid prövning av ersättningsanspråk har vidare begärd timersättning reducerats till i regel 50 öre per timma för såväl släckning som bevakning. Endast för nattimmar har en till 75 öre höjd timersättning brukat lämnas. I övrigt har länsstyrelsen fasthållit vid att deltagande i släckningsarbete vore en allmän medborgerlig plikt, och hava framkomna ersättningsförslag därefter bedömts.

Revisorernas påpekande att från brandförsäkringsbolag, vilka brandförsäkrat eldhärjad skog, borde lämnas gottgörelse för eller bidrag till släckningskostnaderna, finner länsstyrelsen vara förtjänt av beaktande vid förevarande ersättningsfrågors bedömande och innebära något, som

säkerligen icke tidigare varit uppmärksammat i den utsträckning som vederbör.

Göteborg i landskontoret den 8 januari 1935.

MALTE JACOBSSON.

BIRGER GILLNER.

Länsstyrelsens i Älvsborgs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Enligt den 3 januari 1935 mottagen nådig remiss har länsstyrelsen att senast den 10 i samma månad inkomma med underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer uti år 1934 avgivet betänkande anfört i fråga om ersättning av statsmedel för släckning av skogseld; och får länsstyrelsen i ärendet anföra följande.

Revisorerna hava funnit, att från varandra synnerligen avvikande principer av olika länsstyrelser tillämpats vid bestämmande av sådan ersättning, som jämlikt 17 § i lagen om förekommande och släckning av skogseld den 14 oktober 1914 må kunna av statsmedel utgå till den, som deltagit i eller på annat sätt varit verksam för släckning av skogseld. För Älvsborgs läns vidkommande hava sålunda revisorerna funnit det anmärkningsvärt, att en av länets städer tillerkänts ersättning med visst belopp för stadsbrandkårens deltagande i släckning av skogseld å staden tillhörig mark. Härmed förhåller sig sålunda. Den avbrända skogen tillhörde visserligen staden, men alldeles intill denna skog inom grannsocknens område befann sig annan, enskild tillhörig skog av synnerligen värdefull beskaffenhet. Denna skog var så hotad av elden, att vakthållning måste anordnas under natten efter branden. Av det utbetalda ersättningsbeloppet 581 kronor 95 öre belöpte 240 kronor 60 öre på denna vakthållning. Det är otänkbart, att en vakthållning med samma effektivitet, men mot lägre kostnad, kunnat anordnas från den hotade grannsocknen, där man givetvis icke kunde haft tillgång till vid släckningsbestyr vant folk och följaktligen måst anlita ett talrikare vaktuppbåd. Vidare var det tack vare det raska ingripandet av ett organiserat brandmanskap under erfaren ledning som elden kunde begränsas, innan den hann taga den fruktade större omfattningen inåt grannsocknen. Vid nu anförda förhållanden ansåg länsstyrelsen rättvist bereda staden gottgörelse för de direkta kostnaderna för de åtgärder, varigenom hotad värdefull egendom bevarats från skadegörelse.

Såsom revisorerna också antyda, är det saknaden av närmare föreskrifter till ledning för ersättningsprövningen, som varit orsaken till den bristande enhetligheten vid bedömandet. Revisorernas föreliggande initiativ till åstadkommande av enhetlighet är därför ägnat att väcka tillfredsställelse och bör enligt länsstyrelsens mening föranleda till utarbetande av kompletterande föreskrifter såväl i fråga om villkoren för åt-

njutande av ersättning överhuvud, som beträffande ersättningens beräkning för olika fall.

Vänersborg i landskontoret den 8 januari 1935.

Underdånigst

AXEL VON SNEIDERN.

CARL MALM.

Länsstyrelsens i Skaraborgs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 anbefalld att avgiva underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer under § 56 av sin berättelse anfört i fråga om ersättning av statsmedel för släckning av skogseld får länsstyrelsen i Skaraborgs län, som i ärendet infordrat yttrande från landsfogden i länet, härmed i underdånighet anföra följande.

Ersättning till enskilda för deltagande i arbete med släckning av skogseld har av länsstyrelsen under den sistförflutna femårsperioden utbetalts endast i jämförelsevis ringa omfattning och huvudsakligen allenast i sådana fall, där ersättning betingats av särskilda omständigheter såsom uppkomna skador å klädespersedlar och redskap och mindre bemedlades förluster i form av mistad arbetsförtjänst till följd av deltagandet i släckningsarbete. Gottgörelse har ock ansetts böra lämnas för kostnader för transporter av släckningsmanskap och långvarig vakthållning vid brandplats. Till skogsägare eller andra, som haft personligt intresse av eldens släckning, har någon ersättning icke kommit i fråga. Trots talrika och långvariga skogseldar inom länet under senare halvåret 1933, av vilka en omfattande skogs- och mossbrand pågick i ej mindre än en hel månad, har sålunda av det under budgetåret 1933/1934 från anslaget för bestridande av statsverkets kostnader för släckning av skogsbrand här utbetalta beloppet, 1,759 kronor, till sådana ersättningar ej åtgått mer än 1,261 kronor 85 öre. Återstoden har utgjort ersättning för militärhandräckning enligt i vederbörlig ordning granskade räkningar. De stora belopp, som annorstädes under samma budgetår utgivits från ifrågavarande anslag, utvisa emellertid, att behov föreligger av tydligare reglerande bestämmelser på hithörande område. Länsstyrelsen föranlåtes alltså i underdånighet hemställa, att vad statsrevisorerna i förevarande hänseende anfört måtte föranleda endast åtgärders vidtagande för åvägabringandet av sådana bestämmelser.

Landsfogdens yttrande i ärendet bifogas.

Mariestad å landskansliet den 9 januari 1935.

Underdånigst

AXEL EKMAN.

EINAR JOHNSON.

Landsfogdens i Skaraborgs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs län.

Anmodad inkomma med yttrande över vad riksdagens revisorer anfört rörande av länsstyrelserna tillämpade principer vid utbetalning av ersättning av statsmedel för släckning av skogseld, får jag med remisshandlingarnas återställande vördsamt anföra följande:

I avgivna yttranden över inkomna ansökningar om ersättning vid släckning av skogseld har jag, i överensstämmelse med av länsstyrelsen tillämpade principer, tillstyrkt ersättning av statsmedel endast för bortkomna redskap och förstörda kläder ävensom en mindre dagspenning till dem, som blivit beordrade att under kortare eller längre tid sedan skogseld begränsats hålla vakt vid brandplatsen. Därutöver hava inkomna ansökningar om ersättning för skjuts av släckningsmanskap till brandplats tillstyrkts i enlighet med den lägsta taxa per mil, som kunnat ifrågakomma vid längre godstransporter och endast då bilägare varit boende å avsevärt avstånd från brandplatsen.

Ersättning har i enlighet med vad ovan sagts sålunda icke ansetts böra utgå till dem, som deltagit i själva eldsläckningen, enär sådant deltagande vore en allmän medborgerlig skyldighet. Ej heller har någon ersättning ansetts böra utgå till markägare eller andra, bolag eller enskilda, som haft ett direkt personligt intresse av eldens begränsning.

Mariestad i landsfogdens expedition den 6 januari 1935.

Emil Nyström.

Länsstyrelsens i Värmlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande anbefallts att avgiva yttrande över av riksdagens revisorer i berättelse till innevarande års riksdag gjorda uttalanden i fråga om ersättning av statsmedel för släckning av skogseld.

Med anledning härav får Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i underdånighet anföra följande.

Revisorerna hava, med utgångspunkt från att ett betydande överskridande under senaste budgetår ägt rum beträffande förslagsanslaget för bestridande av statsverkets kostnader för släckning av skogseld, ansett sig böra bringa till riksdagens kännedom av revisorerna gjorda iakttagelser rörande de olika principer, som av länsstyrelserna tillämpats i fråga om grunderna för bidrag av statsmedel till ifrågavarande ändamål.

Nu gällande lag om förekommande och släckning av skogseld lämnar icke erforderlig ledning för länsstyrelsernas prövning av ersättningsfrå-

gan, utan har åt länsstyrelserna överlämnats att i varje särskilt fall avgöra, huruvida ersättning bör utgå eller ej. Några detaljerade bestämmelser i detta avseende torde ej heller lämpligen kunna i lagstiftningen upptagas, då förhållandena inom skilda delar av landet med hänsyn till skogsbestånd, befolkningstäthet, transportmöjligheter m. m. äro alltför skiftande. Vissa enhetliga grunder synas dock kunna i lagstiftningsväg fastslås. Sålunda lär icke ersättning för deltagande i släckningsarbete böra utgå till person, som äger skogsmark å eller invid brandplats eller eljest har direkt intresse av eldsläckningen. Likaledes bör sådan person anses skyldig att utan gottgörelse av allmänna medel för eldsläckning ställa till förfogande all honom tillhörig och för ändamålet lämplig och tillgänglig material m. m., men givetvis kunna omständigheter inträffa, då det måste anses med rättvisa och billighet förenat, att ersättning beredes jämväl i dylika fall.

Jämväl vid bestämmandet av ersättningens storlek torde i stort sett enhetliga principer kunna bestämmas. Med beaktande av att deltagande i släckning av skogseld anses vara en allmän medborgerlig skyldighet, som icke utan vidare bör grunda rätt till anspråk på ersättning, men att de i eldsläckning deltagande icke skäligen böra gå miste om hela sin arbetsförtjänst under den tid de ställt sig till förfogande, torde ersättning i angivna hänseende kunna fastställas att utgå efter exempelvis 50 procent av i orten gällande dagsverkspris. Härvid bör dock iakttagas, att ersättning i regel icke bör lämnas för kortare tid. Gränsen bör kunna sättas till förslagsvis åtta timmar.

Beträffande ersättning för skador å material o. d. bör i de fall, ersättning anses böra utgå, ersättningsbeloppet givetvis icke överskrida det förstörda eller skadade föremålets värde. I tveksamma fall, särskilt då fråga är om större ersättningsbelopp, torde sakkunniga böra anlitas för uppskattning av skadorna.

Skador till följd av olycksfall under släckningsarbete böra ersättas med styrkta kostnader för läkarvård m. m., för såvitt icke vederbörande genom olycksfallsförsäkring eller eljest beretts ersättning härför. Ersättning för på grund av olycksfall mistad arbetsförtjänst bör jämväl lämnas med belopp, som efter verkställd utredning skäligen anses böra utgå.

Att anslaget för bestridande av statsverkets kostnader för släckning av skogseld i anmärkningsvärd grad överskridits under senaste budgetår har sin naturliga förklaring i de förhärjande skogseldar, som ägt rum under år 1933, särskilt i Norrland. Även i Värmland eldhärjades under detta år, i synnerhet genom den s. k. Gustafsforsbranden, stora skogsarealer. Givetvis kan under sådana förhållanden icke undvikas, att överskridande äger rum av tillgängligt anslag. Vid tillämpning av vissa lagstadgade grunder för utbetalande av ersättningar torde emellertid ersättningsbeloppen kunna hållas inom måttliga gränser. Med hänsyn till de stora värden, som äventyras genom skogseldarna, lära emellertid ersättningsbeloppen icke böra för snävt tilltagas, då härigenom kan alstras en viss ovilja att personligen eller genom tillhandahållande av material m. m. deltaga i släckningsarbetet.

Karlstad i landskansliet den 9 januari 1935.

Underdånigst

ABR. UNGER.

R. SUNDELIUS.

Länsstyrelsens i Örebro län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande erhållit befallning att inkomma med underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin berättelse till 1935 års riksdag anfört i fråga om ersättning av statsmedel för släckning av skogseld.

Till åtlydnad härav får Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande anföra följande.

Vad av statsrevisorerna anmärkts är enligt Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes uppfattning i allt huvudsakligt berättigat. Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande får emellertid å andra sidan framhålla, att tillämpningen av ersättningsbestämmelserna i skogseldslagen är förenad med stora vanskligheter. Detta sammanhänger med lagstiftningens dubbla inställning i det att å ena sidan skyldigheten att deltaga i släckning av skogseld enligt densamma utgör en medborgerlig plikt, medan å andra sidan medgives att ersättning eller belöning må kunna härför utgå, och detta utan annan vägledande föreskrift för de prövande myndigheterna än uttrycket »efter ty skäligt prövas».

I sammanhang härmed får Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande anföra, att framställningar om gottgörelse för biträde vid inträffad skogsbrand numera förekomma i väsentligt större omfattning än tidigare. Det är tydligt, att uppfattningen om skyldigheten att deltaga i skogsbrandsläckning såsom en medborgerlig plikt håller på att försvinna och att i stället en var, som fullgör sådant arbete, regelmässigt anser sig berättigad till gottgörelse härför. Givetvis är det ock knappast möjligt att, om gottgörelse i visst fall lämnats, förvägra sådan, då detta sedermera i ett annat fall påkallas under ungefär enahanda förhållanden.

Principiellt har Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande emellertid ansett sig icke böra lämna någon ersättning vare sig till vederbörande markägare eller till annan, som haft fördel av brandens släckande, i den mån sådant kunnat utrönas.

Däremot har ersättning vanligen utbetalts även för kortvarigare släckningshjälp, särskilt när fråga varit om mindre bemedlade personer, som genom deltagandet i släckningen helt eller delvis gått förlustiga sin vanliga dag- eller timpenning.

För tillrättaläggande av lagens tillämpning samt vinnande av enhetlighet härutinnan de olika länsstyrelserna emellan torde det vara nödvändigt, att närmare direktiv i sådant hänseende utfärdas.

Såsom huvudregel härvid torde böra gälla, att ersättning, såsom ovan angivits, icke bör utgå till markägare eller annan, som kan förutsättas hava haft nytta av brandens begränsande. Ej heller synes ersättning böra lämnas till personer, som vid tiden för brandens inträffande varit anställda i markägarens eller annan nyss avsedd persons tjänst. Önskvärt vore tillika, om i promemorieform eller på annat sätt några anvisningar bleve lämnade om grunderna för ersättning till i släckningsarbetet deltagande brandkårer, särskilt beträffande slitning av material m. m.

Med hänsyn till de ofta mycket stora summor, för vilka statsverket på grund av skogsbrandlagen iklädes ersättningsskyldighet, vill Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande slutligen ifrågasätta, huruvida icke länsstyrelsernas befogenhet att träffa avgörande härom bör begränsas till visst maximibelopp, förslagsvis 5,000 kronor, varemot då högre gottgörelse anses böra utgå eller då fråga är om fortlöpande ersättning eller livränta, sådant ärende skulle hänskjutas till Eders Kungl. Maj:ts avgörande

Örebro slott i landskansliet den 10 januari 1935.

Underdånigst

BROR C. HASSELROT.

ALB. NISSER.

Länsstyrelsens i Västmanlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Anmodad inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört beträffande utbetalande av ersättning för släckning av skogseld får Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i underdånighet anföra följande.

Under sommaren 1933 härjades länet av många och svåra skogseldar. För eldens släckning kräves en myckenhet folk. I vissa fall anlitades militärmanskap, men i allmänhet uppbådades traktens manliga befolkning för att biträda vid släckningen. I synnerhet anlitades manskap från de i länet under arbetslöshetskommissionens regi på flera ställen pågående vägarbetena, men även ett stort antal bruksarbetare biträdde.

Innan utbetalning av ersättning skedde till släckningsmanskapet, gjorde sig befallningshavanden underrättad därom, att vederbörande, som biträtt vid släckningen, icke själv vore ägare av den brunna skogen eller eljest kunde anses hava något ekonomiskt intresse att bevaka. De ingivna räkningarna utremitterades för sådant ändamål till vederbörande jägmästare eventuellt länsjägmästaren, samt landsfiskalen i orten, vilka hade att yttra sig *dels* i nyssnämnt avseende och *dels* över skäligheten av de begärda ersättningarna. Timersättningarna kommo att i någon mån variera, beroende därpå, att befallningshavanden hyste den uppfattningen, att arbetare från arbetslöshetskommissionen borde erhålla åtminstone samma ersättning som de skulle uppburit från kommissionen och att bruksarbetare borde få den ersättning, som de eljest skolat intjäna. Så långt det var möjligt, utan att skäligheten träddes för nära, tillämpade befallningshavanden i övrigt den principen, att för de första 8 timmarna icke utgick någon ersättning, och att för tid därefter ersättning fastställdes så att lägsta grovarbetarelönen å orten icke överskreds.

Av de utanordnade ersättningarna åtgick en stor del för transporter av manskap till och från brandplatserna och för anskaffande av mat och dryck åt detsamma. Då dessa kostnader icke kunde anses annat än skäli-

ga blevo de erlagda, eljest vidtogs erforderlig jämkning. I några fall anlitades brandkåren från närbelägna städer, varvid skälig ersättning för arbetet och slitning av material utbetalades.

Betallningshavanden anser i likhet med revisorerna, att ersättning icke utan vidare bör utgå till släckningsmanskap utan bör skäligheten prövas.

Det är emellertid synnerligen vanskligt att avgöra vad som kan vara skäligt. Vad som är skäligt i ena fallet kan vara för mycket eller för litet i ett annat. Att intaga några bestämda föreskrifter i författningen synes befallningshavanden icke lämpligt, men det vore av stort intresse och till stor hjälp för befallningshavanden, därest Kungl. Maj:t till ledning för ersättningens fastställande utfärdade direktiv, som dock icke böra vara absolut förbindande. Så är det exempelvis skäligt att ersättning ej utgår för viss tid, förslagsvis de första 8 timmarna, men om till brandplatsen kommenderats folk från en arbetslöshetsförläggning, således i regel folk från andra orter, vore det hårt, om de skulle nödgas avstå från sin rätt så måttliga förtjänst. Att den som har ett ekonomiskt intresse att bevaka eller hans husfolk eller anhöriga icke böra tillerkännas ersättning bör vara klart, åtminstone för så vitt detta intresse är av någon betydelse. Så vore det måhända allt för hårt, om en skogsägare, som ägde ett eller annat tunnland skog i farozonen, skulle förvägras ersättning, om han i större omfattning biträdde vid släckning av eld, som hotade att sprida sig till exempelvis kronans därbortom belägna stora skogsarealer. Direktiven böra därför som sagt avfattas så, att de icke äro absolut bindande, utan att befallningshavanden har rätt att jämka efter skäligheten.

Den av revisorerna väckta frågan om bidragsskyldighet från försäkringsbolag är av intresse. Det torde emellertid bliva mycket svårt att i det fallet liksom ock i fråga om skogsägares eventuella bidragsplikt få fram någon lämplig fördelningsgrund. Man kan mången gång ej säga, huru långt elden utan ett ingripande skulle hava sträckt sig. Därvid spelar in sådana oberäkneliga faktorer som vindriktning och regnskurar.

Att affärsmän m. fl. för levererade varor liksom ock bussägare och andra för skjutsar o. dyl. böra få skälig ersättning bör vara klart, dock att även härvid bör tagas hänsyn till den fördel vederbörande må hava haft av eldens begränsning.

Västerås slott i landskontoret den 8 januari 1935.

Underdånigst

WALTER MURRAY.

CARL FR. JOHANSON.

Länsstyrelsens i Kopparbergs län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Jämlikt nådig resolution den 21 december 1934 har länsstyrelsen i Kopparbergs län att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört i fråga om av länsstyrelserna utbetalad ersättning för delta-

gande i släckning av skogsbrand och får länsstyrelsen såsom svar å remissen anföra.

Länsstyrelsen har vid prövning av frågor om ersättning av statsmedel till personer, som varit verksamma vid släckning av skogseld beaktat de synpunkter som av riksdagens revisorer framförts.

De av vederbörande brandfogdar till länsstyrelsen i och för ersättnings utanordnande insända förteckningar å deltagare i släckningsarbete hava överlämnats till landsfiskalen i orten för utredning, huruvida däri upptagna personer eller deras närmaste anhöriga haft skog å eller invid brandplats eller varit bosatta i närheten av det brandhotade området. I fall där sökanden sålunda kan anses hava haft intresse av eldens hämmande har ersättning vägrats. För deltagande i själva släckningen har länsstyrelsen med hänsyn till bestämmelsen i 8 § av lagen den 14 oktober 1914 om förekommande och släckning av skogseld, icke heller annat än i något undantagsfall utbetalat gottgörelse. Sålunda har krav på ersättning plägat underkännas, då skogsbrand kunnat begränsas inom loppet av i regeln intill sju timmar. För eftersläckning och för vakthållning efter skogsbrand har brukat beräknas en timersättning av 50 till 60 öre. Därest emellertid styrkts, att vederbörande genom deltagande i släckningsarbetet gått miste om arbetsförtjänst såsom fallet varit beträffande exempelvis nödhjälps- samt flottnings- och järnvägsarbetare, har ersättning plägat utgå för hela den tid de måst vara frånvarande från arbetsplats med belopp, som de kunnat visa sig hava gått miste om. För transport med bil eller buss av släckningsmanskap har gottgörelse medgivits med i genomsnitt 20 öre för kilometer och för förstörd eller förkommen släckningsmateriel samt skadade kläder och skodon med belopp, som efter verkställd utredning befunnits skäligt. För av olycksfall under släckningsarbetet föranledd läkarvård och mistad arbetsförtjänst har ersättning utbetalats efter företedd läkarräkning och i övrigt styrkta förhållanden. Ersättning för eldsläckningsmanskap tillhandahållen proviant har förekommit allenast vid mera omfattande skogseldar, då inkallat manskap vistats på från brandområdet mera avlägsna platser eller släckningsarbetet tagit särskilt lång tid i anspråk.

Falun i landskontoret den 8 januari 1935.

Underdånigst

BERNH. ERIKSSON.

LARS FERNQVIST.

Länsstyrelsens i Gävle

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 anmodad avgiva underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört angående ersättning av statsmedel för släckning av skogseld får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Vid meddelande av ersättning eller belöning till sådana, som deltagit i eller på annat sätt varit verksamma för släckning av skogseld, har länsstyrelsen städse sökt iakttaga en viss begränsning. En ledande princip har därvid varit, att ersättning ej skulle meddelas dem, som haft ett personligt intresse av släckningsarbetet, förnämligast ägare till och arrendatorer av mark, som berörts av branden eller gränsat till brandplatsen. Trävarubolag hava sålunda förvägrats ersättning för kostnader, som de måst vidkännas för lejning av manskap för släckning av skogseld å deras marker. Särskilt avseende har därvid fästs vid det förhållandet, att i bolagens tjänst anställt manskap anlitats för släckningen. Jämväl i fall, då skogsbrand förekommit å under domänverkets förvaltning stående skogar har länsstyrelsen ansett sig icke kunna till av vederbörande kronojägare särskilt lejt släckningsmanskap meddela ersättning enligt lagen om förekommande och släckning av skogseld. Därest skogsbrand uppstått genom gnistor från tåg, har länsstyrelsen till vederbörande järnvägsförvaltning överlämnat inkomna ansökningar om ersättning för deltagande i släckningsarbete. Gottgörelse för deltagande i sådant arbete har ansetts icke böra beredas kronobetjänter och brandfogdar. Vidare har från ersättning uteslutits sådana, som med hänsyn till sin ekonomiska ställning ansetts icke hava varit beroende av gottgörelse för deltagandet. Hänsyn till ersättningssökandenas släktskap med ägaren till eller brukaren av den mark, varöver skogseld framgått, har av länsstyrelsen icke tagits i annan mån, än att ersättning icke synts böra utgå till hemmavarande medlemmar av vederbörande ägares eller brukares familj. Vidlyftigare prövning i ifrågavarande hänseende synes överhuvudtaget av praktiska skäl icke vara lämplig.

Med sålunda anförda inskränkningar har ersättning av länsstyrelsen meddelats för deltagande i släckningsarbete, för under släckningsarbete liden skada, för transport av manskap till och från släckningsarbete och, i något enstaka fall, för proviantering av släckningsmanskap. Ersättning för deltagande i släckningsarbete, vilken icke begränsats till sådana fall, då särskilda omständigheter förelegat, har länsstyrelsen ansett böra utgå, även om allenast kortare tid tagits i anspråk för arbetet. Länsstyrelsen hyser nämligen den uppfattningen, att ett snabbt sammankallande av släckningsmanskapet underlättas, därest deltagarne i släckningen kunna påräkna att från början erhålla åtminstone någon ekonomisk gottgörelse för sitt arbete. Bekämpande av skogseldar synes därjämte vara av den samhälleliga betydelse, att deltagande däri bör i görligaste mån premieras, ej minst vid ett snabbt ingripande, som leder till snar släckning. Då deltagande i släckningsarbete emellertid även är en allmän medborgerlig plikt, har ersättning därför ansetts böra något understiga eller åtminstone ligga i underkant av gängse arbetslöner i orten. Länsstyrelsen har i regel räknat med en timpenning av 50 öre. Ersättning för kroppsskada, som ådragits under släckningsarbete, har länsstyrelsen utanordnat med de belopp, vederbörande haft att vidkännas i läkararvode och andra direkta utgifter. Gottgörelse har därjämte lämnats för förlust av arbetsförtjänst, som föranletts av arbetsoförmåga till följd av sådan kroppsskada. Dylik gottgörelse har exempelvis i något fall utgått med 2 kronor per dag. Särskild utredning har därvid förebragts, att ersättning icke kunnat påräknas från riksförsäkringsanstalten eller annan försäkringsinrättning. Skada å kläder och redskap har ersatts med de belopp, vartill skadan skäligen kunnat uppskattas. Ägare av fordon, vari släckningsmanskap transporterats, hava beretts ersättning, ungefär mot-

svarande vederbörandes direkta omkostnader ävensom någon gottgörelse för tidsspillan. Till lastbilsägare har ersättning i regel utgått efter 4 kronor per mil för enkel färd med tillägg av 2 kronor per mil, då manskap forslats såväl till som från brandställe.

Länsstyrelsen har icke kunnat undgå att finna det som en brist i nuvarande lagstiftning, att densamma saknar närmare bestämmelser om de grunder, varefter ersättning må utgå. Ehuru den länsstyrelserna sålunda lämnade friheten att efter eget skön avgöra, i vilken utsträckning ersättning må meddelas, väl visat sig fördelaktig vid den praktiska tillämpningen, synas för vinnande av enhetlig lagtillämpning mera detaljerade bestämmelser i fråga om grunderna för ersättningens utgående vara påkallade. Härigenom skulle även länsstyrelserna beredas lättnad i deras nog så tidsödande arbete med fastställande av ersättningar enligt lagen om förekommande och släckning av skogseld. En något utförligare reglering av ifrågavarande ersättningsbestämmelser vore så mycket mera önskvärd, som särskilt hos fordonsägare en tendens visat sig att framkomma med väl höga ersättningsanspråk.

Gävle slott i landskontoret den 9 januari 1935.

Underdånigst

SVEN LÜBECK.

ZACHR. NORDIN.

Länsstyrelsens i Västernorrlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har länsstyrelsen anbefallts att i anledning av vad riksdagens revisorer uti § 56 av remissen bilagt transumt anfört, avgiva underdånigt utlåtande.

Till efterkommande härav får länsstyrelsen anföra följande.

På sätt framgår av den av riksdagens revisorer gjorda sammanställningen angående av statsmedel för förevarande ändamål utbetalade ersättningar under budgetåren 1929—1934 har, vad Västernorrlands län beträffar, summan av verkställda utbetalningar under budgetåret 1933/1934 uppgått till 18,264 kronor 9 öre, medan utbetalningarna under föregående budgetår varit synnerligen obetydliga. Den avsevärda stegringen i de utbetalade ersättningarna under det sistförflutna budgetåret är helt beroende på att länet berörda år hemsöktes av ett ovanligt stort antal omfattande och svårsläckta skogseldar. Av bifogade utdrag[1] ur länets utgiftsbok framgår närmare de olika skogseldar, som föranlett utbetalningarna, och beskaffenheten av de utbetalade ersättningarna ävensom desammas storlek.

Vid prövning av inkomna framställningar om ersättning har länsstyrelsen så långt görligt varit städse sökt att tillämpa de riktlinjer därför, som angivits i förarbetena till gällande lag om släckning av skogseld.

[1] Ej här avtryckt.

För vinnande av enhetlig tillämpning av lagens bestämmelser i ämnet har länsstyrelsen i cirkulärskrivelse till samtliga brandfogdar samt magistrater och landsfiskaler i länet ävensom stadsstyrelsen i Sollefteå jämväl angivit de grunder efter vilka länsstyrelsen prövar framställda ersättningsanspråk. Ett exemplar av cirkulärskrivelsen bifogas.[1]

Åberopande det anförda tillåter sig länsstyrelsen sålunda framhålla, att länsstyrelsen redan sökt att i all den utsträckning, sådant är möjligt, vid prövning av ärenden av förevarande slag iakttaga just de principer som av riksdagens revisorer framhållits.

I övrigt vill länsstyrelsen såsom sin mening uttala, att utsikten till erhållande av skälig ersättning för deltagande i släckning av skogseld är av synnerlig betydelse för åstadkommandet av ett effektivt släckningsarbete och att en alltför rigorös prövning av framställda ersättningsanspråk är ägnad att menligt inverka på villigheten att deltaga i släckningsarbetet. Emellertid anser länsstyrelsen det vara lämpligt och jämväl av förhållandena påkallat, att närmare direktiv utarbetas för länsstyrelsernas prövning av förevarande ersättningsfråga.

Härnösand i landskansliet den 3 januari 1935.

Underdånigst

A. WIJKMAN.

RAGNAR STATTIN.

Länsstyrelsens i Jämtlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remissresolution den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt länsstyrelsen att i anledning av vad riksdagens revisorer uti 56 § av sin berättelse för budgetåret 1933/1934 anfört i fråga om ersättning av statsmedel för släckning av skogseld avgiva och till jordbruksdepartementet senast den 10 januari 1935 inkomma med underdånigt utlåtande. I anledning därav får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Inom Jämtlands län förekommo under sommaren 1933 ett stort antal, till en del mycket omfattande skogseldar, vilkas släckning medförde betydande kostnader för statsverket. De utbetalningar, som av länsstyrelsen verkställts till släckningsmanskap eller eljest i anledning av dessa skogseldar, hava emellertid skett efter omsorgsfull prövning i varje särskilt fall. Därvid har, liksom tidigare, den principen följts, att ersättning för egentligt släckningsarbete endast utanordnats till personer, som enligt gällande föreskrifter icke kunnat anses pliktiga att deltaga i släckningen, samt till personer, som enligt föreliggande utredning anlitats vid eftersläckning och bevakning, och har ersättningen så gott som undan-

[1] Ej här avtryckt.

tagslöst begränsats till 50 öre per timme. Ersättning till brandfogdar har icke lämnats, då detta närmast ansetts åligga vederbörande kommun.

Då skogseldsläckningslagen icke utesluter möjlighet att utanordna ersättning eller belöning även till släckningspliktigt manskap för egentligt släckningsarbete, torde länsstyrelsen genom tillämpning av ovannämnda princip få anses hava iakttagit nödig sparsamhet även om i något fall ersättning kommit att utbetalas till personer, som biträtt vid eldsläckning å skog tillhörig bolag, som bedriver yrkesmässig skogsrörelse, eller till sådant bolag, som förskotterat ersättning till släckningsmanskap.

Länsstyrelsen vill i anledning av revisorernas härutinnan uttalade mening tillägga att, åtminstone inom detta län med dess vidsträckta skogsarealer, ägarna av skog, som antänts eller hotats av skogsbranden, i regel utgöra ett försvinnande fåtal av hela släckningsmanskapet samt att, oavsett detta, frågan om vilkas skogar, som skola anses ha varit hotade av brand, ofta är svår att bedöma. Det torde därför i många fall möta svårigheter att avgöra vilka personer haft så stort intresse av skogseldens släckning att de icke böra komma i åtnjutande av ersättning för släckningsarbete, och torde för varje fall utredningen härom komma att vara förenad med mera besvär än som motsvarar vad som därav står att vinna.

Med hänsyn till nödvändigheten av ett effektivt bekämpande av förekommande skogseldar anser länsstyrelsen någon inskränkning i rätten att utbetala ersättning av statsmedel till släckningsmanskap icke böra ifrågakomma. Dock anser länsstyrelsen i likhet med riksdagens revisorer brandförsäkringsbolagen böra deltaga i kostnaderna för släckning av skogseld.

Östersund i landskansliet den 8 januari 1935.

Underdånigst

M. MUNCK AF ROSENSCHÖLD.

ERLAND MONTELL.

Länsstyrelsens i Västerbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 nästlidne december har länsstyrelsen i Västerbottens län anbefallts att avgiva underdånigt utlåtande i anledning av utav riksdagens revisorer framställda erinringar rörande utbetalda ersättningar av statsmedel för släckning av skogseld.

I anledning härav får länsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

På grund av de talrika och förödande skogseldar, som sommaren 1933 förekommo på en mångfald platser inom länet, i stor utsträckning å kronoparker, voro omfattande åtgärder för eldsläckning ofrånkomliga. Sedan hela den i de olika orterna befintliga manliga befolkningen uppbå-

dats och visat sig otillräcklig för skogseldarnas bekämpande och det militärmanskap vid de båda i Umeå förlagda regementena, som kunde undvaras, tagits i anspråk, nödgades länsstyrelsen utverka militärhjälp även från Västernorrlands regemente.

Den av länsstyrelsen under budgetåret 1933/1934 utbetalade ersättningen av statsmedel för kostnader, som härav föranletts, uppgick till 83,780 kronor 72 öre. Av detta belopp belöper 12,033 kronor 37 öre å ersättningar till militärmanskap med mera enligt av arméförvaltningen godkända räkningar. Återstoden, 71,747 kronor 35 öre, utgör ersättning till den civila befolkningen för släckningsarbete, transport av släckningsmanskap och proviant samt för skador å material och beklädnadspersedlar. Några utbetalningar av den art, som revisorerna framhållit såsom anmärkningsvärda, hava ej förekommit i detta län.

Vid prövning av ersättningskraven från enskilda har länsstyrelsen tillämpat en ersättning av 4 kronor för dygn och för transporter av släckningsmanskap högst halv automobiltaxa. Då arbetstiden i allmänhet avsevärt överstigit 8 timmar, synes den av länsstyrelsen tillämpade ersättningen icke med fog kunna betraktas såsom rundhänt. I fråga om ersättning för skador å material och klädespersedlar har noggrann utredning verkställts rörande skadornas omfattning och de skadade föremålens värden, därvid ofta avsevärda nedsättningar gjorts i de begärda beloppen.

Länsstyrelsen delar den av revisorerna uttalade uppfattningen, att deltagande i släckning av skogseld är att anse såsom en allmän medborgerlig plikt. Av denna anledning har länsstyrelsen sedan den 1 juli 1934 också tillämpat den principen, att ersättning för deltagande i släckning av skogseld icke utgått under de första 24 timmarna. Att denna princip icke kom till tillämpning under de omfattande skogseldarna sommaren 1933 berodde därpå, att den långvariga arbetslösheten i skogsbygderna uttömt befolkningens ekonomiska resurser, och då släckningsmanskapet måste hava tillgång till föda, fann länsstyrelsen skäligt att en så låg ersättning som 4 kronor per dygn utginge av statsmedel redan från arbetets början. Sedan förhållandena i angivna avseende numera äro icke väsentligt förbättrade, tillämpas en därigenom möjliggjord ändrad princip.

Enligt länsstyrelsens förmenande lärer det svårligen låta sig göra att genom ändrade bestämmelser skapa en för olika landsdelar användbar och under alla förhållanden rättvis ersättningsnorm. Redan den omständigheten att skogsarealerna inom landet äro mycket ojämt fördelade vållar, att den allmänt medborgerliga plikten att deltaga i släckning av skogseld måste drabba befolkningen synnerligen ojämt. Det blir huvudsakligen den fåtaliga skogsbefolkningen, som får vidkännas denna tunga. Länsstyrelsen kan därför icke finna det oberättigat att de, som måhända ganska ofta nödgas deltaga i sådan eldsläckning få en blygsam gottgörelse för förlorad arbetsinkomst och för proviantering. Men att bestämmelser böra utfärdas, som förebygga tillgodoseendet av oberättigade anspråk synes länsstyrelsen uppenbart.

Umeå i landskansliet den 4 januari 1935.

Underdånigst

GUSTAV ROSÉN.

ELIS ALMGREN.

Länsstyrelsens i Norrbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 nästlidne december har länsstyrelsen anmodats att avgiva och senast den 10 dennes inkomma med underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i punkt 56 anfört rörande ersättning av statsmedel för släckning av skogseld, och får länsstyrelsen med anledning därav underdånigst anföra följande.

Allt sedan tillkomsten av lagen den 14 oktober 1914 om förekommande och släckning av skogseld har länsstyrelsen i detta län som regel ansett sig böra betala en viss ersättning åt dem, som inkallats för släckningen, beräknad efter en timpenning, alltid något understigande den i öppna marknaden för grovarbeten gällande, och med reducering av uppgivna tjänstgöringstiden för beräknad erforderlig vila. Länsstyrelsen har därvid låtit den synpunkten vara avgörande, att utebliven ersättning säkerligen skulle medföra stora svårigheter för vederbörande brandbefäl att med nödig skyndsamhet få ihop erforderligt manskap.

När så på sommaren 1933 skogseldar av hittills ej känd utsträckning på skilda håll inom länet uppstodo, ansåg sig länsstyrelsen så mycket mindre böra avvika från denna hittills tillämpade princip angående ersättningarna, som det här gällde ett arbete, vilket måste utföras under de ogynnsammaste förhållanden och krävde hög grad av uthållighet, raskhet och sinnesnärvaro. Att statens kostnader för dessa skogseldar blevo så onormalt höga berodde givetvis i främsta rummet på deras väldiga omfattning, men även på de flesta brandplatsernas avlägsna läge och saknaden av alla kommunikationer dit. Enbart kostnaderna för militärhandräckningarnas och övrigt manskaps snabba transport krävde stora summor, och då ingen som helst mat kunde anskaffas på platsen utan måste hämtas flera mil därifrån, nödgades brandbefälet ombestyra manskapets proviantering, för vilken kostnaden i sista hand drabbade statsverket.

Det bör ock i detta sammanhang framhållas, att inom hela länet under år 1933 ännu rådde en utbredd arbetslöshet, för vilkens bekämpande såväl staten som kommunerna anordnat omfattande arbeten, och att en stor del av det till skogseldsläckningarna utkommenderade manskapet just utgjordes av i dylika arbeten sysselsatta. Att vägra dem ersättning för deras deltagande i släckningen skulle föga ha överensstämt med de av staten tillämpade principerna för arbetslöshetens bekämpande.

Med de avskräckande siffrorna för 1933 års skogseldsläckningskostnader för ögonen har länsstyrelsen år 1934 gått in för en nedsättning av ersättningsbeloppen, i det att sådan ersättning i regel utbetalats endast för tid, som överstigit 24 timmar. Men denna nedprutning har väckt mycket missnöje, och fråga är, om ej ersättningsbeloppen för framtiden åter måste höjas för att ej äventyra effektiviteten av nu gällande bestämmelser angående skyldighet att deltaga i släckning av skogseld.

Beträffande de av riksdagens revisorer gjorda särskilda anmärkningar rörande utbetalning av vissa slag av ersättningar kan länsstyrelsen ej finna, att dessa anmärkningar till någon del drabba de av länsstyrelsen

gjorda utbetalningar. Med den stora utsträckningen av statens skogar i detta län är det ganska naturligt, att de flesta skogseldar här drabbat dessa skogar, och när enskild mark hemsökts av sådan olycka, har länsstyrelsen åtminstone under de senaste åren gått så långt, att ej blott markägarna själva, utan även alla övriga inom samma by bosatta personer förvägrats ersättning, då de alla ansetts ha direkt personligt intresse av eldens släckande.

Med den synnerligen svävande avfattning, bestämmelserna om ersättning för deltagande i släckning av skogseld erhållit i 1914 års lag är det naturligt, att dessa bestämmelser kommit att tillämpas olika inom olika län. Mera enhetliga principer i detta avseende synas länsstyrelsen önskvärda, men enda utvägen för uppnående av detta önskemål torde vara, att lagen lämnar närmare föreskrifter om sättet för ersättningarnas beräkning. Såsom revisorerna i sin berättelse påpekat, har Svenska brandskyddsföreningen låtit utarbeta ett betänkande med förslag till revision av 1914 års lag och enligt vad länsstyrelsen inhämtat är detta betänkande numera ingivet till Eders Kungl. Maj:t. Då detsamma även berör frågan om ersättningarna för deltagande i släckning av skogseld, torde denna fråga alltså snart komma under Eders Kungl. Maj:ts prövning.

Luleå i landskontoret den 7 januari 1935.

Underdånigst

A. B. GÄRDE.

A. HOLM.

Domänstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Domänstyrelsen anser i likhet med riksdagens revisorer att det icke är tillfredsställande att olika principer tillämpas av länsstyrelserna vid utbetalning av ersättning från riksstatsanslaget till släckning av skogseld. Likaså finner styrelsen framgå av revisorernas utredning, att vissa länsstyrelser från anslaget utbetalat ersättning i sådana fall, då ersättning av statsmedel skäligen icke bort utgå. Till undvikande härav anser styrelsen, att för anslagets användning böra utfärdas kompletterande bestämmelser.

Vid detta ärendes avgörande hava, förutom undertecknad, närvarit överdirektören samt byråcheferna Cassel, Aminoff, Wahlestedt och Lindeberg. Föredragande har varit byråchefen Wahlestedt.

Stockholm den 9 januari 1935.

Underdånigst

G. KUYLENSTJERNA.

L. Carlquist.

Centralrådets för skogsvårdsstyrelsernas förbund

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 249, § 56.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund att senast den 10 januari 1935 inkomma med utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer uti § 56 av bifogad transumt anfört angående ersättning av statsmedel för släckning av skogseld.

Med anledning härav får centralrådet anföra följande.

Det förhållandet, att länsstyrelserna tillämpat olika principer vid fastställandet av de ersättningar, som utgått för nu ifrågavarande ändamål, finner även centralrådet vara värt uppmärksamhet.

Lika med revisorerna anser centralrådet att 17 § i lagen den 14 oktober 1914 om förekommande och släckning av skogseld principiellt bör tolkas på det sätt, att gottgörelse ej skall utgå till skogsägare, vars skog antänts eller hotats av skogsbranden, för deras personliga insatser i släckningsarbetet. Icke heller synes ersättning böra utgå till anhöriga till nu nämnda personer, som hava intresse av eldens hämmande. Frågan huruvida gottgörelse i övrigt bör beredas skogsägare för kostnader i anledning av skogsbrand, torde böra göras till föremål för prövning i varje särskilt fall. Centralrådet finner det överhuvud taget vara av vikt, att den lagstadgade skyldigheten att deltaga i skogseldsläckning såsom en medborgerlig plikt icke göres mer eller mindre illusorisk, på grund av alltför frikostigt utmätta ersättningar eller belöningar för deltagande i skogseldsläckningsarbete.

Orsaken till att länsstyrelserna i nu ifrågavarande hänseenden förfarit olika torde närmast böra tillskrivas det förhållandet, att 1914 års lag och de motiv, varpå den grundats, icke lämna direkt ledning vid prövning av dylika ersättningsfrågor. Enligt centralrådets mening föreligger därför anledning undersöka, huruvida icke föreskrifter borde utfärdas med mera klarläggande direktiv i ämnet. Som revisorerna påpekat har svenska brandskyddsföreningen låtit utarbeta ett den 13 oktober 1934 dagtecknat betänkande med förslag till revision av 1914 års lag om skogseld, vilket betänkande inom den närmaste tiden torde komma att överlämnas till Kungl. Maj:t. I detta betänkande har även frågan om ersättningar och belöningar för deltagande i släckning av skogseld gjorts till föremål för behandling. Centralrådet anser för sin del lämpligt, att den här ovan ifrågasatta undersökningen kommer till utförande i samband med prövning i dess helhet av de förslag, vilka inrymmas i omförmälda betänkande.

Stockholm den 7 januari 1935.

Underdånigst

A centralrådets för skogsvårdsstyrelsernas förbund vägnar:

G. SEDERHOLM.

Erik Lundh.

Länsstyrelsens i Jämtlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 257, § 57.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt länsstyrelsen att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört i fråga om utnyttjande i högre grad än vad nu är fallet av kronans fiskevatten; och får länsstyrelsen i sådant avseende anföra följande.

Enligt länsstyrelsens mening kan det ej ifrågakomma att upphäva lapparnas rätt till fiske i de fiskevatten, som av dem utnyttjas. En uppdelning av fiskevattnen på olika kategorier fiskande, såsom statsrevisorerna ifrågasatt, synes på grund härav ej kunna genomföras. Visserligen finnas enstaka fiskevatten, som ej av lapparna begagnas och som alltså efter vederbörlig lagändring skulle kunna upplåtas åt andra med ensamrätt. I övriga fiskevatten, lämpliga för utarrendering, böra lapparna bibehållas vid rätten att fiska jämte arrendatorerna.

Emellertid anser länsstyrelsen, särskilt med hänsyn till behovet av en förbättrad fiskevård i dessa fiskevatten, en utredning i det av statsrevisorerna angivna syftet böra komma till stånd och synes denna utredning lämpligen böra ske i samband med den nu pågående lapputredningen.

Av lappfogden i länet avgivet yttrande i ärendet bifogas.

Östersund i landskontoret den 15 januari 1935.

Underdånigst

På länsstyrelsens vägnar:

ERLAND MONTELL. GUNNAR LEKANDER.

Lappfogdens i Jämtlands län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 257, § 57.

Till Kungl. Maj:s befallningshavande i Jämtlands län.

Anmodad inkomma med yttrande över vad riksdagens revisorer anfört beträffande utnyttjandet av kronans fiskevatten och förordandet av en allsidig utredning angående möjligheterna att få till stånd ett rationellt utnyttjande av dessa vatten får jag i vad frågan berör renbeteslanden i Jämtlands län vördsamt anföra följande.

Den 3 januari 1934 avgav jag yttrande i denna fråga, som riksdagens revisorer ånyo tagit upp med förordande av en allsidig utredning. Några nya synpunkter angående fiskets utnyttjande utöver vad jag i förenämnda yttrande framfört har jag icke. Fiskeherrarna klaga väl på lapparna och dessa på inkräktning från både bygdebefolkning och turister. Där sådant kommit till min kännedom, har jag vidtagit åtgärder för rättelse,

så att olovligt fiske beivrats. För upphjälpandet av fisket i Ottsjöarna i Kalls socken hava lapparna beslutat att under 5 år icke fiska i dessa vatten och jag skall ombesörja inplantering av yngel. Det vore önskvärt att de som klagade ville framföra sina klagomål till länsstyrelsen, så att man kunde bliva i tillfälle att kontrollera deras uppgifter. Enbart dylika allmänna klagomål synas mig icke tillräckligt motivera en utredning.

Fjällområdet i Jämtlands län har som bekant jämfört med förhållandet inom lappmarkerna mycket ringa utsträckning i bredd. Fiskevattnen å dessa renbetesland äro i allmänhet lättillgängliga för både lappar och arrendatorer, vilka befolkningsgrupper i första hand böra få komma i åtnjutande av fisket. I den mån fiskevattnen icke direkt böra förbehållas någon eller båda dessa grupper och kunna lösas från sin förbindelse med jakten — också jaktherrarna vilja disponera fiskevatten — upplåtas de på arrende, om sådant eljest är lämpligt. Skulle man utarrendera varje liten bäck eller tjärn till förste bäste sökande, så skulle man till fjället få folk, som hade olika ärenden in i fjället på skilda tider och i fjället finnes mycket annat som i förbigående kan fångas. Fjället torde också i fortsättningen företrädesvis böra få disponeras av lapparna med minsta möjliga intrång från svenskbefolkningens sida.

Om utredning i angivet syfte anses oundgänglig, synes mig denna böra ingå i den nu pågående lapputredningen, varvid sakkunnig person må kunna anlitas för råd och förslag i specialfrågor. En utredning så lagd ger tillräcklig trygghet mot faran att utredningsarbetet blott tar sikte på att göra pengar på lapparnas gamla fiskevatten.

Remissakten återställes.

Östersund i lappfogdekontoret den 7 januari 1935.

W. Gardham.

Länsstyrelsens i Västerbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 257, § 57.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 nästlidne december har länsstyrelsen i Västerbottens län anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer år 1934 anfört i fråga om utnyttjande av kronans fiskevatten.

I anledning härav får länsstyrelsen, med överlämnande av infordrat yttrande från lappfogden i länet, för egen del i underdånighet anföra följande.

Länsstyrelsen vill till en början hänvisa till sitt den 4 januari 1934 avgivna yttrande över ett av riksdagens revisorer år 1933 gjort uttalande i fråga om ökat utbyte genom utarrendering m. m. av kronans fiskevatten. Då lapparnas och den bofasta ortsbefolkningens behov av fisk främst måste tillgodoses framhöll länsstyrelsen att upplåtelse av rätt till sportfiske borde ske med försiktighet. Den av revisorerna omnämnda möjligheten för ortsbefolkningen till ökade inkomster genom gottgörelse för logi, mathållning, rodd o. s. v. åt sportfiskarna vore enligt länsstyrelsens

erfarenhet ej av den betydelse att densamma kunde uppväga olägenheterna av minskade tillfällen till fiske. Länsstyrelsen vidhåller sin sålunda uttalade mening.

I det av 1934 års revisorer gjorda uttalandet i ämnet framhålles såsom en nödvändig förutsättning för en rationell fiskevård i kronans fiskevatten de olika fiskevattnens utlämnande till olika kategorier fiskande, som var och en kunna och böra ha intresse av att fiskbeståndet förkovras och vattnen ge god avkastning. I sådant syfte skulle kronans ovan odlingsgränsen belägna fiskevatten på ena eller andra sättet uppdelas och upplåtas efter vissa enhetliga principer och — utom när det gäller lapparna — mot vissa villkor för fiskbeståndets skyddande.

Såvitt länsstyrelsen rätt fattat saken skulle genom den av revisorerna förordade utredningen vinnas bl. a. att fiskevattnen ovan odlingsgränsen indelades i tre kategorier, nämligen en för lapparna, en för de bofasta och en för sportfiskare. Upplåtelse av rätt till fiske förekommer även till en annan kategori, nämligen till tjänstemän, som befinna sig på tjänsteresor i fjällbygden och därunder ha behov av fiske för uppehället. Antalet sådana upplåtelser uppgår för närvarande till 26. Avgörande hinder torde måhända ej kunna möta att bereda dessa möjlighet till fiske även om den föreslagna uppdelningen av fiskevattnen skulle komma till stånd. Men stridigheter komma sannolikt att följa, då fiskevårdsåtgärder knappast kunna åläggas tillfälligt fiskande tjänstemän. Enligt länsstyrelsens förmenande komma dock betydande praktiska svårigheter att möta för fiskevattnens uppdelning på föreslaget sätt. Såsom förut framhållits kunna varken lapparna eller de bofasta för sin försörjning undvara fisket. De fiskevatten som skola upplåtas för lapparnas behov böra emellertid vara belägna nära lapparnas visten och färdevägar. Den bofasta befolkningens fiskevatten böra om möjligt ligga nära boplatserna. Till sportfiskarnas förfogande skulle sålunda kunna ställas de vattendrag, som ej erfordras för lapparnas och den bofasta befolkningens behov. Av allt att döma torde åt sportfiskarna kunna upplåtas huvudsakligen sådana sjöar och vattendrag, som äro avsides belägna och som sakna både vägförbindelser och bebyggelse. Med hänsyn till den i tillväxt stadda stam av rovdjur, vilkas sällskap i allmänhet ej eftertraktas av lapparna eller den i fjällbygderna bofasta befolkningen och sannolikt i ännu mindre grad av sportfiskande turister, förmodar länsstyrelsen att de svårtillgängliga fiskevattnen skulle bliva mycket litet eftersökta av sportfiskarna och på grund härav föga inkomstbringande för lappfonden.

Länsstyrelsen kan så mycket mindre finna den av revisorerna för fiskets rationalisering ifrågasatta utredningen påkallad, som en utredning efter dessa linjer enligt länsstyrelsens mening icke kan medföra praktiska resultat av sådant värde som motsvarar de nedlagda utredningskostnaderna.

Emellertid hava inom länet vissa åtgärder vidtagits eller planeras, vilka avse att främja just de syften, som revisorerna önska tillgodose. Sålunda har Eders Kungl. Maj:t medgivit att av lappfondens medel ett belopp av 1,500 kronor får användas för uppförande av fiskodlingsanstalter vid härför lämpade vattendrag ovan odlingsgränsen inom Västerbottens län. De första anstalterna av detta slag inom nämnda område komma att anläggas under innevarande år. Länsstyrelsen har för avsikt att framdeles begära ytterligare anslag för samma ändamål, då minst 5 à 6 dylika anstalter äro erforderliga. Sådana åtgärder äro flerstädes nödvändiga för ökandet av tillgången på fisk i de vattendrag, som

till följd av rovfiske blivit för hårt beskattade. För förhindrande av bland annat olaga fiske och rovfiske ha anställts 13 extra jakt- och fisketillsyningsmän ovan odlingsgränsen. Slutligen har Västerbottens läns hushållningssällskap vid sitt senaste årsmöte beslutat anställa ytterligare en fiskeriinstruktör inom länet med tjänstgöring inom lappmarken, under förutsättning att utöver ordinarie anslag till lön och resor kan utverkas fyllnadsanslag av lappfonden.

Behovet av en sådan tjänsteman har starkt framträtt särskilt ovan odlingsgränsen. Ofta avstyrkas ansökningar om fiskerätt under motivering att tillgången på fisk är så ringa att den är otillräcklig för lapparnas behov. Från andra sidan har i ett par sådana fall gjorts gällande att tillgången på fisk är så stor att dess försörjning äventyras, om ej fiske i ökad omfattning äger rum. Om en på området sakkunnig tjänsteman funnes, som ägde kunskap om fisketörhållandena, skulle dylika meningsskiljaktigheter sannolikt icke komma till synes. I varje fall vore det av synnerligt värde för länsstyrelsen att från sådant håll kunna inhämta erforderliga upplysningar. Den ifrågasatta nya fiskeriinstruktören skulle givetvis erhålla till uppgift bland annat att verkställa den inventering av fiskevattnen ovan odlingsgränsen, som är behövlig. En sådan inventering blir emellertid avsevärt billigare och sannolikt även av större bestående värde än om arbetet skulle utföras genom utredning i vanlig ordning.

Länsstyrelsen skulle gärna se, om fiskevårdsföreningar kunde komma till stånd inom olika delar av länet och framförallt inom nu ifrågavarande områden. En för saken intresserad sportfiskare har vidtagit förberedande åtgärder i sådant syfte, men av allt att döma lärer ingenting kunna åtgöras utan att något ekonomiskt understöd kan lämnas föreningarna. De blivande medlemmarna äro nämligen i regel obemedlade personer, som ej kunna bidraga med nämnvärda avgifter. Skulle från lappfonden smärre belopp, som för länets del torde kunna sättas till några hundra kronor årligen, kunna utgå i bidrag till dylika föreningar, skulle säkerligen rätt mycket uträttas för ernående av en god fiskevård.

I detta sammanhang får länsstyrelsen framhålla, att för närvarande 116 sportfiskare innehava tillstånd till fiske i sjöar och vattendrag ovan odlingsgränsen och att debiterade avgifter för jakt och fiske under år 1934 uppgingo till 5,729 kronor, därav 1,869 kronor för enbart jakt, 2,304 kronor för enbart fiske och 1,556 kronor för jakt och fiske. En ökning av inkomsterna för fiske kan endast ske så småningom i den mån åtgärder vidtagas till fisketillgångens ökande och resultaten därav börjat visa sig.

Länsstyrelsen har i ett den 18 juli 1934 avgivet yttrande över kommunalfullmäktiges i Sorsele underdåniga framställning om ökad rätt för de bofasta att idka fiske förordat en av fiskeriintendenten ifrågasatt inventering av kronans fiskevatten ovan odlingsgränsen. Då genom hushållningssällskapets förutnämnda beslut om tillsättande av en fiskeriinstruktör med verksamhet även inom nu berörda områden, frågan kommit i förändrat läge, får länsstyrelsen, alldenstund inventeringen snabbare och säkrare kommer att leda till resultat, om denna utföres på sätt nu föreslagits, avstyrka den av riksdagens revisorer ifrågasatta utredningen.

Umeå i landskansliet den 11 januari 1935.

GUSTAV ROSÉN.

ELIS ALMGREN.

Lappfogdens i Västerbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 257, § 57.

Till länsstyrelsen i Västerbottens län.

Med återställande av närlagda remisshandlingar, får jag vördsamt anföra följande.

Statsrevisorerna hava här ånyo upptagit frågan om utnyttjandet av kronans fiskevatten till behandling och föreslå att en allsidig utredning beträffande möjligheterna att få till stånd ett rationellt utnyttjande av den företages.

I motiveringen framhålles bland annat att många av kronans vatten ovan odlingsgränsen äro mer eller mindre ödelagda genom hänsynslöst rovfiske och detta är tyvärr förhållandet. Jag måste dock med skärpa understryka att i regel sköta lapparna (nomaderna) sina fiskevatten mycket väl. Däremot är det svårt att hos nybyggarna inpränta nödvändigheten av att ej fara för hårt fram.

Beträffande förslaget att ställa medel ur lappfonderna till förfogande för fiskets upphjälpande kan jag framhålla att Kungl. Maj:t till länets lappfond ställt 1,500 kronor till förfogande för att uppföra fiskeodlingsanstalter. Förliden sommar har av fiskeriintendenten och undertecknad uppgjorts en plan att i första hand uppföra sex anstalter i fjälltrakterna och om allt går väl i lås komma två anstalter att kunna tagas i bruk instundande höst.

Dessutom har Kungl. Maj:t till lappfonden anvisat medel till anställande av 13 extra jakt- och fisketillsyningsmän ovan odlingsgränsen. Antalet är visserligen ännu allt för ringa men hoppas jag att så småningom få medel till organisationens utbyggande.

Slutligen ber jag få framhålla att jag på det livligaste tillstyrker förslaget om utredning av denna för fjällborna så viktiga fråga. Jag måste dock yrka på att i den blivande utredningen en representant för lappväsendet i länet måtte få deltaga. Genom den stora bebyggelsen i fjälltrakterna och de relativt goda kommunikationerna hava vi här i länet problem att lösa, som icke torde förekomma på andra håll.

Umeå i lappfogdekontoret den 7 januari 1935.

Hans Cederberg.

Länsstyrelsens i Norrbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 257, § 57.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 december 1934 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i deras år 1934 avgivna berättelse under § 57 anfört i fråga om ut-

nyttjande av kronans fiskevatten. Till åtlydnad härav får länsstyrelsen med bifogande av yttrande i ärendet från lappfogdarna i länet i underdånighet anföra följande.

Då länsstyrelsens befattning med upplåtelser av rätt till fiske i kronans vatten, med visst i detta sammanhang betydelselöst undantag (Torne älvs regala laxfiske), inskränker sig till vattnen ovan den s. k. odlingsgränsen, begränsar sig länsstyrelsen i det följande till dessa vatten. I anledning av en av Svenska sportfiskareförbundet gjord underdånig framställning, syftande till ett rationellare utnyttjande av kronans fiskevatten, avgav länsstyrelsen den 22 november 1932 i avskrift bifogade underdåniga utlåtande. Vad länsstyrelsen däri anfört kan i stort sett äga giltighet jämväl i nu förevarande fråga. Med den erfarenhet länsstyrelsen har om förhållandena på området, hyser länsstyrelsen den meningen, att något i nämnvärd omfattning förbättrat ekonomiskt resultat icke står att erhålla utöver vad som för närvarande utvinnes genom fiskerättsupplåtelser i kronans vatten ovan odlingsgränsen. Länsstyrelsen är däremot ense med statsrevisorerna om vikten och värdet av fiskevårdande åtgärder i här ifrågavarande vatten. I detta sammanhang vill länsstyrelsen bringa i erinran, att länets hushållningssällskap hos Eders Kungl. Maj:t nyligen anhållit, att anslag måtte ställas till dess förfogande för anställande av en fiskeriinstruktör, avsedd för insjöfisket. Säkerligen skulle en sådan befattningshavare genom upplysnings- och annan verksamhet åstadkomma mycken nytta till fromma för en förbättrad fiskevård och fiskbeståndets vidmakthållande. Länsstyrelsen vill ingalunda motsätta sig den av revisorerna förordade allsidiga utredningen beträffande möjligheterna att få till stånd ett rationellt utnyttjande av kronans fiskevatten, men betvivlar, att något avsevärdare resultat därmed skulle ernås, så vitt angår de vatten inom detta län, vilka länsstyrelsen här avser.

Luleå i landskontoret den 8 januari 1935.

Underdånigst

A. B. GÄRDE.

H. GLIMSTEDT.

Bilaga. *Avskrift.*

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 7 oktober 1930 har länsstyrelsen anbefallts att avgiva underdånigt utlåtande över Svenska sportfiskareförbundets underdåniga hemställan om uppgörande av förteckning med förslag till brukningsplaner över sådana Eders Kungl. Maj:t och kronan tillhöriga fiskevatten, som kunna anses lämpliga för utarrendering särskilt till sportfiskare.

Med anledning härav får länsstyrelsen med överlämnande av yttrande i ärendet från vederbörande fiskeriintendent och lappfogdar i underdånighet anföra följande.

Då länsstyrelsens befattning med upplåtelser av fiskerätt i kronan tillhöriga vatten inskränker sig till dem, som äro belägna ovan den s. k.

odlingsgränsen, har länsstyrelsen ansett sig böra i det följande behandla förevarande spörsmål endast så vitt dessa vatten angår.

Frågan om ordnandet av fiskerättsupplåtelser i kronans vatten ovan odlingsgränsen och vad därmed sammanhänger har upptagits till behandling i samband med den utredning, som jämlikt Eders Kungl. Maj:ts beslut den 30 maj 1930 anförtrotts åt länsstyrelsen med biträde av särskilt tillkallade personer. Denna utredning, som benämnts 1930 års lapputredning, skulle avse sådana åtgärder, som borde vidtagas för avhjälpande av de inom vissa delar av lappmarken i Norrbottens län yppade missförhållanden med avseende å renskötselns bedrivande och lappförfattningarnas tillämpning i övrigt, har hittills medhunnit erforderligt fältarbete för insamlande av material för frågans bedömande, vars bearbetning återstår. Länsstyrelsens avsikt har varit att avvakta resultatet av denna bearbetning, innan förevarande remiss besvarades, men då länsstyrelsen från vederbörande statsdepartement erhållit anmodan att före den 1 december 1932 inkomma med svaret, återstår icke denna möjlighet. Då länsstyrelsen här framlägger en del synpunkter, från vilka förevarande fråga bör ses, sker det därför med förbehåll om fri prövning av det förslag, till vilket den s. k. 1930 års lapputredning i denna del må komma.

Såsom grund för sin framställning om vidgade möjligheter för upplåtelse av sportfiskerätt i kronans vatten åberopar sportfiskareförbundet det ekonomiska intresse, som kronan måste anses äga av fiskevattnens utnyttjande genom sportfiskare, vilka kunna erbjuda och betala arrenden, vars storlek icke enbart beror av den mängd fisk, som kan utvinnas, utan fast mera av det nöje, som sportfiskets utövande bereder dem.

Vad som sålunda framhållits är visserligen riktigt för ett mera snävt ekonomiskt betraktelsesätt, men i här berörda fall måste framför allt den synpunkten vara avgörande, att den befolkning, som vistas eller är bosatt i de trakter, varom är fråga, i första hand får sin försörjning i möjligaste mån tryggad. Trots de stora områden, som kronans fiskevatten utgöra och den spridning de ha, måste det sägas, att en viss trängsel redan nu råder på fiskevattnen. Det må sålunda för skingrande av den uppfattning, som kommit till synes bland annat i lantbruksstyrelsens yttrande i ärendet, att kronans fiskevatten endast i ringa utsträckning skulle vara utnyttjade, framhållas, att antalet av de fiskerättsupplåtelser, som länsstyrelsen meddelat ovan odlingsgränsen, under de senaste åren hållit sig omkring ett antal av 600 stycken, däri inbegripet upplåtelser till den behovsfiskande bofasta befolkningen.

Vid upplåtelser av fiskerätt har länsstyrelsen låtit sig vägledas av den principen, att, i den mån lapparnas i lag tillförsäkrade fiskerätt sådant medgivit, i första hand tillgodose den i orten fastboende befolkningens behov av fiskevatten, antingen det gällt fångst av fisk för förbrukning i eget hushåll eller för avsalu. Härvid har det större eller mindre behovet för de sökande fått vara avgörande för ordningsföljden mellan dem. Denna befolkning bedriver visserligen ett primitivt jordbruk samt något boskapsskötsel, men dessa näringsgrenar kunna icke lämna nödig bärgning, utan de äro i stor utsträckning hänvisade till jakt och fiske för tryggande av sin försörjning. I sista hand hava de, som idka fiske såsom nöje eller sport kommit ifråga, men ingen sökande av sistnämnda kategori har likväl hittills behövt avvisas, även om det understundom inträffat, att upplåtelse måst förvägras i visst av sökanden begärt vatten av den anledning, att detta ansetts böra uteslutande förbehållas lapparna. Att sådant förbehåll i vissa fall måste göras är mindre betingat

av den beskattning av fiskebeståndet som sker genom upplåtelse till verkliga sportfiskare, och det äventyrande av fisktillgången till förfång för lapparna, som därigenom möjligen kunde befaras. Enbart från denna synpunkt sett kunde det därför tänkas, att upplåtelse i viss utsträckning medgåves jämväl till verkliga sportfiskare, och länsstyrelsen har också tidigare praktiserat ett sådant förfarande, men det visade sig tämligen snart, att svårigheter ur bevakningssynpunkt härigenom uppstodo, varför länsstyrelsen funnit sig böra intaga en konsekvent avvisande ståndpunkt gentemot sportfiskeupplåtelser i sådana vatten, som prövats oumbärliga för lapparna.

Ehuru, såvitt länsstyrelsen kunnat finna, sådant icke förutsättes i förevarande framställning, har vederbörande fiskeriintendent i sitt i ärendet avgivna yttrande föreslagit, att anstalter skulle träffas för att upplåtelse av fiskerätt till sportfiskare skulle kunna ske med ensamrätt. Han avser härvid bland annat sådana vatten, som varken nu eller framdeles kunna tänkas bliva utnyttjade av lapparna. I likhet med lappfogden i Norrbottens norra distrikt (numera norra fjälldistriktet) hyser emellertid länsstyrelsen den mening, att det icke låter sig avgöras, i vad mån ett fiskevatten är obehövligt för lapparna. Lappbefolkningens behov härutinnan växlar nämligen och kan icke inskränkas till vissa för framtiden bestämda, geografiskt avgränsade områden, ty tillfälliga eller mera bestående omgrupperingar av lapparna kunna bliva nödvändiga, varigenom ändring sker i belägenheten av deras visten och sträckningen av deras flyttningsvägar, som betingar tillgång till fiskevatten, vilka måhända tidigare aldrig eller endast tillfälligtvis utnyttjats av dem. Därtill kommer, att enligt vad ovan nämnts den fastboende ortsbefolkningens intressen jämväl måste tagas i betraktande, innan sportfiskeupplåtelser lämnas. Däremot torde hinder ej möta att, i likhet med vad som nu skett på ett par håll, i viss utsträckning medgiva sportfiskare att, med förbehåll om rätt till fiske för lapparna och den behovsfiskande befolkningen, med ensamrätt i förhållande till andra sportfiskare idka fiske i vissa vatten.

I det stora hela torde nog de principer, som enligt vad ovan nämnts varit vägledande för länsstyrelsen vid upplåtelse av fiskerätt inom här ifrågavarande områden, alltjämt böra följas, men detta bör ingalunda hindra, att ett för den sportfiskeintresserade allmänheten enklare och bekvämare förfarande för fiskerätts erhållande kommer till stånd. Redan nu har länsstyrelsen sökt att så långt det varit möjligt tillgodose de berättigade intressena härutinnan. Sålunda har beträffande områden, som särskilt frekventeras av turister, lapparna förmåtts att eftergiva på sin lagliga rätt att i varje särskilt fall bliva hörda över sportfiskeansökningar, varigenom fiskerätt kunnat av länsstyrelsen upplåtas utan den tidsödande omgång, som lapparnas hörande innebär.

Länsstyrelsen har i det föregående i korthet berört de synpunkter, som enligt länsstyrelsens mening måste anläggas på frågan om sportfiskeupplåtelser i kronans vatten ovan odlingsgränsen, men har därmed icke velat motsätta sig ett tillmötesgående av den begäran, vari sportfiskareförbundets framställning utmynnar, nämligen upprättandet av en förteckning över de fiskevatten, som kunna anses lämpliga för sportfiske. Att såsom från visst håll ifrågasatts inrätta ett särskilt organ för ändamålet torde icke vara erforderligt, utan uppdraget torde mycket väl kunna anförtros åt lappväsendets tjänstemän, vilka besitta god lokalkännedom på området och därjämte ha möjlighet att förskaffa sig ytterligare upplys-

ningar, där sådant kräves. Tidpunkten kan ju också anses lämplig härför med hänsyn till ovanberörda nu pågående utredning angående förhållandena på renskötselområdet m. m., i samband varmed den ifrågasatta förteckningen utan större arbete borde kunna åstadkommas.

Under hänvisning till vad som sålunda anförts får länsstyrelsen i underdånighet föreslå, att förevarande framställning icke måtte föranleda till annan åtgärd från Eders Kungl. Maj:ts sida, än att densamma överlämnas till länsstyrelsen för beaktande i samband med fullgörandet av ovanberörda av Eders Kungl. Maj:t den 30 maj 1930 åt länsstyrelsen anförtrodda utredning.

Luleå i landskontoret den 22 november 1932.

Underdånigst

A. B. GÄRDE.

H. GLIMSTEDT.

Lappfogdarnas i Norrbottens län

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 257, § 57.

Till länsstyrelsen i Norrbottens län.

Angående riksdagens revisorers anmärkningar beträffande upplåtelse av fiske uti kronan tillhöriga vatten ovan odlingsgränsen i Norrbottens län.

De grundsatser för upplåtelser av fiske riksdagens revisorer förordat har också lappväsendet i Norrbottens län ansett böra komma i tillämpning. Inom Jukkasjärvi socken kunna fiskevattnen redan nu anses vara fördelade mellan de olika intressegrupperna, nämligen lapparna, den bofasta fjällbefolkningen och sportfiskarena. En sammanslutning av jakt- och fiskeintresserade i Kiruna hava fått sig upplåtet ett större område inom socknen, varest medlemmarna i sammanslutningen, eller Kiruna jakt- och fiskevårdsförening, äga med ensamrätt utöva rättigheterna. Föreningen ifråga, som redan upptar hundratals medlemmar, har sedan ett par år tillbaka med vederbörligt tillstånd bedrivit fiskodlingsverksamhet inom sina fiskevatten. En sammanslutning för tillvaratagande av fiske- och jaktintressen är för närvarande under vardande i Gällivare socken. Inom Jokkmokks och Arjeplogs socknar hava de fiskevatten, vid vilka lapparna hava sina visten i huvudsak reserverats denna befolknings uteslutande begagnande. Fjällbefolkningen uti sistnämnda två socknar har ej framfört några önskemål om upplåtelse med ensamrätt av fiske uti vissa vatten. Den beskattning av fisket, som sker genom sportfiskare i dessa socknar, får man anse vara betydelselös, vilket framgår bland annat därav, att sådana sportfiskare i många fall skänka sin fångst till ortsbefolkningen. — Vad slutligen Karesuando socken beträffar utnyttjas där fisket sedan gammat i huvudsak av ortsbefolkningen själv.

I Jukkasjärvi och Gällivare socknar bedrives sportfisket av befolkningen i malmfälten, vilken i rekreationssyfte söker sig till omgivande skogs- och fjälltrakter. Här har det varit förenat med stora svårigheter att vin-

na förståelse för ett rationellt sportfiske. Förhållandena härvidlag kunna emellertid dess bättre sägas ha förbättrats på sista tiden. I främsta rummet har härtill bidragit den stränga tillsyn, som genom myndigheternas försorg utövas. Enbart i Jukkasjärvi socken finnas för närvarande anställda icke mindre än fyra tillsyningsmän över jakt och fiske. I Gällivare socken finnes en sådan, varjämte särskild tillsyningsman finnes anställd för bevakning av fisket efter Stora-Lulevattnen. Den särskilda jakt- och fisketillsynen i Jokkmokks socken ombesörjes av två tillsyningsmän och i Arjeplogs socken av tre sådana. Förutom av domänverkets bevakande personal bevakas fisket slutligen av lappväsendets tjänstemän, vilka i synnerhet sommartid ofta hava tillfällen att besöka fjälltrakterna. — Fiskeriintendenten i länet har härjämte genom upplysningsverksamhet i form av föredrag arbetat för fiskets bästa; exempelvis den 20 denna månad kommer denne att hålla ett föredrag i ämnet i Jukkasjärvi hushållsgille.

Förutom i Jukkasjärvi socken, varest som nämnts fiskodling igångsatts av en förening, har man i Arjeplogs socken redan år 1933 vidtagit liknande åtgärder till skydd för fiskbeståndet, varvid erforderliga penningmedel tagits ur Norrbottens lappfond.

Till skydd för fiskbeståndet tjäna jämväl av länsstyrelsen utfärdade kungörelser, såsom den år 1927 fastställda stadgan för fisket i Torneträsks fiskeområde. Härjämte gäller för närvarande en kungörelse, avseende förbud under viss tid av året mot fiske i rinnande vatten i Arjeplogs socken.

Det finnes naturligtvis ingenting att erinra mot en allmän inventering av ifrågakomna fiskevatten, vilket tvärtom är att förorda. Härjämte synes det vara synnerligen angeläget att bestämmelser rörande rationellt bedrivande av fisket i sagda vatten snarast utfärdas, varvid givetvis tiderna för fiske samt redskapen härför bestämmas.

Slutligen får här nämnas, att i de fall fiskevatten upplåtits med ensamrätt, hava innehavarna av rättigheten förbundit sig att träffa lämpliga anstalter för fiskbeståndets förkovran.

Luleå den 7 januari 1935.

Ragnar Pappila. *Erik Hedbäck.* *Erik Malmström.*

Domänstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 257, § 57.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 21 sistlidna december har domänstyrelsen anmodats avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens revisorer i § 57 av bifogat transumt anfört angående utnyttjande av kronans fiskevatten.

I anledning härav får styrelsen, återställande remissakten, underdånigst anföra följande.

De fiskevatten, som äro belägna å kronans marker ovan odlingsgrän-

sen i Västerbottens och Norrbottens län samt å renbetesfjällen i Jämtlands län äro, i likhet med vad där gäller i fråga om jakt och slåtter m. m., undantagna från domänstyrelsens förvaltning. Där å dylik mark upplåtelse av, bland annat fiske, kan ske utan skada för lapparna, äger vederbörande länsstyrelse att, efter lapparnas hörande tillsvidare tillåta annan att mot avgift å området jämte lapparna utöva fiske. Ehuru det alltså icke tillkommer styrelsen att handhava vården av fisket inom kronans områden i dessa trakter, får styrelsen dock, med den kännedom styrelsen genom sin underlydande personal erhållit angående utnyttjande av kronans fisken i dessa trakter, för sin del tillstyrka den allsidiga utredning, som riksdagens revisorer föreslagit.

Vid detta ärendes avgörande har, förutom undertecknad, närvarit byråchefen Cassel, föredragande.

Stockholm den 7 januari 1935.

Underdånigst

G. KUYLENSTJERNA.

Martin Rasch.

Lantbruksstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 257, § 57.

Till Konungen.

Genom remiss har Kungl. Maj:t anbefallt lantbruksstyrelsen att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer under § 57 uti sin år 1934 avgivna berättelse anfört rörande utnyttjandet av kronans fiskevatten.

Till åtydnad härav får lantbruksstyrelsen anföra följande.

Lantbruksstyrelsen anser sig kunna helt instämma i revisorernas ifrågavarande uttalande. Under åberopande av vad lantbruksstyrelsen anfört uti underdåniga utlåtanden i ämnet den 24 september 1929, den 5 december 1932, den 30 december 1933 och den 13 december 1934 vill styrelsen framhålla, att liknande önskemål om utredning framkommit såväl tidigare från sportfiskehåll som senast från en kommun (Sorsele) i Västerbottens län, ävensom att jämväl länsstyrelsen i sagda län tillstyrkt företagande av en dylik utredning.

Lantbruksstyrelsen biträder alltså riksdagens revisorers förslag om verkställande av en allsidig utredning beträffande möjligheterna att åvägabringa ett rationellt utnyttjande av kronans fiskevatten.

I detta ärendes slutliga handläggning hava deltagit generaldirektören Insulander, tjänstförrättande byråchefen Holmström och byrådirektören Alm.

Stockholm den 5 januari 1935.

Underdånigst

ERIK INSULANDER.

GUNNAR ALM.

Arméns Pensionskassas direktions

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 259, § 58.

Till herr statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet.

Sedan herr statsrådet i skrivelse av den 21 sistlidne december månad anbefallt direktionen över arméns pensionskassa att med anledning av vad i ett bifogat transumt av riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrat rörande tryckerikostnader vid arméns pensionskassa (§ 58) avgiva utlåtande och senast den 11 dennes därmed inkomma till finansdepartementet får direktionen meddela följande.

Vad då *först* beträffar tryckning av *Arméns fullmäktiges* handlingar och protokoll m. m. ombesörjes densamma genom dess kansli och har direktionen i avseende å planläggning, manuskripts redigering, bestämmande av tryckerifirma och kostnader m. m. icke haft något att bestämma. Då direktionens framställningar till arméns fullmäktige reglementsenligt i tryck skola överlämnas till fullmäktige och även ingå i dess protokoll, har dock fullmäktige av praktiska skäl bland annat för undvikande av kostnader för nysättning anlitat samma tryckerifirma, aktiebolaget Ikatryck, som direktionen för eget bruk sedan flera år tillbaka plägat anlita. Fullmäktiges tryckeriräkningar hava attesterats och godkänts till utbetalning av fullmäktige.

För att emellertid utröna om någon omläggning i riktning mot förbilligande av dessa kostnader kan åstadkommas hava nu församlade fullmäktige, enligt vad dess sekreterare under hand meddelat, anmodat statens tryckerisakkunniga att, i den mån så låter sig göra, från lämpliga tryckerier infordra kostnadsförslag å dess tryck samt att i övrigt med praktiska anvisningar söka eliminera fördyrande arbetskostnader.

Vad så beträffar *direktionens egna tryckerikostnader*, har direktionen förutom tryck till de regelbundet vart femte år sammanträdande fullmäktige att reglementsenligt för den årliga revisionen *i tryck* utgiva dels förvaltningsberättelse, dels ock kungörelse angående tillkomst och avgång å pensionsstaten, varav enligt statens tryckerisakkunniga den förstnämnda beräknas draga en kostnad i 50 exemplar av 750 kronor och den senare i 200 exemplar av 400 kronor, vilken kostnadsram icke heller överskridits. För övrigt har direktionen endast att årligen trycka erforderliga meddelanden och blanketter för att författningsenligt kunna utbetala pension och dyrtidstilläggsförmåner i alla dess olika former och har direktionen härtill sedan flera år tillbaka anlitat aktiebolaget Ikatryck, som på ett förstklassigt, snabbt och i förhållande till andra tryckeriers priser billigt sätt utfört allt sådant tryck.

Vad så beträffar tryckerikostnaderna av *direktionens skrivelse nr 1* med förslag till reglemente för nya änkekassan, vilken skrivelse härmed bifogas,[1] får direktionen meddela, att vissa däri ingående bilagor förelåge i manuskript så sent att övertidsarbete blev nödvändigt för att hinna få trycket färdigt för remiss till respektive regementen, innan arméns fullmäktige sammanträdde den 1 november 1933.

[1] Ej här avtryckt.

Före räkningens likviderande infordrades korrigeringsmanuskript jämte uppgift å övertid, varav framginge att dessa tilläggskostnader voro med verkligheten överensstämmande.

I fråga om den påtalade *fördyringen av tabellsättningen* torde nog en felbedömning föreligga, ty, om större stil härför använts, hade sättningskostnaden icke blivit lägre, men tabellerna ökat i utrymme och medfört större trycknings-, pappers- och bindningskostnad.

Slutligen får direktionen med remisshandlingens återställande upplysa, att direktionen för att för framtiden undvika ett sådant påtalande som att kassans tryckerikostnader uppgå till belopp, som näppeligen låta sig försvara ur synpunkten av god hushållning och omsorgsfull planläggning, beslutat dels att, därest något tryck av någon större omfattning för kassans räkning hädanefter kommer att äga rum, dessförinnan inhämta statens tryckerisakkunnigas råd i avseende å val av tryckeri, tryckets utstyrsel och arbetets ändamålsenliga utförande, dels ock att anbud å tryck skall underställas tryckerisakkunnigas prövning ävensom att räkningar å tryck för kassans räkning i de fall, då anbud ej infordrats, skola före likvideringen överlämnas till granskning av statens tryckerisakkunniga.

Stockholm den 9 januari 1935.

CARL A:son SJÖGREEN.

A. BREITHOLTZ. CARL A. BÄCKSTRÖM.

KNUT R. STANLER. ELIS BRUSEWITZ.

E. Hallin. *A. Ljungström.*

Kommunikationsverkens lönenämnds

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 261, § 59.

Till Konungen.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 21 december 1934 har kommunikationsverkens lönenämnd anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer under § 59 av sin berättelse anfört rörande partiella ledigheter för tjänstemän vid kommunikationsverken m. m. I anledning härav får lönenämnden anföra följande.

I 19 § av kommunikationsverkens avlöningsreglemente föreskrives, att därest tjänsteman erhållit befrielse från viss del av tjänstgöringen, verkets styrelse äger bestämma, om och i vad mån avdrag å avlöningen för sådan tid må äga rum. I reglementets 20 § 2 mom. stadgas, att ersättning till vikarie för tjänsteman, som meddelats i 19 § omförmäld befrielse från viss del av tjänstgöringen, må, där ej verkets styrelse undantagsvis finner vikariatsersättningen böra utgå enligt de i 20 § 1 mom. angivna allmänna grunderna, bestämmas till det lägre belopp, som prövas skäligt. Vidare gäller enligt 20 § 3 mom., att bestämmelserna i paragrafens

1 mom. skola äga motsvarande tillämpning i fråga om tjänsteman, som uppehåller ledig tjänst eller erhållit uppdrag att bestrida göromål, vilka eljest ankomma på tjänsteman inom högre lönegrad.

Riksdagens revisorer hava verkställt en undersökning angående den omfattning, i vilken kommunikationsverken beviljat tjänstemän hos styrelserna s. k. partiella ledigheter eller förordnat tjänstemän att mot åtnjutande av vikariatsersättning bestrida göromål, vilka eljest ankomma på tjänstemän inom högre lönegrad. Såsom partiella ledigheter hava därvid karakteriserats dels sådana verkliga ledigheter, som innebära en avkortning av den tjänsteman eljest åliggande dagliga tjänstgöringen, dels sådan befrielse helt eller delvis från göromålen i den egna tjänsten, som meddelats tjänsteman i syfte att taga hans arbetskraft i anspråk för beredning av större och tidsödande ärende eller grupp av ärenden. För angivna ändamål hava revisorerna från vederbörande verk införskaffat uppgifter härutinnan avseende åren 1929—1933. Undersökningen är avsedd att komplettera den utredning av motsvarande förhållanden inom allmänna civilförvaltningen, för vilken revisorerna redogjort under § 31 av sin berättelse. Revisorerna hava i detta sammanhang tillika erinrat om den utredning rörande partiella ledigheter, som tidigare verkställts av riksdagens år 1929 församlade revisorer.

Beträffande tillämpningen av 19 § av kommunikationsverkens avlöningsreglemente hava 1934 års revisorer ansett sig kunna i stort sett åberopa vad de i motsvarande hänseende anfört beträffande allmänna civilförvaltningen. Revisorerna hava sålunda funnit det angeläget, att även för kommunikationsverkens del den av 1929 års revisorer väckta frågan om vidtagande av viss inskränkning i ämbetsverkens befogenhet att medgiva befattningshavare befrielse från viss del av tjänstgöringen snarast upptages till fortsatt behandling. Såsom tänkbara riktlinjer för frågans lösning har hänvisats till vad sistnämnda revisorer ävensom 1928 års lönekommitté uttalat i frågan.

Vad åter angår 20 § 3 mom. i avlöningsreglementet, har det synts revisorerna kunna ifrågasättas, huruvida icke detta moment skulle utan olägenhet kunna helt utgå ur avlöningsreglementet. En annan utväg skulle enligt revisorernas mening vara, att kommunikationsverkens styrelser ålades att i samband med avgivande till Kungl. Maj:t av förslag till påföljande års personalstat lämna en redogörelse för den omfattning, i vilken sagda moment kommit att tillämpas under tiden sedan senaste personalstat avgavs. Härigenom skulle enligt revisorernas mening en viss garanti mot missbruk av bestämmelsen kunna ernås. Revisorerna hava i varje fall funnit det vara av behovet påkallat, att nämnda författningsrum erhåller en mera restriktiv och med författningens syfte bättre överensstämmande tolkning, än vad för närvarande synts revisorerna vara fallet.

För ett rätt bedömande av de föreliggande spörsmålen torde till en början böra beaktas, att 19 § i kommunikationsverkens avlöningsreglemente allenast innehåller en allmän föreskrift om rätt för vederbörande verksstyrelse att bestämma i fråga om avdrag å lön för tjänsteman, som meddelats befrielse från viss del av tjänstgöringen, men att densamma icke reglerar styrelsens rätt att medgiva sådan befrielse. Detta förhållande framgår också tydligt av den motivering till ifrågavarande paragraf, som kommunikationsverkens lönekommitté anförde i sitt betänkande den 20 februari 1919 angående lönereglering för kommunikationsverken. Kommittén yttrade:

»Det har synts kommittén vara en lucka i nuvarande avlöningsreglementen, då däri icke antytts, huru med avlöningen skall förhållas under tjänsteman meddelad partiell tjänstledighet. Dylik ledighet kan avse antingen befrielse från handläggningen av vissa av de med tjänsten förenade göromål eller ock minskning i den dagliga arbetstiden. Anledningen till partiell ledighet kan vara av olika slag. För utredning av visst eller vissa vidlyftigare ärenden, särskilt om de äro av brådskande beskaffenhet, erfordras ofta befrielse från de löpande ärendenas handläggning. För fullgörande av särskilt uppdrag, såsom riksdagsmannaskap, tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer eller i kommitté eller annan dylik beredning, kan det ofta vara tillfyllest med tjänstledighet under vissa dagar i veckan eller under viss del av dagen. Vid nedsättning av arbetsförmågan efter inträffat olycksfall eller genomgången sjukdom skulle säkerligen mången gång såväl verket som tjänstemannen själv hava fördel av att tjänstemannen i stället för total tjänstledighet meddelades tillstånd att under någon tid tjänstgöra mindre antal timmar om dagen än det i gällande instruktion fastställda. Genom sådan anordning torde ock utbrottet av sjukdom understundom kunna förebyggas.

I nu angivna och andra likartade fall måste prövning varje gång ske, huruvida full avlöning må tillgodonjutas eller avdrag å avlöningen ske. Är fråga om ledighet för särskilda ärendens beredande, skall givetvis full avlöning utgå. Vid vissa offentliga uppdrag, som taga mindre tid i anspråk, kan det understundom befinnas ändamålsenligt att, för undvikande av onödig omgång, icke göra avdrag å avlöningen. Då emellertid avdrag finnes böra ske, vilket givetvis såsom regel blir fallet under partiell ledighet för hälsans vårdande, bör ett förhållandevis mindre avdrag göras än om total ledighet av enahanda anledning hade meddelats. Generella regler torde åtminstone i avlöningsreglementet icke kunna fastställas, utan, såsom i förslagets 19 § sägs, vederbörande verks styrelse böra äga att bestämma, om och i vad mån avdrag å avlöningen må äga rum.»

Den del av revisorernas anmärkning, som satts i samband med avlöningsreglementets 19 §, träffar sålunda icke närmast verksstyrelsernas tillämpning av sagda paragraf utan fastmera det sätt, på vilket verksstyrelserna begagnat sig av den genom instruktionsbestämmelser eller annorledes reglerade befogenheten för dem att bestämma rörande befattningshavarnas tjänstgöring.

Den av revisorerna meddelade statistiken synes emellertid lönenämnden knappast ådagalägga, att tjänstemän hos kommunikationsverkens styrelser i någon anmärkningsvärd grad meddelats befrielse från sin normala tjänstgöring för att tagas i anspråk för särskilda tjänsteuppgifter. Lönenämnden föranledes till detta uttalande särskilt i betraktande av den storleksordning, dessa verk intaga, och mångfalden av de nya problem av stor räckvidd, som ständigt framkomma vid affärsverk stadda i stark utveckling eller under organisatorisk omdaning till följd av teknikens framsteg. Lönenämnden kan fördenskull icke finna det motiverat att för dessa verks vidkommande genomföra någon skärpning av gällande bestämmelser i detta hänseende.

Det skulle visserligen kunna ifrågasättas att för åstadkommande av en viss, om ock mera formell kontroll på förevarande område ålägga styrelserna vid kommunikationsverken att till kommunikationsdepartementet anmäla förekomna fall, då tjänsteman för fullgörande av visst uppdrag eller beredande av visst ärende vid verket helt eller delvis befriats

från sina normala göromål och annan tjänsteman förordnats att mot vikariatsersättning enligt 20 § 2 mom. uppehålla hans befattning. I denna händelse bör dock enligt nämndens mening rapportskyldighet införas jämväl beträffande sådana fall, då befattningshavare förordnats att mot ersättning enligt 20 § 3 mom. bestrida göromål, vilka ankomma på tjänsteman inom högre lönegrad. Med hänsyn till rådande tjänstgöringsförhållanden vid dessa verk torde det nämligen icke alltid vara möjligt att bestämt skilja mellan förordnanden med ersättning enligt det ena eller det andra av dessa moment.

Då emellertid något missbruk av ifrågavarande bestämmelser icke påvisats och då affärsverkens styrelser hava obegränsad befogenhet att antaga icke-ordinarie personal för åstadkommande av erforderlig utökning av arbetskrafterna — en utväg, som tvivelsutan skulle ställa sig för statsverket avsevärt dyrare och för verken oförmånligare än det nu tillämpade förfaringssättet — ställer sig nämnden tveksam beträffande nyttan av att införa omförmälda anmälningsskyldighet vid dessa verk.

Vad härefter angår revisorernas uttalanden i fråga om tillämpning inom kommunikationsverkens styrelser av bestämmelserna i avlöningsreglementets 20 § 3 mom., kunna väl de av revisorerna meddelade statistiska uppgifterna synas giva vid handen, att ersättningar enligt sagda författningsrum medgivas i avsevärd omfattning. Uppgifterna böra emellertid sättas i relation till antalet tjänstemän inom verksstyrelserna. Detta antal var vid slutet av år 1933 sammanlagt omkring 2,600. Hänsyn måste vidare tagas till de särskilda förhållanden, under vilka kommunikationsverken arbeta. Till skillnad från de rent administrativa verken äro arbetsmängderna, särskilt vid trafikverken, synnerligen variabla från tid till annan och detta ej blott för den egentliga driftpersonalen utan även för personal med administrativa och kontrollerande arbetsuppgifter. Vad särskilt beträffar post- och telegrafverken, bör ej förbises, att vid dessa verk tillkommit nya verksamhetsgrenar och arbetsuppgifter, som varit stadda i så stark utveckling, att den ordinarie personalens lönegradsplacering kunnat endast provisoriskt ordnas genom tillämpning av ifrågavarande stadgande. Ur synpunkten av en rationell ekonomisk skötsel av statens affärsföretag låter det sig ej heller göra att anpassa antalet befattningshavare i olika tjänstegrader och löneställningar så, att personaluppsättningen är tillräcklig för alla förekommande behov. Fastmera är man hänvisad till att söka så ordna personalförhållandena, att vid inträdande minskning i arbetet personalöverskott i möjligaste mån undvikes. Under sådana förhållanden erbjuda bestämmelserna i 20 § 3 mom. en lämplig utväg för vederbörande verk att vid tillfällig ökning i arbetsmängden, utan inrättande av nya ordinarie tjänster, vid varje tidpunkt och i varje föreliggande situation tillgodose behovet av ledningsoch övervakningspersonal. Bestämmelserna i fråga möjliggöra en smidig och framför allt ekonomiskt fördelaktig anpassning av personalen efter de skiftande arbetsförhållandena.

Ur befattningshavarnas synpunkt måste det anses otillfredsställande, att den, som får sig anförtrott ett särskilt uppdrag i tjänsten av kvalificerad art, icke skulle kunna erhålla vikariatsersättning, medan ett tillfälligt vikariat å en tjänst med motsvarande göromål skulle vara förenat med sådan ersättning.

Lönenämnden finner med hänsyn till det anförda ett upphävande av det i 20 § 3 mom. givna stadgandet icke kunna ske utan stora olägenheter för vederbörande verk. Vad beträffar revisorernas uttalanden rö-

rande lämpligheten av att styrelserna för kommunikationsverken åläggas skyldighet att årligen lämna en redogörelse för omfattningen av beviljade ersättningar enligt förevarande moment, lärer visserligen en sådan utväg kunna erbjuda en viss möjlighet till kontroll över tillämpningen av stadgandet i fråga. Lönenämnden anser sig emellertid böra framhålla, att dylika redogörelser måste i betraktande av de stora personalgrupper, som finnas anställda vid dessa verk, bliva tämligen omfattande och tidskrävande att granska.

I avgörandet av förevarande ärende hava deltagit undertecknad lönenämndens ordförande samt ledamöterna Eriksson, Lindblad, Magnusson, Mattelin, Nilsson och Wold.

Stockholm den 16 januari 1935.

Underdånigst

ERIK STRIDSBERG.

Alfred Carlsson.

Kommunikationsverkens lönenämnds

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 268, § 60.

Till Konungen.

Genom beslut den 21 december 1934 har Kungl. Maj:t anbefallt kommunikationsverkens lönenämnd att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer under § 60 av sin berättelse anfört angående gratifikationer till tjänstemän vid statens affärsdrivande verk. Till åtlydnad härav får lönenämnden anföra följande.

Såsom riksdagens revisorer erinrat, var frågan om gratifikationer åt affärsverkens personal föremål för undersökning och uttalanden jämväl av de år 1932 församlade revisorerna. Under § 54 av sin berättelse anförde sistnämnda revisorer bland annat, att det visserligen kunde under vissa förhållanden vara av värde för statens verk att till sitt förfogande hava medel, som möjliggjorde utdelande av gratifikationer till personalen. Emellertid borde härvid tillses, att en rättvis fördelning mellan de olika statliga verken ernåddes och att enhetliga principer för gratifikationernas tilldelande bleve fastslagna. Det syntes därför revisorerna böra tagas under övervägande, huruvida icke kompletterande bestämmelser till de olika avlöningsreglementenas stadganden rörande gratifikationer eller belöning (40 § i kommunikationsverkens avlöningsreglemente och 29 § i domänverkets avlöningsreglemente) borde utfärdas.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt lönenämnden att avgiva utlåtande i anledning av vad ifrågavarande revisorer sålunda uttalat, framhöll nämnden i sitt i ärendet den 14 januari 1933 avgivna yttrande till en början, att nämnda paragrafer icke innehölle några bestämmelser, som vore avsedda att reglera utbetalning av gratifikationer eller belöningar från de särskilda anslag, som för sådant ändamål sedan lång tid tillbaka varit

anvisade åt dessa verk. Detta överensstämde jämväl med den motivering till förstnämnda paragraf, som hade anförts av kommunikationsverkens lönekommitté i dess den 20 februari 1919 avgivna betänkande angående löneregleringen vid kommunikationsverken. Kommittén hade nämligen framhållit, att för gratifikationer samt för belöningar — exempelvis för uppfinningar inom vederbörande verks arbetsområde, för visad rådighet vid olyckstillfällen m. m. — borde till vissa, efter behovet avpassade maximibelopp fixerade medel liksom förut finnas åt verken anvisade att disponeras efter vederbörande styrelses beprövande. I övrigt syntes kommittén hava avsett, att frågor om särskilda ersättningar till trafikverkens personal, utöver vad avlöningsreglementet stadgade eller riksdagen eljest beslutat, i allmänhet skulle prövas av Kungl. Maj:t. Någon bestämd ledning för bedömande av huruvida gottgörelse för ett visst uppdrag kunde beslutas av vederbörande verk genom anlitande av gratifikationsanslaget eller ersättningsfrågan borde hänskjutas till Kungl. Maj:ts prövning stode dock icke att hämta vare sig i lönekommitténs betänkande eller från löneregleringsfrågans fortsatta behandling hos Kungl. Maj:t och riksdagen.

Det syntes emellertid lönenämnden ligga i sakens natur, att de till styrelsernas vid statens affärsdrivande verk disposition ställda gratifikationsanslagen icke finge anlitas på ett sätt, som skulle kunna giva de därifrån utgående ersättningarna sken av att utgöra förtäckta löneförmåner. Sålunda syntes gratifikation eller belöning i allmänhet icke böra ifrågasättas exempelvis för tämligen regelbundet återkommande övertidsarbete av till övertidsersättning icke berättigad tjänsteman, för så vitt dylikt övertidsarbete vore att betrakta såsom tillhörande tjänstemannens befattning, eller för annat brådskande arbete i egen tjänst, vilket regelbundet återkomme under vissa tider på året, eller överhuvud taget såsom löneförhöjning för arbete, som normalt ålåge vederbörande tjänsteman och vars utförande icke åsamkat tjänstemannen särskilda utgifter.

Att uppställa några enhetliga regler för användande av de till nu ifrågavarande verks förfogande ställda gratifikationsanslagen syntes emellertid lönenämnden med hänsyn till de mångskiftande tjänstgörings- och arbetsförhållanden, som vore rådande vid dessa verk, varken vara möjligt eller lämpligt. En dylik anordning skulle lätt kunna medföra en begränsning i den enskilda styrelsens möjligheter att genom tilldelande av gratifikationer tillgodose sitt verks speciella intressen. Det vore icke givet, att en bestämmelse på området, som väl kunde lämpa sig för efterföljd vid det ena verket, också vore ägnad att kunna godtagas för det andras vidkommande. Lämpligast syntes vara, att styrelserna vid ifrågavarande verk framgent liksom dittills ägde befogenhet att inom ramen av beviljade anslagsbelopp och med hänsyn till de vid de särskilda verken rådande förhållandena besluta i fråga om gratifikationer och belöningar till underlydande personal.

Därefter yttrade lönenämnden:

»Därest man vill förebygga, att — såsom revisorerna synas befara — gratifikationssystemet vid de affärsdrivande verken erhåller större omfattning eller annan karaktär än därmed ursprungligen avsetts, torde detta lämpligen kunna ske på det sätt, att dessa verks styrelser åläggas skyldighet att vid varje års slut till Kungl. Maj:t avgiva redogörelse över de utbetalningar, som skett från det i vederbörande verks driftkostnadsstat upptagna gratifikationsanslaget. Därigenom skulle Kungl. Maj:t erhålla möjlighet att fortlöpande granska gjorda utbetalningar

och, där så erfordrades, ingripa medelst föreskrifter. En sådan anordning skulle enligt nämndens mening på ett enklare men i stort sett ändock tillfredsställande sätt tillgodose det syfte, som statsrevisorerna velat ernå, då nu frågan om utfärdande av kompletterande bestämmelser till de olika avlöningsreglementenas stadganden rörande gratifikationer eller belöning av dem förts på tal.»

Vad 1932 års revisorer anfört i fråga om gratifikationer till affärsverkens personal föranledde ingen åtgärd från riksdagens sida.

En sammanställning av de utav 1934 års revisorer meddelade uppgifterna rörande utbetalda gratifikationer vid de affärsdrivande verken utvisar följande:

År	Postverket kr.	Telegrafverket kr.	Statens järnvägar kr.	Statens vattenfallsverk kr.	Domänverket kr.	Summa kr.
1931	7,124	14,080	6,250	15,750	655	43,859
1933	10,384	13,130	6,690	3,725	705	34,634.

Av sammanställningen framgår, att utgifterna för gratifikationer vid postverket, statens järnvägar och domänverket varit större under år 1933 än under år 1931 men att utgiftsökningen vad angår statens järnvägar och domänverket varit helt obetydlig. Sammanlagt för samtliga här ifrågavarande verk hava nämnda utgifter under år 1933 varit omkring 21 procent lägre än under år 1931. Särskilt i betraktande av sistnämnda förhållande anser sig lönenämnden sakna anledning att frångå vad nämnden anfört i sitt förenämnda utlåtade den 14 januari 1933. Enligt nämndens mening kunna de belopp, som vid de särskilda affärsverken utgivits i gratifikationer under år 1933, icke sägas vara anmärkningsvärda, om hänsyn tages till den stora personalstocken och de skiftande tjänstgöringsförhållandena vid dessa verk ävensom till omslutningen av verkens driftkostnadsstater.

Skulle i allt fall särskilda åtgärder anses erforderliga för åstadkommande av kontroll över att gratifikationsanslagen vid sagda verk icke tagas i anspråk för ändamål, som ej varit med dem avsedda, vill lönenämnden hänvisa till sitt i meranämnda utlåtande framlagda förslag om åläggande för vederbörande verks styrelse att vid varje års slut till Kungl. Maj:t avgiva redogörelse över de utbetalningar, som skett från sådant anslag.

I avgörandet av förevarande ärende hava deltagit undertecknad lönenämndens ordförande, ledamöterna Eriksson, Lindblad, Magnusson, Mattelin, Nilsson och Wold.

Stockholm den 15 januari 1935.

Underdånigst

ERIK STRIDSBERG.

Alfred Carlsson.

Generalpoststyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 268, § 60.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har generalpoststyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer anfört beträffande gratifikationer till tjänstemän vid statens affärsdrivande verk.

Med anledning härav får generalpoststyrelsen anföra följande.

Generalpoststyrelsen har den 2 november 1934 tillställt riksdagens då församlade revisorer en uppgift å de under år 1933 vid postverket utbetalade gratifikationerna. En avskrift av denna uppgift närslutes.[1] Det för år 1933 i postverkets stat upptagna anslaget till gratifikationer uppgår till i allt 20,000 kronor, nämligen 7,000 kronor för resor till och från postmännens semesterhem, 3,000 kronor till belöningar för uppfinningar och 10,000 kronor till gratifikationer i vanlig bemärkelse. Av dessa 10,000 kronor hava disponerats 9,734 kronor. Härvid är att märka, att av detta belopp 750 kronor (för en studieresa) beviljats redan under år 1930 samt 2,000 kronor (för utgivande av en matrikel över viss postverkets personal) beviljats i mars 1932, således i båda fallen innan riksdagens revisorer år 1932 gjorde sitt uttalande i detta ämne. Beloppet av sådana gratifikationer, som både beviljats och utbetalats under år 1933, uppgår således till 6,984 kronor. Generalpoststyrelsen har vid beviljande av dessa gratifikationer alltid haft i tankarna det uttalande, som riksdagens revisorer gjorde under år 1932 och således undvikit att utbetala gratifikationer för rent övertidsarbete och liknande. I de fall då styrelsen tilldelat tjänsteman gratifikation för arbete under jul- och nyårsperioden, har gratifikationen icke utgjort ersättning för direkt övertidsarbete, icke heller ersättning för nit och intresse i egen oförändrad tjänstgöring utan varit avsedd som uppmuntran för ospard möda och visad duglighet vid utförande av särskilt förelagt arbete, vanligen bestående uti organiserande, ledande och övervakande av särskilt anordnade avdelningar, eller av särskilt viktigt och omfattande transport- och lastningsarbete och liknande, beroende på att posttrafiken under denna period sväller ut till en sådan omfattning, att arbete, som eljest ingår som en detalj i en viss större enhet, måste brytas ut samt organiseras och ledas särskilt för sig.

I sitt underdåniga utlåtande den 3 januari 1933 i detta ämne framhöll generalpoststyrelsen beträffande de gratifikationer, som utbetalats till bland andra postmästarna vid sådana postkontor, under vilka vore förlagda postdiligenslinjer, att dessa gratifikationer tillhörde den grupp, där tjänsteman i särskild grad visat nit och intresse vid utövande av sin tjänst i synnerhet vid organisering och ledning av arbete, som skall utföras under prövande förhållanden, i viss mån liggande utanför de arbetsuppgifter, som i allmänhet äro förenade med tjänst av det ifrågavarande slaget. Förhållandet är, att postdiligenstrafiken ligger helt vid sidan av postverkets arbetsuppgifter i allmänhet. Det arbete, som en postmästare vid ett postkontor med postdiligenstrafik har på grund av just denna trafik, är alltid betungande och kräver arbete i stor utsträckning å tid utöver den, som är den normala för en postmästare i allmän-

[1] Ej här avtryckt.

het. Det skulle icke vara rättvist, att utan någon som helst gottgörelse av en postmästare utkräva det särskilda intresse och det arbete, som erfordras för diligenstrafikens goda skötsel. Skulle det anses, att sådan gottgörelse icke bör lämnas under form av gratifikation, måste generalpoststyrelsen finna nödvändigt hemställa, att i avlöningsreglementet i analogi med vad som skett i §§ 36—38 intages en bestämmelse om att till postmästare eller annan tjänsteman vid postkontor med underlydande diligenslinjer må kunna utbetalas ett särskilt arvode för det särskilda arbete, som på grund av diligenstrafiken ålägges honom.

I sin nyss nämnda skrivelse gjorde generalpoststyrelsen vidare i princip det uttalande, att generalpoststyrelsen icke ansåg några särskilda, reglerande bestämmelser i fråga om gratifikationsanslagets användning behövliga. Generalpoststyrelsen hyser fortfarande denna uppfattning och är övertygad om att de gratifikationer, som utbetalats, varit till båtnad och av stort praktiskt värde för postverket och därmed även för statsverket.

I behandlingen av detta ärende hava förutom undertecknade deltagit byråcheferna Lager, Högner, Sandberg och Enger.

Stockholm den 8 januari 1935.

Underdånigst

ANDERS ÖRNE.

K. A. CARSTENSEN.

Telegrafstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 268, § 60.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har Kungl. Maj:t anbefallt telegrafstyrelsen att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer anfört beträffande gratifikationer till tjänstemän vid statens affärsdrivande verk. Till åtlydnad härav får styrelsen anföra följande.

Vad revisorerna anfört är i huvudsaklig överensstämmelse med vad riksdagens år 1932 församlade revisorer anförde i ämnet. I anledning därav avgav styrelsen utlåtande den 7 januari 1933. I detta utlåtande anförde styrelsen bland annat, *att* det vore ett oavvisligt behov för styrelsen att för gratifikationer disponera medel, *att* åt styrelsen för ändamålet hittills anvisade belopp icke varit högre än erforderligt, *samt att* enligt styrelsens förmenande det låge i sakens natur, att enhetliga bestämmelser rörande utdelning av gratifikationer icke gärna kunde meddelas.

Styrelsen har härutinnan icke ändrat uppfattning; och vill styrelsen beträffande de jämförelsevis få fall, då gratifikation flera år å rad tilldelats samma person, framhålla, att styrelsen i vissa fall stått inför valet att antingen höja vederbörande befattningshavares tjänst eller också

låta honom på annat sätt erhålla kompensation för de arbetsuppgifter, som ålegat honom utöver de för tjänsten normala. Av ekonomiska och organisatoriska skäl har styrelsen då föredragit det senare. Så har exempelvis varit fallet i fråga om de föreståndare för radiostationer, som tilldelats gratifikationer. I andra fall ha gratifikationer utbetalats till reparatörer för livsfarligt arbete i t. ex. radiomaster, och återigen i andra fall till vissa expeditionsvakter för mera regelbundet återkommande övertidsarbete, för vilket övertidsersättning enligt gällande grunder icke ansetts böra utbetalas.

Styrelsen kan alltjämt icke ansluta sig till förslaget om kompletterande bestämmelser angående gratifikationers tilldelande.

Vid detta ärendes avgörande hava närvarit generaldirektören greve Hamilton, byråcheferna Ljungqvist, Olson, Lundgren och Hedén, t. f. byråchefen Petri samt förste byrådirektören Holmgren.

Stockholm den 8 januari 1935.

Underdånigst

A. HAMILTON.

J. ALFR. LUNDGREN.

A. Ramming.

Järnvägsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 268, § 60.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har Kungl. Maj:t anbefallt järnvägsstyrelsen att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer under § 60 av sin berättelse anfört angående gratifikationer till tjänstemän vid statens affärsdrivande verk.

Till åtlydnad härav får styrelsen, med återställande av remisshandlingarna och med bifogande av bestyrkt avskrift av den handling, som innefattar de till revisorerna lämnade uppgifterna rörande vid statens järnvägar under år 1933 utbetalda gratifikationer,[1] härigenom anföra följande.

Av berörda uppgifter framgår, att utbetalning av gratifikation vid statens järnvägar under nämnda tid icke i något fall skett under sådana förhållanden, att gratifikationen rimligen skulle kunna påstås utgöra ett sådant maskerat lönetillägg, varom förmäles i revisorernas framställning och varemot denna synes huvudsakligen vara riktad.

I detta sammanhang vill styrelsen erinra därom att styrelsen i utlåtande den 27 december 1932 över riksdagens år 1932 församlade revisorers anmärkningar i samma ämne som det nu föreliggande hade tillfälle framhålla, att styrelsen delade revisorernas uppfattning, att gratifikation ej borde ifrågakomma under sådana förhållanden, att den vore att betrakta såsom en maskerad löneförmån.

Under åberopande av vad styrelsen i övrigt anfört i detta utlåtande

[1] Ej här avtryckt.

får styrelsen meddela, att styrelsen fortfarande är av den meningen, att från statens järnvägars sida icke är något att invända mot ett fastslående, på sätt av revisorerna ifrågasatts, av enhetliga principer för utdelande vid de affärsdrivande verken av gratifikationer, under förutsättning dock att åtgärd i dylik riktning icke medför någon försämring av möjligheterna för styrelsen att genom utdelning av gratifikationer tillgodose verkets intressen.

I behandlingen av detta ärende har även byråchefen Ruist deltagit.

Stockholm den 8 januari 1935.

Underdånigst

AXEL GRANHOLM.

ERIK MALMKVIST.

Vattenfallsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 268, § 60.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har Kungl. Maj:t anbefallt vattenfallsstyrelsen att senast den 11 januari 1935 avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer under § 60 i sin berättelse anfört angående gratifikationer till tjänstemän vid statens affärsdrivande verk.

I anledning härav får vattenfallsstyrelsen åberopa vad styrelsen i sitt underdåniga utlåtande den 9 januari 1933, som härvid bilägges i avskrift,[1] anfört rörande det förevarande spörsmålet. Styrelsen har intet ytterligare att tillägga i detta ämne.

Stockholm den 9 januari 1935.

Underdånigst

G. MALM.

AXEL JACOBSON.

Domänstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 268, § 60.

Domänstyrelsen har intet att erinra mot vare sig att en rättvisare fördelning av de för gratifikationer avsedda medlen mellan de olika verken kommer till stånd eller att kompletterande bestämmelser utfärdas i syfte att enhetliga principer för gratifikationernas tilldelande ernås.

[1] Se statsrevisorernas berättelse till 1933 års riksdag. Del III, sid. 249.

Vid detta ärendes avgörande har, förutom undertecknad, närvarit byråchefen Wahlstedt, föredragande.

Stockholm den 7 januari 1935.

Underdånigst

D. AF WÅHLBERG.

L. Carlquist.

Generalpoststyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 272, § 61.

Med anledning av 1932 års riksdagsrevisorers uttalande angående ny arbetsordning för generalpoststyrelsen anmälde generalpoststyrelsen i sitt underdåniga utlåtande den 3 januari 1933 sin avsikt att bedriva arbetet med färdigställande av ny arbetsordning, så att denna skulle kunna träda i tillämpning under år 1933. Under sistnämnda år kom emellertid ombyte av byråchef att äga rum å såväl femte som fjärde byrån, och generalpoststyrelsen fann det angeläget, att de nya cheferna för dessa byråer erhölle tillfälle att skaffa sig noggrann kännedom om arbetet inom respektive byråer, innan ny arbetsordning utfärdades.

Sedan generalpoststyrelsen den 23 november 1934 enligt i samband med postsparbankens inordnande i postverket meddelad föreskrift underställt Kungl. Maj:t förslag till arbetsordning, i vad den avser vissa bestämmelser om skyldigheter och befogenhet för byråchefen å femte byrån, och Kungl. Maj:t godkänt förslaget, har generalpoststyrelsen den 28 innevarande december fastställt ny arbetsordning för styrelsen att tillämpas från och med den 1 januari 1935.

I behandlingen av detta ärende hava jämväl byråcheferna Carstensen, Sandberg och Enger samt t. f. byråchefen Andrée deltagit.

Stockholm den 31 december 1934.

Underdånigst

ANDERS ÖRNE.

GUNNAR LAGER.

S. Z. Hörnström.

Generalpoststyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 272, § 62.

Till Konungen.

Genom ämbetsskrivelse från kungl. kommunikationsdepartementet den 21 december 1934 anbefalld avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer anfört angående vissa förhållanden

inom postsparbanken får generalpoststyrelsen med remisshandlingarnas återställande härmed anföra följande.

Under år 1932 befanns en å postsparbanken anställd kansliskrivare, Annie Kristina Öberg, hava gjort sig skyldig till vissa oegentligheter, för vilka hon jämlikt domstolsutslag samma år ådömts straff och skadeståndsplikt. Öberg hade genom en serie förfalskningsåtgärder beträffande dels egna och vissa henne närstående anförvanter tillhöriga postsparbanksböcker dels även å postsparbanken förvarade kontokort, avseende sådana böcker, obehörigen utbekommit ett förhållandevis stort belopp. Oegentligheterna hade möjliggjorts bland annat därigenom att i Öbergs tjänsteåligganden ingick att taga viss befattning med bankens kontokort.

Efter det målet mot Annie Öberg, vilket vidarefördes till hovrätten, slutligt avdömts, förde hennes broder, Carl Atle Öberg, rättslig talan mot generalpoststyrelsen med anledning av att styrelsen ansett sig på grund av vad i saken förekommit berättigad att innehålla vissa för honom utfärdade postsparbanksböcker, vilka förekommit i målet mot Annie Öberg. Nu omhandlade kravmål blev slutligt avdömt genom hovrättsutslag under år 1934.

Genom föranstaltande av Carl Atle Öberg hava vissa omständigheter beträffande postsparbankens arbetssätt m. m. varit föremål för prövning av justitiekanslersämbetet dock utan att föranleda någon ämbetets åtgärd.

Samtliga de konton, som omnämnts av riksdagens revisorer i den till generalpoststyrelsen remitterade delen av deras berättelse, stå i samband med de av Annie Öberg begångna oegentligheterna eller hava berörts av utredningen av dessa. De mot kontona ifråga korresponderande kontokorten hava därför såsom utredningsmaterial vid olika tillfällen varit från postsparbanken utlämnade för att stå till olika rättsinstansers med fleras förfogande. Att postsparbanken icke kunnat tillhandahålla revisorerna visst kontokort torde böra ses mot bakgrunden av ovan angivna förhållande. Beträffande vissa andra saknade kort må framhållas, att förlusten av dessa kort konstaterades redan vid den förberedande utredningen av Annie Öbergs falsarier. Öberg har medgivit, att hon disponerat kontokort i sviklig avsikt och (åtminstone i ett fall) att hon medfört kort från banken till sin bostad, men det har icke kunnat med bestämdhet påvisas, huru de förkomna originalkorten frånhänts banken eller förkommit.

Det förhållandet, att å postsparbanksbok innestått större belopp än som varit författningsenligt medgivet, måste väsentligen tillskrivas svårigheten att härutinnan uppehålla en omedelbart verkande kontroll. Denna svårighet sammanhänger givetvis med postsparbanksrörelsens stora omfattning och hastiga tillväxt samt med det förhållandet, att postsparbanksgöromålen måste bedrivas genom förmedling av samtliga postanstalter. Det må erinras om att under år 1934 funnos utlämnade i runt tal 1,800,000 postsparbanksböcker med ett sammanlagt tillgodohavande vid årets slut av 462 miljoner kronor. Under året gjordes 2,858,000 insättningar om tillsammans 224 miljoner kronor och verkställdes 2,800,000 uttagningar till ett totalbelopp av 202 miljoner kronor.

Generalpoststyrelsen har emellertid icke uraktlåtit att vidtaga åtgärder, åsyftande att möjliggöra en skärpt kontroll såväl i nyssangivna som andra hänseenden. Såsom framgår av bifogade exemplar av general-

poststyrelsens cirkulär nr 29 för år 1932 [1] har styrelsen för postanstalterna framhållit angelägenheten av att gällande bestämmelser angående högsta medgivna tillgodohavande å postsparbanksbok m. m. iakttagas. Vad vidare angår postsparbankens interna bokföringsarbete så har styrelsen med anledning av de Öbergska oegentligheterna låtit ingående undersöka hithörande förhållanden och sökt genomföra sådana arbetsmetoder och kontrollåtgärder, som synts vara erforderliga för att förebygga eventuella bokföringsfalsarier. Sålunda har, å generalpoststyrelsens femte byrå (postsparbanken och postgirot) inrättats en kontrollavdelning, som trädde i verksamhet redan den 1 juli 1932. Denna avdelning, som f. n. sysselsätter utom föreståndaren en arbetsstyrka av 26 personer, är omedelbart underställd byråns chef och har till uppgift allmänt sett att övervaka och kontrollera postsparbankens och postgirokontorets delägarbehållningar samt att verkställa vissa övriga interna kontrollgöromål. Genom inrättandet av denna kontrollavdelning har vunnits, att å byrån förekommande granskningS- och kontrollverksamhet centraliserats till att utföras av viss med detta arbete uteslutande sysselsatt personal inom särskilda, från byråns övriga arbete skilda lokaler.

För att få till stånd en objektiv undersökning i största möjliga utsträckning av arbetsförhållandena å femte byrån har generalpoststyrelsen vidare genom beslut den 27 maj 1932 uppdragit åt en byråchef hos styrelsen (dåvarande chef för dess fjärde byrå, ekonomi- och revisionsbyrån) att i förening med en auktoriserad revisor (alltså icke posttjänsteman) verkställa utredning och avgiva yttrande ifråga om lämpligheten och möjligheten att åvägabringa åtgärder till vinnande av förstärkt kontroll och säkerhet inom byrån. Med anledning av de förslag till vissa ändringar m. m. av bankens arbete, som avgåvos av dessa utredningsmän, har numera verkställts viss omläggning av arbetet. I enlighet med utredningsmännens förslag äro vidare under utarbetande dels nya, dels ändrade och skärpta samt mer detaljerade föreskrifter beträffande arbetet inom byrån. För vissa arbetsdetaljer äro dessa föreskrifter nu utfärdade och återstående föreskrifter torde bliva färdiga under detta år. Då revisorerna mera utförligt dröjt vid sättet för medelsöverföringar mellan olika postsparbankskonton, vill styrelsen särskilt framhålla, att denna detalj av bankarbetet för länge sedan omlagts och numera sker på ett sätt, som synes böra förhindra obehöriga manipulationer. Sålunda måste bland annat varje överföringsorder (som skall vara underskriven av två tjänstemän) handläggas av tre tjänstemän däribland vederbörande manliga tjänsteman i befälsställning och blir dessutom efter mycket kort tids förlopp granskad av bankens kontrollavdelning.

Vissa ytterligare omläggningar av arbetet äro under övervägande. För dessas genomförande erfordras emellertid en ökning av antalet tjänstemän i befälsställning. Av kostnadsskäl har generalpoststyrelsen icke ansett sig böra på en gång ifrågasätta tillsättandet av dessa tjänster, utan har styrelsen tänkt sig att den på dessa nya tjänsters tillsättande beroende omläggningen skulle ske först så småningom. Den ökning av arbetskrafterna av nu ifrågavarande slag, som hittills skett, består däri att under år 1933 anställts en juridiskt utbildad tjänsteman i notaries tjänstegrad, vilken huvudsakligen har att handlägga inom postsparbanken förekommande rättsärenden.

Såsom en sammanfattning av det ovan anförda får generalpoststyrelsen till sist anföra,

[1] Ej här avtryckt.

att bokföringen och den därmed sammanhängande kontrollen inom postsparbanken numera äro ordnade på annat sätt än som var fallet vid de tidpunkter, som finnas angivna i revisorernas berättelse,

att denna omläggning skett i huvudsakligt syfte att stärka kontrollen inom banken samt

att styrelsen och bankens omedelbara ledning ägna stor uppmärksamhet åt nu berörda spörsmål och åt de åtgärder, som kunna vara erforderliga för att ytterligare öka bokföringens säkerhet.

I behandling av detta ärende hava jämväl deltagit byråcheferna Lager, Högner, Carstensen och Enger.

Stockholm den 10 januari 1935.

Underdånigst

ANDERS ÖRNE.

F. SANDBERG.

Generalpoststyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 275, § 63.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har generalpoststyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens senast församlade revisorer anfört beträffande postverkets undervisningsväsende.

Med anledning härav får generalpoststyrelsen anföra följande.

På grund av den allmänna nedgång, som några år efter världskrigets slut drabbade all handel och näring och som givetvis också inverkade på poströrelsen, inskränkte generalpoststyrelsen då nyrekryteringen av personal till det minsta möjliga. Under sådana förhållanden är det naturligt, att de förbrukade beloppen för personalens utbildning, vilken står i nära samband med nyrekryteringen, under vissa av efterkrigsåren voro relativt låga. En viss bild av hithörande förhållanden kan man få, om man kompletterar de av revisorerna återgivna siffrorna för 10-årsperioden 1924—1933 med siffrorna för de närmast därförut liggande åren. För 4-årsperioden 1920—1923 äro de förbrukade beloppen på undervisningens konto följande: 296 047 kronor, 185,281 kronor, 47.497 kronor och 25,904 kronor. Vågdalens botten nåddes således 1923. Därefter återupptogs nyrekryteringen och utbildningen, alltjämt med försiktighet, så att postverket icke under hela denna tid behövt avskeda någon personal eller eljest haft någon oläglig känning av personalöverskott. Av en bifogad sammanställning framgår närmare, huru det för vart och ett av de nu ifrågavarande 10-årsperiodens år förbrukade totala beloppet fördelat sig på olika speciella titlar under anslaget. De drygaste utgiftsposterna äro som synes elevarvoden och tjänstgöringstraktamenten.

Brevbärarelev åtnjuter elevarvode under högst 3 månader av den till ungefär ett år uppgående utbildningstiden. Under den återstående tiden har han ingen ersättning som elev, men då tilldelas honom i största utsträckning vikariatstjänstgöring eller annan självständig tjänstgöring,

Sammanställning av utgifterna för

År	Anslaget till undervisningsväsendet har utgjort:		De förbrukade beloppen fördela sig						
			Arvoden till:						
	Anvisat belopp	Förbrukat belopp	Brevbärarelever	Postexpeditörselever	Postassistentselever	Tjänstgöringstraktamenten	Resor under utbildningen	Ersättning till lärare och föreläsare m. fl.	Författararvoden för läroböcker, ordlistor, examensuppgifter m. m.
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1924	50,000	46,234	—	—	—	13,964	6,070	7,993	1,850
1925	75,000	65,960	20,700	—	—	21,935	7,496	9,737	480
1926	100,000	113,858	17,500	23,300	—	30,000	14,890	16,200	1,380
1927	100,000	140,072	26,100	35,500	—	39,300	16,200	11,600	2,060
1928	125,000	172,046	43,100	21,400	17,500	49,500	14,900	16,000	2,260
1929	150,000	167,288	52,200	29,300	10,830	40,870	11,570	12,420	3,600
1930	150,000	210,146	63,000	25,000	22,000	50,000	19,800	17,400	5,500
1931	200,000	219,631	68,300	43,800	22,180	41,600	16,900	15,700	5,500
1932	200,000	260,619	81,400	61,100	22,900	43,400	24,500	18,600	1,910
1933	180,000	179,921	43,000	39,700	19,400	35,600	13,700	17,800	2,435

[1] Antalet avser antagningsåret. Utbildningskostnaderna för elever i brevbärarutbildningen året närmast efter antagningen, beträffande postassistentselever dessutom på året därefter. världspostkongressen i Stockholm 1924. — [3] År 1924 utgjordes brevbärareleverna till största avkortats. — [4] Därutöver utbildades fem äldre tjänstemän i postsparbanken enligt Kungl.

vid sidan av vilken han har att fullfölja honom ålagda teoretiska självstudier.

Postexpeditörselev har en utbildningstid av 14 à 15 månader. Under de första tre månaderna av denna tid har eleven ingen ersättning. Under den övriga utbildningstiden åtnjutes elevarvode under sammanlagt högst sju månader, beroende på i vilken omfattning då kan beredas honom vikariats- eller annan självständig tjänstgöring.

Vad postassistentskursen beträffar, ifråga om vilken revisorerna särskilt riktat sig mot dess längd, cirka 3 år, må framhållas, att postassistentseleverna först genomgå postexpeditörskurs gemensamt med postexpeditörseleverna, samt att det är med denna kurs inberäknad som postassistentsutbildningen uppgår till cirka 3 år. Efter genomgående av postexpeditörskurs tjänstgör postassistentseleven under cirka 10 månader i samma ordning som de efter genomgången postexpeditörskurs nyantagna postexpeditörsaspiranterna å självständiga uppdrag vid postanstalterna, detta för att de skola erhålla den erfarenhet om den praktiska posttjänsten, som är ett nödvändigt underlag för den högre teoretiska utbildning, som därefter gives dem. Även dessa 10 månader av självständig tjänstgöring är inräknad uti den nyss omnämnda utbildningstiden av omkring 3 år. Den övriga delen av den egentliga postassistentsutbildningstiden är uppdelad mellan övningstjänstgöring och teoretiska studier, och under denna tid uppbäres elevarvode.

undervisningsväsendet 1924—1933.

på följande sätt (ungefärliga belopp)							Antal deltagare[1] i:					
Ersättning till handledare av elevers provtjänstgöring	Särskilt anordnade språkkurser	Litteratur och undervisningsmateriel	Korrespondenskurser	Annonsering om nya kurser	Partiell realexamen 1926—1928	Stipendier till brevbärare, som genomgått postexpeditörskurs	brevbärarutbildningen	förste postiljonskurser	postexpeditörs- och postassistentskurser	stationsmästarkurser	korrespondenskurser	föreläsningskurser
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
—	[2] 12,777	316	3,264	—	—	—	[3] 119	41	—	—	239	52
—	1,725	475	2,976	—	—	—	66	—	—	—	221	60
2,500	800	1,030	3,630	—	2,620	—	87	48	[4] 57	15	340	70
300	1,200	285	1,600	—	890	5,000	177	56	107	—	63	—
1,500	3,300	100	880	—	600	1,000	165	91	55	—	146	—
2,000	300	1,300	890	2,000	—	—	213	64	55	—	162	—
2,000	2,980	800	600	1,000	—	—	216	68	78	12	161	—
2,000	—	800	1,070	2,000	—	—	303	67	119	—	229	—
3,150	100	540	860	2,100	—	—	110	60	95	—	231	—
2,000	400	1,900	1,900	2,000	—	—	90	66	65	10	393	—

samt i förste postiljons-, postexpeditörs- och postassistentskurserna falla huvudsakligast på — [2] Språkutbildning av ett större antal tjänstemän (för särskilda uppdrag) i anledning av delen av personer, som tidigare tjänstgjort såsom tillfälliga biträden, varför utbildningstiden Maj:ts föreskrift.

Tjänstgöringstraktamentena hänföra sig huvudsakligen till kurser för vidareutbildning av tjänstemän, företrädesvis förste postiljonskurser och stationsmästarekurser med repetitionskurser ävensom administrativa föreläsningskurser.

Generalpoststyrelsen har den erfarenheten, att en väl utbildad och för sin uppgift högt kvalificerad tjänstemannakår är den bästa förutsättningen för en rationell och fullt ekonomisk drift. Vidare är generalpoststyrelsen angelägen om att å denna utgiftstitel, liksom å alla övriga, inskränka utgifterna till det minsta möjliga och skall givetvis icke underlåta att tillse, huruvida, utan att utbildningen kvalitativt försämras, några ytterligare besparingar kunna göras.

I behandlingen av detta ärende hava förutom undertecknade deltagit byråcheferna Lager, Högner, Sandberg och Enger.

Stockholm den 8 januari 1935.

Underdånigst

ANDERS ÖRNE.

K. A. CARSTENSEN.

Telegrafstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 275, § 64.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har telegrafstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer under under § 64 i sin berättelse anfört angående telegrafverkets besparingsreglemente.

Med anledning härav får telegrafstyrelsen till en början meddela, att styrelsen tidigare i annat sammanhang yttrat sig i ämnet, nämligen dels i skrivelse den 17 april 1925 till t. f. chefen för finansdepartementet med förslag till särskilda bestämmelser för resekostnads- och traktamentsersättning åt viss personal vid telegrafverket, dels ock i utlåtande till Kungl. Maj:t den 15 juli 1925 angående av kommunikationsverkens lönenämnd den 6 juli 1925 avgivet förslag till särskilda bestämmelser för resekostnads- och traktamentsersättning vid kommunikationsverken med flera verk. Slutligen har telegrafstyrelsen den 9 september 1930 avgivit yttrande över ett av generaldirektören E. Stridsberg avgivet sakkunnigutlåtande angående planläggning av tjänsteresor och besparingsreglementen med mera.

Av de åtgärder Kungl. Maj:t med anledning av sistnämnda sakkunnigutlåtande vidtagit har telegrafstyrelsen funnit, att dess framförda synpunkter väsentligen vunnit beaktande.

Telegrafstyrelsen får nu med upprepande av i ämnet tidigare framlagda synpunkter anföra följande.

Riksdagens revisorers förslag innebär, att ingen som helst traktamentsersättning skulle utgå vid resor av kortare varaktighet än 6 timmar. Det är dock obestridligt, att även dylika kortare resor medföra extra kostnader för befattningshavarna. Man kan icke rimligen begära, att befattningshavare skola begiva sig bort från hemorten under förhållanden, som måste medföra ekonomisk förlust på resorna. Allbekant torde vara, att de dagtraktamenten, som nu utgå vid långa resor, ingalunda äro för högt tilltagna. Att då göra även de kortare resorna förlustbringande kan icke vara riktigt och kommer endast att medföra olust för resor med därav följande ekonomisk förlust för statsverket i sista hand. Riksdagen har också vid tillkomsten av 1929 års allmänna resereglemente framhållit, att man bör framgå med försiktighet vid utformande av besparingsreglementen och därvid iakttaga såväl statsverkets som vederbörande befattningshavares berättigade intressen. De nu ifrågasatta bestämmelserna skulle enligt telegrafstyrelsens övertygelse komma att bliva till nackdel såväl för telegrafverket som för befattningshavarna.

Telegrafstyrelsen kan, liksom tidigare, icke underlåta att framhålla den enligt styrelsens mening skeva uppfattning, som synes råda i fråga om reseersättningens karaktär. Det förefaller, som om den ensidiga uppfattningen vore förhärskande, att reseersättning endast vore en onödig utgift för statsverket till befattningshavarnas fördel, vilken man ständigt borde sträva att beskära. Man synes förbise, att reseersättningen icke är annat än en gottgörelse för merkostnader i samband med resan och för den ofta betydligt utsträckta arbetstid, som befattningshavaren presterar, icke till egen utan till statens fördel.

För den, som i mera avsevärd utsträckning *måste* företaga tjänsteresor,

har en sådan sannerligen icke karaktären av rekreation. Då det är ofrånkomligt att befattningshavarna för resornas fullgörande måste vara beredda att offra både tid och hemmets trevnad, borde det väl vara lika klart, att det minsta de kunna begära är, att de icke utöver dessa offer skola nödgas underkasta sig särskilda försakelser i fråga om kost och logi eller bliva tvungna att av egna medel utfylla en för lågt beräknad eller helt utebliven ersättning för kostnaderna.

Vad beträffar de personalgrupper, som särskilt omnämnas i revisorernas berättelse, är ersättningen till linjeförmän, förste reparatörer, reparatörer och extra ordinarie reparatörer av övervägande ekonomisk betydelse. I de av revisorerna i bilagorna A och B valda exemplen utgöra dessa befattningshavares traktamentsersättningar cirka 80 procent av däri angivna totala ersättningsbeloppet. Därvid bör märkas, att revisorerna helt utelämnat uppgifter rörande extra ordinarie reparatörer. Medtagas traktamentsersättningarna till dessa tjänstemän, kommer ovanstående procenttal att bliva ännu högre.

Denna kategori av tjänstemän är ansluten till telegrafverkets personalförbund. Vid upprättandet av särskilt besparingsreglemente, gällande telegrafverkets personal, ha överläggningar ägt rum mellan representanter för telegrafstyrelsen och förbundet, varvid man, utgående från att traktamente skulle utgå även för resor av kortare varaktighet än 6 timmar, enats om att, vad beträffar förste reparatörer och reparatörer, övertid och övertidsersättning icke må beräknas för dag, då traktamentsersättning uppbäres. Denna överenskommelse har genom underskrift av det vid sammanträdet förda protokollet av båda parterna godkänts och äger enligt förbundets mening samma karaktär som ett avtal. Vid senare vidtagen förändring i besparingsreglementet har förhandling med representanter för nämnda förbund likaledes ägt rum. Varje ytterligare beskärning av traktamentena måste medföra nya förhandlingar, och skulle samförstånd härvid icke uppnås, vilket torde vara uteslutet, kommer förslagets genomförande att medföra skyldighet för telegrafverket att utbetala övertidsersättning och, till följd av arbetstidens begränsning, göra framställning om inrättandet av nya tjänster.

Borttagande av traktamentsersättning skulle enligt revisorernas förslag komma att gälla även för extra ordinarie reparatörer, vilka redan nu äro undantagna från övertidsersättning, i den mån de erhålla traktamentsersättning lika med reparatörerna. Sådan traktamentsersättning utgår till en viss kategori av extra ordinarie reparatörer, under det att de övriga erhålla visst lägre belopp efter i huvudsak samma grunder, som gälla för utbetalning av måltidspengar och nattlogiersättning till linjearbetare. Dessa linjearbetarnas förmåner äro fastställda genom kollektivavtal och kunna därför ej av telegrafstyrelsen ensidigt ändras. Skulle en längre traktamentsfri tid införas, komma dessa extra ordinarie tjänstemän i ett flertal fall i sämre ställning i fråga om traktamentsersättning än linjearbetarna, från vilken personalgrupp de rekryteras. Detta är så mycket mindre rättvist, som redan nu extra ordinarie reparatörerna genom dyrtidstilläggets sänkning fått sina löneförmåner minskade i betydligt högre grad än linjearbetarna, så att avlöningen för nämnda tjänstemän i de lägre löneklasserna numera ligger under den avtalsenliga avlöningen till linjearbetare med samma tjänstetid.

Vissa linjeförmän, som tjänstgöra i de större nätens omgivningar, utföra åtskilliga kortare tjänsteresor, under det att de linjeförmän, som ha sin verksamhet förlagd inom landsområden, i regel vistas under längre

tid utom stationsorten. För de senare blir en besparing enligt revisorernas förslag av mycket ringa betydelse. För den förstnämnda gruppen av linjeförmän kommer i förhållande till de som extra förmän tjänstgörande linjearbetarna samma ojämnhet i traktamentsersättning att bliva rådande som mellan vissa extra ordinarie reparatörer och linjearbetare.

Vid bedömandet av frågan om traktamentsersättningar i vad rör telegrafverkets resande personal får man icke släppa ur sikte, att arbetsförhållandena vid telegrafverket intaga en särställning inom statens verk. Ledningsnätet är utbrett inom alla delar av landet. Ledningarna följa ej endast järnvägar och de stora landsvägarna utan även de allra flesta mindre vägar och framgå till och med där banad väg saknas. Det finns icke något samhälle av betydenhet utan telefonnät. Knappast någon by, hur anspråkslös den än må vara, saknar telefonförbindelse.

Uppsättning av telefonapparater och dessas underhåll utföres i regel av verkets reparatörspersonal, likaså underhåll av alla stationer, alla telegraf-, riks- och landsledningar samt det stora flertalet abonnentledningar. En telefonapparats och en stations invecklade konstruktion med en mängd små känsliga detaljer gör, att möjligheterna till fel äro många, samtidigt som undersökningen för att finna dessa fel tager längre eller kortare tid, beroende på omständigheter, som det i allmänhet är omöjligt att bedöma av någon annan än den, som avhjälper felet. Detsamma gäller i många fall beträffande uppträdande fel å ledningar, där en mindre, för ögat nästan omärklig bristfällighet kan förorsaka svåra trafikstörningar, som hastigt måste avhjälpas. Anläggning av en abonnentstation eller en abonnentledning är beroende av många lokala förhållanden, omöjliga att på förhand bedöma.

Organisationen av dessa telegrafverkets många, så att säga »småarbeten» är lagd på sådant sätt, att särskilt utbildad personal verkställer dem, varigenom ytterligare inspektion av desamma kan undvikas. Någon kontroll på platsen över den tid, som för varje arbete erfordras, förekommer därför icke. En sådan kontroll skulle erfordra ytterligare tjänstemän och därmed ytterligare resor. Det är därför givet, att man önskar, att arbetet icke må utföras efter ett sådant system för traktamentsersättning, att vederbörande föranledes att genom långsam arbetstakt, som enligt det ovanstående icke utan stora kostnader kan efterhållas, draga ut på arbetstiden, utan tvärtom efter ett system, som uppmuntrar till raskhet ej endast under själva arbetet utan även under den tid, som erfordras för resan till och från arbetsplatsen.

Ett system, som grundar traktamentsersättningen på en för långt driven tidsbegränsning för traktamentets erhållande, skulle medföra en direkt premiering av den mindre skicklige tjänstemannen, som behöver längre tid för ett arbetes utförande; och icke endast detta, det kan även bliva frestelse för den skicklige, att genom utdragande på arbetet skaffa sig större traktamentsersättning.

Även om man hyser den allra bästa tanke om personalen, torde man dock icke misstaga sig, om man påstår, att ett sådant system skulle medföra en avsevärd minskning av arbetsintensiteten, vilken måste påkalla antingen insättande av nya tjänstemän för kontrollering av arbeten, som hittills kunnat utföras utan kontroll, eller också tillsättande av ytterligare ett stort antal befattningshavare för att kunna utföra samma arbete, som hittills utförts av ett mindre antal.

Under alla omständigheter skulle det, därest den traktamentsfria tiden utvidgas, ej vara möjlig att bibehålla den bestämmelsen, att övertidser-

sättning — även sådan för övertid å hemorten — ej heller utgår för dag, då traktamentsersättning åtnjutes. Införandet av 6-timmarsgränsen skulle således medföra ej endast att det avsevärda övertidsarbete, som nu förekommer på resor och som där icke kan undvikas och ej heller till sin längd kontrolleras, med nödtvång måste till största delen bortfalla, och alltså en avsevärd personalökning därigenom uppstå, utan även att ersättning skulle komma att utgå för det övertidsarbete, Kungl. Maj:ts kungörelse den 4 juni 1920 medgiver och som i sin fulla utsträckning torde komma att uttagas. Verket skulle sålunda tillskyndas en säkerligen betydligt ökad kostnad och den föreslagna ändringen således hava rakt motsatt verkan mot den åsyftade.

Den till telegrafverkets personalförbund icke anslutna personal, som medtagits i revisorernas tablåer i bilagorna A och B, utgöres i stort sett av personer med högre eller lägre teknisk utbildning samt linjemästare. I de av revisorerna valda exemplen enligt bilagorna A och B utgör deras traktamentsersättning mindre än 20 procent av totala utgående traktamentsersättningarna. Den besparing, som genom ändring i bestämmelserna kunde för dessa åvägabringas, spelar för telegrafverket en mycket underordnad roll. Denna personal har emellertid till uppgift att planera, organisera, leda eller övervaka alla linjeavdelningens arbeten. Det har av styrelsen utan vidare förutsatts och av erfarenheten bestyrkts, att denna personals tjänstgöringstid i betydlig grad överstiger den för statstjänstemän normala, särskilt vid tjänsteresor. Det torde också böra framhållas, att denna tjänstemannagrupp till stor del utgöres av äldre tjänstemän, vilka under sina resor icke kunna allt för mycket underkasta sig kroppsliga försakelser för nedbringande av sina reseutgifter. De föreslagna restriktionerna komma att, och det med rätta, även av denna personal betraktas såsom obefogade och orättvisa.

Revisorerna ifrågasätta vidare, om icke jämväl linjeingenjörernas resor äro av karaktär att böra intagas i besparingsreglementet. För de förste linjeingenjörer och linjeingenjörer, som tjänstgöra inom telegrafstyrelsen och å linjedistriktsbyråerna, finns givetvis intet som helst skäl att tillämpa något besparingsreglemente och något sådant torde väl icke av revisorerna hava åsyftats. Förslaget skulle således gälla de förste linjeingenjörer och linjeingenjörer, som tjänstgöra såsom sektionsföreståndare. Linjesektionerna äro i regel av avsevärd utsträckning, i en del fall omfattande mera än ett län. Med den spridning telefonen nu har inom landet, komma också sektionsföreståndarnas resor att omfatta besök på en mängd olika orter, varför längre eller ofta återkommande uppehåll på samma ort sällan kommer ifråga. Någon möjlighet för dessa ingenjörer att genom särskilda överenskommelser med till exempel hotellägare nedbringa sina resekostnader föreligger icke. Sektionsföreståndarna hava att vid resorna uppgöra plan för arbetenas utförande, att ordna dessa arbeten så, att de kunna utföras på ett tekniskt riktigt sätt och till lägsta kostnad, samt att ordna viktiga ekonomiska mellanhavanden med allmänheten med flera dylika angelägenheter, vilka icke kunna handläggas genom skriftväxling eller rapporter utan endast genom att på platsen studera de lokala förhållandena. För verkets ekonomi är det därför av allra största betydelse att ingenting företages, som så att säga uppmuntrar dem till att *icke resa*, utan bör man tvärtom liksom inom det privata affärslivet se till, att de, som genom sin verksamhet hava ett större inflytande på det ekonomiska resultatet av rörelsen, icke genom dåliga reseersättningar frestas att stanna hemma.

Telegrafstyrelsen kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla att, trots det att under tiden 1 januari 1929—1 januari 1934

antalet telefonapparater ökats från 472,205 till 576,774 det vill säga med 22.1 procent,

antalet kilometer telegrafverket tillhöriga lokalledningar från 393,898 till 534,068 det vill säga med 35.6 procent och

antalet kilometer telegraf-, riks- och landsförbindelser från 503,210 till 721,834 det vill säga med 43.4 procent,

så har under samma tid antalet linjesektioner endast ökats från 26 till 27. Redan denna avsevärda ökning i arbetsmängden inom varje linjesektion har ställt ökade krav på sektionsföreståndarnas tjänstgöring. Därtill kommer att med införandet av allt mera komplicerade tekniska anordningar, såsom automatstationer, kabelanläggningar med överdragsstationer och högfrekvensanläggningar, högre teknisk utbildning blivit alltmera nödvändig vid handläggning av telegrafverkets arbetsuppgifter. Sektionsingenjörernas personliga ingripande på allt flera orter har därför blivit nödvändigt. Att ökningen av antalet linjesektioner kunnat begränsas till en enda, beror endast därpå, att linjeingenjörernas intresse aldrig slappnat och att dagens arbetstimmar icke räknats.

Någon utredning angående den arbets- och restid, som sektionsingenjörerna i allmänhet påtagit sig, har nu icke medhunnits. Föreståndaren för Stockholms landssektion, vilken såsom placerad i Stockholm vid varje förrättning inom sektionen måste företaga resa, har dock på anmodan lämnat ungefärliga uppgifter härom. Denne sektionsingenjör har under år 1934 företagit 90 resor med halvt och 41 resor med helt dagtraktamente. Av dessa resor ha 55 respektive 40 utförts med anlitande av tid utöver normal tjänstgöringstid. Sammanlagda restiden under året utgör 636 timmar. För å hemorten utfört arbete med utredningar, utarbetande av skrivelser och dylikt har även använts ett stort antal timmar utöver normal tjänstgöringstid. Några anteckningar härom finnas icke, men denna tid har beräknats variera mellan 70 och 100 timmar per månad. Härav framgår att sektionsföreståndaren för att bereda sig möjlighet att utföra erforderliga resor i motsvarande mån måst öka sin arbetstid å hemorten.

Skulle antalet resor eller å hemorten använd extratid komma att minskas, måste som biträden åt sektionsingenjörerna för utförandet av nu förekommande arbetsuppgifter anställas ytterligare ett motsvarande antal högskolebildade ingenjörer. För sektionsingenjörernas vidkommande skulle den ifrågasatta beskärningen av traktamentsersättningen räknemässigt sett medföra en besparing för hela landet av cirka 13,000 kronor. Detta belopp motsvarar ungefär avlöningen till 2 st. ingenjörsassistenter, och då äro ej heller dessas resekostnads- och traktamentsersättningar medräknade. Under dylika förhållanden måste det anses uppenbart, att den av revisorerna nu föreslagna ändringen skulle medföra ökade kostnader för statsverket.

Härutöver må erinras om det betydande ekonomiska ansvar för arbetenas behöriga planering och utförande, som påvilar sektionsingenjörerna. En enda utebliven eller försenad tjänstresa kan förorsaka statsverket förluster, som i förhållande till sektionsingenjörens resekostnadsersättning är betydande.

Den korta tid, som nu stått till telegrafstyrelsens förfogande för avgivande av detta utlåtande, har icke medgivit upprättandet av någon statistik över resorna inom de linjedistrikt, vilka av revisorerna icke tagits i

betraktande. De av revisorerna valda exemplen omfatta Malmö- och Stockholmsdistrikten eller just sådana distrikt, där bebyggelsen och telefonnätets utbyggnad måste i hög grad föranleda relativt korta resor. Den besparing revisorerna anse kunna göras, kommer således icke att för landet i dess helhet uppgå till proportionsvis det belopp man av exemplen vore föranledd att vänta.

Då de för telegrafverket säregna förhållandena alltjämt äro rådande, då nu gällande bestämmelser visat sig väl fylla sitt ändamål och då telegrafstyrelsen fortfarande anser sig böra ställa samma stora krav på personalen som hittills, får telegrafstyrelsen på det allvarligaste avråda från vidtagandet av de ändringar i telegrafverkets besparingsreglemente, vilka riksdagens revisorer i sin berättelse föreslagit.

Remissakten återgår härjämte.

Vid detta ärendes avgörande hava närvarit generaldirektören greve Hamilton, byråcheferna Ljunqvist, Olson, Lundgren och Hedén, förste byrådirektören Holmgren samt t. f. byråchefen Petri.

Stockholm den 8 januari 1935.

Underdånigst

A. HAMILTON.

N. HEDÉN.

Einar Bergh.

Järnvägsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 280, § 65.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har Kungl. Maj:t anbefallt järnvägsstyrelsen att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer anfört angående rese- och traktamentsersättningar till sektionsföreståndare med flera tjänstemän vid statens järnvägar.

Med remissaktens återställande får järnvägsstyrelsen härigenom anföra följande.

Till en början torde några mera allmänna synpunkter på den föreliggande frågan böra framhållas och därmed samhörande bestämmelser och förhållanden vidröras.

Sektionsföreståndarnas och i viss mån även telegraf- och signalingenjörernas arbetsuppgifter äro till väsentlig del av den beskaffenhet, att de icke kunna bestridas från skrivbordet å placeringsorten, utan det kräves av ifrågavarande tjänstehavare, att de tid efter annan besöka de olika delarna av arbetsområdet i och för inspektion och tjänstens övervakande på ort och ställe och i detalj. Det erfordras sålunda många gånger tjänsteresor för direkt ingripande i planläggandet eller ledandet av vissa arbeten och för utnyttjandet på ett rationellt sätt av den dyrbara transportmaterielen, för utförandet av oundgängligen behövlig inspektion av säkerhetstjänsten berörande förhållanden ävensom för förhandlingar med över-, sido- och underordnade och med verket utomstående, i främsta rum-

met med trafikanterna. Sistnämnda förhandlingar, vilka i regel ankomma på trafikinspektörerna, äro särskilt i dessa tider av stor betydelse och få icke eftersättas, om järnvägen skall kunna hävda sig i den skarpa konkurrensen med andra transportföretag. Det föreligger således, enligt järnvägsstyrelsens bestämda uppfattning, ett oavvisligt behov av en stor rörlighet inom respektive områden för de tjänstehavare, varom här är fråga. Det är därför ägnat att ingiva stora betänkligheter, om med avseende på dessa tjänstehavares inspektionsresor och andra tjänsteresor skulle mera allmänt göras ingripanden av restriktiv art, som, om de bleve verklighet, med säkerhet komme att medföra raka motsatsen till vad riksdagens revisorer för visso åsyfta. Järnvägsstyrelsen är sålunda av den uppfattningen, att man, utan att på något sätt böra tolerera missbruk av något slag i fråga om inspektions- och tjänsteresorna, härvidlag bör gå fram med synnerlig försiktighet och urskiljning.

Jämlikt gällande arbetsordning för distriktsbefälet, intagen såsom avdelning III i särtryck 3 (den 22 juli 1932), förefinnes ett bestämt åläggande för sektionsföreståndarna att företaga inspektionsresor. Samma direkta åläggande är icke för handen beträffande telegraf- och signalingenjörerna, men dem påvilande tillsyn och teknisk kontroll över vissa anläggningar måste anses innebära skyldighet även för dem att företaga tjänsteresor i stor utsträckning. Redan genom dessa i arbetsordningen intagna uttryckliga föreskrifter att företaga inspektionsresor eller utöva viss tillsyn, som i många fall nödvändiggör tjänsteresor, har järnvägsstyrelsen såsom ansvarig för den fastställda arbetsordningen för distriktsbefälet betonat vikten och betydelsen av särskilt sektionsföreståndarnas inspektionsarbete. Att sedan detta arbete ävensom i övrigt påkallade tjänsteresor medföra kostnader för statsverket i form av rese- och traktamentsersättningar är ofrånkomligt. Nyssnämnda kostnader liksom utgifterna i övrigt för verksamheten inom statsbaneföretaget äro dock självfallet ställda under fortlöpande, noggrant och ständigt övervakande såväl från verksledningens som jämväl från distriktschefernas sida.

Det kan i detta sammanhang förtjäna omnämnas, att i de arbetsordningar för distriktsbefälet (linjeförvaltningarna), som olika perioder varit i tillämpning under ett 25-tal år före den nu gälllande arbetsordningen, vilken såsom redan angivits är daterad den 22 juli 1932, för sektionsföreståndarna var föreskrivet, att de *ofta* skulle företaga inspektionsresor. Ordet »ofta» har i den nuvarande arbetsordningen ersatts med »i erforderlig utsträckning». Med denna ändring har järnvägsstyrelsen velat säkerställa, att arbetsordningen icke även rent formellt skall inbjuda till frestelsen att företaga inspektionsresor, som icke äro behövliga.

Riksdagens revisorer framhålla nu i § 65 av sin berättelse, att traktamentsersättningen under år 1933 till sektionsföreståndarna samt telegraf- och signalingenjörerna utgjort 113,859 kronor 87 öre samt att beloppet synes högt särskilt i betraktande av den ringa numerär denna tjänstemannakategori omfattar samt att i kostnaden icke ingår avgifter för järnvägsresor. Järnvägsstyrelsen anser för sin del icke, att beloppet är oväsentligt, men kan å andra sidan icke finna, att detsammas storlek bör ingiva särskilda betänkligheter. I medeltal per man blir kostnaden i runt tal endast 1,725 kronor. Visserligen finnas här variationer, som antyda möjlighet på vissa håll till nedskärning, men under alla förhållanden torde dylik minskning sammanlagt giva ett ganska blygsamt och i varje fall för driftsekonomien betydelselöst belopp. Åtgärden att ställa den utanordnade traktamentsersättningen i relation till antalet tjänstehavare,

som uppburit densamma, anser järnvägsstyrelsen för övrigt icke giva rättvisa, utan måste bliva vilseledande. Riktigare synes vara att ställa det ifrågavarande beloppet i relation till de totala utgifter, som de berörda tjänstehavarna, främst sektionsföreståndarna, närmast bära ansvaret för och på vars storlek de i sitt arbete hava möjlighet och skyldighet att utöva en för verkets driftsekonomi gynnsam inverkan. För år 1933 utgjorde samtliga driftsutgifter (alltså oberäknat utgifter för förändrings- och nybyggnadsarbeten) vid ban-, maskin- och trafikavdelningarna i runt tal 90 miljoner kronor. I denna summa ingå icke kostnaderna för lokbränsle och elektrisk energi och icke ångfärjedriftens kostnader. På dessa 90 miljoner kronor utgör det påtalade traktamentsbeloppet på i runt tal 113,000 kronor endast $^1/_{10}$ procent. I betraktande av betydelsen för en tillfredsställande driftsekonomi av ett effektivt och intresserat inspektionsarbete från sektionsbefälets sida kan det nyss nämnda traktamentsbeloppet icke anses vara av någon anmärkningsvärd storleksordning.

Riksdagens revisorer göra vidare gällande, att med omsorgsfullare planläggning av resorna och ett bättre utnyttjande av tågförbindelserna borde en avsevärd besparing stå att vinna. Härtill vill järnvägsstyrelsen endast erinra, att sådan planläggning icke alltid är möjlig och ibland icke heller lämplig, om inspektionen skall få nöjaktig effekt. Detta gäller bland annat den betydelsefulla säkerhetsinspektionen. Det bör också beaktas, att inspektionsresornas planläggning måste göras beroende av arbetet å befälsexpeditionen, vilket i sin tur kan omöjliggöra en annan och i och för sig lämpligare planläggning av en inspektionsresa. Därjämte bör icke förbises, att inspektionsresor i många fall, kanske de flesta, måste göras och i andra fall med bättre effekt utföras med anlitande av dressin i stället för med tåg. Dressinfärden ger nämligen större frihet för den inspekterande att ägna de förevarande förhållandena uppmärksamhet, än om denne uteslutande är hänvisad att anlita de vid tidtabell bundna tågen. Å andra sidan förbiser järnvägsstyrelsen ingalunda, att icke fall kan hava förekommit, då resorna kunnat läggas på ett för verket ur kostnadssynpunkt fördelaktigare sätt, till vilket styrelsen återkommer i det följande.

Vad riksdagens revisorer anfört rörande de ifrågavarande expeditionernas traktamentskostnader, föranleder järnvägsstyrelsen omnämna, att beträffande baningenjörsexpeditionerna torde kunna räknas med minskade kostnader bland annat av den anledningen, att de hittillsvarande så kallade avlöningsresorna, som dragit åtskillig traktamentsersättning, under året komma att helt upphöra och avlöningarna i stället utsändas genom postgiro eller med postanvisningar. För maskiningenjörsexpeditionerna, där tendensen redan är nedåtgående, torde kunna räknas med ytterligare minskning. För trafikinspektörsexpeditionerna däremot torde någon nämnvärd nedgång icke kunna påräknas, beroende bland annat på den sedan några år i trafikförvärvssyfte inrättade trafikombudsverksamheten, som för med sig ideliga tjänsteresor för trafikombuden.

Om således järnvägsstyrelsen, såsom framgår av förestående, icke kan dela riksdagens revisorers uttalanden i den föreliggande frågan, att särskilda åtgärder, utöver vad från järnvägsstyrelsens sida redan företagits, böra vidtagas för nedskärning av traktamentskostnaderna till vissa i berättelsen berörda tjänstemän, är icke detta liktydigt med, att järnvägsstyrelsen icke finner saken vara värd beaktande. Tvärtom är det järnvägsstyrelsens avsikt att framdeles liksom hittills med uppmärksam-

het följa hithörande förhållanden för att, med fortsatt vidmakthållande av en fullt betryggande inspektion av drifttjänsten i dess olika faser, övervaka, att den frihet med avseende på inspektionsresorna, som ifrågavarande tjänstemän obetingat måste hava för att inspektionsarbetet icke skall till någon del äventyras, icke göres till självändamål eller föranleder till missbruk. Påträffas dylikt, kommer det såsom hittills att påtalas och, om förhållandena det påkalla, även beivras.

Järnvägsstyrelsen anser sig till slut böra säga några ord om den sista punkten i sista stycket av § 65, nämligen om det övervägande, riksdagens revisorer ställa i utsikt, därest de av järnvägsstyrelsen redan vidtagna åtgärderna i denna sak icke leda till åsyftat resultat. Vad här av revisorerna avses, förefaller något oklart. Om nyssnämnda uttalande emellertid ställes i samband med vad anförts i början av § 65 i berättelsen, vill det förefalla, som om riksdagens revisorer varit inne på den tankegången, att de nu gällande inskränkningarna i resereglementets bestämmelser skulle för här ifrågavarande tjänstemän göras ännu snävare. Därest detta antagande skulle vara riktigt, vill järnvägsstyrelsen redan på detta stadium bestämt avråda från en dylik åtgärd, som säkerligen allvarligt skulle äventyra en betryggande inspektion av drift- och säkerhetstjänsten vid statsbanorna. Den nu utgående nedsatta traktamentsersättningen är nämligen så pass snävt tilltagen, att ytterligare beskärning icke bör ifrågasättas.

I behandlingen av detta ärende hava förutom undertecknade även deltagit byråchefen Ruist och t. f. byråchefen Malmkvist.

Stockholm den 10 januari 1935.

Underdånigst

AXEL GRANHOLM.

J. E. LINDBLAD.

Järnvägsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 284, § 66.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har järnvägsstyrelsen anbefallts att senast den 11 januari 1935 avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer under § 66 av sin berättelse anfört angående vissa förluster i Turisttrafikförbundets restaurantaktiebolag.

I anledning härav får järnvägsstyrelsen med återställande av remissakten anföra följande.

Beträffande först den av riksdagens revisorer i sin berättelse påtalade förskingringen av bolagets medel, vartill en bolagets kassörska gjort sig skyldig och vilken förskingring uppdagades under år 1930, så erhöll järnvägsstyrelsen omedelbart under hand underrättelse från bolaget om förskingringen. I samband med förskingringens uppdagande hade den skyldiga kassörskan begått självmord. Vid sådant förhållande och sådant mellanvarandet mellan statens järnvägar och Turisttrafikförbundets res-

taurantaktiebolag ordnats, hade järnvägsstyrelsen och den av bolagsstämman utsedda, järnvägsstyrelsen representerande revisorn i främsta rummet att dels bevaka, att statens järnvägar genom de i samband med förskingringen vidtagna bokföringsåtgärderna icke hade att till någon del bära förlusten av det förskingrade beloppet, dels ock tillse att bolagets bokföring och revision för framtiden omlades på sådant sätt, att förluster genom kriminella åtgöranden från hos bolaget anställda i möjligaste mån kunde förhindras. Såsom riksdagens revisorer också påpeka, hade statens järnvägar icke att bära förlusten av någon del av det förskingrade kapitalbeloppet. Då riksdagens revisorer emellertid synas vilja göra gällande, att statens järnvägar skulle hava lidit vissa ränteförluster därigenom att rörelsen fått bära utgifter under ett tidigare skede än vad den bort göra, så vill järnvägsstyrelsen meddela, att några ränteförluster icke härigenom torde hava drabbat statens järnvägar utan i stället bolagets leverantörer, vilka fått sina likvider senare än vad som blivit fallet, om förskingring icke förelegat. Även om tillgreppen ur bolagets kassa möjliggjorts genom en bokföring av vissa utbetalningar under tidigare data i kassaboken än de verkliga utbetalningsdagarna, torde en sådan bokföring icke hava åstadkommit någon *obehörig* förskjutning mellan de redovisade *årsresultaten* under de år tillgreppen förekommo. Därest kassaboken såsom i detta fall under bokslutsmånaden ej fått ligga »öppen» för bokföring av sådana utgifter, vilka hänförde sig till det tilländalupna räkenskapsåret, hade vid bokslutstillfället obetalade räkningar från leverantörer och andra oguldna kostnader måst (memorial-) bokföras och i de årliga balansräkningarna redovisas såsom skulder, varigenom årsresultaten skulle bliva desamma som om utgifterna i fråga kassabokföras.

Beträffande nyss omnämnda tillsyn över bolagets bokföring och revision så hade före förskingringen periodiskt återkommande kassainventeringar på grund av det sätt, varå räkenskaperna fördes, icke kunnat företagas utan betungande förarbeten. Bokföringen omlades efter förskingringens uppdagande med anlitande av modernare bokföringssystem och som siffergranskare anställdes en auktoriserad revisor. Denne utövar en löpande kontroll över bolagets förvaltning och företager tid efter annan återkommande kassainventeringar.

I samband med behandling av nyss berörda frågor hava riksdagens revisorer funnit anledning erinra därom, att såsom verkställande direktör i Turisttrafikförbundets restaurantaktiebolag under många år varit anställd en av järnvägsstyrelsens bokhållare, vilket riksdagens revisorer anse skulle medföra men för såväl den ena som den andra tjänsten. Järnvägsstyrelsen vill i anledning härav omnämna, att även bolagets föregående verkställande direktör var fäst vid järnvägsstyrelsen såsom ordinarie tjänsteman, nämligen såsom registrator. Det påtalade förhållandet har sålunda existerat redan från bolagets stiftande. Bolagets sätt att omhänderhava sin verksamhet berör självfallet statens järnvägar på ett mycket intimt sätt och för tillgodoseende av de resandes — d. v. s. statens järnvägars kunders — berättigade krav i olika avseenden har det varit av största vikt, att bolagets rörelse gentemot den trafikerande allmänheten skötts på sätt, som sammanfaller med statens järnvägars önskningar och intresse. Det har därför legat stor vikt på, att bolagets ledning från början av bolagets tillblivelse varit i nära kontakt med järnvägsstyrelsen. Ur denna synpunkt har det således varit ett även statens järnvägars intresse att hava kunnat i bolagets ledning till och med äga en i statens järnvägars tjänst anställd person, då sådan utan olägenhet

för tjänsten vid statens järnvägar kunnat för ändamålet avses. Ehuru bolagets verksamhet alltjämt måste tillmätas stor betydelse för rätta tillgodoseendet av statens järnvägars kundkrets, är det likväl numera, sedan bolagets verksamhet och bolagets sätt att betjäna statens järnvägars och sina egna kunder blivit under järnvägsstyrelsens överinseende så att säga stabiliserade, icke från järnvägsstyrelsens sida sett av samma vikt som förut, att bolagets verkställande direktör är nära knuten till statens järnvägar och då under innevarande år nuvarande verkställande direktören kommer att ersättas med en ny direktör, är denna också en person, som icke samtidigt är anställd vid statens järnvägar. Den nuvarande verkställande direktören, som sedan 1 januari 1929 varit på övergångsstat upptagen som övertalig tjänsteman, kommer att under årets lopp efter uppnådd pensionsålder lämna sin tjänst vid statens järnvägar.

Vad därefter beträffar den av riksdagens revisorer uttalade åsikten, att det bör tagas under övervägande, huruvida icke bolagets kontrakt med statens järnvägar böra revideras på sådant sätt, att statens intressen bliva bättre tillgodosedda, får järnvägsstyrelsen meddela, att bolagets verksamhet, förutom restaurangrörelse vid vissa statens järnvägar tillhöriga stationer, å statens järnvägars ångfärjor samt i vissa restaurangvagnar framförda i tåg å statens järnvägars linjer, även omfattar restaurangrörelse å vissa statens järnvägar icke tillhöriga platser och tåg. I allt väsentligt är det emellertid statens järnvägar, som tillföra bolaget dess kundkrets, varför bolaget måste sträva efter att samtidigt som rörelsen i varje särskilt fall drives efter sådan standard, som statens järnvägar fordra, bolaget tillförsäkra sin hyresvärd — statens järnvägar — största möjliga ersättning och vinst. Denna bolagets strävan fick, vid upprättandet av de första kontrakten mellan statens järnvägar och bolaget angående bedrivande av restaurangrörelse inom statens järnvägars områden, sin utformning genom att i kontrakten stipulerades, att ersättningen skulle utgå med 50 procent av den å varje rörelse uppkommande nettovinsten. I vissa fall stipulerades därjämte en fixerad minimiavgift. Bolagets verksamhet inom statens järnvägars områden kom år efter år att omfatta allt flera objekt, och vid upprättande av nya överenskommelser härom bibehölls nyssnämnda bestämmelse om, att ersättningen skulle utgå med 50 procent av nettovinsten, i vissa fall kompletterad med en fixerad minimiavgift.

Bedrivandet av restaurangrörelsen vid Stockholms centralstation och bedrivandet av den därmed i viss mån sammanhängande restaurangvagnsrörelsen i vissa större tåg, utgående från och ankommande till Stockholm, utgöra de utan jämförelse största av bolagets, statens järnvägar berörande verksamhetsgrenar. Kontrakten rörande bedrivandet av dessa rörelser gälla för en tid av tjugo år fr. o. m. 1919 eller således t. o. m. utgången av år 1938. Anledningen till att kontrakten gåvos så lång giltighetstid var den, att bolaget åtagit sig vissa bolaget eljest icke åliggande förpliktelser, exempelvis skyldighet att i stället för statens järnvägar tillhandahålla för rörelsen erforderliga effekter, vidare skyldighet att övertaga restaurangrörelse vid statsbanestation, även om rörelsen beräknades komma att gå med förlust. Det bör härvid bemärkas, att förlängningen av kontraktstiden ägde rum under det första året efter världskrigets slut, då utvecklingen av förhållandena å reselivets område var särdeles svår att förutse.

Under senaste åren och långt innan riksdagens revisorer verkställt undersökning i frågan, har järnvägsstyrelsen kommit till insikt om att mellanvarandet mellan bolaget och statens järnvägar borde kunna ordnas

så, att statsverket av bolagets avkastning erhölle en större anpart än hittills, utan att dock järnvägsstyrelsens krav på en hög standard finge minskas. Järnvägsstyrelsen har också, i den mån gällande kontrakt icke lägga hinder i vägen, redan vidtagit åtgärder i sådan riktning. Så hava kontrakten rörande bolagets bedrivande av restaurangrörelserna å de routerna Trälleborg—Sassnitz och Malmö—Köpenhamn trafikerande, statens järnvägar tillhöriga ångfärjorna numera ersatts med nya kontrakt, vilka tillförsäkra statens järnvägar större ersättning än förut. Enligt de nya kontrakten erlägger bolaget en viss procent å bruttoomsättningen.

Att såsom riksdagens revisorer ifrågasatt, statens järnvägar, för att få förhållandena ordnade på förmånligare sätt, skulle inlösa bolagets preferensaktiekapital har också redan tidigare varit föremål för diskussion inom järnvägsstyrelsen, då styrelsen liksom riksdagens revisorer nog är böjd för att anse det lämpligast att bolagets aktiestock innehaves av staten. Järnvägsstyrelsen har dock ännu icke fattat slutligt avgörande i saken och i varje fall lär en sådan åtgärd som inlösen av en nu befintlig aktiestock knappast vara erforderlig för ifrågavarande syftes vinnande. Järnvägsstyrelsen kommer att, om icke förr, så räknat fr. o. m. 1939, då kontrakten angående stationsrestaurangen vid Stockholm C och angående restaurangvagnsrörelsen, som nyss nämnts, upphöra, söka få mellanvarandena mellan statens järnvägar och bolaget ordnade på ett för statens järnvägar förmånligt sätt, och torde järnvägsstyrelsen dessförinnan få anledning att i och för godkännande inkomma med förslag i ärendet till Kungl. Maj:t.

Vid behandlingen av detta ärende har jämväl byråchefen Lindblad deltagit.

Stockholm den 8 januari 1935.

Underdånigst

AXEL GRANHOLM.

ERIK MALMKVIST.

Vattenfallsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 287, § 67.

Till Konungen.

Genom nådig remiss av den 21 december 1934 har Eders Kungl. Maj:t anmodat vattenfallsstyrelsen att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer under § 67 av sin berättelse anfört angående utnyttjande för enskild räkning av rön från offentlig verksamhet. Till åtlydnad därav får vattenfallsstyrelsen härmed anföra följande.

Bidraget till byrådirektör Edholms bil.

I sin redogörelse anföra riksdagens revisorer, att vattenfallsstyrelsen lämnat Edholm bidrag till utgifterna för egen automobil, i sådant sammanhang att läsaren torde få det intrycket, att Edholm därigenom erhållit en extra löneförmån.

Med anledning därav vill styrelsen framhålla, att en stor del av Edholms tjänsteresor äro av den art, att de lämpligen böra verkställas med bil. Edholm har till år 1930 vid dylika resor använt sig av vattenfallsstyrelsens bilar, men har därefter vid bilresor för vattenfallsstyrelsens räkning i allmänhet använt egen bil.

Edholm har före den 1 april 1933 fått ersättning för i tjänsten företagna bilresor efter 2 kronor 25 öre per mil, dock med högst det belopp, som skulle utgått, om resan företagits med tåg resp. taxebil. För tiden efter den 1 april 1933 har ersättningen utgått med ett fast belopp av 420 kronor per år jämte 1 krona per mil. För tiden 1 april—31 december 1933 har den totala ersättningen blivit 1 krona 60 öre per mil, och för år 1934 1 krona 58 öre per mil. Hänsyn har härvid tagits endast till de tjänsteresor, som Edholm företagit för styrelsens räkning.

Enligt resereglementet skulle ersättningen för resa med »annan automobil» hava utgått med 3 kronor 50 öre respektive 3 kronor per mil före respektive efter den 1 januari 1934.

Styrelsens kostnader för egna bilar av den mindre Volvotypen, som nu användes av vattenfallsverkets ingenjörer och även använts av Edholm, ha varit 1 krona 80 öre per mil år 1930, 1 krona 60 öre per mil år 1931, 1 krona 71 öre per mil år 1932 och 1 krona 61 öre per mil år 1933.

Ersättningen till Edholm har sålunda varit avsevärt lägre än enligt resereglementet och av ungefär samma storlek som den kostnad, styrelsen fått vidkännas, om Edholm i stället använt styrelsen tillhörig bil.

Den överenskommelse, som träffats mellan styrelsen och Edholm, har från styrelsens synpunkt varit lämplig, därför att styrelsens bilpark varit knapp, vilket sammanhänger med att dess garageutrymmen äro starkt begränsade.

Bilbidraget är alltså en till fullo motiverad reseersättning och icke en löneförmån.

Instruktion för byrådirektör Edholm.

Statsrevisorerna anföra, att det varken i instruktion, arbetsordning eller styrelsens protokoll återfinnes någon bestämmelse angående de arbetsuppgifter, som äro förenade med Edholms byrådirektörstjänst.

Med anledning härav må anföras följande:

Edholms förflyttning till centralförvaltningen har föranletts därav, att han förordnats att inom vattenfallsstyrelsen handlägga de ärenden, som röra landsbygdsdistributionen, varmed vattenfallsstyrelsen avser kraftavsättningen till och verksamheten inom distributionsföreningarna eller med dessa jämställda företag på landsbygden. Redan därigenom har Edholms arbetsuppgift blivit angiven.

När det icke för Edholm utarbetats någon detaljerad instruktion, så sammanhänger det därmed, att Edholms arbetsuppgifter icke kunnat på förhand specificeras. Edholms arbeten äro i stor omfattning icke mer eller mindre regelbundet återkommande rutinarbeten, utan nydaningsarbeten inom det relativt nya och vidsträckta arbetsområde, som landsbygdsdistributionen representerar. Det är vanskligt att lämna instruktion rörande bearbetningen av ett nytt problem, vars innebörd först blir klar, i den mån det tages under behandling. Varje erfaren arbetsledare vet, att när det gäller skapandet av en ny verksamhet, så är en *skriftlig* instruktion en byråkratisk anordning, som är föga lämplig och snarare till skada än till gagn.

Edholms arbeten ha utförts i nära kontakt med generaldirektören och

överdirektören, med vilka Edholms arbeten planlagts och diskuterats månad för månad. »Instruktion» har sålunda lämnats muntligt undan för undan och det är säkerligen den arbetsmetod, som ger det bästa arbetsresultatet i ett dylikt fall. Det har icke heller bestritts, att Edholm verkställt ett mycket värdefullt, på många håll banbrytande arbete inom landsbygdselektrifieringen.

Den påtalade sammanblandningen mellan Edholms tjänsteåligganden och hans halvofficiella uppdrag.

När riksdagens revisorer tala om den hittills rådande sammanblandningen mellan Edholms tjänsteåligganden och hans halvofficiella uppdrag, torde med Edholms halvofficiella uppdrag avses hans sekreterarebefattning i jordbrukstekniska föreningen.

Vattenfallsstyrelsen har medverkat vid bildandet av jordbrukstekniska föreningen och lämnar till densamma, såsom statsrevisorerna angiva, ett årligt bidrag av 2,500 kronor. Styrelsen anser det vara värdefullt att styrelsen inom jordbrukstekniska föreningen får nära kontakt med framstående representanter för jordbruket från skilda delar av landet och från industrien. Därigenom får styrelsen vidgad kännedom om jordbrukarnas problem och önskemål och blir i tillfälle att med jordbrukets och industriens män diskutera, huru dessa problem skola lösas. Det intima samarbetet mellan jordbrukstekniska föreningen och vattenfallsstyrelsen har bland annat tagit sig uttryck däri, att vattenfallsverkets generaldirektör valts till ordförande för jordbrukstekniska föreningens elektriska avdelning.

Det ligger i sakens natur, att det icke alltid är lämpligt att uppdraga en klar rågång mellan vattenfallsstyrelsens och jordbrukstekniska föreningens arbeten. Styrelsen kan ha ifrågasatt, planerat eller påbörjat en undersökning, som jordbrukstekniska föreningen — vilken huvudsakligen består av andra intressenter än vattenfallsstyrelsen — finner vara av sådant inresse såväl ur jordbrukarnas synpunkt i allmänhet som med hänsyn till de två tredjedelar av landet, där vattenfallsstyrelsen icke är verksam, att föreningen vill deltaga i undersökningen, för att denna skall ordnas på sådant sätt, att även dess intressen fullt beaktas. Styrelsen anser det lämpligt att i sådana fall etablera ett samarbete med jordbrukstekniska föreningen utan att låta sig hindras av den omständigheten, att styrelsen kan komma att lämna ekonomiskt bidrag till sådan undersökning på två vägar, nämligen dels direkt, dels ock i mindre grad indirekt genom sin årsavgift till jordbrukstekniska föreningen.

Vattenfallsstyrelsen har ovan behandlat samarbetet mellan jordbrukstekniska föreningen och styrelsen ur principiell synpunkt, ty frågan bör enligt styrelsens mening bedömas oberoende av huruvida det finnes någon tjänsteman inom styrelsen, som uppbär något arvode från föreningen eller icke.

Jordbrukstekniska föreningens elektriska sektion har funnit det lämpligt att till sekreterare välja byrådirektör Edholm. Det sammanhänger givetvis med föreningens höga värdesättning av Edholms arbete, varom föreningens elektriska avdelnings i avskrift bifogade skrivelse av den 8 januari 1935 bär vittne. Styrelsen har icke velat förvägra Edholm tillstånd att åtaga sig sekreterarebefattningen, eftersom detta otvivelaktigt är till allmänt gagn och till större nytta än olägenhet för vattenfallsstyrelsen. De nydaningsarbeten Edholm verkställt inom jordbruket få väl

delvis anses som en frukt av samarbetet mellan vattenfallsstyrelsen och jordbrukstekniska föreningen.

Jordbrukstekniska föreningens elektriska sektion har fastställt ett arvode av 3,000 kronor åt sin sekreterare. Vattenfallsstyrelsen har icke bestämmanderätt rörande denna fråga, som givetvis får ses mot den bakgrunden, att det är ovisst, huru länge en tjänsteman från vattenfallsstyrelsen kommer att bekläda denna post.

Styrelsen anser, att Edholms arbete inom jordbrukstekniska föreningen, vilket i stor utsträckning avser områden, där vattenfallsstyrelsen icke har någon kraftdistribution, icke kan inbegripas i Edholms tjänstgöring inom vattenfallsverket, även om det i vissa fall kan vara svårt eller omöjligt att exakt avgöra, varest arbetet inom vattenfallsverket slutar och arbetet inom jordbrukstekniska föreningen vidtager. När Edholm mottagit arvode såsom sekreterare inom jordbrukstekniska föreningen, så innebär detta enligt styrelsens mening icke någon avvikelse från § 40 i det för kommunikationsverken gällande avlöningsreglementet.

Den påtalade sammanblandningen mellan Edholms tjänsteåligganden och hans rent privata uppdrag. Patentfrågan.

När riksdagens revisorer tala om sammanblandningen av Edholms tjänsteåligganden och hans rent privata uppdrag, torde med nämnda uppdrag avses det arbete Edholm nedlagt på de påtalade patenten. Härom må då anföras följande.

När styrelsen successivt undersökt olika möjligheter för kraftavsättning på landsbygden — för elektrisk plöjning, fältbevattning, användning av elektrisk kraft i mejerierna, elektrisk uppvärmning av kyrkor, elektrisk kokning och uppvärmning, spannmålstorkning, foderkonservering, växtdrivning, jorduppvärmning m. m., — så har styrelsen i allmänhet åtnöjt sig med att genom lämplig publikation ställa resultaten till allmänhetens förfogande.

Styrelsen har icke hittills räknat med att själv uttaga sådana patent eller att själv konstruktivt utforma sådana maskiner eller apparater, som erfordras för tillgodogörandet av nya idéer rörande *användning* av elektriciteten. Styrelsen har utgått ifrån, att patent leder till utgifter och ofta till tvister, och att den konstruktiva utformningen av jordbruksredskap eller dylikt ligger vid sidan av vattenfallsstyrelsens normala arbetsuppgift och medför väsentliga kostnader. Värdet av en ny idé är dessutom svårt att bedöma i det tidiga stadium, då patentansökan bör inlämnas.

Styrelsen anser det mycket osannolikt, att styrelsen i förevarande fall — med hänsyn till det sätt, på vilket uppfinningarna tillkommit — haft någon sådan rätt till dem, att styrelsen på den grund kunnat göra anspråk på patenten.

Sannolikt har styrelsen icke heller haft möjlighet att hindra Edholm från att uttaga patenten.

Ej heller ha ifrågavarande patent någon direkt användning inom styrelsens egen verksamhet, utan deras betydelse för styrelsen ligger däri, att deras utnyttjande inom jordbruket leder till ökad användning av elektrisk kraft, varigenom styrelsen får ökade inkomster.

Det gällde sålunda att så snabbt och så effektivt som möjligt sprida metodens användning inom styrelsens distributionsområde. För att detta mål skulle nås, var det enligt styrelsens mening nödvändigt att få ett lämpligt industriellt företag att omhändertaga metodens genomarbet-

ning och utformning efter olika lokala förutsättningar samt dess spridning bland jordbrukarna.

Utan patentskydd är det näppeligen möjligt att förmå ett solitt industriellt företag att lägga ned mera avsevärda kostnader på en uppfinnings genomarbetande och konstruktiva fulländning samt på den upplysnings- och propagandaverksamhet, som är erforderlig för att få uppfinningen tillämpad och spridd. Det förhåller sig ju så, att även synnerligen goda nya idéer ofta bliva icke alls eller föga fruktbärande, därför att de icke omhändertagas av lämpliga organ. Att styrelsen skulle syssla med nyssnämnda organisations- och försäljningsfrågor har naturligtvis varit uteslutet.

Styrelsen kan icke finna, att de inkomster, som byrådirektör Edholm erhållit av dessa patent, utövat något praktiskt inflytande på möjligheten att tillämpa dessa uppfinningar.

För styrelsen har den dominerande synpunkten varit att befordra utvecklingen. Om genom förhållandenas makt och Edholms speciella läggning denne därvid ernått vissa privata fördelar, har styrelsen icke ansett detta vara av ondo.

Styrelsen har ansett sig böra undersöka och understödja alla nya idéer inom jordbrukselektrifieringen, vilka synts vara av värde. Därvid har styrelsen visat samma intresse för nya metoder och uppfinningar, vare sig de framkommit från tjänstemän inom vattenfallsverket eller från annat håll. Så tillvida har Edholm icke intagit någon privilegierad ställning. Det vore att beklaga, om styrelsen skulle behöva behandla uppfinningar, patenterade av dess egna tjänstemän, mindre välvilligt än uppfinningar, patenterade av utomstående.

Det har lämnats betydande statliga understöd till utarbetande på privat väg av foderkonserveringsmetoder. Så lär till disponenten Persson ha lämnats bidrag utan återbetalningsskyldighet om inalles cirka 16,000 kronor för framställande av hömjöl. Såvitt styrelsen har sig bekant, har detta understöd lämnats utan någon begränsning av uppfinnarens rätt att patentera sin metod och att fritt utnyttja patentet. I jämförelse därmed är det stöd, som lämnats åt Edholm, måttfullt.

Riksdagens revisorer hava icke, trots att den föreliggande frågan efteråt kan överblickas bättre än på förhand, utvisat någon användbar väg, som skulle hava lett till ett bättre *positivt* resultat än det nuvarande. Den avgränsning, som anbefalles mellan Edholms tjänsteåligganden samt hans halvofficiella och hans rent privata arbeten, skulle väl närmast leda till, att Edholm får avgå från sekreterarebefattningen i jordbrukstekniska föreningen, enär det sannolikt icke blir möjligt att uppdraga en klar gräns mellan vattenfallsstyrelsens och föreningens problem, och att styrelsen får underlåta att verkställa undersökningar och prov med av Edholm patenterade uppfinningar. Intetdera vore emellertid lyckligt.

För styrelsen är det en överraskning, att den inkomst Edholm får av sina patent, kan anses strida mot § 40 i kommunikationsverkens avlöningsreglemente. Den utbetalas icke av styrelsen, och det stöd, som styrelsen lämnat åt Edholm genom vissa undersökningar, är av samma natur som det stöd styrelsen skulle lämnat åt vilken som helst person, som kommit med en idé, vilken kunnat bli till väsentligt gagn för styrelsens verksamhet.

Vattenfallsstyrelsen måste beklaga, att statsrevisorerna tolka avlöningsreglementet på dylikt för de dugligare tekniska tjänstemännens rörelsefrihet så hämmande sätt. För varje år berövas vattenfallsstyrelsen allt

flera av de mest effektiva arbetskrafterna på grund av ett avlöningssystem, som icke lämpar sig för styrelsens industriellt och kommersiellt betonade samt utan stöd av monopol bedrivna verksamhet. Enligt styrelsens mening bör man icke ytterligare skärpa dessa svårigheter genom onödigt snäv behandling av tjänstemännen. Visst kan man därigenom åstadkomma en allt större likformighet tjänstemännen emellan, men man nivellerar även arbetsresultaten. Säkerligen befordrar man icke utan undertrycker på detta sätt lusten att göra nya uppfinningar och skapa nya arbetsmetoder.

Det är självklart, att, därest tjänsteman i samband med arbetet i sin tjänst uttager patent, så bör arbetsgivaren tryggas för att hans verksamhet varken hindras, försvåras eller fördyras av patentet, och ifall ett dylikt patent berör arbetsgivarens direkta verksamhet, så bör naturligtvis arbetsgivaren ha rätt att kostnadsfritt använda sig av patentet. Det är dock tvivelaktigt, om nuvarande svenska lagstiftning utan vidare ger arbetsgivaren detta skydd.

Det synes likaledes vara klart för styrelsen, att om en tjänsteman på sin lediga tid gör en uppfinning, som icke berör arbetsgivarens verksamhet, så är detta tjänstemannens privatsak, och tjänstemannen har rätt att fritt förfoga över eventuella patent å sådana uppfinningar.

Det finns emellertid en mängd mellanfall, där det blir en lämplighetsfråga, hur man bör förfara.

Ingenjörsvetenskapsakademiens riktlinjer i patentfrågan, vilka varit för styrelsen bekanta, anser vattenfallsstyrelsen icke vara tillämpliga på uppfinningar, som tillkommit på initiativ av tjänsteman utanför de honom vid uppfinningarnas tillkomst direkt tilldelade arbetsuppgifterna.

Då det kan vara av intresse att klargöra uppfinnarens ställning till detta problem, bifogar vattenfallsstyrelsen ett yttrande av byrådirektör Edholm.

Vad som är huvudsaken är ju att få betydelsefulla uppfinningar till stånd samt att få dem nyttiggjorda till utvecklingens fromma. En överdriven schablonisering av patentfrågan kan vara till skada härför, utan torde detta mål bäst främjas genom behandling från fall till fall.

Stockholm den 11 januari 1935.

Underdånigst

G. MALM.

W. BORGQUIST.

Bilaga 1.

Till kungl. vattenfallsstyrelsen.

Sedan jag tagit del av styrelsens yttrande till Kungl. Maj:t angående statsrevisorernas anmärkning i fråga om min uppfinnareverksamhet, får jag härmed framhålla följande.

Sedan 1919 har Kungl. Maj:t utbetalt mycket betydande penningsummor, 111,000 kronor, till ett antal uppfinnare eller med dem samarbetande organisationer för utarbetande och provning av deras uppfinningar inom jordbruksområdet. I intet av dessa fall har åtgärd från statens sida vidtagits för att begränsa uppfinnarens rätt att förfoga över sina patent.

När jag på eget initiativ vid sidan om min verksamhet inom kraftverksbyrån bearbetade vissa jordbrukstekniska problem och därvid framkom till lösningar, som enligt min egen uppfattning skulle visa sig tekniskt ekonomiskt bärkraftiga, och när jag anhöll om anslag dels från vattenfallsstyrelsen, dels från jordbrukstekniska föreningen för att i praktisk drift utarbeta desamma, så hade jag redan kännedom om de av staten lämnade uppfinnareanslagen och tog det som en naturlig sak, att staten ville understödja sådan uppfinnareverksamhet; att jag i min egenskap av statstjänsteman skulle — enligt statsrevisorernas nuvarande åsikt — vara mindre berättigad till uppfinnareanslag, hade jag ingen anledning antaga.

Det förhåller sig nämligen icke så, att jag från början erhållit uppdrag att i tjänsten utforma de ifrågavarande konstruktionerna, och därefter framkommit med själva idén om dess utformande, utan det förhåller sig faktiskt så, att jag på eget initiativ och oombedd utarbetat själva idén och sedan *efter ansökan* erhållit möjlighet att vidare utforma densamma.

Den första av mina patenterade uppfinningar, angående spannmålstorkning, gjordes nämligen vid sidan av min dåvarande egentliga verksamhet inom vattenfallsstyrelsens kraftverksbyrå. Det var sålunda först sedan själva grundidén till förfaringssättet förelåg färdig, som jag erhöll möjlighet att med vattenfallsstyrelsens bistånd och sedermera, då jordbrukstekniska föreningen bildats, inom dess elektriska sektion vidare utarbeta densamma på i huvudsak analogt sätt som en av de förutnämnda privata uppfinnarna erhållit möjlighet att med statsmedel utforma sin uppfinning och få den undersökt inom jordbrukstekniska föreningen.

Den andra av de ifrågavarande patenterade uppfinningarna angående grästorkning gjordes först sedan man inom en annan avdelning av jordbrukstekniska föreningen verkställt ingående undersökningar beträffande ett svenskt patent samt sökt lösa grästorkningsproblemet med tillhjälp av ett engelskt patent och på basis av dessa undersökningar kommit till den slutsatsen, att den artificiella grästorkningen icke var ekonomiskt genomförbar i praktiken i fråga om jordbrukets normala grödor. Sedan dessa undersökningar — i vilka jag icke haft tillfälle medverka — avslutats, föreslog jag, att undersökningarna skulle upptagas efter helt nya riktlinjer, och erhöll på grund därav möjlighet att tack vare vattenfallsstyrelsen, jordbrukstekniska föreningen och enskilda organisationer på analogt sätt som de förutnämnda enskilda uppfinnarna vidare utarbeta min uppfinning.

Den tredje av dessa uppfinningar, gnist- och sotavskiljaren, avser icke användning av elektrisk ström och har utarbetats helt utanför vattenfallsstyrelsen och jordbrukstekniska föreningen efter det de förutnämnda undersökningarna angående grästorkningen slutförts. Den avser att lösa ett värmetekniskt problem, som visserligen blivit aktuellt i samband med en av de typer av eldningsapparater, som kunna användas för torkningsändamål, men som icke är direkt anknutet speciellt till de ovan nämnda, patenterade torkningsmetoderna. Vattenfallsstyrelsens enda intresse i denna sak har ju varit metodens eventuella användning vid ett av kraftverken, en fråga, som emellertid blivit aktuell först efteråt och som gjort, att vattenfallsstyrelsen därefter haft ett visst intresse av att följa uppfinningens utarbetande.

Av det anförda framgår ju, att jag icke gjort de ifrågavarande uppfinningarna i egenskap av statstjänsteman. Det är därför klart, att en begränsning av min förfoganderätt till uppfinningarna i samband med

att det beviljades anslag av statsmedel skulle ha inneburit, att de förut nämnda privata uppfinnarna skulle ha kommit i privilegierad ställning i förhållande till en uppfinnare, som råkar vara statstjänsteman.

Om en begränsning av uppfinnarens rätt att fritt förfoga över sina privata uppfinningar skulle genomföras endast därför, att han är statstjänsteman, så borde det finnas — och borde i mitt fall ha funnits — bestämda regler härför, och dessa regler måste väl vara så utformade, att uppfinnaren i varje fall har rätt att fritt förfoga över patenten, därest staten icke vill begagna sig av den förmenta rätten till patenten. Denna fråga är mycket viktig för uppfinnaren att veta redan vid uppfinningens bearbetande, enär beslut om nedläggandet av eventuella kostnader för ett patent måste fattas på ett ofta mycket tidigt stadium.

Om en uppfinnings utarbetande tager flera år i anspråk, men uppfinningen under denna tid måste utprovas under sådana förhållanden, att dess offentliggörande icke kan förhindras, så måste nämligen eventuellt patentskydd anskaffas, redan innan värdet av uppfinningen har kunnat slutgiltigt konstateras. Om nu uppfinnaren enligt statsrevisorernas åsikt skulle berövas möjligheten att tillgodogöra sig avkastningen från det svenska patentet, kan det ju icke begäras, att han på ett tidigt stadium — innan värdet av de av honom disponerade eventuella utlandspatenten kan överblickas — skall påtaga sig kostnaden för de grundläggande svenska patenten, vars ekonomiska utbyte sedan skulle undandragas uppfinnaren själv. Det måste väl i så fall finnas en av staten godkänd form för patentering inom Sverige av statstjänstemännens uppfinningar.

I fråga om de utländska patenten synas statsrevisorerna anse, att uppfinnaren i varje fall skall ha fri förfoganderätt. Men för de utländska patenten har uppfinnaren prioritet endast ett år från dagen för den svenska patentansökans inlämnande, inom vilken tid de utländska patenten alltså måste sökas, om patenträtten skall kunna skyddas. Det kan naturligtvis inträffa, att uppfinningens värde icke hunnit konstateras ens vid tiden för utgången av utlandsprioriteten. Kostnaden för utlandspatenten rör sig emellertid om ett för den enskilde uppfinnaren mycket betydande belopp, och det är betydligt vanskligare för uppfinnaren att få sina patentutgifter täckta *enbart* genom inkomsterna från dessa utlandspatent, vilka ju äro betydligt svårare att avsätta än de inhemska patenten. En alltför restriktiv inställning mot uppfinnaren skulle otvivelaktigt försvåra — i mitt fall med säkerhet förhindrat — utlandspatenteringen och skulle försvåra en *ur landets synpunkt* önskvärd försäljning till utlandet.

I ifrågavarande fall har jag personligen påtagit mig höga kostnader för patenteringen, för den första uppfinningen cirka 12,000 kronor, redan före den tidpunkt, då de första försöksanläggningarna i praktisk drift utprovades och därmed bragtes till offentlig kännedom, alltså vid en tidpunkt, då värdet av uppfinningen ännu icke kunnat konstateras och då man bland dem, som bevaka den jordbrukstekniska utvecklingen inom landet, icke hade något intresse eller förståelse för ifrågavarande uppfinningar.

Statsrevisorerna ha framhållit önskvärdheten av att patenten ur det allmännas synpunkt borde ha kommit jordbruket bättre till godo. Härtill må anföras, att jag redan på ett tidigt stadium hade klart för mig önskvärdheten av att placera patenten direkt hos jordbrukarnas egna organisationer. Sålunda erbjöd jag redan hösten 1932 Svenska lantmännens riksförbund — genom dess ordförande — att övertaga grästorkningspa-

tentet, ett erbjudande, som emellertid icke ens ledde till närmare diskussion, tydligen beroende på att den tro jag själv hade på saken icke delades av honom.

Stockholm den 11 januari 1935.

Harald Edholm.

Bilaga 2. *Avskrift.*

Till styrelsen för jordbrukstekniska föreningen.

Alltsedan jordbrukstekniska föreningens elektrotekniska sektion år 1927 bildades, har den i samverkan med vattenfallsstyrelsen samt under ledning av byrådirektör Edholm i vattenfallsstyrelsen arbetat i syfte att förbättra möjligheterna för jordbruket att tillgodogöra sig den elektriska kraften samt för ändamålet till behandling upptagit en serie problem och uppgifter, för vilka närmare redogörelse lämnas i vidlagda promemoria.

Verksamheten har finansierats dels av vattenfallsstyrelsen direkt, dels av jordbrukstekniska föreningens elektrotekniska sektion, som alltsedan 1928 åtnjutit ett årligt bidrag av 2,500 kronor från vattenfallsstyrelsen. I nedanstående tablå äro utgifterna för de olika åren angivna.

Sammanställning av kostnaderna för jordbruksteknisk forskning, utförd av byrådirektör Edholm, dels inom vattenfallsstyrelsen, dels med stöd av jordbrukstekniska föreningens elektrotekniska sektion.

År	Vattenfallsstyrelsens direkta kostnader			Jordbrukstekniska föreningens elektrotekniska sektions kostnader	Summa kostnader
	Löner o. resekostn. uppskattade	Övriga kostnader	Summa		
1928	7,000	5,700	12,700	10,350	23,050
1929	7,000	600	7,600	7,030	14,630
1930	11,500	3,300	14,800	4,130	18,930
1931	10,000	4,300	14,300	9,430	23,730
1932	14,000	5,400	19,400	7,730	27,130
1933	18,500	14,100	32,600	13,700	46,300
1934	22,000	9,500	31,500	8,700	40,200

Anm. Under 1933 och 1934 har efter särskilda beslut anslag lämnats för grästorkningsförsöken, vilket anslag ingår i ovanstående.

Av den i promemorian lämnade redogörelsen framgår, att beaktansvärda resultat vunnits, men också att den bedrivna forskningen lett in på områden, som endast i ringare mån höra samman med ökad elektrisk kraftförbrukning vid jordbruket utan framförallt sammanhänga med utveckling av den teknik, vartill den elektriska kraftens rationella användning vid jordbruket leder.

En följd härav har blivit, att i vattenfallsstyrelsen uppstått tvekan, om styrelsen i fortsättningen kan medverka uti ifrågavarande verksamhet i samma utsträckning som hittills. Dessutom har framträtt behov av att

lämna råd och anvisningar åt jordbrukare, som ligga utom de områden, där vattenfallsstyrelsen har sina intressen.

Å andra sidan äro ju de problemkomplex, som under arbetets gång framvuxit, av utomordentlig betydelse för jordbruket. Det har också visat sig, att man i Edholm, som från början varit den ledande och initiativgivande kraften inom arbetet, har en person, som äger en sällsynt förmåga »att ställa problemen» samt att intränga i dem med både forskarens grundlighet och den praktiske ingenjörens och uppfinnarens fyndighet.

De jordbrukare inom den jordbrukstekniska föreningens elektrotekniska sektion, som på nära håll följt Edholms arbete, ha också med styrka framhållit den stora betydelsen för jordbruket av, att Edholm sättes i tillfälle att fullfölja sitt forskningsarbete. Man tror sig skymta stora möjligheter för jordbrukets modernisering efter linjer, som giva rika löften för framtiden.

Den sannolikt enda möjligheten att ordna denna fråga synes vara, att Edholms verksamhet brytes loss från vattenfallsstyrelsen samt med statens stöd gives en självständig ställning, måhända anknuten till annan lämplig forskningscentral.

Av vattenfallsstyrelsen har förklarats, att styrelsen vore beredd att tillstyrka visst årligt bidrag att utgå på styrelsens driftkostnadsstat, om det nya forskningsorganet övertoge vattenfallsstyrelsens nuvarande forskningsverksamhet på området.

Elektrotekniska sektionen får med hänvisning till det anförda hemställa, att styrelsen för jordbrukstekniska föreningen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för, att Edholm må sättas i tillfälle att under lämplig organisationsform med statens stöd fortsätta sin forskningsverksamhet på det jordbrukstekniska området.

Stockholm den 8 januari 1935.

G. Malm. *Aug. Treschow.*

Generalpoststyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 294, § 68.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har Kungl. Maj:t anbefallt generalpoststyrelsen att senast den 11 januari 1935 avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer under § 68 av sin berättelse anfört angående kostnadsfri bostadstelefon vid kommunikationsverken. Med anledning härav får generalpoststyrelsen anföra följande.

Revisorerna uttala till en början, att det icke med full tydlighet framginge, huruvida någon rätt förefunnes för, bland andra, generalpoststyrelsen att på sätt som skett låta på statens bekostnad anordna bostadstelefoner åt tjänstemän vid postverket. Såsom revisorerna framhålla, har generalpoststyrelsen genom stadgande i instruktionen för generalpoststyrelsen den 31 december 1909 meddelats befogenhet att besluta i fråga om uppsättande av rikstelefonapparater *för postverkets räkning*. General-

poststyrelsen har utgått ifrån, att denna befogenhet — som rimligtvis icke kan anses upphävd på den grund att motsvarande bestämmelse ej influtit i senare instruktioner — innefattar rätt för generalpoststyrelsen att anordna telefon även till tjänstemäns bostäder, och styrelsen har styrkts i denna uppfattning av det förhållandet, att tjänstetelefon till bostad på postverkets bekostnad tidigare medgivits av Kungl. Maj:t på framställning av generalpoststyrelsen.

Det torde vara uppenbart, att det för postverket med dess omfattande och mångskiftande verksamhet är nödvändigt, att vissa tjänstemän kunna på det bekväma sätt, som telefonen erbjuder, i tjänsteärenden anträffas även å andra tider än deras ordinarie arbetstider å tjänsterummen. Detta förhållande vitsordas även av revisorerna, som framhålla, att det torde ligga i sakens natur, att vissa tjänstemän vid kommunikationsverken hava sådana arbetsuppgifter, att det är nödvändigt för dem att stå i ständig kontakt med verket och dess tjänstemän. Behovet av sådan telefonförbindelse kan givetvis vara mer eller mindre stort. För sin del har generalpoststyrelsen intagit den ståndpunkten, att bostadstelefon anordnats allenast i de fall, då det med hänsyn till postverkets intressen varit erforderligt att erhålla telefonförbindelse med bostäderna. Bostadstelefon har därför anordnats först efter noggrann prövning i varje särskilt fall. I allmänhet har det varit omfattningen och beskaffenheten av de trafikfrågor, med vilka vederbörande tjänsteman haft att taga befattning, som nödgat generalpoststyrelsen att besluta om anordnande av bostadstelefon. Även andra arbetsuppgifter — handhavande av större personalstyrkor, föreståndarskap för verkstäder, vid vilka arbetstiden ej sammanfaller med tjänstemannens ordinarie arbetstid, skötsel av tekniska anordningar och dylikt — hava emellertid befunnits vara av den beskaffenhet, att generalpoststyrelsen beslutat om anordnande av telefon på postverkets bekostnad till vederbörandes bostäder. Att generalpoststyrelsen sökt begränsa antalet tjänstetelefoner till bostäderna torde ock framgå av det förhållandet, att antalet på postverkets bekostnad anskaffade bostadstelefoner för närvarande utgör endast 90, därav i 10 fall anknytningsapparater till telefoner i tjänsterummen.

Med de principer, som enligt vad ovan anförts, tillämpas av generalpoststyrelsen vid tilldelandet av bostadstelefon, kan generalpoststyrelsen icke finna det vara rätt att, på sätt av revisorerna ifrågasatts, ålägga vederbörande tjänstemän att deltaga i vare sig kostnaderna för den vid tecknande av abonnemang utgående inträdesavgiften eller för den årliga avgiften enligt den abonnemangsklass, vartill telefonen med hänsyn till omfattningen av tjänstetelefonsamtalen skäligen bör hänföras. För postverkets vidkommande torde antalet från varje bostadsapparat utgående tjänstesamtal icke vara större än att det rymmes inom ramen för lägsta abonnemangsklassen. Generalpoststyrelsen har också bestämt, att postverket endast skall gälda kostnaderna för bostadstelefoner enligt sistnämnda abonnemangsklass.

Huruvida och i vilken utsträckning nu omhandlade telefoner samtidigt tjäna ett privat intresse är knappast möjligt att avgöra, då härvidlag förhållandena variera från fall till fall.

För postverket är frågan om bestridande av utgifterna för tjänstetelefon i bostäder ur ekonomisk synpunkt ej av nämnvärd betydelse. Årskostnaden för postverkets samtliga bostadstelefoner utgör för närvarande omkring 7,500 kronor.

På anförda skäl kan generalpoststyrelsen sålunda i vad postverket rö-

rer icke biträda revisorernas uppfattning, att staten i regel endast bör deltaga med hälften av avgiften i lägsta abonnemangsklassen för de tjänstetelefoner, som på postverkets bekostnad anordnas till posttjänstemäns bostäder.

I detta ärendes slutliga behandling hava, förutom undertecknade, deltagit jämväl byråcheferna Lager, Carstensen, Sandberg och Enger.

Stockholm den 10 januari 1935.

Underdånigst

ANDERS ÖRNE.

ERNST HÖGNER.

R. Humble.

Telegrafstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 294, § 68.

Till Konungen.

I anledning av Kungl. Maj:ts remiss den 21 december 1934 angående riksdagens revisorers anmärkningar angående kostnadsfri bostadstelefon vid kommunikationsverken samt angående tjänsteabonnemang vid telegrafverket får telegrafstyrelsen med remisshandlingarnas återställande anföra följande.

Vad först angår *kostnadsfri bostadstelefon* till personal vid telegrafverket får styrelsen meddela, att antalet hos telegrafverkets tjänstemän uppsatta fritelefoner den 31 december 1934 för hela landet uppgick till 1,666. Fördelningen å olika grupper befattningshavare framgår av bilagan.

Anledningen till att dylika fritelefoner medgivits har varit, att det ansetts nödvändigt att på verkets bekostnad anordna telefonförbindelse till de tjänstemäns bostäder, vilkas ställning eller åligganden medföra skyldighet för dem att när som helst kunna anträffas i tjänsten och att även under tjänstefri tid öva kontroll och allmän tillsyn över sina tjänsteområden. De befattningshavare vid telegrafverket, rörande vilka sådan skyldighet ansetts föreligga och vilka på den grund ålagts att i och för tjänsten ha telefon i bostaden, äro tjänstemän i chefsställning hos styrelsen samt vid distriktsförvaltningarna och stationerna (linje-, telefon-, telegraf- och trafikdirektörer, linjesektionsföreståndare samt telegrafkommissarier), vissa såsom avdelningsföreståndare eller arbetsledare placerade befattningshavare (såsom kontrollörer, vaktföreståndare, linjemästare och linjeförmän) ävensom viss reparatörspersonal i säkerhetstjänst.

En avgiftsbeläggning av dessa fritelefoner skulle visserligen, såsom revisorerna framhållit, i varje fall för den högre personalen icke föranleda, att vederbörande upphörde att ha telefon, men styrelsen anser sig å andra sidan böra fästa uppmärksamheten därå, att abonnemangsavgiften växer med stigande samtalsantal och att det icke kan vara med verkets intresse förenligt, om nu omhandlade tjänstemän skulle tvingas att ransonera sina samtal i tjänsten från bostaden för att icke få sina abonnemang uppflyttade i högre avgiftsklass. I ett stort antal fall, där fritele-

foner uppsatts hos personal i de lägre lönegraderna t. ex. vaktföreståndare, linjemästare, linjeförmän och reparatörer (sammanlagt 69 procent av antalet befattningshavare med fri telefon), torde vederbörande icke bibehålla sin telefon, om han ålades att betala avgift för densamma. Eftersom telegrafstyrelsen saknar möjlighet att ålägga vederbörande att ikläda sig utgifter för telefon, skulle i sådana fall stora olägenheter kunna uppkomma av ett slopande av anordningen med fritelefon.

Att fritelefoner i tjänstemännens bostäder även utanför statsförvaltningen bruka anses vara väl motiverade och försvarliga framgår enligt telegrafstyrelsens uppfattning även av den icke ringa utsträckning, i vilken denna anordning förekommer även inom stadsförvaltningar och vid privata företag.

Med anledning av statsrevisorernas nu gjorda uttalande rörande kostnadsfria bostadstelefoner kommer styrelsen givetvis att företaga en ytterligare, ingående undersökning rörande behovet i varje särskilt fall ur telegrafverkets synpunkt sett av sådan telefons bibehållande eller ej.

Vad därefter angår de s. k. *tjänsteabonnemangen* hava sådana sedan mycket lång tid tillbaka utlämnats mot en årsavgift av 30 kronor. I sitt den 20 februari 1919 avgivna betänkande angående gemensamt lönesystem samt löneregler för kommunikationsverken erinrade kommunikationsverkens lönekommitté bland annat, att vid de ifrågavarande verken förekomme vissa smärre förmåner, såsom nedsättning av abonnemangsavgift för telegrafverkets tjänstemän, fria resor och fria varutransporter för tjänstemän vid statens järnvägar och fri elektrisk belysning för tjänstemän vid statens vattenfallsverk. Dylika smärre förmåner, som hade hävd för sig och som åtnjötes från det egna verket utan att medföra någon direkt kostnad för verket, syntes kommittén icke vara att hänföra till avlöningsförmåner, helst som åtminstone vissa av ifrågavarande förmåner torde kunna anses vara av betydelse för tjänstgöringen. Kommittén föreslog därför ett stadgande i ämnet uti avlöningsreglementet, vilket ock godtogs av statsmakterna och erhöll följande avfattning (2 § 4 mom):

»De förmåner av mindre värde, vilka hittills plägat tillkomma tjänstemännen i vederbörande verk, såsom nedsatt avgift för abonnemang å rikstelefon, fria resor och fria varutransporter å järnväg, fri elektrisk belysning i bostad för tjänsteman vid statens vattenfallsverk eller annan dylik förmån, anses icke såsom avlöningsförmåner och föranleda icke avdrag å avlöningen.»

Någon tid efter det nämnda avlöningsreglemente utfärdats fann sig telegrafstyrelsen böra, i den bestämda avsikten att förebygga att förmånen med tjänsteabonnemang skulle kunna bliva föremål för befogad anmärkning, vidtaga vissa restriktioner i fråga om dessa abonnemang. Styrelsen föreskrev sålunda, att den hävdvunna avgiften av 30 kronor skulle få avse allenast abonnemang i lägsta abonnemangsklassen, således abonnemang med ett högsta samtalsantal av 1,200 vid av telegrafverket bekostade stationer och 900 vid övriga stationer. Vidare stadgade styrelsen, att om samtalsantalet översteg 1,200 respektive 900 men dock icke 2,500 respektive 2,000 samtal och abonnemanget således vore att hänföra till näst lägsta abonnemangsklassen, skulle för abonnemanget erläggas hälften av full abonnemangsavgift. Om samtalsantalet överstege sistnämnda antal och abonnemanget alltså vore att hänföra till någon av de högre abonnemangsklasserna, skulle innehavaren icke äga tillgodonjuta någon nedsättning i den för abonnenter i allmänhet gällande avgiften.

Rätt att teckna tjänsteabonnemang tillkommer ordinarie, extra ordinarie och extra tjänstemän med fortlöpande tjänstgöring. Telegrambärare få såsom regel dock icke teckna dylikt abonnemang. Linjearbetare kan erhålla tjänsteabonnemang under förutsättning att han innehar fast anställning, att han är familjeförsörjare samt att varken han själv eller någon av hans familjemedlemmar bedriver handel eller affärsrörelse, för vars utövande telefon kan komma till användning. Vad angår telegrafverkets verkstadsarbetare medgav telegrafstyrelsen vid de förhandlingar rörande nytt kollektivavtal, som fördes år 1930, att arbetare, som hade fem tjänsteår och var lägenhetsinnehavare, skulle ha rätt erhålla tjänsteabonnemang.

Antalet tjänsteabonnemang uppgick den 31 december 1934 till 9,328. Fördelningen å olika grupper befattningshavare framgår av bilagan.

Anledningen till införandet av de särskilda tjänsteabonnemangen mot nedsatt avgift för telegrafverkets tjänstemän är att söka i de för verket säregna arbetsförhållandena, vilka göra det nödvändigt för vederbörande befäl att lätt kunna anträffa personalen under dess från tjänstgöring lediga tid. Å telegraf- och telefonstationerna är vid varje tidpunkt av dagen den fasta besättningen till sin storlek noga avpassad efter den normala trafikmängden, varom erfarenhet vinnes genom kontinuerliga statistiktagningar och undersökningar. Därest, såsom mycket ofta sker och när som helst kan inträffa, trafiken oförutsett stiger över det normala, måste för densammas avveckling förstärkning skyndsamt tillkallas. Uppenbart är, att vid dylika tillfällen minuterna äro dyrbara — det gäller telegram och telefonsamtal, som icke få försenas; en stockning i expeditionen kan medföra mycket svåra olägenheter såväl för trafikanterna som för verket självt. Även vid uppkommande linjefel är det nödvändigt att genast kunna uppbåda erforderlig personal för felens snara avhjälpande. För verket är det sålunda av stort intresse, att personalen i erforderlig omfattning har telefon i sina hem. En eljest nödvändig anordning med särskild beredskapstjänst kan därigenom undvikas, vilket innebär betydande besparingar. Genom nedsättning i avgiften har verket därför sökt stimulera sina befattningshavare att anskaffa telefon och har även lyckats härutinnan i den utsträckning, som anses önskvärd. Å andra sidan har verket sökt utestänga från rätten att erhålla tjänsteabonnemang de personalgrupper, för vilkas innehav av telefonförbindelse till bostadens något egentligt behov icke är ur tjänstens synpunkt påvisbart, varjämte verket genom den förhöjda abonnemangsavgiften vid högre samtalsantal sökt förhindra ett obehörigt utnyttjande för privatändamål av anordningen i fråga. Givet är, att den föreliggande möjligheten för telegrafverkets befattningshavare att till reducerat pris få telefon anordnad till bostaden i realiteten innebär en förmån av viss ekonomisk innebörd. Då storleken av ifrågavarande förmån emellertid är svår att fastställa och i själva verket är från fall till fall mycket varierande, har man ansett densamma icke kunna eller böra inverka på personalens avlöningsförhållanden. Denna tankegång fick sitt uttryck i det ovan återgivna stadgandet i avlöningsreglementet.

De särskilda skäl för tjänsteabonnemang, som ovan anförts, gälla måhända icke i fråga om dylika abonnemang för pensionärer, men telegrafstyrelsen, som enligt § 16 i det av Kungl. Maj:t fastställda telefonreglementet äger rätt att medgiva nedsättning av telefonavgifterna även för pensionärer, har av billighetsskäl icke velat vid avskedstagandet beröva vederbörande befattningshavare den förmån, som han tidigare haft i sitt

tjänsteabonnemang — en förmån, som verkets pensionärer städse tillgodonjutit. Antalet av pensionärer innehavda tjänsteabonnemang uppgick den 31 december 1934 till 457 eller 4.9 procent av hela antalet dylika abonnemang.

Skillnaden mellan å ena sidan nu utgående avgifter för tjänsteabonnemang och å andra sidan de avgifter, som skulle ha utgått för samma abonnemang, därest vanliga bestämmelser blivit tillämpade, kan för närvarande beräknas till ett belopp av 423,000 kronor. Denna siffra anger alltså vad telegrafverket skulle ha erhållit i merinkomst av ifrågavarande abonnemang, därest desamma varit fullt betalda. Skulle man höja avgiften för tjänsteabonnemang till hälften av vanlig abonnemangsavgift, komme avgifterna att ökas med sammanlagt 69,000 kronor. Telegrafstyrelsen anser sig emellertid med styrka böra framhålla, att riksdagens revisorers förmodan, att flertalet av ifrågavarande tjänstemän säkerligen skulle hålla sig med telefon, även om denna särskilda förmån icke stode dem tillbuds, ingalunda kan anses gälla för telegrafverkets tjänsteabonnemang. Tjänsteabonnemangen hava nämligen såsom av bilagan framgår i mycket stor utsträckning eller 97.6 procent tecknats av lågt avlönad personal, och skulle avgifterna, såsom revisorerna föreslå, undergå en förhöjning, måste man räkna med att en stor del av tjänsteabonnemangen komme att annulleras. För telegrafverket skulle detta medföra betydande olägenheter, enär enligt vad ovan anförts personalens anpassning efter trafikens växlingar o. s. v. kan ske betydligt smidigare och därigenom mera ekonomiskt, därest erforderliga reserver kunna tillkallas medelst telefon. Någon kalkyl över vad detta ekonomiskt betyder för telegrafverket är icke möjlig att utföra, men telegrafstyrelsen vågar hysa den uppfattningen, att nuvarande anordning med tjänsteabonnemang — samtidigt som den betraktas som en förmån av personalen — icke medför någon förlust för statsverket och detta särskilt, då i detta sammanhang också måste beaktas att såväl fritelefonerna som tjänstetelefonerna tillföra telegrafverket icke oväsentliga inkomster i form av samtalsavgifter, i första hand naturligtvis i form av avgifter för rikssamtal *från* dessa apparater, men även för rikssamtal *till* dem. Telegrafstyrelsen kan därför icke finna revisorernas påstående att skillnaden mellan vanlig abonnemangsavgift och avgiften för tjänsteabonnemang — i motsats till fribiljetter och liknande förmåner — är en motsvarande förlust för statsverket; i varje fall är rätten till tjänsteabonnemang för vederbörande befattningshavare av betydligt mindre värde än förmånen av fribiljetter o. dyl.

Det synes styrelsen synnerligen litet tilltalande att borttaga den kostnadsfria telefonen i bostäderna och att höja avgifterna för tjänsteabonnemang, då detta till övervägande del, 93 procent, skulle gå ut över den lägre personalen utan att något tvång med hänsyn till verkets ekonomiska bärighet föreligger. Än mindre tilltalande blir det, då man tar i betraktande att en minskning av antalet befattningshavare med telefon i bostaden skulle bliva till förfång för verkets möjligheter att snabbt och rationellt ordna arbetsförhållandena och sålunda framkalla ökning av andra utgiftskonton samt alltså i sista hand kanske rent av medföra ett minskat nettoöverskott på verkets rörelse. Telegrafstyrelsen anser sig därför böra hemställa, att någon ändring av nuvarande bestämmelser för fritelefoner och tjänsteabonnemang icke måtte vidtagas.

Vid detta ärendes avgörande hava närvarit generaldirektören greve

Hamilton, byråcheferna Ljungqvist, Olson, Lundgren och Hedén, t. f. byråchefen Petri samt förste byrådirektören Holmgren.

Stockholm den 10 januari 1935.

Underdånigst

A. HAMILTON.

J. ALFR. LUNDGREN.

H. Heimbürger.

Bilaga.

Antal kostnadsfria bostadstelefoner och tjänsteabonnemang den 31/12 1934 vid telegrafverket, fördelade å olika befattningshavare.

Befattningshavare	Antal fritelefoner		Antal tjänsteabonnemang		Summa	
	abs.	i % av hela antalet	abs.	i % av hela antalet	abs.	i % av hela antalet
1. Generaldirektör, byråchefer, förste byrådirektör, byrådirektörer, byråingenjörer, sekreterare, kameralintendent, förrådskamrer, kontorschef, aktuarie, huvudkassör, notarier, revisorer, bokhållare och kontorsskrivare samt militärassistent	78	4.7	47	0.5	125	1.2
2. Verkstadsdirektör, telefon-, telegraf-, linje- och trafikdirektörer, linje- och verkstadsingenjörer, telegraf-, och radiokommissarier	216	13.0	1	—	217	2.1
3. Trafikinspektör, kontrollörer, förrådsförvaltare, avdelningsingenjörer, ingenjörsassistenter, bitr. ingenjörer, assistenter och ritare	218	13.1	170	1.9	388	3.7
4. Vaktföreståndare, telegrafexpeditörer och radiotelegrafister	141	8.4	680	7.7	821	7.8
5. Kansliskrivare, kassörer, kopister, kontorister, kansli-, kontors- och skrivbiträden	20	1.2	565	6.4	585	5.5
6. Linje- och verkmästare, materialförvaltare, förråds- och verkstadsmästare, linje- och förrådsförmän, reparatörer, linjevakter m. fl.	857	51.4	361	4.1	1,218	11.6
7. Stationsförmän, inkasserare, expeditionsvakter och stationsbiträden	7	0.4	207	2.3	214	2.0
8. Telefonister och växelstationsföreståndare	68	4.1	5,021	56.6	5,089	48.3
9. Telegrambärare	5	0.3	—	—	5	—
10. Linje- och verkstadsarbetare	48	2.9	1,817	20.5	1,865	17.7
11. Vilohem för rikstelefonister m. m.	8	0.5	2	—	10	0.1
Summa exkl. pensionärer	1,666	100.0	8,871	100.0	10,537	100.0
12. Pensionärer	—	—	[1] 457	—	457	—
Totalsumma	1,666	—	9,328	—	10,994	—
Av totalsumman *exkl.* pensionärer tillhörde grupperna:						
1—3	512	30.8	218	2.4	730	7.0
4—11	1,154	69.2	8,653	97.6	9,807	93.0

[1] Motsvarande 4.9 % av hela antalet tjänsteabonnemang.

Järnvägsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 294, § 68.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har järnvägsstyrelsen anbefallts avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1934 församlade revisorer under § 68 av sin berättelse anfört angående kostnadsfri bostadstelefon vid kommunikationsverken.

Styrelsen, som anser sig sakna anledning yttra sig över revisorernas uttalande, i vad detsamma icke berör statens järnvägar, får beträffande detta uttalande i övrigt anföra följande.

Revisorerna hava utgått ifrån, att vissa tjänstemän vid kommunikationsverken hava sådana uppgifter,att det är nödvändigt för dem att stå i ständig kontakt med verket och dess tjänstemän och att beträffande dessa bostadstelefonen ur tjänstesynpunkt är berättigad. Detta är också otvivelaktigt riktigt. Men då revisorerna gjort gällande, att denna telefon samtidigt tjänade »ett lika stort privat intresse» är detta enligt styrelsens mening ett allt för kategoriskt påstående.

Att ett privat intresse tillgodoses genom telefonen ifråga lärer väl i regel vara fallet, men förekomma givetvis många gradationer vid en jämförelse mellan detta intresse och det tjänsteintresse, telefonen är avsedd att tjäna, beroende på, bland annat lokala förhållanden, om vederbörande har familj eller icke och dennas storlek m. m.; för en ogift tjänsteman utan eget hushåll exempelvis torde telefonen komma till minimal användning för privata samtal.

Styrelsen kan därför icke finna, att revisorernas uppdelning av nu berörda intressen kan läggas till grund för beräkning av statens och vederbörande tjänstemäns deltagande i kostnaderna för telefonen; och om en fördelning av dessa kostnader skulle genomföras, komme det förvisso att erbjuda icke ringa svårigheter att finna en tillfredsställande norm därför.

Det må jämväl anmärkas beträffande revisorernas förslag rörande eventuell befrielse — om helt eller delvis framgår icke — från skyldigheten att bidraga med hälften av kostnaderna, att den omständigheten att tjänstemannen intager den ställning i lönehänseende, att bostadstelefon kan sägas ingå i hans levnadsstandard, icke lämpligen kan få vara avgörande. Uteslutet är ju nämligen icke, att tjänstemän med berörda ställning av olika skäl ändock icke önska hålla sig med telefon för enskilt bruk, varför det för dem skulle innebära en direkt löneminskning, om de nödgas ens till någon del bidraga till ifrågavarande kostnad.

Över huvud taget torde emellertid f. n. en tjänsteman icke kunna påtvingas bostadstelefon, om än aldrig så nödvändig för utövandet av hans tjänst, därest han själv måste bidraga till kostnaden därför, vadan ett genomförande av överrevisorernas förslag skulle kunna medföra olägenheter för driftens behöriga uppehållande.

Med anledning av vad nu anförts och under framhållande tillika, att styrelsen redan genom begränsning av antalet bostadstelefoner till det, som kan anses nödvändigt, sökt hålla kostnaderna ifråga nere, samt att styrelsen allt fortfarande har sin uppmärksamhet fäst på angelägenheten härav, anser styrelsen någon ändring i förevarande avseende icke påkallad för statens järnvägars del.

I behandlingen av detta ärende hava även deltagit byråcheferna Öfverholm, Lindblad och Ruist.

Remissakten återgår härjämte.

Stockholm den 11 januari 1935.

Underdånigst

AXEL GRANHOLM.

ERIK MALMKVIST.

Vattenfallsstyrelsens

yttrande i anledning av riksdagens revisorers uttalande del I, sid. 294, § 68.

Till Konungen.

Genom remiss den 21 december 1934 har Kungl. Maj:t anbefallt vattenfallsstyrelsen att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens år 1934 samlade revisorer under § 68 i sin berättelse anfört i fråga om kostnadsfri bostadstelefon vid kommunikationsverken. Till åtlydnad härav får styrelsen anföra följande.

I vattenfallsstyrelsens av revisorerna omförmälda skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 april 1914 hemställde styrelsen om bemyndigande att med statsmedel bestrida kostnaderna för rikstelefonförbindelser till de vid statens vattenfallsverk anställda tjänstemännens bostäder i sådana fall, där dylik förbindelse av styrelsen prövas vara nödvändig för tjänstens behöriga uppehållande. Denna hemställan, som bifölls av Kungl. Maj:t den 14 september 1914, var således icke begränsad till att endast avse vissa tjänstemän bland driftpersonalen.

Ifrågavarande spörsmål har under de senare åren varit föremål för skriftväxling mellan riksräkenskapsverket och vattenfallsstyrelsen. Styrelsens i detta sammanhang den 4 april 1933 avlåtna skrivelse till riksräkenskapsverket bifogas härmed i avskrift (bil. 1). Dessutom har styrelsens beslut att bekosta bostadstelefon i ett fall föranlett anmärkning av riksräkenskapsverkets revision. Avskrift av den utav undertecknade Malm och Jacobson den 22 oktober 1934 avgivna förklaringen över denna revisionsanmärkning, som ännu är beroende på riksräkenskapsverkets prövning, bifogas även (bil. 2). Av nämnda handlingar torde framgå, att det i vissa fall kan vara motiverat att med statsmedel bekosta bostadstelefon jämväl åt administrativ och kameral personal vid ett affärsverk.

De tre ingenjörer och en biträdande ingenjör, för vilka verket bekostar två bostadstelefoner vardera, äro placerade vid styrelsens kraftverksbyrås driftavdelning och alternera såsom vakthavande ingenjör, varvid vakten utom kontorstid upprätthålles i hemmet. Vakthavande ingenjören har under sitt skift hand om samkörningen inom hela centralblocket samt även med vissa med nämnda block samarbetande privata kraftföretag. För det behöriga handhavandet av ifrågavarande driftledning, som pågår dygnet runt, erfordras minst två telefoner i den vakthavandes bostad. Detsamma gäller beträffande föreståndaren för driftavdelningen,

driftdirektören, som vid behov skall kunna inträda såsom vakthavande ingenjör. Med avseende å tjänstemän vid statens vattenfallsverks lokalförvaltningar är behovet av bostadstelefoner för tjänstebruk jämförelsevis stort, enär en stor del av dessa tjänstemän, jämväl i lägre grader, vilka delvis fullgöra beredskapstjänst i hemmet, måste även utom den vanliga tjänstgöringstiden kunna stå i förbindelse med vederbörande befäl och abonnenter med hänsyn till inträffande driftstörningar eller för avhandlande av andra med driften sammanhängande frågor.

Vad angår revisorernas förslag i fråga om fördelning mellan staten och tjänstemännen av kostnaden för bostadstelefon får vattenfallsstyrelsen framhålla, att en dylik fördelning redan nu i stor utsträckning förekommer, i det att tjänstemannen själv får bekosta skillnaden mellan avgifterna för den abonnemangsklass, som staten ersätter, och en högre abonnemangsklass, när det antal avgående avgiftsfria samtal, som erhålles i den av staten bekostade abonnemangsklassen, icke räcker till det totala samtalsbehovet.

Det torde bliva omöjligt att uppdraga några bestämda och allmängiltiga riktlinjer ifråga om en sådan klassificering av tjänstemännen med hänsyn till levnadsstandard, som revisorerna ifrågasätta, då därvid olika personliga omständigheter kunna inverka. En dylik klassificering skulle dessutom säkerligen i många fall komma att verka ojämnt med hänsyn till att bostadstelefonens användning för tjänstebruk kan variera för olika tjänstemän.

Då ifrågavarande bostadstelefoner äro behövliga ur vederbörande verks intressesynpunkt, och då tjänstemännen icke kunna åläggas att hålla telefon, synes det vattenfallsstyrelsen, att någon fördelning av avgifterna i lägsta abonnemangsklassen mellan verket och tjänstemännen i allmänhet icke bör ifrågakomma.

Stockholm den 9 januari 1935.

Underdånigst

G. MALM.

AXEL JACOBSON.